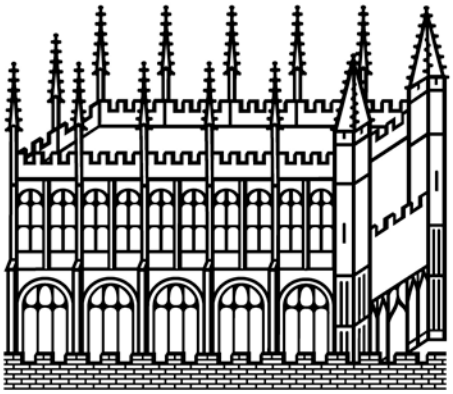

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

جسمین حالات راجگان و سلاطین ہند تا عہد اکبر شاہ بشرح و بسط مرقوم ہی مصنفہ ملا حیدر قاسم ہندو شاہ استرابادی دو جلد علٰحدہ علٰحدہ۔

طبقات اکبری۔ اس کتاب مین زمانہ سبکتگین سے تا عصر جلال الدین محمد اکبر بادشاہ مفصل احوال ہی سات طبقہ مین مصنفہ مولانا نظام الدین احمد۔

۱۔ طبقہ۔ ذکر سلاطین دہلی۔

۲۔ طبقہ۔ ذکر سلاطین دکن۔

۳۔ طبقہ۔ ذکر سلاطین جونپور۔

۴۔ طبقہ۔ ذکر سلاطین مالوہ۔

۵۔ طبقہ۔ ذکر سلاطین بلاد کشمیر۔

۶۔ طبقہ۔ ذکر سلاطین سندھ۔

۷۔ طبقہ۔ ذکر سلاطین ملتان۔

حدیقۃ الاقالیم۔ بادشاہون اور اہل کمالون کا احوال اور ملکون کا جغرافیہ بتوضیح و تصریح لکھا ہی اور کیفیت تنبیہ و تادیب سرکشان ہند کی خوب لکھی ہی مصنفہ منشی مرتضی حسین۔

تزک جہانگیری۔ کہ جو بنفس نفیس خود جہانگیر بادشاہ نے ہر ایک رویداد کو اوسط سال ۷ اجلوس تک تحریر فرمایا من بعد تا شروع سال ۱۹ معتمد خان نے مسودات حالات مابعد کے بعد ملاحظہ بادشاہ کے شامل کیے ازان بعد منشی مرزا محمد ہادی نے ترتیب دیکر دیباچہ لکھکر تکمیل کو پہونچایا۔

مفتاح التواریخ۔ حالات ہر سنہ کے ابتدائی احوال نبی اسلامی سے تا زمان فتح پنجاب اور ہر ایک کے احوال کے ساتھ مصانع مادہ تاریخی واقعات کے اور کتبہ عمارات اور مقابر بلدہ اکبرآباد کی تاریخین مولفہ تامس ولیم صاحب بہادر جنکو کمال درجہ کا لائق پرو فیسر زبان فارسی کا کہنا چاہیے۔

اقبالنامہ جہانگیری۔ پوری کتاب تین دفتر مین۔

۱۔ دفتر۔ مین امیر تیمور سے ہمایون شاہ تک کا حال ہی۔

۲۔ دفتر۔ مین اکبرنامہ کا انتخاب بعبارت سلیس حسب محاورۂ اہل زبان۔

۳۔ دفتر۔ مین خاص تاریخی حالات جہانگیر بادشاہ کے ہین مولفہ آصف خان مفید خان۔

جامع التواریخ۔ جسمین ابتدائے تخلیق عالم سے احوال پیدائش زمین و آسمان و عرش و کرسی و حالات بعثت انبیاء و سائر ائمہ و خلفاء و طبقات ملوک و خواتین مع جغرافیہ ہر دیار خوب تحریر کیا ہی تالیف جناب علام علوم مولوی فقیر محمد۔

تواریخ احوال انبیاء و رسل اردو

قصص الانبیا - موسوم بہ روضۃ الاصفیا از مولوی محمد طاہر -

ایضاً - خرد -

عجائب القصص - مبسوط کتاب ذکر حالات انبیا و اولیا مین حررتہ مولوی فخر الدین -

دو جلد مین -

۱- جلد - مین حالات آفرینش نور محمدی سے تا قصۂ اسکندر ذوالقرنین -

۲- جلد - مین تمام ذکر حضرت ختم المرسلین صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم -

تاریخ حبیب الٰہ - احوال حضرت از ولادت تا وفات مصنفۂ مولوی عنایت احمد -

فتوحات واقدی - علیہ الرحمہ کا ترجمہ اردو چار حصہ -

۱- حصہ - مین مغازی الرسول -

۲- حصہ - مین فتوح الشام -

۳- حصہ - مین فتوح المصر -

۴- حصہ - مین فتوح العجم -

یہ مجموعہ کتاب عربی مین مصنفۂ حضرت واقدی تھا جسکا ترجمہ اردو مین بعبارت سلیس عام فہم فرمایا - مترجمہ مولوی بشارت علیخان وسیوہدی حیدرآباد

ترجمہ فقط مغازی الرسول - موسوم بہ مغازی الصادقہ -

ترجمہ فتوح الشام و فتوح المصر - یکجائی -

ترجمہ فتوح العجم - مسمّٰی بہ غزوہ عرب -

حدیقۃ الاولیا - اولیاء اللہ کا ذکر ہر قسم کا - مولفہ مفتی غلام سرور -

تذکرۃ الخلفاء منظوم - خلاصۂ فتوح الشام و المصر و العجم - مولفہ حکیم امانت علی -

تاریخ سلاطین فارسی

اکبر نامہ - کامل نسخہ شکستہ و صحیح و اضح تین دفتر -

۱- دفتر - مین ذکر ولادت اکبر شاہ -

۲- دفتر - مین انتظامات اور وضع تاریخ جدید الٰہی وغیرہ -

۳- دفتر - مین فتوحات ملکی مصنفہ و مدونہ شیخ ابوالفضل وزیر اکبر شاہ -

آئین اکبری - ہر سہ دفتر با تصویرات و نقشجات ہر آئین کے سبز و سیاہ چھپے ہوئے -

۱- **آئین** - خزینہ آبادی و خزینہ جواہر و دارالضرب وغیرہ -

۲- **آئین** - ہر کارہائے متعلقہ صوبہ کے -

۳- **آئین** - متفرقات مصنفہ و مدونہ شیخ ابوالفضل وزیر خاقان اکبر شاہ -

تاریخ فرشتہ - کامل مشہور و معتبر تاریخ کی کتاب

بن شیخ عبد الرحیم بن شیخ بینا الچشتی العثمانی انگاشتہ و مصنف موصوف
آغاز و بدایت کتاب از تذکار سر حلقۂ ولایت اسد اللہ الغالب امیر المؤمنین
یعسوب المسلمین حضرت علی بن ابی طالب کرم اللہ وجہہ فرمودہ کہ سلسلہ جملہ
خانوادہ ہائے حضرات خواجگان چشت منتہی بحضرت ایشان رضی اللہ عنہ مے شود
وراہ خدا رسی جز این راہ نباشد و اختتام کتاب تا تذکار قدوۃ الاولیا حضرت
شاہ اعلے قدس سرہ کردہ بسکہ کتاب نہایت مفید و بسیار سود مند مسترشدین
طالب خدا بود لہذا حسب فرمایش جناب محب الفقرا نجو یاے راہ خدا مقبول
زمن جناب سید مظفر علی صاحب جمعدار چھاونی دکن در مطبع افتخار المطابع
سرچشمۂ مروت جناب منشی نولکشور صاحب دام اقبالہ بمقام لکھنؤ بماہ نومبر ۱۸۸۱ء
مطابق ماہ ذی الحجہ ۱۲۹۸ھ ہجری بار دوم در رنگ طبع در آمد خداے تعالے خواطر پسند عالم کناد

چیدہ شاخ سیہ بہار روساز زلف مسلسل غلمانان مہر سیمائے سلسلہ محرک جنون جہان حروفش بہار ارم را مایۂ نزہت ہر قصہ اش گلبنیست پر از گلہائے رعنائے معانی رعنائے لطافت خیز سخنان فصحائے نارک خیال و ہر فسانہ اش جویبست پر از امواج زیبائے مضامین زیبائے طرب انگیز کلام بلغائے شکر مقال دوائر حروفش از سپیدہ در رونی روکش بیضائے ید بیضا و نقاطش خال عنبرین رخسارۂ حسینان رعنا مرحمت و مکرمت فرمود آلاف آلاف شکر الٰہی بجا آوردم و کمان ارطاق بلند آوبختم مستتر مباد کہ بعد ذکر خدا و رسول و آل و اصحابش ذکرے بہتر از ذکر مشائخ طریقت نیست غیر از تعلیم نصائح و مواعظ ایشان بنفس پر تلبیس قادر شدن طرحے در حقیقت نہ از حین استدعائے محبان باصفا و مخلصان بے ریا بجہت استفاضۂ انام و حصول استعداد خویش در مطبع مطبوع عالم مہر سپہر فضل و کمال سپہر مہر حشمت و اجلال غائص بحر فطانت و کیاست آشنائے قلزم عواطف و شہامت منبع اخلاق شہیر آفاق ممدوح غائب و حضور جناب منشی نولکشور صاحب ادام اللہ اقبالہ و نوالہ تبلیغ نمودہ بدرجۂ طبع در آوردم امید از صوفیان صافی طینت و سخن سنجان پاکیزہ سیرت کہ بعد ملاحظۂ کتاب مقدس و مطہر این ذرہ احقر کمتر را از دعائے ترقیات علم دینی و باطنی محروم نفرمایند

خاتمۃ الطبع

بعد حمد خدا و درود بر سید ہر دو سرا منجب مباد کہ بموادے ؎ خاصان خدا خدا نباشند لیکن ز خدا جدا نباشند ؛ و بمقتضائے کرامۃ الاولیاء حق درین جزو زمان و احسن آوان کتاب بے نایاب و عجالہ فوائد انتساب مسمّٰے بہ **سیر الاقطاب** کہ در ان سیر و کرامات اولیاء اللہ و کاملین باصفا باکمال تحقیق و تنقیح نقل از کتب مستندہ سیر فرمودہ جناب عارف باللہ سالک طریق خدا الہم بالہام ربانی حضرت الہدیہ

تاج الاتقیین محبوب رب العالمین امیر المؤمنین امام الاولین مثنوی
آن یکے افضل بشر بیشک ✤ یعنے بعد نبی ابوبکر است ✤ دیگرے آنکہ قاتل مرتاب ✤
عادل و مقتدائے دین عمر است ✤ پیر عثمان سوم است کرد ✤ چمن شرم تازہ روے و
تر است ✤ آن چہارم علی شہ دلدل ✤ شیر پروردگار داور است ✤ رضی اللہ عنہم
زیادہ از آنست کہ در حوزۂ تحریر در آید و مدحت آل عظام سیماز بندہ سریر عرفان
گیرندۂ ایادی بیکسان امام الکونین ولبند رسول الثقلین فخر العاشقین سلطان
العارفین اکمل الکملا سید الشہدا قطعہ قرۃ العین حضرت زہرا پادشاہ عالم
حبیب رب قدیر مہ راکب دوش احمد مرسل ✤ پیشوا یعنے شبر و شبیر ✤ کہ خاک
نعال ایشان کحل البصر کاملانست و آستانۂ مقدس ایشان ملجاے و ماواے جہان
رضی اللہ عنہما فزون از انست کہ بحیطۂ تقریر بگنجد آما بعد صوفیان چشتیہ را صلاوشتاقان
اذکار اولیا را مژدہ کہ این مستصحب خوش یاوہ بیان ژولیدہ سخن دکن مولد ہندی وطن سفات
ممتلی میر مظفر علی المتخلص بہ پاسخ غفر اللہ ذنوبہ را کہ خلاف زبان ترکردن است
از عرصۂ کثیر چین چمن شوق وصول کتابی از تذکرہ اولیاے نامدار و معدن معدن
ارزوے حصول نسخہ از ذکر اصفیاے کبار جا پذیر خاطر سربازبود کہ ناگہان
فضل کارساز حقیقی سازگار مدعاے خاطر سازگار را رنگ برآب ریختہ کتابے موسوم بہ
سیر الاقطاب مملو از حالات و خوارق عادات و کرامات مشائخ چشت قدس
اللہ اسرارہم مولفہ حقائق و معارف آگاہ حکمت و فضیلت پناہ قدوۂ خیر اندیشان
راستی و سداد عارف شیخ الہداد عرف الہدیہ قدس سرہ سبحان اللہ کتابیست کہ از
حسن قبول نور دیدۂ انام است و بارک اللہ نسخۂ ایست کہ از قبول حسن فروغ نگاہ
خواص و عوام گلستانیست کہ روشنہاے صفاتزین رفتہ مژگان جارو ب حوریان
سہ لقاے قدر انداز خدنگ فواد عالم بین السطور شش جلۂ نورانی جنت است و نورسان

علیین ایوان جبرئیل دربان ملک خدم ستودہ شیم دانائے اسرار فعلت الاولین والآخرین
مہر نیم روز سپہر کنت نبیا و آدم بین الماء والطین اورنگ نشین قاب قوسین
اوادنی شاہین تیز پرد فتدلی شفیع المذنبین رحمۃ للعالمین قطعہ معشوق کبریا و شہنشاہ
کائنات پہ آن خسروے کہ خاک درش تاج اولیاست پہ آن رہنمائے خلق کہ اسم
شریف او پہ یعنے محمد عربی ختم انبیاست پہ صلے اللہ علیہ وسلم وعلے آلہ العظام
واصحابہ الکبار ومنقبت افضل الاحباب رئیس الاصحاب تشید اساس دین مبین
ومرصص بنیان شرع متین ملاح جالب سفینۂ غریقان سباح عمان ریاضت
وایقان زینت دیہیم بطالت وبسالت فارس مضمار ایالت ومہابت آسنیستان
شجاعت وحماست مصباح انجمن ریاضت وعبادت شمسۂ ایوان شریعت وطریقت
عنوان صحیفۂ حقیقت ومعرفت رمح شتاک صدور عباد اوثان یاسج صدق آماج کنائس
اوطان بلبل زمزمہ آرای چمنستان جبروت وناسوت طوطی شکر خائے گلستان ملکوت
ولاہوت شمس بازغہ سپہر احسان وکرم بدر بارقہ گردون ستودہ شیم محیط قرب الٰہی
افل قلزم عشق نامتناہی قسیم کوثر وجنان رحیم وشفیع عاصیان موصوف صانع ازل
محبوب حضرت لم یزل ذائقۂ متلذذ عدالت اقتطاف قالع قلاع فجور واعتساف
اتاق موشح رفاہ اسلام غیث مرشح زرع انام مستشرق شمع بزم ولایت مستغرق
دریائے انوار کرامت دافع اوجاع مصائب جہان قاطع اعناق عفاریت تابعان
ہادی گمراہان مستحث نکبت پناہ مستجیران نشاف مقصت رافع اعلام مباح وقامع
امتناع حلۂ سہی بالائے اصطبار واقتناع گلبن ریاض اخلاق انیق دستنبوی
حدیقۂ اشفاق طریق معلم فصحائے طلیق جہان اوستاد بلنائے ذلیق دوران
سلطان نوذعیان عدیم العدل قہرمان المعیان معدوم البدل مشیر تخریر خیر الورا
وزیر جریر ختم الانبیا ملک العلما افضل الفضلا سلطان الاولیا برہان الاتقیا

تقریظ دلپذیر جلوهٔ خیال بلند مخمور بالغ نظر میر مظفر علی صاحب تخلص بہ سخ

حمد بیحد خالقے راکہ در صنعت بحر قدرتش چرخ برین صدفیست پر از گوہر نجوم رخشان
وثنا بے بعد صانعے راکہ در قلمرت عرصہ صنعتش سطحۂ زمین چمنیست معمور از گلہای الوان
طامران تیز بال ادراک پرور پر یافتۂ اوج عرش پروازی نا یابی کنہ تقدسش و ہیونان
سیار اوہام عزم روے تافتہ رفعت قاف پیماے نارسائی قاۂ حقیقتش حکیمے کہ بشمشیر
فسان کشیدۂ ناطقۂ زبان جوہر سخن برآوردن شمۂ اختراع تحری پیراے عقل عقل صفوتکدۂ
حضور گزینان والامرتبت او قلمیے کہ بکاک مقطر زدہ عزم نسیم نشر موج سطر در سطح
بصفحۂ عمان رقم فرمودن ذرۂ مہر ابداع حیرت فزاے آمنہ دیدہ دیدہ محفل تقرب نشینان
علوی منزلت او بچمنستان حمدش سیر آہنگے عنادل ترانہ ریز قال خارج آہنگ و بجولانگاہ
وصفش گرنگ حرول سبک سیر و برق رفتار خیال لنگ ثنوی بری ذات پاکش زعیب و
نزیان ٭ معرا صفاتش زحد بیان ٭ جہان دار و جان بخش و بیکس نواز ٭ جہان پور و
داور کارساز ٭ کریمے عطا پاش و خلاق خلق ٭ رحیمے خطا پوش و رزاق خلق ٭
سوایش کہ او شاہ ملک بقاست ٭ دگر ہر چہ موجود ہست آن فناست ٭ بعد حمد
نقاش ازل نعت جہان آرائیست کہ جہانیان را بنور مشعل ہدایت از پردۂ ظلمات ضلالت
برآوردہ و پیش از ثناے صناع لم یزل مدح آسمان پیرائیست کہ آسمانیان را از فروغ
قدوم عرش زینت بجلوۂ نورانی درآوردہ شہنشاہے کہ در ایوان عظمتش قضا ہمچو نوکران
منتظر صدور فرمان فرمان آفرینش مطاع ایمان حق پسند چشم حق بینش عالم پناہے کہ
در قصر شوکتش قدر ہمچون چاکران گوش برآواز ورود ارشاد ارشاد کونین مستطاع
زبان گوہر فشان ذکر خداے گزینش صاعقہ طور ذرہ ایست از نور آفتاب آفتاب
رو کش جمال او و گلنار ابراہیم قطرہ ایست از بحر بحر قطرۂ نوال او انبیا از استاوگان
پایہ سریر عرش درگاہش اولیا از محتاجان آستان ملک آشیان خلد بارگاہش

خواجهٔ معین الحق والدین قدس اللہ تعالے سرہ العزیز که اندرین ایام در سنه تسع وستین والف در عین راه اجمیر شریف بودم در نصو نیست چنانچه شبے در واقعه نمودند که گنبد بیست عالی ومنور وخلق به انبوه گردش پر سیدم که این گنبد کیست گفتند روضهٔ مقدسهٔ حضرت خواجهٔ اجمیر است بصد شوق نزدیکش رسیدم ودرونش رفتم چه دیدم که قبر بیست بلند وبالایش حضرت خواجهٔ اعظم واکرم رو بقبله نشسته اند بنده طریقهٔ ادب بجا آورده در مقابله ایستاده شد چون چپ وراست نگاه کرد کسے را ندید الا برادر خرد حقیقی خود شیخ جمال اللہ طول عمره را دست راست پهلوے خویش ایستاده یافتم وحضرت سلطان العارفین تبسم کنان ازین مجموعه که گویا این کتاب در واقعهٔ به بغل خود میدارم مے پرسند که با شما درین کتاب چه نوشته اید عرض کردم که احوال حضرت انچه یافتم درج کرده ام فرمود این خود میدانم الا دیگر چه نوشتی انرا بگو عرض نمودم که از حضرت امیر المؤمنین حضرت علی کرم اللہ تعالے وجهه وحضرت خواجه بصری تا پیرو مرشد خود از کتب معتبرهٔ ومتداوله منتخب نموده تحریر نمودم فرمودند رحمت باد خوب کردی وبعد ازان آن قدر اشفاق فرمودند که لا یقش نبودم پس برائے رخصت این کمترین مریدان وغلامان برخاسته تا بیرون دروازهٔ گنبد آمدند واز آنجا دست بر سینهٔ مبارک گذاشتند وپناه خدائے عزوجل فرمودند ومرخص ساختند اندرین اثنا بیدار شدم وبهوش آمدم وخود را بفرخت دل تمام یافتم وتا مدت خوشحالی باقی ماند والسلام علے من اتبع الهدے

و علی آله و اصحابه و ازواجه و عترته اجمعین برحمتک یا ارحم الراحمین **واقعه** پوشیده نماند
که چون این تذکره بتوجه ظاهر و باطن پیران ما صاحبان ما بادشاهان ما حضرت خواجگان چشت
رضی الله تعالی عنهم از مسوده برآمده به تصحیح رسید همدران ایام در سفر کابل برکاب سعادت
بادشاه جم جاه گیتی پناه سلیمان مرتبت سکندر صولت قدر قدرت فریدون منزلت ظل سبحانی
ابو المظفر شهاب الدین محمد صاحب قران ثانی شاهجهان غازی اشفاق پناهی قبلهٔ گاهیم
شیخ فضیل که از برادر کلان من شیخ قاسم چند خرد و ازین حقیر کلان تر اند نیز در رکاب سلطان
بودند و قرب و منزلت تمام داشتند و دران ایام اخوان پناه را بمطالعهٔ این کتاب ذوق بسیار
بود و اکثر اوقات که از دیگر امور فارغ می شدند همین کتاب بدست داشتند اتفاقاً منزل
بکنار باغ واقع شد و خیمهٔ فقیر و ایشان برابر بجو نصب کردند چنانکه پرده های خیمه یکدیگر باهم
بسته بودند و مابین آبجو میرفت وقت شام این تذکره را بر سر گذاشته برای نماز
برخاستند بعد فراغش چون شب تاریک بود و باد تند وزید و چراغ روشن نمی شد
بنا بر آن نماز خفتن خوانده آسایش نمودند فراش و سند بردار از تاریکی هیچ ندانست
و ملاحظه نکرد کتاب در آبجو افتاد چون گران بود آبش فرو برد تمام شب اندرو بماند
تا صبح صادق بدمید و اخوان پناهی بیدار شدند و نماز بامداد ادا نموده بر کنار آبجو
نشستند چون بینند که جلد کتاب جدا شده بر آب آمده بشناختند ازین جهت مضطرب الحال
گشتند و بر سر تحویلدار و فراشان چندان اعتراضی کردند و پر غضب شدند بحدیکه در خدمت
حاضر بودند برای تفحص او در آبجو افتادند بدست آمد چون دیدند ورقهایش تا کنار حاشیه
تر گردیده بودند باقی همه سلامت ماند که قطرهٔ آب بدو نرسید ازین واقعه همه کس متحیر ماندند
و از عظمت تذکرهٔ حضرات چشت و غیرهم رضی الله عنهم دانستند و این فقیر بر این تصنیف
چرا نه نازد که مقبول خاص و عام گردیده هر که دید از پیش خود یک لحه جدا نساخت و قبولیتش
نزد یک من بالاتر از توجه و الطاف قطب الاقطاب حجت المحققین امام المتقین حضرت

پیر دستگیر فرموده اند بعمل آرید که بشارت آنحضرت هرگز غلط نخواهد بود پس همچنان
نمودند حضور مردم اعیان و اکابر شهر و مریدان و معتقدان صندوق بکشادند و گل از بالای
تابوت دور ساختند چه بینند که فی الواقع تخته صندوق از جانب چپ شکسته است و پارچه خشت
اندرونش نظر به آید بنابر آن تخته از بالای صندوق فرود آوردند که نزدیک خشت زانوی شریف
حضرت پیر دستگیر افتاده بود دیدند که یک پای مبارک راست و در زانوی آن پای که پارچه خشت بدو رسیده بود
ایستاده و تمام بدن صحیح و سالم و منور است و روشنی سیمای مبارکش بحال اصلی است
چنانکه گوئی بخواب رفته اند ازین مشاهده جماعه طالب و مرید که حاضر بودند متحیر بماندند و
از زبان هر کدام درود برآمد و بدیدار پر انوارش مشرف و معزز گشتند پس مساة مذکور گلاب
و عنبر فراوان بر بدن مبارکش ریخت و حاضران فاتحه خواندند بعد ازان تابوت شکسته درست
ساخته کار عمارت شروع کردند و در اندک مدت و صدق اعتقاد تعمیر بانصرام رسید و مزار خاص و
عام گردید اکنون بر ضمائر اولو الابصار روشن باد که چون این گنهگار بی سرانجام و خاکروب
درخواجگان به عنایت حق سبحانه تعالی و بمدد همت حضرت رسالت پناهی صلی الله علیه وسلم
توفیق رفیق یافتم تا این مجموعه را که بسیر الاقطاب موسوم است از سنه ستة وثلثین والف
شروع نموده به محنت بسیار در سنه ستة وخمسین والف مرتب ساختم چنانچه تاریخ اتمامش
اینست ابیات مرتب شد چو این بحر معانی ❊ بلطف ایزد دانا و داور ❊ شدم اندر
پی تاریخ در فکر ❊ ز لوح غیب تا گردد چه اظهار ❊ اگرچه سالها بردم بسے رنج ❊ ولے شد
عاقبت دولت پدیدار ❊ خدارا شکر گویم بے نهایت ❊ که لطف او نمود انجام این کار ❊
بدل تاریخ اتمامش چو جستم ❊ ندا آمد سر اسید گنج اسرار ❊ ازان رو امید کلی دارم
که ببرکت عظمت آنها که درین گنجینه ثبت افتاده است اول این فقیر بنور معرفت منور گردد
و هر کس بذوق خاطر مطالعه او نماید بمرادات کونین برسد بمن لطفه وفضله وسلم تسلیماً
کثیراً کثیراً وصلی الله علی شفیع المذنبین محبوب رب العالمین حضرت احمد مجتبی محمد مصطفی

امام و هادی برنا و پیر است ✤ که هم پیر است و هم روشن ضمیر است **وفات** که وصال
آن محبوب ذو الجلال یعنی حضرت پیر دستگیر ما اول چند روز بذات بابرکات آنحضرت کوفتی
واقع شد آخر الامر روز چهار شنبه بست و پنجم ماه ربیع الاول سنه ثلث و ثلثین و الف
رحلت فرمود و با دوست پیوست هر چند مقبره منوره بیرون شهر متصل روضهٔ میر سید علی مفتی
ساخته بودند ولیکن مرقد مبارکش حسب الحکم در عین خانقاه عرش اشتباه واقع گشته مطاف
عالمیان گردید و این کمترین مریدان و بندگان چند تاریخ وصال آنحضرت گفته بود از ان
جمله که در ملفوظ جواهر اعلی ثبت افتاده اند تاریخی تحریر می نماید **ابیات تاریخ** دریای
کشف و کان کرامت و ملک جود ✤ کز فیض او گرفت جهان عدم وجود ✤ شیخ یگانه پیر زمانه که از نگاه
چشم چراغ اهل جهان را ضیا فزود ✤ حق گوی شاه اعلی که او بود در جهانش ✤ هر دیده دید
گفت بر مصطفی درود ✤ پیرے که از عنایت او کس زیان نکرد ✤ سر سود هر که بر درا و طرفه برد
سود ✤ شاهی که از کمال ولایت جهان گرفت ✤ خورشید را همیشه بود بر درش سجود ✤
از پیش دیده ها چو یکایک شده نهان ✤ از ماتمش نمود فلک جامه کبود ✤ تا از دلت
چو سال وصالش بجو استم ✤ آمد مرا ز غیب ندا شیخ قطب بود ✤ و دیگر تاریخ آنصاحب
ولایت شیخ اعلی بود نیز منظوم ساخته ام **نقاست** که بعدد ۱۳۳۳ سال و چند ماه زیاده از
رحلت آنحضرت گذشته بود ند سماة روشنایی صاحب سلطان که از مریدان آنحضرت پیر دستگیر
است وی را برای تعمیر روضهٔ منورهٔ آنحضرت توفیق یافت بنا بر آن از فتحپور سیکری سنگ
سرخ طلبیده عمارت شروع کرد هنوز از بنیاد فارغ نشده بود که شبے معماری که او کار فرما بود
در خواب دید که حضرت پیر دستگیر بر تربت خود ایستاده اند و میفرمایند که چون شما بنیاد پر میگردید
در کوفتش خشتے به تخته صندوق رسیده و تخته را بشکسته بر زانوی چپ من آمده است زود
آن خشت پاره را از میان صندوق برآورده تخته را درست نموده عمارت بکنید چون صبح صادق
برآورده و آن معمار پیش آن سماة مذکور آمده حقیقت واقعه شب یکیک معلوم نمود سماة گفت

حاصل نمودند درین اثنا قوالان در رسیدند از انجا سرود گویان در رکاب و مایان زر ایثار کنان بروضهٔ مقدسهٔ حضرت قطب ابدال شیخ شرف الدین بوعلی قلندر قدس الله تعالی سره آمدند و از انجا بروضهٔ متبرکهٔ قطب الاقطاب مخدوم جلال الشرع والدین محمد کبیر الاولیا رسیده زیارت حاصل نمودند و از انجا بخدمت پیر دستگیر آمده بابوس گشتند آنحضرت بعنایت تمام برابر خود نشاندند و حضرت پیر را حالتی رو داد و از دیده اشک بسیار افشاندند چنانکه از اثرش تمام محفل در گرفت و مست در و دیوار بعد افاقت ملک سلیمان پسر خورد سعید خان را آورده مرید پیرزاده گردانید و ازان باز دیگر آن هم بسیار شوند نوبت است که چاهے در خانقاه آنحضرت تیار کنانیده بودند آبش شور برآمد مردمان شکایت او معروض کردند همدران اثنا شخصی چند کاک از درگاه جهان پناه قطب الاقطاب خواجه قطب الدین بختیار اوشی قدس الله تعالی سره تبرک آورد آنحضرت آنها را پاره پاره کرده در چاه مذکور انداخت و فرمود که چون خواهش خلق بر آب شیرین است الله جل جلاله از برکت این کاکها همچنان فرماید آب همه شیرین و نهایت سرد شد و تا الحال در موسم گرما قریب نصف شهر از و آب می آشامد نقلست که عمر شریف آن حضرت از یکصد و بست پنجسال زیاده بود ازان جهت که روزی آنحضرت ریسمان سالگره خود بتقریبی طلبیده بودند چون شمار نمودند یکصد و بست و پنج گره بود پس فرمودند که اکنون چند سال است که سر سال گره نداده ام و درین سنه و سال دندان باز روئیده بودند بهتر از اول و موے ریش مبارکش از سفید باز سیاه شده بودند و بعد چند سال باز سفید گشتند چنانچه این چهار بیت ابیات حسب حال آنحضرت است ابیات بسان او درین عالم بگو کیست ✤ که باشد عمرش افزون از صد و بیست ✤ پس از صد سال دندان باز روید ✤ چنین پیری خدا بین هیچکس دید ✤ دوباره شد سیه موی سفیدش ✤ سفیدی داد دوباره نویدش ✤ بود واجب سپاس او بهر کس ✤ ز دیگر ذکرها ذکرش بود بس ✤ علو انسان و شاه العالمین است ✤ که فخر آسمان و هم زمین است ✤ سزاوار امامت هم ولایت ✤ بدو زیبد کرامت هم هدایت ✤

که از دریای منصوری باقی ماندوی را آنحضرت خود پرورش نمودند چون آن
سلاله نظام بسن چهارده سالگی رسید روزی در خاطر این دعاگو گذشت که اگر حضرت
پیر حضور نمود خلافت وسجاده باو الانزار عنایت فرمایند چه خوب باشد درین باب باهر
دو مصلحت کردم پسند نمود بنابران بتاریخ دوازدهم ماه محرم الحرام سنه ثلث وثلثین والف
این فاکروب درگاه وقاضی نظام ولد قاضی سالم کیرانوی که همولطن این دعاگوی است بملازمت
آنحضرت رفتند ملک سلیمان افغان زمین دار پانی پت که از آبا واجداد نسبت مریدی باین
خاندان عالی شان دارد نیز حاضر بود با وی نیز مصلحت نمودیم گفت بسیار خوب است البته
این کار باید نمود ودر دیگر بنده وقاضی نظام وملک سلیمان بخدمت آنحضرت رفتند وبرای
خلافت حضرت پیرزاده شیخ محمد ولد حضرت شیخ منصور التماس کردیم فرمان شد که التماس شما قبول است
حالا رخصت شوید وفردا که روز سعید است بیائید حسب صلاح کرده خواهد شد چون شب شد حضرت
پیرزاده را حکم نمودند که غسل نموده بیاید آن چراغ خاندان جلالی فرمان بجا آورد ودر حجره طلبیده
باسم الله جلشانه تلقین نمودند صبح صادق بنده بخدمت رفت فرمان شد که چند من شیرینی بیارند
خادمان آوردند آنحضرت فاتحه خوانده قسمت نمودند پس حضرت پیرزاده را پیش طلبیده مرید
کرده کلاه چهارترکی از سر خود فرود آورده بر سر آنجناب نهادند ومقراض برداشتند وفرمودند که دوگانه
ادا کن ادا کردند پس پیراهن که در بر آن حضرت بود فرود آورده پوشانیدند وتسبیح نیز مرحمت فرمود
وگفت که استغفر الله ربی تمام کن همچنان کردند پس عصای مبارک حضرت شمس الاولیا وتسبیح
حضرت قطب ربانی وخرقه بزرگان که در خلافت پشت در پشت رسیده بود حواله نموده فرمودند
که هرچه نعمت از پیران چهارده خانواده بفقیر رسیده بود بفرزند شیخ محمد عطا کردم پس چدول
خاصه طلبیده حضور خود برو نشاندند وفرمودند که زیارت پیران ما کرده بیائید حسب الحکم
چدول برداشتند وبا مریدان وبندگان پیاده برکاب سعادت بودیم تا اول بروضه مقدسه
حضرت شمس الاولیا شیخ شمس الدین ترک مشکل کشا قدس الله تعالی سره العزیز رفته زیارت

غیب خواهد بود که در خدمت اولیا می باشند فقط مجلسی بود که این فقیر بخدمت حضرت پیر دستگیر
رفت چون ایام خورد سالی بود از روی کم ظرفی خطره که بمجرد رسیدنم آنحضرت از قسم طعام الوش
خود عنایت فرمایند چه خوب شود در دل گذشت چون بخدمت رسیدم آنحضرت را بر سفره طعام
یافتم چون این خاکپا را بدیدند شفقت فرموده اشارت بطعام خوردن نمودند بنده هرچند
نمیخواست که برابر آنحضرت نشسته طعام بخورد و عرض نیز نمود که بنده خواهان الوش است
هیچ سود نکرده تا بجد شده برابر خود نشانیده طعام خوراندند و فرمودند که تو فرزند مائی اگر خواهش
الوش داری این الوش است بخور پس فقیر بحکم الاطاعت طعام سیر بخورد و بعد از دیری رخصت
شده بخانه آمد و بعدش اکثر بعض اوقات از بی عقلی و تقاضای طفلی در خاطر چیزها می آورد و آن
حضرت بنور باطنی می دریافت اگر تمامی تحریر سازم کتاب دراز گردد فی الجمله ازان در ملفوظ آن
حضرت مسمی جواهر اعلی ثبت نموده ام حالا ازان تقصیرات توبه میکنم امیدوارم که آنحضرت قبول
فرمایند ؎ بندهٔ اویم بجان و دل بصدق اعتقاد ۔ گر درین باشد خلاف اندر دل من کافرم ۔
حالات آنحضرت بیرون از تحریر است ازان جمله ذکر خلافت حضرت پیرزادهٔ صاحب سجادهٔ قبله
وکعبه ما حضرت شیخ محمد سلمه الله تعالی شانه نموده میشود و آنچنانست که حضرت پیر دستگیر دو فرزند یکی
حضرت شیخ نور و دیگری شیخ منصور داشت و آن هر دو صاحبزاده جوان و صاحب فرزندان
بودند آخر الامر بقضای الهی جلشانه حضرت شیخ نور برحمت حق پیوست حضرت پیر دستگیر خلافت
و سجادگی بحضرت شیخ منصور عنایت فرمودند چنانکه روز عید بر چدول خاصه سوار شده رخصت
بمصلے نیز داده بودند بعد چند گاه آن سلالهٔ عظام نیز رحلت فرمود و فرزند شش ماهه گذاشت
حضرت شاه محمد نام و والدهٔ شریفه آنجناب نیز فوت شده بود و سوای آنحضرت دیگر بنائر نیز داشت
همه آنها در حضور پر نور آنحضرت وفات نمودند و آنحضرت بر مرگ هیچکدام قطرهٔ اشک از چشم
فرو نریخت و خود تجهیز و تکفین نموده بیرون شهر پیلوی مقبره میر عبید علی مفتی که آنحضرت
در آنجا مقبرهٔ خود ساخته بودند دیگر مخدوم زاده ها نیز همانجا آسوده اند دفن نمودند المقصود آن در یتیم

از بهر آنکه او بر کشتی مع فرزندان وحشم سوار شده میرفت و کشتی غرق شدن خواست رفته بودیم
و بحکم الله جل جلاله در آنجا رسیده پسر شما شیخ قاسم را بازن و فرزند و خوشدامنش برآوردیم باقی همه
مردم و مال و متاع هرچه در کشتی بود غرق شد فقیر بهمین جهت برای آگاه ساختن شما آمده است
تا روز دیگر آنحضرت بپانی پت تشریف برد و بعد چند گاه قاصدی از آنجانب آمده خبر غرق شدن
کشتی برادر کلان این فقیر و برآمدن ایشان بازن و فرزند که آفتاب قلی نام داشت و خوشدامن
ایشان هرچه آنحضرت فرموده بود و دیگر غرق شدن تمامی اسباب و مردمان همان تاریخ
که حضرت نشان داده بودند رسانید همه کس متحیر بماندند و نذری ترتیب داده بخدمت آن
حضرت فرستادند و آنحضرت قبول نمود مجلسی بود که حضرت پیرزاده بر جاده شرف الاسلام
والمسلمین شیخ محمد سلمه الله تعالے شانه بر کرسی خلافت نشسته بودند و این فقیر نیز حاضر بود
و نقل از بزرگان میرفت پس ذکر چنان افتاد که بخدمت اولیا جن اکثر می باشند و کسب کمالات
میسازند حضرت پیرزاده فرمودند که آری همچنان است و من آنرا بخدمت جد بزرگوار خود حضرت
شیخ المشائخ معاینه نموده ام و حال آنکه جن بده نام بر درخت خرما که آن چند نهال نشانده حضرت
پیر دستگیر بکنار خانقاه آنحضرت هنوز موجود هستند می باشد کسیکه در آنجا ماند بچشم خود صریح
می بیند و سوالیش جن دیگر که جمال نام داشت بملازمت آنحضرت بچشم خود دیده ام و آن
چنان بود که فقیر در ایام خورد سالی شبی پیش حضرت پیر شاه اعلی مے خوابید از نصف شب
زیاده گذشته بود که آنحضرت برو بانگ زدند و فرمودند که جمال آفتابه حاجتی بیار دراز آواز
آنحضرت بیدار شدم دیدم شخصے سفید پوش دراز قد آفتابه در دست نزدیک چهار پائے
آنحضرت ایستاده است و آنحضرت از استنجا فارغ شده و همان شخص حسب الایما آفتابه حاجتی
برداشت و بگیسو نهاده باز آمده دست بسته ایستاده شد آنحضرت فرمود که جمال برو هیچ
حاجت نیست او چند قدم رفته غایب گردید من از غایت ترس از آنحضرت پرسیدم فرمودند
که ترس باش توچه دانی که می پرسی پس از ادب دم نزدم و در خاطر کردم که از مردان

میگردید ہرچند علاج کردند سود نکرد و خراب و رسوا شده بمرد نقلست از شیخ نظام پانی پتی
که از فرزندان قطب الاولیا حضرت مخدوم شیخ زینا قدس الله تعالے سره و از مریدان حضرت
پیر دستگیر است او برای کاری به کابل رفته بود چون بدریای اٹک رسید و بر کشتی نشست و
آن کنار دریا سنگیست کوه واری جلالیه نام وارد کشتی را در عبور او خطره عظیم بود ناگاه کشتی
بدو رسید و بشکست و به آب تر شدن گرفت هرکس که دران کشتی بود از زندگانی نا امید شد
شیخ نظام راچون فرموده حضرت پیر که گفته بودند هر کجا ترا مشکلی پیش آید مرا یاد کنی بیاد آمده
نام پاک آنحضرت بر زبان راند همان لحظه جمال جهان آرای آنحضرت معاینه کرد که گویا بر کنار
کشتی ایستاده اند و شخص دیگر همراه ست بدو اشارت مینمایند که بکشتی حمله کند و او حسب الحکم
دست بکشتی زد و حضرت خود نیز بدو نمودند چنانکه همه کس دیدند در طرفة العین صحیح و سلامت
بکنار رسید مردم که در کشتی بودند متعجب بماندند و پرسیدند که این کدام بزرگ بود که بتوجه اش
ازین مهلکه صعب خلاص شدیم شیخ مذکور گفت یاران شما چه دانید پیر دستگیر من بود قطب الاقطاب
حضرت شاه اعلے بنیره و صاحب سجاده حضرت مخدوم جلال الحق والدین کبیر الاولیا
پانی پتی آنها زبان ثنا برکشادند و راهی شدند بعد از مدت وی از کابل برگشته بوطن رسیده
سرگذشت بعرض رسانید آنحضرت فرمود که مد پیران در همه جا است اما مرید را نشاید که
راز پیران جاے اظهار نماید مجلسی بود که حضرت پیر از پانی پت بخانهٔ این فقیر در کرانه تشریف
آوردند تمام مردم قبیله فقیر سعادت خدمت دریافتند در آن ایام عموی کلانم مقرب خان صوبه
پٹنه یافته بود و برادر کلانم نادر العصر شیخ قاسم که امروز در علوم صوری و معنوی و انواع
هنرمندی ثانی ندارد او نیز همراه عم بزرگوارم خود روانه آنصوب شده بود با تمام حشم و اموال
فرزندان بر کشتیها سوار شده میرفتند حضرت پیر باپدر این کمترین مریدان فرمودند که درین روزها
خبر وحشت اثر از لشکر برادر شما خواهد رسید مگر باستقلال خواهند ماند که بفضل حضرت جل جلاله همه
خیر خواهد بود چونکه امشب فقیر همراه حضرت قطب ربانی برای عدد فرزندان شما شیخ قاسم

قبول کنند آنحضرت ہیچ قبول نفرمود و دیگر شخصی بہار خان نام ساکن جورہ مشہور است کہ مال او نیز کم شدہ بود و بتوجہ آنحضرت باز یافت نقاست کہ وقتی چہار پنج کس بخدمت آنحضرت آمدند و از وجہ آزمایش در راہ خطرہ در دل گذرانیدند چنانچہ کسی گفت کہ بمجرد رسیدن بحضرت شیخ المشائخ مرا حلوای گرم عنایت کنند چہ خوب شود و دیگر بدل آورد کہ نان و مرغ بریان مرا مرحمت فرمایند ہمچنان ہر کدام بخاطر آوردند و یکی از آنہا کہ بد اعتقاد و بد نہاد بود گفت یاران شما ہمان اشیا خواستہ آید کہ البتہ بمرسد اما من خربزہ ولایتی می خواہم کہ در تمام ہندوستان پیدا نمی شود و نہ اکنون موسم او در ولایت ماندہ پس حضور پر نور آمدند و زمین خدمت ببوسیدند حکم نشستن شد بنشستند پس حسب خواہش آنہا ہر چہ بود آنحضرت عنایت فرمود و الا آنکہ خربزہ خواستہ بود او را گفت کہ ای فرزند چیزیکہ خواستی حالا موجود نیست مگر خاطر جمع دار کہ آن نیز بکرم جل جلالہ ہمین ساعت حسب اعتقادت میرسد در این اثنا شخصے از مریدان آن حضرت کہ برای کاری بولایت رفتہ بود چون بوطن ارادہ نمود شخصی خربزہ می فروخت اگرچہ موسم بآخر رسیدہ بود لیکن از جائے بدستش آمد و بہای گران داشت بخرید و تحفہ برای آنحضرت برگرفت و بعد طے مسافت راہ ہمان ساعت اتفاقا بملازمت آنحضرت رسید و آن خربزہ سربستہ چنانکہ در خریطہ بود بحضور پر نور گذرانید آنحضرت ناکشودہ بہمان شخص کہ خواہش او بود عنایت فرمود و باقی ہمہ کسان را رخصت نمود آنہا چون برون آمدند ہر کدام زبان ثنا و ستایش بکشاد مگر آن بی ادب کہ از بد مزاجے و خستگی آن خربزہ را از خریطہ برآوردہ بیاران نمود و گفت انیک کرامت بر ما کہ چیزی خراب بمن نمودہ است و الحق آن خربزہ از بد اعتقادیش ضائع شدہ بود یاران ملامت کردند و گفتند ای مرد نامعقول استغفار کن ورنہ خراب و رسوا خواہی شد کہ در حق اینچنین شیخ کامل حرف ناشائستہ میگوئی در دل کسے کہ میخواست آنحضرت عنایت نمود و موافق رضایت ہم مرحمت کردہ اغلب کہ از بد اعتقادیت ضائع گشتہ باشد آن بدبخت پند کسے گوش نکردہ بر ہمان سخن خود بماند پس چہاردہ روز ازین واقعہ نگذشتند کہ یکبارگی او را مرض پیدا شد و روز بروز زیادہ تر

شود و فردا بر ویم همدرین باران زیاده تر شد ابر از هر طرف فوج فوج می آمد و رعدی عظیم حالت
باران و شدتش باز بعرض رسانیدم آنحضرت فرمودند که هرچند باران بشدت باشد
مرا آنجا باید که بردم التماس کردم که هرچه رضای حضرت باشد فرمان بر داریم پس فرمود
که خاطر جمع دارید انشا الله تعالے شانه از باران به شما هیچ تکلیف نخواهد رسید پس بر خاستند
و بر چدّول سوار شدند و متوجه باگهوئی گشتند و اکثر مریدان و معتقدان همراه تا مقام مذکور
روانه شدند از چپ و راست مایان باران می بارید و بر مایان یک قطره هم نمی افتاد
تا در باگهوئی رسیدیم دنان و یخنی فراوان بخوردیم از هر چهار سو بقریب یک تیر پرتاب باران می بارید
و جائیکه ما و آنحضرت بودیم قطره هم نمی افتاد چون بسوی آسمان بدیدیم دران مقدار
جائیکه باران نمی بارید ابر هم نبود تا وقتیکه از قسمت نان و یخنی فارغ شدند و خوردند و
برای فرزندان بر داشتند پس چنانکه رفته بودیم در شهر آمدیم و آنحضرت بآستانه عالی
خود تشریف بردند **نقاست** که حلوائی بود از مریدان پیر دستگیر او سرمایهٔ عمر خود چند اشرفی
در اوندی پر کرده نزدیک دیگدان دفن نموده بود وقتی بضرورت هرچند در آنجا بلکه اندرون
و بیرون خانه تفحص نمود نیافت حیران و پریشان بحضور آن شیخ المشائخ آمده عرض نمود
فرمود که برو و خوب تلاشش کن انشا الله تعالے خواهی یافت وی حسب الحکم رفته کندیده
هیچ نیافت ناامید گردیده کلندخانه در دست گرفته آمد و روبروی آنحضرت بر زمین زد
و گفت یا پیر دستگیر خراب برای خدای عزوجل مدد کنید که دامن شما محض برای گشایش هر
مشکلی در دنیا وعقبی گرفته ام ازین سخن آنحضرت در غضب آمد و فی الحال برخاست و دستش
بگرفت و راهی شد چون قدری سوی خانهٔ او رفت کلند از دستش گرفته بر زمین زد و فرمود
که همین جا بکن هرچند مابین راه بود وی فرمان بجا آورد و همانجا کندن گرفت زیاده از دو
تیشه نزده بود که همان اوندرا پر از اشرفی بالا یافت بگرفت و از خوشحالی سر در پای فلک فرسای
آنحضرت افگند و عذر تقصیر نمود و او همه اشرفی را پیش آنحضرت نهاد و عاجزی کرد تا از وچیزی

بخوانند حسب الارشاد قوالان بیتی آغاز کردند آنحضرت در وجد شد بعد ساعتی نگاه آنحضرت بر مرزا افتاد و نزدیکش آمده دست بر دستش زد و بگرفت و بگذاشت دمی یکبارگی بر زمین افتاد و غلطید حضرت پیر دستگیر در سماع بود پس کسان مرزا مذکور صاحب خود را برداشته بردند چون محفل باخر رسید آنحضرت بآستانه عالی رفتند و صبح صادق مرزا توبه کنان بمجرد تمام ملازمت حضرت پیر آمد و سر در پای فلک فرسای آنحضرت افگند و عذر تقصیرات نمود آنحضرت مهربانی در باره او فرمود و بزبان مبارک راند که هوشیار من بعد حرف ناشایسته در حق فقرا زینهار نگوئی اگر بسهو از زبان بیاید استغفار نمائی و پیران را شفیع آری ؎ خاکساران جهان را بحقارت منگر بو که تو چه دانی که درین گرد سواری باشد نقلست از نادر الزمان فخر دورانی مولانا ظاهری که از مدت سکونت در پانی پت دارد و از معتقدان خاص حضرت پیر دستگیر است می گفت که وقتی آنحضرت چیزی نذر قطب ابدال مخدوم شیخ شرف الدین بو علی قلندر قدس الله تعالی سره العزیز قبول کرده بودند آنرا خواستند که در باگهوئی رفته ادا نمایند قرار صبح شد و بنده را تاکید فرمودند تا سحر بخدمت گرامی برسم نماز صبح بیک جا گزاریم پاسی شب باقی مانده بود که ابر پیدا گردیده باران اندک اندک باریدن گرفت تا دم سحر همچنان بود و بنا بر آن برفتن پاره اهمال واقع شد اندرین اثنا آنحضرت مخدوم زاده بر جاده صاحب سجاده حضرت میان شاه محمد ولد حضرت شاه منصور زاد الله عمره را برای طلب بنده فرستادند و آن نمونه نونهال جلالی بر در سرای این فقیر آمده دستک زده بنده زود برآمد و سلام کرد فرمودند که حضرت پیر دستگیر شما را تاکید طلبیده اند اسپ تیار کردم حضرت پیرزاده را بر و سوار ساختم و خود پیاده برکاب سعادت ایشان بملازمت حضرت آمدیم چون آنحضرت مرا بدیدند خوشوقت شدند و بزبان مبارک فرمودند که خوش آمدی و صفا آوردی از دیر منتظر تو بودم تا اکنون به باگهوئی رفته نذر حضرت قطب ابدال ادا نمایم عرض کردم که باران می بارد در باگهوئی سایه هم نیست خوب است که امروز موقوف

بدین معنی اشارت بود پس به پانی پتی آمدم و امانت پیران که از پدر بزرگوار من مانده بود
یافته بر کرسی سجادگی نشستم و نعمتیکه از پدر بزرگوار مرا حاصل شد پیش از سجادگی یافته بودم
الحمد لله تعالی شانه واقع که آنحضرت در ایام سابق در مغاکی که مثل مقبره شیخ محمد دو دو دیگر روز
بی اکل و شرب بماندم و در خاطر مبارک چنان قرار داده بود که تا از غیب چیزی نرسد افطار ننمایم
ضعف بغایت غلبه کرد چنانکه طاقت برخاستن و رفتن نماند و تاریکی در چشمها پیدا شد ناگاه صدای
از بیرون مغاک بسمع مبارک رسید که یا اعلی بیرون بیا از ان تازه تقویت حاصل گردید و بدشواری
بیرون مغاک آمد که مردی نورانی ایستاده است و چیزی سفید در دست دارد نزدیکتر آمد و پارچه
پارچه آنرا نموده تمامی بآنحضرت خورانید و او در صورت نان بود اما رنگ و ذائقه اش بنان
دلالت نمیکرد پس آن مرد غیبی هیچ نگفت و روانه گردید و آن حضرت دنبالش تا مقبره شیخ محمد مودود
دلاری رفت و او در آنجا غایب گردید حضرت پیر دستگیر ما تاسف شد که چرا بازا شکال از دحل نکردم
پس همان شب همان مرد را در واقعه دید انچه مطلب بود پرسید و وی مطلب خاطر نشان آنحضرت
ساخت و واقعه که حضرت پیر دستگیر روشن ضمیر در مجلس عرس جد کلان خود حضرت قطب ربانی
مخدوم جلال الدین محمد کبیر الاولیا پانی پتی عثمانی قدس الله تعالی سره حاضر بودند اکثر اکابر
و اعزه شهر و نواحی نیز دست بسته ایستاده بودند از انجمله مرزا محمد ساکن پانی پت بمفاصله یک کس
پهلوی آنحضرت نشسته بود و حرف و حکایت با شخصی میکرد ناگاه از زبانش برآمد که امروز هیچ
فقیر و درویش چنان نیست که در سماع او اثر باشد آنحضرت شنیدند و فرمودند چه گفتی عرض کرد هیچ
نگفتم فرمود جای انکار نمانده انچه گفتی باز بگوی مرزا از دهشت حضور هرچه گفته بود
بواقعی بیان نمود آنحضرت فرمود که ازین حرف توبه کن که زنهار من بعد چنین خطره در دل
نگذران که استقامت عالم بذات بابرکات اولیاست چون ایشان نباشند جهان امروز
برگردد مرزا عرض نمود که حضرت راست میفرمایند بنده ازین معامله منکر نیست ولیکن بحسب
ظاهر همچنین شخصی نیست پیر دستگیر خاموش بماندند و بقوالان اشاره نمودند تا چیزی

سعی بلیغ نمودم چہ تمام نگذشت کہ صورت دلپذیر عالمگیر قطب المشائخ والاولیا حضرت
شیخ نظام نارنولی قدس اللہ تعالی سرہ از دروازہ حجرہ کہ با وجودیکہ بستہ بود بیکبار تبہ
ظاہر شد و مرا از من ربود و توجہی خاص نمودہ اشارتی برای طلب بامفرمود طاقت از دست
رفتہ ے مست و مدہوش آن جمال شدم ؎ طالب جرعۂ وصال شدم ؎ و گریبان چاک نمودم
سر و پا برہنہ برآمدم و نمیدانستم کہ کجا میروم و از خوردن و آشامیدن چیزی نداشتم تا بعد
چند روز ولایت آنحضرت راہبری کردہ خود بخود بنارنول رسانید ہنوز داخل شہر نشدہ بودم
کہ آنحضرت عمامہ و نعلین خاصہ بدست خادمی عنایت نمودہ فرستاد و سرفراز گشتم بعدہ پیش
از آنکہ بخانقاہ والا برسم خادمی دیگر آمدہ و کاغذی بمن داد و گفت کہ حضرت شیخ این اسم اعظم
بدستخط خاص نوشتہ مرحمت فرمودہ اند و حکم کردہ کہ باین اسم اعظم ملازمت نمائی تا دولت اعلی یابی شد
و بعد ازان حضورم آئی پس ہفت روز در مسجد کفش دوزان ماندم و بدان اسم ملازمت نمودم
تا صفای قلب بحد درجہ حاصل شد و حسب الحکم حضور رفتہ سر بزمین نہادم فرمود الحمد للہ جل جلالہ
از ہمہ اعلی شدی پس عنایتہا کہ قاصر بیان ست مبذول نمود ازان روز بے اظہار کسی کہ بگویم
بنام اعلی معروف شدم و بہ اشارہ پر بشارہ آنحضرت ہمین نام در شجرہ و سجل ثبت کردم بعد ازان
یکسال و پنج ماہ و ہفت روز بخدمت آنحضرت بماندم و چلہا کشیدم و ریاضت و مجاہدہ پیش گرفتم ستاروزے
مرا در حجرہ خاص طلبیدہ فرمود بابای من نعمتی کہ از چہاردہ خانوادہ بمن رسیدہ است
بتو ارزانی کردم و اجازت دادم کہ بوطن خود بروی و دست بیعت بخلق بدہی امروز سوم
روز است کہ جد بزرگوار شما حضرت قطب بانی شیخ جلال الدین کبیر الاولیا قدس اللہ تعالے
سرہ العزیز متواتر در واقعہ میفرمایند کہ نبیرۂ مرا زود رخصت نما از انکہ جای من بی او خالیست
ازین حرف مرا حیرت افزود کہ آیا جای خالی بچہ معنی خواہد بود پس آنحضرت خرقہ خاص و مثال
خلافت و عصا و تسبیح مہربانی نمود چون بشہر آگرہ رسیدم شنیدم کہ پدر بزرگوارم برہان الاتقیا
حضرت شیخ نظام الدین بانی پتی قدس اللہ تعالی سرہ العزیز رحلت فرمودہ دانستم کہ جای خالی

ما بدلی رسیدم شخصے در بازار نیز ریسمانی میفروخت از ہمراہیان سہ روپیہ قرض کشیدہ
خریدم چون پیش یاران ہم برای خرچ روزمرہ غیر از ہمان سہ روپیہ چیزی دیگر نبود مرا ملامت
میکردند ازین جہت اندوہ ناک شدم و گفتم الٰہی من توکل بر لطف تو میدارم چنان کن
کہ از روی یاران شرمندہ نہ شوم درین فکر و اندیشہ کاروی بگرفتم و آن سپر را میکاوید
ناگاہ از جای قدری زیادہ شکست و حلقہ طلا نمودار گشت پس ہمہ آنرا چہار طرف شکستم
حلقہ طلا موزہ نہ ہشتاد تولہ برآمد شکر کردم و آنرا بفروختم و در یاران قسمت نمودہ منزل
بمنزل بوطن رسیدم و بشرف پابوسی پدر بزرگوار مشرف شدم بعد ازان چند مرتبہ بطریق سیاحت
جانب ملتان و لاہور و گجرات و جونپور گذرانیدم از ہیچ مساعی کہ میخواستم بدست نیامدی
زیرا کہ پدر بزرگوار من وقت رخصت فرمودہ بود کہ شیخ عبدالسلام ترا بپروردگارت
بہر کار دیگر آفریدہ است نہ کہ درین دنیا سرگردان شوی پس دلم از مطالبات دنیا سرد
گردید و زمام اختیار بکوچہ عشق کشید از ہمہ تعلقات تارک شدہ آنچہ نزدم بود بفقرا
قسمت کردہ طریق قلندرانہ روانہ شدم در جونپور بسیار مشائخ مثل شیخ بہاؤالدین و
میر سید علی قوام و شیخ شمس الدین ساوجی دیدم و بزرگان بہار بسان شیخ علی مغربی
و مولانا حسام الدین بغدادی و شیخ صلاح و شیوخ کورہ و گھاٹم پور ہمچون مولانا علی احمد
و شیخ عبدالصمد و دیگر اعظمی چون شیخ الاسلام شیخ نظام و در گجرات مثل قاضی محمود و غیرہ را
دریافتم و از ہر کدام نعمتی بقدر استطاعت گرفتم چون فتح الباب من موقوف بر دیگرے
بود از انجا بوطن مالوف آمدم و بشرف استانہ بوسی مشرف شدم چون آنحضرت حالت من کہ
در آن ہنگام داشتم بدید و شفقت بلا نہایت مبذول داشتہ بقرب و جوار روضۂ منورہ
پیر پیران ماشمس الاولیا حضرت مخدوم شیخ شمس الدین ترک قدس اللہ تعالے سرہ معتکف
گردانیدہ و فرمود ای فرزند سعادت مندم خاطر خود جمع دار کہ زود بمرتبہ اعلی میرسی و بجایم
بنشینی و دست بیعت بخلق خدا دہی و بسیاران از تو بمنزل میرسند پس بریاضت و مجاہدہ

قدس اللہ سرہ از خلفای کبار حضرت قطب بانی بودند در تعظیم و تکریم من لبغامت کوشیدچون هنگام مستی
دران ایام درپیش بود و بعض اوقات صلوات مکتوبہ ادا نمی شد عبد الواحد مذکور را ازینجهت امر معروف میکرد
چون گفته او کار گر نمیشد چندانکه دوست بود همان مقدار دشمن شد و بسخنها با من میخندید ناچار ترک
آن مقام گرفته در مسجد خرابه بیرون شهر تکیه کردم شبی بگذشت که سید عبد الواحد مذکور تکیه بر دوکس نموده
استغفار کنان در رسید و در پایم افتاد و بجد گشت باز بجای قدیم بردوشش پر سیدم گفت امشب
جد خود عمدة الاولیا حضرت سید موسی قدس اللہ سرہ را بخواب دیدم خشمناک و بعتاب مرا میفرماید
که ای عبد الواحد تو مرشد زاده مرا رنجانیدی خدای تعالی جلشانه ترا آزار رساند چون بیدار گشتم
خود را مثل یافتم چنانکه از جا جنبیدن نمی توانستم الحال بهزار دشواری بملازمت شریف
آمده ام به امید آنکه تقصیرات من معاف فرمایند فقیر عذرش قبول کرده باز بجای قدیم رفت
و او را همان ساعت صحت کامل شد پس اکثر خلق را بآستانه من رجوع گشت و مرا خوش
نمی آمد تا شبی خفیه آن جای را گذاشته منزل بمنزل در شهر اکبر آباد رسیده چند گاه اقامت
ورزیدم مجلسی که حضرت پیر دستگیر شیخ المشائخ نامیفرمودند که ابتدای حالم چنین بود که اول نام
فقیر شیخ عبد السلام بود پدر بزرگوارم حضرت برهان الاتقیا شیخ نظام الدین قدس سره
بنظر ظاهری و باطنی در تربیت میکوشیدند ناگاه دلم مائل بطواف کعبه معظمه گردید از پدر بزرگوار
اجازت یافته روانه شدم چون نزدیک دریلے رسیدم دران سال از ممر فترات و تکالیف
سلاطین پرتگال و فرنگ که باهل جزائر میرسید هیچکس مسافرت اختیار نکرد بنابر آن از انجا عود
نموده بپیش عقراخان بدریا رمالوه آمدم و او را با من چنان محبت بود که اکثر معاملات بصلاح
فقیر انتظام نمیداد مدت مدید در انجا ماندم چون از شیر شاه سور تفرقه افتاد آن یار از تصرف
خان مذکور بر آمد در آن زمان من صاحب سامان وغیره بودم هم بتاراج رفت و خلایق را تشویش
پدید آمد لاجرم متوجه وطن شدم چون بدهر سور رسیدم خدمت قدوة السالکین شیخ حمزه دریافتم
و با نفاس آنحضرت مستفید گشتم چون از انجا روانه شدم در ملک من غیر از تنگه بارخری دیگر نمود

بودم تا روزی شخصی گفت هر که خواهد که در تیر اندازی عدیم المثل شود پس چیزی نذر حضرت شیخ رکن الدین ابو الفتح تبیره حضرت شیخ الاسلام شیخ بهاؤ الدین زکریا قدس الله تعالی سره العزیز کند بخطاب شاه احمد کهنکور رهانی ملقب است قبول کنند در یک هفته تیر انداز مقرر میشود چون فقیر طالب و شائق این حرفه بود یک ماده گاو چند من ماکوله نذر آن جناب کردم و پنجگانه بعد ادای نماز فاتحه بروح پاکش میخواندم بعد چند گاه شب شنبه دهم محرم الحرام در واقعه دیدم که درختی نورانی ایستاده است و کمان و تیر بمن عنایت کرده اشارت بفتق میکند من تیر بفتق بزنا فتم و بوی رسید پس آمد و گفت برو که تیر اندازی ترا مرحمت شد چون بهوش باز آمدم شب تاریک بود چراغ روشن کرده تیر اندازی درآمدم و چهل و هفت تیر انداختم همه بی خطا بودند بغایت خوشوقت شدم چون صبح شد نذر یکه قبول نموده بودم ادا ساختم از آن وقت در تیر انداختن بی خطا بودم پس بعد مدت سه سال قزاخان پیش نصیر الدین محمد همایون بادشاه بدهلی فرستاد چون در آنجا رسیدم روز جمعه در مسجد جامع کهنه مینار واقع است رفتم بجهت درآمدن مسجد درویشی مست نزدیک محراب نشسته دیدم چون نیک ملاحظه کردم شناختم که همان دوست خداست که در معامله مرا تیر و کمان داده بود زود تر نزدیکش رفتم و پای بوسی نمودم اشارت نشستن نمود بنشستم پس بخادمی اشارت نمود تا از حجره تیر و کمان آورده بمن داد چون دیدم همان تیر و کمان بود که در واقعه مرحمت کرده بود حیران بماندم پس مرا رخصت کرد بیرون آمدم و خادم تا بدروازه با من همراه بود از وی پرسیدم که نام این مرد چیست گفت شاه احمد قلندر کهنکور رهانی پسر شاه عبد الله ملتانی مدت بود که از این جهان رحلت فرموده است پس سالها آن تیر و کمان با من بود چون از شیر شاه سور تفرقه در دیار مالوه افتاد تمامی رخت من بتاراج رفت آن تیر و کمان در میانش بود مجلسی بود که حضرت شیخ المشایخ میفرمودند که وقتی از کامرود و کامتا سیر کنان در بهار آمدم و جای تکیه گرفتم سید عبد الواحد نام عالمی پیشم آمد و حقیقت احوالم باز پرس نمود چون معلوم کرد که از فرزندان قطب ربانی حضرت شیخ جلال الدین محمد کبیر الاولیا المعروف بشیخ جلال پانی پتی قدس سره العزیز ام از بهر آنکه جد کلانش سید موسے

ابن فخر الدین خواجہ خالد ابن ضیاء الدین حضرت خواجہ ولید ابن قطب الدین حضرت خواجہ عبد العزیز الکبیر
ابن رکن الدین حضرت خواجہ عبد الرحمن الکبیر کہ از مدینہ بگاذرون آمدہ ابن علاؤ الدین خواجہ عبد اللہ
ثانی ابن علم الدین خواجہ عبد العزیز ابن حسام الدین حضرت خواجہ عبد اللہ کبیر ابن امام الدین حضرت خواجہ
عمر ابن امیر المومنین امام المتقین حبیب الرحمن حضرت عثمان جامع القرآن رضی اللہ تعالی عنہ ابن عفان
ابن ابی عاص ابن امیہ وہو عبد الشمس ابن عبد المناف می پیوندد و در اینجا بشرف نسب حضرت
رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم تیمناً و تبرکا اگرچہ مانند ماہ شہیر آفاق است تحریر میشود عبد المناف
ابن قصی ابن کلاب ابن مرہ ابن غدی ابن کعب ابن لوی ابن غالب ابن فہر ابن مالک ابن نضر وہو قریش
ابن کنانہ ابن خزیمہ ابن مدرکہ ابن الیاس ابن مضر ابن نزار ابن معد ابن عدنان ابن اد ابن
ابن ہمیع ابن بنت ابن جمیل ابن قیدار ابن حضرت اسمعیل علیہ السلام ابن حضرت ابراہیم
خلیل اللہ علیہ السلام ابن تارخ کہ او را آذر خوانند ابن ناجور ابن ارغو ابن اشروع ابن شالخ ابن
فالغ ابن عامر کہ او را ہود پیغمبر گویند علیہ السلام ابن ارفخشد ابن شام ابن حضرت نوح نبی علیہ السلام
ابن لمک ابن متوسلخ ابن حضرت ادریس علیہ السلام ابن اخنوع ابن برد ابن بارد ابن مہلائیل
ابن قینان ابن انوش ابن حضرت شیث علیہ السلام ابن حضرت آدم صفی علیہ السلام اکنون بر رای
عزیزان موضح باد کہ حالات و واقعات آن سلطان سریر معرفت پیر دستگیر ما چندان است کہ در
بیان نمی گنجد لیکن چون ذکر پیران و بزرگان آنحضرت در صدر کتاب رقم نمودہ شد ذکر آن
شیخ المشائخ نیز فرض عین آمدہ تا شمۂ آن درین مجموعہ درج شود و اکثر آن در ملفوظ آنحضرت مسمی
جواہر اعلی کہ این بندہ درگاہ علیحدہ جمع نمودہ است چیزیکہ دانست و نوشتن توانست ثبت کرد
درین ہم چند محفل و نقلہا نوشتہ میشود تا کتاب دراز نگردد و از ذکر آنحضرت خالی نماند محفل بود
کہ حضرت پیر دستگیر بزبان معجز نشان میفرمودند کہ در ایام سابق چندگاہ نوکری فرخان کبار از ہمرایان
ظہیر الدین محمد بابر شاہ غازی سلطان ہند بود نمودم و بعضی کارہای سپاہگری حسب دعوی
نیز بوقوع آمدہ بودند ولیکن از ہنر تیر اندازی عاجز بودم کہ اصلا نمیدانستم درین اندیشہ

بدست آنحضرت داده بدین نعمات معزز گشت چنانکه نوشته آمد و آنکه از مرشد خویش خلافت داشته چنین است که حضرت شیخ المشائخ پیر دستگیر ما حضرت شاه اعلی خلافت از عمدة الاولیا حضرت شاه نظام نارنولی قدس سره و هو من حضرت خواجه خانو علاء التاج ناگوری و هو من حضرت خواجه اسمعیل بن حسن سرمست و هو من حضرت خواجه حسن سرمست و هو من خواجه سالار و هو من حضرت خواجه اختیار الدین عمر و هو من حضرت خواجه محمد ساوی و هو من قطب بانی حضرت خواجه نصیر الدین چراغ دهلی و هو من سلطان المشائخ حضرت خواجه نظام الدین اولیا و هو من قطب الکاملین حضرت خواجه فرید الدین شکر گنج قدس الله تعالی اسرارهم سبحان الله تعالے این چه کمال بحضرت پیر دستگیر عطا فرموده که روز بروز در تزاید است هر نیازمندیکه بر درش رسید بی نیاز گشت و هر حاجت مندیکه خاک درگهش روفت مستغنی شد و خلقش چون خلق محمدی و حلم حیایش حجت حلم و حیاے عثمانی راسخ آمد و سخاوت راکه بدریا متمثل کنند استوار نیست حاشا کلا اگر درین مبالغه نموده باشم و آنحضرت از دودمان والاشان جامع القرآن حبیب الرحمن امیر المومنین حضرت عثمان رضی الله تعالی عنه است و صاحب سجاده از هر دو طرف هم از حضرت خواجگان چشت و هم از آبا و اجداد کرام خویش انکه از حضرات خواجگان میدارد در صدر کتاب مرقوم گشت و انکه از آبا و اجداد کرام خلافت و سجادگی دارد تحریر کرده میشود بدینطریق که آن سلطان دین و دنیا یعنے حضرت پیر دستگیر قطب وقت حضرت شاه اعلے ابن برهان الاتقیا حضرت شیخ نظام الدین ابن حضرت شیخ عثمان زنده پیر ابن حضرت خواجه عبد الکبیر اولیا ابن حضرت خواجه عبد القدوس ابن حضرت خواجه شبلی ابن قطب بانی حضرت شیخ جلال الدین کبیر الاولیا ابن معز الدین حضرت خواجه محمود ابن کریم الدین حضرت خواجه یعقوب ابن جمیل الدین خواجه عیسی ابن مجد الدین خواجه اسمعیل ابن شرف الدین خواجه محمد ابن بدر الدین خواجه ابی بکر ابن صدر الدین خواجه علی ابن شمس الدین خواجه عثمان ابن نجم الدین خواجه عبد الله ابن شهاب الدین خواجه عبد الرحمن ثانی ابن زین الدین خواجه عبد العزیز اسرخسے

الهی بسیار داشت چنانکه بعد پدر بزرگوارش مردم صاحب سجاده و پیراهی دانستند و دیگر هیچ فرزندی نداشت و از غایت جذبه بطریقه مشائخ مقید نمود بواسطه آن سجادگی بر برهان الاتقیا حضرت شیخ نظام الدین قرار گرفت و بکسب کمالات و علو مراتب بر اولیای عصر خود مقتدا بود و علما و فضلا مطیع و حلقه بگوش آن برهان الاتقیا بودند و خلایق از دحام کثیر بر آستانه آنحضرت داشت و نعمت ها یافتند اگر حالات واقعی آنحضرت بیان نمایم کتابی دیگر تیار شود و حجت کما لیست آنحضرت از فرزند بزرگ ایشان حضرت شیخ عبد السلام المخاطب بشاه اعلی قدس سره که قدوهٔ عارفین زمانه و عمدهٔ سالکان عصر یعنی پیر دستگیر این فقیر است ظاهر و باهر حاجت تحریر نیست حضرت برهان الاتقیا به پانزدهم ماه شعبان المعظم از دار الملال بملک مطهر ایزد تعالی شانه انتقال فرمود قدس الله تعالی سره العزیز ومنهم

در ذکر شیخ المشائخ حضرت شیخ عبد السلام شاه اعلی قدس الله تعالی سره العزیز

آن حجت المحققین آن قدوة الزاهدین آن سند خواجگان آن مفخر آل عثمان آن مرد میدان وحدت آن دریای جهان معرفت آن شیخ المشیوخ عالم کما قیل ان الشیخ فی قومه کالنبی فی امته آن رکن محترم که خلعت اولیای تحت قبای لایعرفهم غیری در بر پوشید آن شرف اکابر آن امام مجتهدان آن کلید مخزن حیدر کرار آن خوشه چین خرمن سید الابرار حضرت پیر روشن ضمیر قطب وقت حضرت شیخ عبد السلام المخاطب بشاه اعلی ابن برهان الاتقیا حضرت شیخ نظام عثمانی الچشتی البانی پتی الکاذرونی الملکی المدنی القرشی قدس الله تعالی سره که خرقه فقر و ارادت از ید بزرگوار پوشیده و از قطب المشائخ ذوالاولیا حضرت شاه نظام نارنولی قدس الله تعالی سره نیز خلافت دارد چنانکه این بیت شاهد این معنی است ؎ مرا به بندگی او که هست فخر تمام ✤ مرید شاه نظامت و این شیخ نظام ✤ نظامش پیر و هم پدرش نظام است ✤ نظام دو جهان بر وی تمام است ✤ و آنکه حضرت پیر دستگیر شیخ المشائخ خلافت از پدر بزرگوار خود میدارد این فقیر کمتر بدان جانب بخدمت آن شیخ المشائخ ارادت و بندگی آورده و دست بیعت

حکم راست کردہ ام آن ہر دو کس متعجب گردیدہ بخانہای خود آمدند و الحق زنان آن ہر دو کس عاملہ بودند و آنحضرت بنور باطن دریافتہ بود تا بحد رسیدن آن ہر دو بخانہا در خانہ مسلمان پسر و در خانہ ہندو دختر متولد گردید و حکم حضرت قدوۃ المشائخ درست آمد و مناقشہ خود بخود فیصل شد **نقلست** کہ فرزند آنحضرت حضرت شیخ نظام چاہ نورانی کردہ بود و سر چاہ سیساختند آنحضرت در آنجا تشریف آوردہ حضرت شیخ نظام بخدمت آنحضرت التماس فاتحہ نمودند فرمود اول میزبانی بکن و یک مادہ گاو و چندین من ماش گندم و حوایج آن بیاروآنرا پختہ و مرتب ساختہ بفقرا قسمت کن بعد ازان فاتحہ خوانم ایشان عرض نمود کہ حضرت سلامت یک بز قبول دارم و فی الحال زیادہ ازین میسر نیست فرمود کہ اول انچہ بر زبان من برآمدہ است مہیا کن بہتر والا نہ تو دانی این بفرمود و باستانہ عالی تشریف آوردہ ہماندم تمام عمارت چاہ فرو رفت چنانکہ ہیچ اثرے از و باقی نماند **نقلست** کہ آنحضرت دہم ماہ ذی قعدہ ازین دار الحزن بدار النشاط فردوس رحلت فرمود قدس اللہ تعالی سرہ العزیز و منہم

در ذکر برہان الاتقیا حضرت شیخ نظام الدین قدس سرہ العزیز

آن شہسوار میدان مجاہدہ آن سلطان جلوہ گاہ مشاہدہ آن عمدہ ارباب توحید آن زبدۂ اصحاب تجرید آن سیمرغ قاف وحدت آن شاہباز مرغزار معرفت آن سالک مسالک اہتدا آن مالک ممالک اصطفا آن مقرب بارگاہ یزدانی برہان الاتقیا حضرت شیخ نظام الدین ابن حضرت شیخ عثمان زندہ پیر عثمانی قدس اللہ تعالے سرہ العزیز کہ بہ کمالات آراستہ و بانواع کرامات پیراستہ و از مجاہدہ دمے نیاسودہ و دامان ہمت بگرد و غبار دنیوی نیالودہ و مدام بریاضت و قناعت گذرانیدہ و از کسی چیزی قبول نکردہ و خرقۂ فقر و ارادت از پدر بزرگوار خود قدوۃ المشائخ شیخ عثمان زندہ پیر پوشیدہ و ایشان دو برادر بودند برادر کلان آنحضرت حضرت شیخ کمال بسا با کمال و صاحب عظمت بود و جذبۂ

و شیخ منور کہ آخر الامر آنہا بعد جد بزرگ از خود مناقشہ صاحب سجادگی باعم کرام خویش حضرت
شیخ عثمان زندہ پیر در پیش کردند و پیش سلطان ابراہیم ابن سکندر لودھی مستغاثی شدند
و سلطان را بجہت تشخیص این معاملہ در پانی پت آوردند بعد رد و بدل بسیار اگرچہ
والدۂ معظمہ آنحضرت و اکابر و اعزہ شہر و اہالی و موالی خرقہ بحضرت شیخ عثمان زندہ پیر
پوشانیدہ بودند و برادران و خویشاوندان و مریدان برانیمعنی سعی بلیغ میداشتند و نمیخواستند
کہ درین نعمت دیگری شریک ایشان باشد لیکن برعایت و حمایت سلطان ابراہیم کہ آخر روے
نیز فلاح ندید سجادگی بدو جا تقسیم گشت و در عید اول دو چدّول بر آمدند اتفاقاً بیرون شہر
ہر دو چدّول باہم در میان مردمان جنگ واقع گشت و پسر شیخ حسین از چدّول بر زمین افتاد
و آسیب باو چنان رسید کہ تا عیدگاہ رفتن نتوانست و بہزار محنت برگشتہ بخانہ آمد و حضرت
قدوۃ المشائخ بعیدگاہ رفت و با فتح و فیروزی باستانہ عالی تشریف آوردہ و از ان باز ار بنائر
فرزندان و بنائر حضرت شیخ عبد الکبیر اولیا غیر از حضرت قدوۃ المشائخ و فرزندان ایشان دیگری
خرقہ نپوشید و بعیدگاہ نرفت و دخل در صاحب سجادگی نیافت و ہیچکس ازان باز توجہ بنائر
شیخ حسین نکرد و صاحب سجادگی تا حال بر فرزندان و الاشان آنحضرت بلا شرکت مسلم
است و برادران و مریدان و معتقدان بخدمت ایشان بسبب اخلاص بندگی زیادہ تر بجا
مے آوردند و می آرند اللہ سبحانہ تقدس تعالی این خاندان بلند نشان را تا قیامت سلامت
دارد آمین ثم آمین نقلست روزی دو شخص حشمت یکی مسلمان چاندن نام و دیگری
ہندو چاتول نام در میان خود مناقشہ داشتند کہ بہیچ وجہ انفصال نمے یافت بخدمت
آنحضرت آمدند چون آنحضرت قضیۂ آنہا شنید فرمود کہ چاندن راست میگوید و حق
بجانب اوست آن ہندو قبول نمیکرد و صریح میگفت کہ حضرت پیر دستگیر رعایت مسلمان
میکنند فرمود چون ہر دو زنان شما حمل دارند حکم در میان ہر دو تن ہمین ست کہ بخانۂ
راست گوی پسر و بخانۂ دروغ گوی دختر متولد خواہد شد اگر ہمچنین شود پس بدانند کہ

و مرید و خلفا بسیار و خرقہ فقر و ارادت از پدر بزرگوار خویش پوشیدہ **نقلست** کہ روزی سکندر بن بہلول لودھی با وزیر خود میان بودہ بن خواص خان و ملک محمد مسوانی با هم مصلحت نمود کہ امروز حضرت خواجہ عبد الکبیر خود را صاحب کرامات و ولی می گویاند پیش او باید رفت و هر کدام در دل خود چیزی بیارد تا آزمایش کنیم پس نصف شب آن هر سہ کس پیش آنحضرت رفتند آنحضرت فی الحال سہ موسہای گوشت آہو پیش سلطان سکندر و نان یخنی پیش وزیر میان بودہ و حلوا پیش ملک محمد مسوانی گرم گرم نہاد و آرزوی هر کدام همین بود پس بذوق خوردند و متحیر بماندند تا آن حضرت فرمود کہ یاران سبب حیرت چیست فقیرے کہ بر خدای تعالی شانہ توکل نشستہ باشد خدای عزوجل ویرا هرگز شرمندہ خلائق نسازد و بعد ازان سلطان دو قریہ از کرنال کہ یکی را نام موضع ورر و دیگری را سنگهورہ بود بہزار عجز و الحاح تسلیم خادمان آنحضرت نمود و وزیر بودہ نیز موضع تتائی من اعمال قصبۂ جهنجانہ نذر گذرانید و ملک محمد مسوانی دختر خود برای خدمت آنحضرت بداد و رخصت شد **نقلست** کہ آنحضرت ششم ماہ ربیع الثانی برحمت حق تعالے پیوست قدس سرہ و منهم

در ذکر قدوۃ المشائخ حضرت شیخ عثمان زندہ پیر قدس اللہ سرہ

آن ملک المشائخ علی الاطلاق آن جانشین خواجگان با لاستحقاق آن شیر بیشۂ وحدت آن هزبر میدان صفوت آن اشرف عباد آن از هد زهاد آن سید اولیاے عظام آن حجت الاتقیای کرام آن در هر مشکل و درماندگی دستگیر قدوۃ المشائخ حضرت شیخ عثمان زندہ پیر ابن شیخ عبد الکبیر اولیا قدس اللہ تعالی سرہ العزیز کہ عمدہ مشائخ عصر و زبدہ عابدان دهر بود و در علم شریعت و طریقت بی نظیر بود و همیشہ بذکر حق جل و علی می ماند و در ریاضت و مجاہدہ از صد گذرانید و خرقۂ فقر و ارادت از پدر بزرگوار خویش پوشیدہ **نقلست** کہ آنحضرت سہ برادر داشت یکی بزرگ شیخ حسین دو دیگر شیخ برہان الدین و شیخ محمد چون برادر کلان شیخ حسین حضور پدر بزرگوار خود رحلت نمود و دو فرزند گذاشت شیخ نور الدین

ظاهر بکار و بار زراعت اشتغال مینمود و خرقه فقر و ارادت از پدر بزرگوار خویش پوشید
نقلست که وقتی آنحضرت در موضع چهاج پور من اعمال پرگنه پانی پت برای کاری
تشریف فرموده بودند روزی در عین حاله مشغولی یکایک آواز داد که ای مردم قریه زود
از خانهای خود برآیند و اسباب و مواشی خود بیرون آرید که آتش تمام قریه را خواهد سوخت
همچنان چند مرتبه باواز بلند بفرمود چون مردم فال آن خلاصة الاولیا از قدیم می دانستند
و بارها آزموده بودند که هرچه از زبان مبارک میفرمایند همان میشود زود فرمان بجا آوردند و
از خانها با اهل و عیال و متاع و دواب خود ها برآمدند پس ساعتی نگذشت که آتش از غیب پیدا شد
و تمام قریه را بسوخت و هر کسکه فرموده آنحضرت گوش نکرد زیان کار و پشیمان شده سر بر زمین نهاد
و معتقد تر گشت **نقلست** که آنحضرت بستم ماه جمادی الثانی رحلت فرمود قدس الله سره العزیز

در ذکر عارف ربانی حضرت خواجه عبد الکبیر اولیا قدس الله تعالی سره العزیز

آن عارف بالله آن هادی فی سبیل الله آن معرض دنیا آن مقبل عقبی آن پروانه شمع جمال آن
آشفته صبح وصال آن مقتدای اهل طریقت آن آفتاب سپهر حقیقت آن محرم اسرار آن مخزن
انوار آن وارث اولیا و انبیا عارف ربانی حضرت خواجه عبد الکبیر اولیا ابن خواجه
عبد القدوس پانی پتی قدس الله تعالی سره العزیز که عالی جناب و کمالات اکتساب و ولی
مادرزاد بود چنانکه از هنگام طفولیت هرچه از زبان مبارکش برآمدی همان شدی از انجهت
ولی را شیخ الکبیر و بالا پیر مے گفتند و آن عارف ربانی را کرامات بسیار و تصرف بلا نهایت
است اولش آن بود که بوقت رفتن چون آن حضرت دست جنبانیدی از هر آستین در هر
حرکت شیر نر برآمدی و باز بهمان صورت غائب شدی و علما و مشائخ و اکابر آن زمانه معتقد
و حلقه بگوش وی بودند و هر کس که حضورش آمدی از غائت هیبت سر بر نداشتی و نا پرسیده
حرف گفتن و دم زدن نمے توانست و آن حضرت سماع اکثر مے شنیدی و اعراس
مشائخ میکرد و خلائق را جمع مے نمود و طعام فراوان قسمت می ساخت و چهار فرزند داشت

مردم می خواہی پس بدین طریق سماع شنیدہ باش ازین آن شیخ الطریقت فی الحال بنشست وحال خود ضبط نمود و از آن روز در حالہ سماع گاہی بر نخاست **نقلست** کہ روزی جماعی قلندران بہ ملازمت آنحضرت آمدند و چیزی طلب نمودند حضرت خواجہ جواب ندادند وخاموش ماندند آنہا از شوخی و دلیری بتسبیح از پیش آن حضرت برداشتہ بردند ملکہ اوجہی وملک ومال افغانان پانی پتی کہ مرید و معتقد آنحضرت بودند چون چنین بے ادائی بدیدند از حضور برخاستند و تعاقب آنہا دویدند و در راہ آنہا را برگرفتہ تسبیح حضرت شیخ الطریقت بدست آوردہ بخدمت آنحضرت آوردند حضرت خواجہ چون خدمت افغانان بدید خوشوقت گردیدہ فرمود کہ انشاء اللہ تعالی شانہ تیر شما ہرگز خطا نہ شود پس ازان باز تیر آن عزیزان ہرگز خطا نشد حتی کہ روزی ملک اوجہی بخاطر آورد کہ دعای پیر دستگیر من چنان است کہ تیر ما خطا نہ گردد بہ سوی آسمان تیر باید انداخت تا بینیم کہ چگونہ خطا نہ شود پس تیر بسوی آسمان کشید و سر و اد چون بر زمین آمد دید کہ پیکانش از ماری گذشتہ است حیران بماند و یقین نمود کہ سخن پیر ما برحق است و دیگر ازین قسم خوارق عادات از آن حضرت بسیار است تبرکاً و تیمناً بہمین دو سہ نقل معتبر اکتفا نمودم **نقلست** کہ آن شیخ الطریقت ہفتم ماہ ربیع الاول برحمت پیوست قدس اللہ تعالی سرہ العزیز و آن جہان را بنور ولایت منور و معمور نیز ساخت فقط و منہم

در ذکر خلاصۃ الاولیا حضرت خواجہ عبد القدوس قدس اللہ سرہ

آن مخزن اسرار الٰہی آن معدن انوار نامتناہی آن جگر گوشۂ اولیا آن ستودۂ اصفیا آن مقتدای صاحب تصرف آن پیشوای اہل تصوف آن سزاوار خلعت ولایت آن سامان تشریف ہدایت آن نعلینش طرہ افسر کیکاؤس خلاصۃ الاولیا حضرت خواجہ عبد القدوس ابن حضرت خواجہ شبلی قدس اللہ تعالی سرہ العزیز کہ بریاضت مشہور و بکرامت معروف بود ہر کسیکہ از سر صدق و اخلاص بملازمت آنحضرت آمد بمطلب اصلی رسید و از اولیای کامل گردید و آنحضرت اگرچہ بعالم باطن بسیار ناز و نیاز با پروردگار جل و علی داشت ولیکن بسبب

شما ہیچ شک نیست این نور کہ بر سر قبر شما ظاہر است بہتر آنست کہ اندرون قبر باشد و از خلق پنہان بود تا ادب ترک نگردد زیرا کہ اگر ہموارہ پیدا و ہویدا بودی بایستی کہ بر وضہ منورہ مقدسہ مطہرہ حضرت رسالت پناہ صلے اللہ علیہ وسلم ماندی بمجرد فرمودن این سخن آن نور فی الحال درون قبر شریفش فرو رفت و از نظر ظاہر بینان مستور شد و باز تا حال کسی ندید باز آمدم بر سر مطلب اصلی کہ چون حضرت قطب بانی رحلت فرمود و قایم مقام و سجادہ نشین آنحضرت حضرت خواجہ شبلی قدس سرہ مقرر گردید در سلسلۂ آنحضرت نوشتہ میشود انشاء اللہ

در ذکر شیخ الطریقت حضرت خواجہ شبلی قدس اللہ تعالی سرہ

آن غواص دریای دین آن در بحر یقین آن شمع راہ درویشان آن نونہال باغ چشتیان آن ہمدم نسیم وصال آن محرم حریم ذوالجلال آن شیخ شیخ الطریقت آن اجمال وصول حقیقت آن مقبول طوائف اولیا آن مخصوص لطایف اصفیا شیخ الطریقت حضرت خواجہ شبلی بن حضرت شیخ جلال الدین کبیر الاولیا پانی پتی قدس اللہ تعالی سرہ کہ در علم شریعت و طریقت کامل بود و ہمیشہ بذکر خدای عزوجل اشتغال داشتی و شانی عظیم و رتبہ رفیع داشت و ہیچ جا آمد و رفت نمیکرد و استقامت و وقار تمام پیرایۂ حالش بود و بخانۂ ارباب دول ہرگز ہرگز نمیرفت و فرزندان و خلفا بسیار داشت و علما و فضلا و فقرا از صحبت با برکت او اکتساب فیض میکردند و صاحب سماع و وجد بود و سوز و گریہ بسیار داشت و خرقہ فقر و ارادت از پدر بزرگوار خویش پوشیدہ **نقلست** کہ بدو پای مبارک آن حضرت عارضہ بادی بود چنانکہ جنبیدن و برخاستن نمیتوانست چون مجلس سماع بودی در ذوق و جذبہ بر میخاستی و تواجد نمودی و محفل تا دیر گرم شدی و بعد افاقت چنانکہ سابقا گفتہ شد ہمچنان ماندی تا روزیکہ محفل سماع بود و آن حضرت را ذوق در گرفت و بتواجد آمد تا دیر در لذت سماع بماند و قرار نبود و نمی نشست عم گرامی ایشان شیخ ادریس نام ایستادہ بود دست ایشان بگرفت و گفت باش کہ از برخاستن تو غلغلہ در خلق افتادہ است اگر کرامت شایع و افشای راز موجب

فیب می زنند خلاصی یابم میشنوم که همین حکم میگردد که زود زود این کافر را از نیجا زده زده برون
برید کسانش چون سخن او را شنیدند بر داشته بخانه آوردند هر چند خواستند و زور کردند و ستایش
که پس پشت کشیده شده بود فرانمی آمدند ناچار بهمان حال وی را بر چارپائی غلطانیدند ساعتی
نگذشت که آن ناپاک خود بخود از چارپائی بر زمین افتاد و چارپائی بالایش بازگونه بماند متعلقان
برداشتند و چارپائی راست نموده باز بر و غلطانیدند باز فرو افتاد چون باز خواستند
که بر چارپائی بغلطانند بیک بارگی سرش بر زمین و پایش معلق بهوا ماندند و چرخ زدن
گرفت چنانکه بجای سرش در زمین چغر افتاد هر چند میکشیدند راست نمی شد که مردم از حیات
او مطلقاً نا امید گردید گریان و فریاد کنان رفته در پای مجاوران آن درگاه افتادند و
چندان لابه و زاری کردند که آنها را بر حال شان رحم آمد و جمع شده در روضه متبرکه حضرت مخدوم
رفتند و عذر تقصیر الش نمودند و عجز آوردند تا التماس آنها قبول افتاد و آن بی ادب فی الجمله
خفت یافت و باهستگی انغزشت نذری ترتیب داده بروضهٔ شریفه فرستاد و کار زمین مجاوران
موافق مدعای ایشان ساخته بلکه بهمه مردم قصبه سلوک بنوعیکه باید کرده بدهلی رفت

در ذکر عمدۃ العارفین حضرت شیخ نظام قدس اللہ تعالی سرہ

آن سپهر مهر کمال آن ماه فلک جلال عمدۃ العارفین حضرت شیخ نظام سنامی قدس اللہ
تعالی سره که زبدهٔ مشائخ عصر و عالم و فاضل بود از خلفای کبار حضرت قطب ربانی ست
نقلست که آنحضرت سی سال در خدمت حضرت پیر دستگیر خود ماند آخر الامر بشرف
خلافت مشرف گردیده بسنام رخصت شد و بعد از چندگاه هما نجا برحمت حق تعالی پیوست
نقلست که مدتی بر سر تربتش شعله نور مثل چراغ تابان همواره روشن میماند
تا وقتیکه حضرت قطب ربانی شیخ جلال الدین محمد کبیر الاولیا قدس اللہ تعالی سره بتقریبی
در آنجا تشریف بردند و بر سم فاتحه بر سر قبر مبارکش رفتند آن نور که معاینه فرمودند بزبان
معجز نشان گفتند که ای شیخ نظام شما رسیده حق تعالی و کامل بزرگ هستید و در کمالیت

فائده نکرد چنانچه تمام مردم از دست تمنش بجان آمدند تا خودش برای ضبط آن زمین سوار
شده آمد و بر سر همان قطعه ایستاده گشت و جریب کشان را گفت تا جریب کشند اندران اثنا
یکے از سادات آنجا در روضهٔ منوره آنحضرت رفته نزدیک مرقد مقدسش رسیده دود دست
تویش از روی الغیاث بر زمین زد و گستاخانه گفت یا حضرت هندوی پلید بر خاندان
شما چه روز سیاه پیش آورده که از قوت یک روزه عاجز ساخته و در دنیا و آخرت این
درگاه را پناه خود میدانستم هرگاه در دنیا این احوال باشد در آخرت خدای تعالی داند که چه
خواهد شد شما صاحب ولایت و دوست حق جل و علی هستید اینقدر هم تصرف نیست که باین ملعون
یکمنوع تنبیه خوب فرمایید همدرین سخن بود که غوغای عظیم از بیرون روضه متبرکه بسمع او
رسید و سیدمذکور دویده بیرون آمد چه بیند که اسپ آن کافر افتاده است و او دو نیزه
بالا معلق در هوا مانده حیرتش افزود و از مردم این واقعه پرسید گفتند که چون او
بر زمین مجاوران بقصد ضبط آمد اکثر مردم از روی نصیحت منعش کردند گفته کس از
غروری که داشت نشنید و گفت که مال شاهی بے تقریب چرا بقلندران خوردن
دهم این بگفت و بجریب کشیدن اشارت نمود و خود اسپ از غصه پیش راند چند
قدم نرفت که اسپش خطا کرد و افتاد و کافر یک مرتبه از زین برجسته بر هوا معلق ماند
دراین اثنا از زبان آن سید برآمد که یا حضرت این بدبخت را چه در هوا معلق داشته اید
آید چرا بر زمین نمی زنید که گردنش بشکند فی الحال او بر زمین چنان افتاد که حاضران
پنداشتند باخاک برابر شد چون مردم بر وجمع آمدند دیدند که رمقے جان در تن دارد
متعلقانش برداشته در روضه منوره حضرت مخدوم شیخ بهرام بردند و آن سید همراه
بود چون نزدیک مرقد مقدس آن حضرت شد اندکی شعورش آمد و از روی عجز سر
بر زمین نهاد فی الحال هر دو دستش خود بخود کشیده شدند و فریاد برآورد که ای
مردمان برای خدا مرا زود از اینجا برآرید تا ازین صعوبت ضرب کتک و بازار که از

مضرت نرسد حضرت قطب ربانی مکتوبی بشیخ بهرام قدس الله تعالی سره نوشته حواله مردمان نموده فرمودند که رفتن فقیر حالا خود میسر نیست شما یه برنا ده رفته این مکتوب بشیخ بهرام رسانید او البته همراه شما خواهد رفت و هانجا مسکن اختیار خواهد نمود و حق تعالی شما را ازین تهلکه خلاصی خواهد بخشید آنها حسب الحکم همچنان کردند و بخدمت حضرت مخدوم شیخ بهرام رفتند و سر فرازنامه حضرت قطب ربانی رسانیدند شیخ تعظیم فراوان بجا آورد و بپای ایستاد و عنایت نامه را بوسید و بر سر و چشم نهاد و بمجرد مطالعه آتش در خانه هم نرفت و از هانجا متوجه بیدر ولی شد و ولایت آنجا یافت چون در انجا رسید بر کنار دریا آمد و عصا بر زمین زد و هانجا نشست و مسکن نمود و صباح که شد دریا از انجا دور تر رفته بود در ایام معدود قریب بدو کروه رفت و از انجا باز تا حال که دیده شد متجاوز نگشت و مردمان را بدین سبب بخدمت آنحضرت اعتقاد روز افزون شد و خدمتها نمودند پس حضرت شیخ بهرام را آن جای خوش آمد و تا زیست هانجا بماند و هانجا رحلت فرمود و مرقد منورش هم در انجا است و مطاف خلائق گردید چنانکه تا اکنون مقرر است هر بیماری که از معالجه اطباء عاجز آیند و لاعلاج میشوند بروضه منوره آن حضرت می برند و بیش در روضه نگاه میدارند و چاهیست هانجا که هر روز وی را ازان آب غسل میدهند بفضل الله جل جلاله شفای کامل می یابد و هزاران هزار مردم می آیند پس اکنون چون ذکر آنحضرت آمده ضرورت شد که سطری چند از حالات ایشان که درین ایام حضور فقیر دعاگو روی نموده ثبت نماید نقلست که در سنه سبع وخمسین والف دیوان صوبه دهلی المسمی مرزا مظفر بیگ هندوی را برای ضبط مدد معاش اعزه قصبه بیدر ولی و بعضی دیگر پرگنات فرستاد آن بی دین و ناپاک در انجا که رسید معامله بر مردمان قصبه خیلی تنگ گرفت و زمین احدی را نه گذاشت که در ضبط نیاورده باشد حتی که قطعه زمینی که تعلق بخرچ روضه متبرکه حضرت مخدوم شیخ بهرام قدس الله تعالی سره بود خواست تا آن را نیز جریب کند و در قید آرد اکابران شهر و جماعه سادات آنجا هر چند منع نمودند هیچ

واکثر آزموده که اندر طرفة العین مقصودش حاصل میگردد ولیکن بهتر آنست که پیش از برآمدن حاجت ادا سازد و اگر بعد برداشتن مراد هم بدهد مضایقه نیست اما توشه که عبارت از نان گندم و شکر و روغن است بدین طریق که یک سیر پاؤ بالا آرد گندم و پاؤ آثار شکر و پاؤ آثار روغن بوزن رایج الوقت باصتیات تمام بیارد و با وضو در جاے پاک نان پزد و بر روغن چرب نماید و بالایش شکر ریخته فاتحه بر روح پاک آنحضرت بخواند اول تا از فقه زندان آنحضرت کسے باشد بدیگری خوردن ندهد والا نه بریدان سلسله معظم ایشان هر که نماز گزار باشد بخوراند سواے این هر مصلے که باشد او را رخصت است دیگر چنانکه این توشه ایشان برائے حاجت مجرب ست همچنان تسبیح نام مبارکش که هر روز سه صد و شصت مرتبه با وضو در یک جلسه بگوید بدین طریق اغثنی وامددنی یا شیخ احمد عبدالحق یک هفته نمیکند که کارش بانجام نرسد نهایت مجرب است نقلست که آن قدوة الاولیا پانزدهم جمادی الثانی سنه هشتصد و سی و هفت هجری برحمت حق جل و علی پیوست چنانچه شخصی تاریخ رحلت آن برگزیده درگاه ربانی عارف حق احمد عبدالحق یحق نوشته است قدس الله تعالی سره

در ذکر شیخ المشائخ حضرت شیخ بهرام قدس الله تعالی سره

آن قدوة العارفین آن زبدة الواصلین آن خورشید سپهر تقوی آن نهنگ محیط تجلے آن عمدة المشائخ عظام شیخ المشائخ حضرت مخدوم شیخ بهرام بیدولوے قدس الله تعالی سره العزیز که عالم و فاضل و عارف کامل بود و از خلفاے کبار حضرت قطب ربانی بود نقلست که آنحضرت اول برخصت پیر دستگیر خود در قصبه برتاده بود اتفاقاً دریاے جمون بسوی قصبه بیدولی عبور کرد و در چند گاه نزدیک قصبه رسید روز بروز نزدیک تر مے آمد مردان قصبه مذکور که اکثر اعتقاد و ارادت بخدمت حضرت قطب بانی میداشتند نزد آنحضرت بپانی پت رفتند و حقیقت معروض نمودند و مبالغه و ابرام کردند که حضرت قطب بانی خود در آنجا تشریف ارزانی فرمایند تا از یمن قدوم حضرت بدان قصبه

ادام اللہ تعالے برکاتہ و شیخ الہداد لاہوری کہ تا اکنون خلفاے کثیر دارد و بسیار آن
از و بمنزل رسیدہ اند و شیخ پایندہ بنے پوری و شیخ مصطفے و شیخ عبدالفتاح اندروی
و شیخ اللہ بخش لاہوری و شیخ صادق برہان پوری و قاضی شیخ عبدالحی ولد قاضے سالم
کرانوی کہ از حضرت پیر دستگیر فقیر نیز خلافت دارد و علی ہذا القیاس دیگر نیز چند اند کہ ہیچ
قصہ ہندوستان تا حال خالی یکے ازان نیست و در عربستان و توران نیز اکثر شنیدہ
میشوند و از خلفاے حضرت شیخ حسین بہوری مثل شیخ ولی محمد نارنولی کہ در اکبر آباد سکونت
میداشت و از خلفاے حضرت شیخ ابوسعید نور اللہ گنگوہی قدس اللہ تعالیٰ سرہ بسیان
قدوۃ العارفین زبدۃ الواصلین حضرت شیخ محمد صادق بن فتح اللہ الحنفی الگنکوہی قدس اللہ تعالیٰ
سرہ العزیز کہ معشوق الٰہی و دریاے نامتناہی کہ خوارق و کرامات او خارج از تحریر و تقریر است
اگر شمہ احوالش ثبت نمایم دفتری جدا املا گردد و مسلمانیکہ بخدمتش آمد خاطرش از دنیا سرد
گردید و کافریکہ جمال مبارکش بدید کفر از دلش محو شد و در اسلام آمد کمالاتش زیادہ از وکہ
تحریر نمایم مدح او ادر از زبان خلائق است و او مستغنی از صفات دیگر از خلفاے کبار
حضرت شیخ ابوسعید نور اللہ گنگوہی قدس اللہ تعالے سرہ شیخ محب اللہ آلہ آبادی و شیخ ابراہیم
رامپوری و شیخ خواجہ پانی پتی کہ از برادران یک جدی این فقیر است و شیخ ابراہیم
سہارنپوری و از خلفاے حضرت مرشدی شیخ فتحی مثل شیخ اسمعیل اکبر آبادی و دیگر خلفاے
و فرزندان کاملان ہر کدام ایشان کہ ذکرشان نمودہ آمد تا الیوم نہایتے ندارند و جہانے
بذات شریف ایشان منور و باطراف و ہر جا معروف اند اگر بتفصیل نوشتہ آید بہ تطویل انجامد
سبحان اللہ جل جلالہ کہ چہ نور معرفت و فیض ربانی است کہ برین سلسلہ علیہ وارد گردیدہ
تمام گردید حالات اولیاے عظام سلسلہ صابریہ آمدم بر سر مطلب **نقلست** ہر کسیکہ از
روی اعتقاد و صدق نیت بہر مہم و حاجت و در ہر مشکل و درماندگی توشہ نذر آن قدوۃ الاولیا
کہ در اقلیم ہندوستان متعارف است و ہمہ ہا بوقت حاجت توشہ حلواے تر میسازند بکنند مجرب است

کہ اگر خدای عزوجل بروز قیامت مرا استفسار فرماید کہ از دنیا بدرگاہ ما چہ آوردی فقیر
بیکدست شیخ جلال تہانیسری و بیکدست شیخ رکن الدین را گرفتہ حاضر خواہد نمود و این
رہمین شیخ رکن الدین کہ پس از چندین سال بعد رحلتش مرقد منورش تبقریبی کشادہ بود
و در تابوتش غیر از چند موی ریش مبارک از آثار بشریت چیزی نیافتند و پسر و جای نشینش
مثل شیخ المشائخ شیخ عزیز اللہ قدس سرہ گردید کہ بہر کس کہ خرقہ او رسید بمجرد پوشیدن صاحب
حال گشت و غیر ذالک از مطالعہ مکتوبات آن قطب عالم اسامی و احوال ہمکنان ظاہر میشود
و از خلفای کبار حضرت شیخ جلال الدین محمود تہانیسری قدس اللہ تعالی سرہ العزیز مثل آفتاب
فلک معرفت حضرت شیخ نظام الدین بن شیخ عبد الشکور الفاروقی تہانیسری کہ امروز
در جادۂ فقرا عدیل و نظیر ندارد و این سلسلۂ علیہ مشائخ چشتیہ بوجود آن حضرت تا الیوم جاریست
و یک جہانی بتوجہ ظاہر و باطنش بمطلوب حقیقی رسید و غلغلہ معرفتش در زمین و زمان
افتادہ و شیخ احمد صوفی بنی پوری و شیخ عبد الشکور برادر بزرگ آنحضرت و شیخ عبد الشکور
پدر بزرگوار آنحضرت و شیخ موسی و شیخ عیسی و شیخ فاضل موہانوی کہ اصحاب آنحضرت حضور ایشان
او را حضرت میر خطاب نمودہ نام او می برند و از خلفای شیخ عبد الغفور اعظم پوری
قدس سرہ مثل عارف کامل سید علاؤ الدین ساکن کتانہ کہ بعد وفاتش چون وے را
دفن کردند سہ مرتبہ آواز اسم مقدس و مطہر اللہ اللہ اللہ جل جلالہ از مرقدش بیرون
آمدہ و ہمان لحظہ شعلۂ نور از آسمان فرود آمد و در قبر شریفش نہان گردید و پسر
ایشان شیخ ابو اسحاق و پسر ثانیش شیخ سراج العارفین قدس اللہ تعالے سرہم و از
خلفای حضرت شیخ نظام الدین تہانیسری کہ اکثر آنہا را این فقیر بچشم خود دیدہ است ہمین اند
مانند قدوۃ المحققین حضرت شیخ حسین بہوری و سراج الاولیا حضرت شیخ ابو سعید نور اللہ
کنکوہی الحنفی قدس اللہ سرہ کہ از نبائر حضرت قطب عالم شیخ عبد القدوس است ہر کسیکہ
در خدمتش رسید زود بحالیت دو جہانی مستفیض گردید و حضرت مرشدی و مخدومی شیخ فتح

می نوشتند و مرید شیخ عبدالقدوس گنگوہی اند نقلست کہ در اوایل حال روزی شخصی غزلی میخواند بآواز
خوش چون آواز بگوش آنحضرت رسید بیہوش شدہ از بام افتادند و مانند کبوتر نیم بسمل
می طپیدند و بعد از مدتی بحال آمدہ درین طریقہ آمدند و از ایشان خوارق و کرامات عالیہ
روی نمودہ و استغراق ایشان بمرتبہ بود کہ چون وقت نماز میرسید مریدان اللہ اکبر اللہ اکبر میگفتند
تا از استغراق بحال آمدند و بنماز مشغول می شدند و اکثر وجد و سماع می نمودند و در قصبہ تہانیسر
متوطن بودند و در مشائخ متاخرین سلسلہ چشتیہ از ایشان کسے بزرگ تر نبودہ گویند
کہ یکے از مریدان حضرت شیخ جلال الدین تہانیسری چندین سال خدمت ایشان کرد ہیچ
دار دی بر وظاہر نشدہ روزی بشیخ سخن میگفت در خاطرش گذشت کہ در زمان
سابق شیخ نجم الدین کبری چنان بودند کہ بر ہر کہ نظر میکردند بمرتبۂ ولایت میرسید
و امروز این چنین کسی نیست حضرت شیخ بر سر او مطلع شدہ بجانب او تیز دیدند و فرمودند
کہ امروز ہم این چنین مردم ہستند کہ بیک نگاہ ایشان مرتبۂ ولایت حاصل می شود
درین اثنا آن مرید بیخود افتاد و بمرتبۂ اعلی رسید و در اندک مدت رحلت نمود حضرت
شیخ فرمودند کہ ہر کس را تاب برداشت این کار نیست و وفات آنحضرت در روز جمعہ
بست و پنجم ماہ ذی الحجہ سال نہ صد و ہشتاد و نہ ہجری گشتہ و مدت عمر شریفش نود
و شش سال و مرقد مبارکش در تہانیسر و دیگر از خلفای حضرت قطب عالم مثل قدوۂ
اہل حضور حضرت شیخ عبدالغفور اعظم پوری و شیخ خضر جونپوری و حضرت شیخ
عبدالعزیز کبیر انصاری و ہفت فرزندان قطب عالم کہ ہر یک عالم و فاضل و عارف کامل
بودند علی الخصوص صاحبزادہ کلان و صاحب مقام آن قطب عالم شیخ حمید و دیگر شیخ
رکن الدین و شیخ احمد قدس اللہ تعالے اسرارہم ولیکن شیخ رکن الدین قدس اللہ تعالے
سرہ گوی سبقت در میدان کرامت از میدان ایشان بردہ چنانکہ در ملفوظ ثبت افتادہ
کہ حضرت قطب عالم شیخ عبدالقدوس گنگوہی قدس اللہ تعالی سرہ اکثر میفرمودہ

جائے لاد نعم ہیچ نماند و خود را بامر آن حضرت تسلیم کرد و ریاضت و مجاہدہ پیش گرفت و بنظر صوری و معنوی آنحضرت تربیت یافت و در اندک مدت بشرف خلافت مشرف گردید و خرقہ در بر کرد و بوطن مالوفہ مرخص گشت و اول نام شریف ایشان شیخ احمد بود چون در نشستن و خوردن و آشامیدن در گفتن اسم اعظم حق حق سہ گان بار بآواز بلند عادت داشتند بنا بر آن پیر دستگیر روشن ضمیر ایشان مہربانی نمود شیخ احمد عبد الحق نام گذاشتند و فرمودند کہ شیخ احمد چون تو باسم پاک حق جل و علی بغایت ابتلا داری من بحکم رب العزت نام تو شیخ عبد الحق کردم ازان باز ایشان بدین نام مبارک مخاطب گشت و شہرت یافت پس اندرین محل حضرت قطب ربانی دعا بسیار در بارۂ آنحضرت کرد و فرمود از خدای عزوجل خواستہ ام کہ این سلسلہ بالا از تو جاری شود و ہمہ عالم را بنور معرفت منور سازی و تا قیامت اثرش باقی ماند و خلفاء تو بنشیند حق سبحانہ تعالیٰ و تقدس دعای حضرت قطب ربانی مستجاب گردانید تا بعد آن قدوۃ الاولیا تا اکنون کہ این فقیر بچشم خود دیدہ است از فرزندان و مریدان آنحضرت اکثر صاحب عظمت و کرامت موجود ہستند کہ اگر تیر رفتہ را اشارت کنند باز آید و اگر کوہ را حکم نمایند از جا بجنبد و آن بزرگوار آن کہ در زمانۂ سابق پیش ازین گذشتند و مشہور خلائق ہستند مثل فرزندان قدوۃ الاولیا حضرت شیخ عارف و نبیرۂ آنحضرت شیخ محمد بن عارف و مرید و خلیفہ حضرت شیخ محمد لبسان حضرت شیخ عبد القدوس قطب عالم گنگوہی ابن اسمعیل الحنفی قدس اللہ تعالیٰ سرہ العزیز کہ از صفات مستغنی است و بی نظیر عالم و از خلفای آن قطب عالم لبسان مقرب بارگاہ ربانی حضرت شیخ جلال الدین بن محمود الفاروقی المعروف بشیخ جلال تہانیسری قدس اللہ تعالیٰ سرہ کہ قطب و غوث زمانہ و حجت این سلسلہ علیہ گردیدہ چنانچہ حالات آنحضرت در ملفوظات بخوبی ثبت افتادہ است از انجملہ نقلی نوشتہ می شود کہ آنحضرت از جانب پدر و مادر فارقی بودہ اند و اصل ایشان از بلخ است و نام پدرش قاضی محمود در سن ہفت سالگی قرآن را حفظ کردند و در ہفتدہ سالگی اکثر علوم را تحصیل نمودند و در درس میگفتند و فتوے

باجامہ سفید و پاکیزہ می آیند نزدیک ایشان شد پرسید کہ راہ کدام طرف است آنہا نیز گفتند
کہ راہ بر در جلال الملۃ والدین گم نمودی حق کہ سہ بار پرسید ہمان جواب شنید دانست کہ این
ہدایت غیبی است پس حالتی دیگر پیش آمد و بیہوش شدہ افتاد بعد از دیری چون بہوش آمد
آن درخت مع جوان و دو کس دیگر ندید یقین نمود کہ از غیب رہنمائی کردہ اند پس باعتقاد درست
از آنجا روانہ شد و در عین راہ خطرہ در دل گذشت کہ اگر حضرت قطب ربانی کلاہ از سر مبارک
خود فرود آوردہ و بقبر شریف پیر خود مساس نمودہ بر سر ہم بگذارند و از قسم شیرینے نیز
عنایت فرمایند چہ خوب باشد پس بخانقاہ والا جاہ رسید خادمی گفت کہ حضرت قطب بارے
بزیارت روضۂ منورہ مقدسہ پیر دستگیر خود رفتہ اند آنحضرت نیز ہمانجا رفت و حضرت
قطب ربانی در یک دست کلاہ و در دست دیگر نان و حلوا کہ بتبرک درگاہ گیتی پناہ حضرت
شمس الاولیا بود گرفتہ منتظر ایستادہ بودند کہ آنجناب در رسید چون جمال جہان آرای
حضرت قطب ربانی دید سہ بار حق حق حق گفتہ در پای فلک فرسائے آنحضرت سر فرود آورد
و این سنت باقی ماند کہ صوفیان سرمست و مشائخان عالی مشرب سلسلہ علیہ ایشان بر سر مراسلات
و مکتوبات ہنوز ہمان اسم اعظم حق حق حق سہ گان مرتبہ می نویسند و این رسم باز ماند پس
حضرت قطب ربانی التفات بعنایت مرعی داشتہ کلاہ چہار ترکی کہ از سر مبارک خود فرود آورد
بود بر قدمطہرہ پیر دستگیر خود مساس نمودہ بر سر آن حجت الاولیا نہادہ مقراض بر سرش راند
و نان و حلوا مرحمت فرمود و گفت کہ این ہمان احمد است کہ بار دوم باو ملاقات واقع شد
پس بخانقاہ عرش اشتباہ تشریف آوردہ و بطریقے کہ پیش ازین سفرہ مہیا ساختہ بودند ہمان
ترتیب باز حاضر آوردند و از قسم منہیات نیز موجود بود چون قدوۃ الاولیا چنین بدید اندر
دست دراز کردن سوی طعام پارۂ تامل نمود آنحضرت فرمود ای احمد عبدالحق ہر چہ غیر
حق و غیر نعمت حق بدانی دست از وی باز دار ازین سخن اینچہ وساوس نفسانی در دل باقی
ماندہ بود ہمہ یکبارگی برطرف شد و نور بتوجہ ظاہر و باطن آنحضرت متجلی گردید و من بعد

سرہ العزیز کہ وی بدو واسطہ بدنیطریق حضرت قطب عالم مرید حضرت شیخ محمد واو
مرید حضرت شیخ عارف واو مرید حضرت شیخ احمد عبد الحق ارادت بآن محبت الاولیا حضرت
شیخ احمد عبد الحق میدارد واندملفوظ خود مسمی نور العین تمامی حالات و واقعات آن
قدوۃ الاولیا نوشتہ است اما سبب ارادت آن قدوۃ الاولیا کہ از جملہ عجایب روزگار است
نوشتہ میشود نقلست کہ چون آن قدوۃ الاولیا ریاضت و مجاہدہ از حد گذرانید
و خاطر مبارکش با این ہمہ تسکین نیافت از عالم غیب بشارت یافت تا زود بپانی پت
برود و سعادت خدمت حضرت قطب ربانی دریابد آن حضرت خوشدل گشتہ متوجہ
پانی پت گردید حضرت قطب ربانی پیش از رسیدن آنحضرت دریافتہ فرمود کہ طعام
مرتب کنید و قسمی از مکیفات بر سفرہ نیز حاضر آرید و باز و جرہ و اسبان باز ین و لجام
آراستہ بر سر دروازہ مہیا دارید کہ مہمان فضول می آید خادمان فرمان بجا آوردند
چون ہمہ چیز آمادہ گردید و سفرہ در پیش کشیدہ شد لمحہ نگذشتہ کہ قدوۃ الاولیا در رسید
اول بر سر دروازہ نشان دولتمندانہ بدید باز اندرون خانقاہ کہ رفت سفرہ عالی
کشیدہ یافت و اقسام منہیات نیز حاضر بدین سبب دل انوار منزلش متفکر گردید و اعتقاد
سرد گردید قدم پیش ننہاد و از آنجا برگشت و روان شد تا شام رفت و نزدیک
شہری رسید و از شخصی پرسید کہ این کدام شہر است گفت پانی پت دانست کہ راہ گم
کردم شب بکنار شہر گذرانید صبح باز روانہ شد و تمام روز برفت بوقت شام باز خود را
بر کنارہ پانی پت یافت حیران بماند بہر طریق شب گذرانیدہ صبح صادق باز راہی
شد در اثنای راہ صحرائے بدید و درختی خشک نمودار کہ بالایش جوانی صاحب جمال
کلاہ مخمل بر سر گذاشتہ نشستہ است از و پرسید کہ ای جوان راہ کدام طرف است
جواب داد کہ راہ بر در جلال الدین گم کردے اگر باور نداری آن دو کس می آیند از
ایشان بپرس قدوۃ الاولیا بسوئے کہ او ایما نمودہ بود قدمی چند برفت دید کہ دو کس

یافت وسہ کس دیگر کہ مشہور عام و در خلفاے آن حضرت می شمارند در عین شہر پانی پت
در میان راہ محلہ قضات آسودہ اند **نقلست** کہ صاحب زادہ گرامی حضرت خواجہ
عبدالقادر قدس اللہ تعالی سرہ روبروی پدر بزرگوار خود رحلت فرمود بنابر آن حضرت خواجہ
ابراہیم چندی صاحب سجادہ شد و باز بہ رضاے خود قدوۃ الاتقیا خواجہ شبلی قدس سرہ را صاحب
سجادہ نمود چون ایشان سزاوار جانشینی حضرت قطب ربانی بود واز پدر بزرگوار خویش
خرج خانقاہ و مہمانداری بعلاقہ خود داشت وہمہ را باخلاق خود اسیر فرمودہ بود بنابر آن
خلافت وسجادگی از پدر بزرگوار بہ آنحضرت مسلم گردید **نقلست** کہ حضرت قطب ربانی سیزدہم
ماہ ربیع الاول رحلت فرمودہ آن جہانرا بنور ولایت نیز معمور فرمود رضی اللہ تعالی
عنہ چون بالا نوشتہ آمد کہ مشہورترین وکاملترین مریدان حضرت قطب ربانی کہ کس
اند وواقعات ایشان نیز ثبت افتادہ اند بنابر آن تحریر ذکر اینان واجب دانستم اگرچہ
حالات دیگر خلفاے کبار آن حضرت ہم درج ملفوظ است لیکن خوارق وکرامات این ہر سہ
بزرگوار برآن مزید بہ نظر آمدہ لہذا مختصر بر دو سہ حکایات ہر بزرگوار اکتفا نمودہ بقید کلک
آوردہ شد تا کتاب ہم ازین خالی نماند وکاتب ثواب عقبی یابد ۱۲

در ذکر قدوۃ الاولیا حضرت شیخ احمد عبدالحق ردولوی قدس اللہ تعالی سرہ العزیز

آن حجت الاولیا آن برہان الاتقیا آن آفتاب سپہر توحید ان معدن گوہر تجرید آن مستغرق
مشاہدہ آن ماہ چرخ مجاہدہ آن در بحر عرفان وحقیقت مستغرق قدوۃ الاولیا
حضرت شیخ احمد عبدالحق قدس اللہ تعالی سرہ العزیز کہ قدوہ اہل طریقت وقبلہ ارباب
حقیقت ومعرفت وپیشوای مشائخ عصر بود واز خلفای کبار حضرت قطب ربانی است اگرچہ لولہ
محبت وجوش عشق از ہنگام خوردسالی بغایت داشت وکسب کمالات وریاضات
پیش از صحبت مرشد ومربی خود بسیار کردہ وجذبہ اللہ جل جلالہ داشتہ چنانکہ معروف است
سلطان الموحدین حضرت شیخ عبدالقدوس قطب عالم بن اسمعیل الحنفی گنگوہی قدس اللہ تعالی

سید محمود برادر والدہ مکرمہ مرحومہ و برادر کلان خود خواجہ عبد القادر آسودہ و حضرت خواجہ
عبد الواحد کہ بیرون روضہ مطہرہ متصل دروازہ آن حضرت آسودہ و شیخ المشائخ مخدوم شیخ زنبا
کہ جد کلان او ہمراہ جد کلان حضرت قطب ربانی از کازرون آمدہ بود و باغبانی میکرد و در قصبہ
اندری آسودہ و حضرت شیخ احمد قلندر کہ پس پشت قلعہ ملتان آسودہ و قدوۃ الاولیا حضرت
شیخ احمد عبد الحق ردولوی کہ سلسلہ علیہ چشتیہ ازان حضرت استقامت یافت و جاری شد
و در قصبہ ردولی آسودہ و حضرت مخدوم شیخ بہرام کہ در قصبہ بیڈولی آسودہ و حضرت شیخ
شہاب الدین جنجانوی کہ در قصبہ جنجانہ آسودہ و سید موسی بہاری کہ در بہار صوبہ آسودہ
و قاضی محمد اودیا سلطان پوری کہ در سلطان پور من مضافات کرنال آسودہ و شیخ شعیب
نبیرہ قاضی محمد اودیا کہ در سولی پت آسودہ و اولاد امجاد او تا حال نسبت مریدی و بندگی
بخدمت صاحب سجادہ ہائے قطب ربانی دارند و شیخ حسن کہ در موضع نہرہ من اعمال
پرگنہ بیانہ آسودہ و شیخ عبد الصمد سنامی کہ تا حال صاحب سجادہ در اولاد امجاد آن بزرگوار
است و جامع ملفوظ حضرت پیر دستگیر خود است و در سنام آسودہ و حضرت شیخ
نظام سنامی کہ در سنام آسودہ و شیخ پرنپوری کہ در سنام آسودہ و حضرت سید عود
کہ متصل روضہ مطہرہ حضرت قطب ابدال آسودہ و شیخ سراج الدین کہ متصل دروازہ قدیم
روضہ منورہ قطب ابدال جانب شمال آسودہ و شیخ پسر کنیا کہ متصل شہر قریب محل
رانی آسودہ و ہر کس کہ برائے حاجتی خشتی ازانجا برداشتہ می آرد فی الحال مقصودش
بفضل حق سبحانہ تعالی حاصل میگردد و برادر وزن خشت شیرینی آوردہ تقسیم میکنند و باز ان
خشت را ازانجا کہ برداشتہ بودند بردہ می نہند قدس اللہ تعالی اسرارہم و سوا ایں
بزرگان کہ بست کس نمیشوند و اسمائے انہا در ملفوظ ثبت افتادہ اند اسم دیگر خلفائے
آن حضرت بکاتب نرسیدہ کہ در تحریر آید انشا اللہ تعالی از کتابیکہ بہم خواہند شد خواہم
نوشت و اگر کسے صاحب سعادت دریافتہ اندرین تذکرہ درج نمایند ثواب ابدی خواہد

ربانی در استغراق است دم زدن نتوانست و دست بسته بگوشه بایستاد پس بی آنکه آن حضرت را
کسے خبر دار سازد از زبان مبارک فرمود که برو و بگیر فتح خان شاد شد و زمین بوس
نموده برآمد و مخدوم شیخ زینا را همچنان مست ایستاده دید گفت یا شیخ چگونه سلامت
برآمدم فرمود اے بچه تیر بهدف رسید در اینجا خود قضا گرفته آمدی اما تا بدهلی سلامت
نخواهی رسید فتح خان گفت یا حضرت آرزویم همین و بجهت همین تفاول آمده بودم الحمد لله
تعالے که مکرر بشارت یافتم پس بغایت تازه روئے از آنجا بر اسپ سوار شد و راهے گشت
چون قریب دهلی رسید خوابش در گرفت زیر درختی فرا آمد و چادرے بر روے کشید و جان بحق
تعالی تسلیم نمود چون این خبر به سلطان فیروز شاه رسید وعدهٔ خود بجا آورد و نشان
مطهر و مقدس قدم مبارک حضرت محبوب رب العالمین رسالت پناه صلی الله علیه وسلم بر سینهٔ
او گذاشت و تا حال مطاف خلائق است **نقلست** که چون عارف ربانی حضرت
مخدوم جهانیان قدس سره بدعاے آن حضرت از سر نو صحت یافت بعد چند گاه از نهایت
شوق و محبت بعزم ملاقات آن حضرت به پانی پت تشریف آورد و ملاقات حاصل نمود
پس مدتے در انجا بماند و چله کشید و نعمت یافت چنانچه حجره حضرت سید پهلوی روضه منوره
قطب ابدال مخدوم شیخ شرف الدین بو علی قلندر قدس الله تعالی سره تا حال موجود است
و مشهور آفاق پس باجازت آن قطب ربانی حضرت مخدوم جهانیان بادیه رفت و همانجا
یازدهم شهر ذی حجه سنه هفت صد و هشتاد و پنج هجری برحمت حق پیوست قدس الله تعالی
سره العزیز **نقلست** که آن حضرت چهل خلیفه کامل داشت خواجه عبد القادر که این کاتب
از دودمان والاشان اوست که متصل روضه حضرت سید محمود آسوده و والده معظمه ایشان
نیز همانجا مرقد دارد و حضرت خواجه ابراهیم که در روضه متبرکه حضرت قطب ربانی پهلوے چپ
آسوده و صاحب سجاده خواجه شبلی که جد حضرت پیر دستگیر است بر در روضه مقدسه حضرت
قطب ربانی پهلوے راست آسوده و حضرت خواجه کریم الدین که پهلوے روضه حضرت

بہتر میدانید مرا معذور دارید بادشاہ ہر چند الحاح نمود قبول نکرد سلطان یقین نمود کہ ہرگز
قبول نخواہد شد لاچار پیش یکی از صاحبزادگان کہ وی فقر و فاقہ کامل داشت و کنگ و کر بود
چون آنرا بدید بہ اشارت پرسید کہ این چہ چیز است و بچہ کار می آید مردمان باشارت عرض کردند
کہ ازین شکم سیر میشود ازین حرف آن مخدوم زادہ متبسم نمود و اشارت فرمود کہ این بکار ما نمی آید
کسے کہ جان دادہ است و شکم دوہان آفریدہ او بی منت خلق رزق میرساند حاجت بہ آوردن کس
ندارم پس سلطان حیران بماند و گریہ کنان از پیش آنحضرت بیرون آمد و فرمود تا نقد تمام
و ہمہ اجناس بر در حضرت قطب ربانی ایثار کنند پس ہمچنان نمودند چنانکہ در موسم برسات
تا حال مردم از انجا چیزے می یابند بعد ازان سلطان از خدمت بابرکت آنحضرت گریہ کنان
رخصت حاصل نمودہ بدہلی مراجعت کرد و وقتی کہ فیروز شاہ بملازمت آنحضرت رفتن خواستہ بود
خواہرزادہ اش فتح خان نام کہ درمیان او و سلطان قدم مبارک حضرت سرور کائنات صلی اللہ
علیہ وسلم بود تا ہر کس کہ پیش از یکدیگر بعالم بقا شتابد آن نشان والاشان را بسینہ او گذارند
بنابران فتح خان مذکور بمجرد استماع واقعہ بیماری حضرت سید جلال مخدوم جہانیان و صحت
یافتن او بدعای حضرت قطب ربانی بر اسپ راہوار بادپا سوار شدہ تنہا بسوی پانی پت
شتافت و بوقت شام در آنجا رسید و اسپ را بر در خانقاہ عرش اشتباہ آن حضرت گذاشتہ
اندرون رفت آنحضرت در ون حجرہ خاص مشغول بود ند شیخ المشائخ حضرت مخدوم شیخ زینا
قدس اللہ تعالی سرہ العزیز کہ از خلفای خاص و مریدان صاحب منزلت حضرت قطب ربانی است
حلقہ در دست گرفتہ ایستادہ بود و در شوق و حالت جذبہ بسان فیل مست می جنبید و فتح خان
خواست کہ در ون حجرہ ناپرسیدہ و دلیرانہ برود مخدوم شیخ زینا گفت ای بچہ کجا میروی
مے خواہی کہ سلامت باز نیائی گفت سلامت میروم و سلامت باز می آیم فرمود کہ اگر سلامت
بیائی پیراہن من پارہ کنی و الا نہ بے تو یعنی جامہ ترا پارہ کنم فتح خان خود خواہان
ہمین خیال بود و بہمین جہت در آنجا آمدہ بود در ون حجرہ رفت دید کہ حضرت قطب ربانی

کہ چشم فرو بند چشم بہ بست ساعتی نگذشت کہ فرمود چشم بہ کشا چشم کشاد خود را بابید بر بزگوار
خویش در دہلی یافت از انکہ حضرت سید جلال الدین مخدوم جہانیان قدس اللہ تعالی سرہ العزیز
ہمانجا بود حضرت قطب ربانی در منزل آنحضرت رفت و دران حین حضرت جہانیان حالت
نزع داشت و بادشاہ دہلی سلطان فیروز کہ مرید آن سیادت پناہ بود برای استعداد وضو رفتہ
بود حضرت قطب ربانی در آنجا تشریف بردہ بر سر بالین حضرت سید بایستاد و سلام علیک گفت
سید جلال فی الحال چشم بہ کشاد و جواب سلام باز داد حضرت قطب ربانی در کنارش گرفت
و فرمود برخیز آن سید برخاست حضرت قطب ربانی فرمود کہ وضو بساز و دوگانہ ادا کن آنحضرت
ہمچنان کرد چون فارغ شد دست التجا بسوی حضرت قطب ربانی برداشت آنحضرت ہر دو دست
ایستادہ نمودہ بہر دہ انگشت اشارت کرد تا دہ سال از عمر خود عنایت نمود و سلام علیک بگفت
و از انجا بطریقی کہ رفتہ بود بہ پانی پت آمد و حضرت سید جلال را صحت کامل کرامت شد چنانکہ گویا
ہیچ کوفت مرض نبود فیروز شاہ این خبر یافتہ زود بملازمت پیر خود آمد و حقیقت پرسید فرمود برادرم
شیخ جلال الدین پانی پتی آمدہ بود در حق من دعا کرد و از عمر خود چند سال بخشید صحت یافتم و او بوطن
خود برفت سلطان گفت زہی طالع من کہ در عہد ما اینچنین اولیای عظام ہستند پس از خدمت پیر خود رخصت
ملاقات و پابوسی آن قطب ربانی خواست حضرت سید رخصت فرمود و گفت ازین چہ بہتر تا سعادت پابوسی
مثل آن عارف کامل و قطب وقت حاصل سازی و بشرف این دولت مشرف شوی پس فیروز شاہ بادشاہ
دہلی استعداد سفر نمودہ بخدمت آنحضرت رسید و ملازمت نمود چون ساعتی بنشست پرسید کہ یا شیخ شما
خدای عزوجل را دیدہ اید آنحضرت فرمود کہ دیدن حق سبحانہ تعالی بدین چشم سر بہ امر شرع شریف محال است
ولیکن سایہ حق تعالی را دیدہ ام ازین سخن سلطان بغایت خوشوقت گردید و اشارت نمود تا از قسم
نقد و جنس در خوانہا پر کردہ حضور حضرت قطب ربانی آوردند آنحضرت ہیچ قبول نکرد و فرمود ما فقیرانیم
دربان و پاسبان نداریم این را چگونہ محافظت کنیم مبادا کسی بطمع این بیاید و در پی ہلاکت گردد پس از عقل
دور است کہ دیدہ و دانستہ بلای بر خود اختیار کنیم اللہ جل جلالہ این را حوالہ شما کردہ است و محافظتش

جائیکه مرقد فرزندم سید محمود است آنجا نماز جمعه میکرده باشند پس ازان روز آنحضرت روز
جمعه پای برهنه بروضه حضرت سید محمود که نزدیک ازروضه منوره حضرت جانب مشرق مائل بجنوب
کنار شهر واقع است میرفتند و نماز جمعه ادا مینمودند و می آمدند نقلست که آنحضرت را عالم
استغراق درپیش بود ولیکن در آخر عمر زیاده تر گشت چنانکه وقت نماز خادمان درگوش مبارک
باواز بلند حق حق حق میگفتند جل جلاله بهوش می آید و وضو می نمود و نماز ادا می ساخت و
باز به استغراق میرفت تا روزیکه هر پنج صاحب زاده حاضر بودند آنحضرت بی اشارت خادم
خود بخود چشم بکشاد و بسوی صاحب زاده بزرگ حضرت خواجه عبد القادر قدس سره متوجه شد
و فرمود که فرمان حضرت ذوالجلال است تا ازعمر خود چیزی به همنام خود سید جلال مخدوم
جهانیان جهان گشت بخاری ازانکه عمرش اکنون باخر رسیده است به بخشم درین باب
چه میگوئی عرض نمود که عمر حضرت پدر دراز باد اگر عمر ما هم بآنحضرت ارزانی شود سعادت خود
میدانم این چه گونه روا دارم که عمر پدر بزرگوار بدیگری نصیب شود و در انمعنی چه گونه راضی
شوم پس آنحضرت با فرزند دیگر خواجه ابراهیم قدس سره پرسید او هم همین جواب داد بعد
ازان از ولد دیگر حضرت خواجه شبلی قدس سره که جد حضرت پیر دستگیر روشن ضمیر ما است استفسار
نمود آن حضرت فی الفور گفت که عمر پدر بزرگوار دراز باد ولیکن اگر فرمان رب العزت چنان
است که حضرت بیان کردند پس تامل نباید نمود تا حکم رد نشود و فرد اشرمندگی حاصل نیاید
اگر هزار سال باز بعالم بقا باید رفت ازین چه بهتر که اختیار برضای دوست سپرده شود آنحضرت
ازین سخن بسیار خرسند گردید و آفرین کرد پس همه را رخصت فرمود تا بخانهای خود معاودت کنند
و خود در استغراق رفت حسب الحکم فرزندان قدس اسرارهم رفتند الا حضرت خواجه عبد القادر از
پهلوی آنحضرت برنخاست لمحه برین نگذشت که حضرت قطب ربانی باز بهوش آمد فرزند را که پیش
خود یافت فرمود که چون نشسته ماندی همراهم بیا او فرمان بجا آورد و وضو ساخت و آنحضرت
نیز برخاست و فرمود ای عبد القادر پای خود بر پای من بنه آنحضرت همچنان کرد پس فرمود

پس آن قطب ربانی ویرا خلافت داده بملتان رخصت نموده خود به پانی پت نزول اجلال
فرمود نقلست که آن حضرت مریدان وخلفا بسیار میداشت ازان جمله افضلترین و کاملترین
خلفای آن حضرت سه کس اند شیخ احمد عبدالحق ردولوی و شیخ نظام سنامی و مخدوم شیخ بهرام
بیدولوی قدس الله تعالی سرهم **نقلست** از شیخ عبدالسمیع مفتی پانی پت که روزی حضرت
قطب ربانی نشسته بودند که پیره زنی کوزه خالی گرفته بمحنت تمام برای آب آوردن میرفت نظر
کیمیا اثر آنحضرت بروافتاد رحم بر حالش فرموده گفت که ای مادر هیچکس نداری که آب بقدر
حاجت آورده بدهد گفت یا حضرت اگر کسی بودی یا مرا آنقدر طاقت شدی که اجوره بکسی داده
آب طلبیدی چرا محنت برخود اختیار نمودی آن حضرت فی الحال برخاستند و کوزه از دست
او گرفته و بر سر چاه رفته و آب پر کرده بدوش خود نهاد و بخانه اش رسانید و دعا کرد که خدای
عزوجل درین آب برکت عطا فرماید پس ازان روز هر چند آن ضعیفه آب ازان کوزه چرخ کرد اصلا
آب کم نشد و تا زیست باز احتیاج آب آوردن نه گشت **نقلست** که روزی کیمیا گری بملازمت
یکی از مخدوم زاده ها آمد چون فقر و فاقه ایشان بدید بجد گردید که کیمیا ازمن بیاموزید مخدوم زاده
بخدمت پدر بزرگوار رفته بیان نمود حضرت قطب ربانی فی الحال بر دیوار حجره الف نمود
بحجر افتادن لعاب پاک تمام حجره از طلای خالص نظر در آمد پس فرمود ای فرزندان من
کیمیا بچه کار آید که در وخطره جان بود این کیمیای سعادت بیاموزید که لعاب دهن جائیکه
افتد زر گردد **نقلست** که آن حضرت کراة مراة حج ادا نمود اما هر نماز جمعه بمکه معظمه میرفت
و با پیغمبر صلی الله علیه وسلم بعالم ارواح نماز جمعه ادا میکرد و در اینجا هر چند تفحص مینمود ندانستی یا
و بعد دیری حاضر میگشت پس از مدت مدید روزی بخاطر مبارکش گذشت چه خوب باشد اگر حضرت
رسالت پناه صلی الله علیه وسلم مهربانی فرموده برای نماز جمعه حکم فرمایند تا گاهی در اینجا و گاهی
آنجا نماز او ادا میکرده باشم چون مرتبه دیگر بکعبه شریفه رفتند بعد از فراغ نماز هنگام وداع حضرت
سید المرسلین محبوب رب العالمین صلی الله علیه وسلم فرمود که شیخ جلال الدین کعبه شما همان جاست

عبد الرحیم بن شیخ بینا حکیم بن شیخ حسن بن شیخ عبد الصمد بن شیخ ابو علی ابن خواجہ یوسف
بن حضرت خواجہ عبد القادر بن قطب الاقطاب حضرت شیخ جلال الملۃ والدین محمد کبیر الاولیا
عثمانی پانی پتی چشتی الصابری قدس اللہ تعالی اسرارہم دوم حضرت خواجہ ابراہیم وحضرت
خواجہ شبلی کہ جد حضرت پیر دستگیر ما است ازین ہر سہ مخدوم زادہ اولاد امجاد بماند سوم
حضرت خواجہ کریم الدین چہارم حضرت خواجہ عبد الواحد لاولد رحلت فرمودند ونسبت
ہر دو دختر پاک وپارسا در شیخ زادہ ہای کرنال واقع شدہ نقل است کہ درویشے بود
شیخ احمد قلندر نام وی خواہان وجویان صاحب کمال از ولایت ہندوستان آمدہ
در لکھی جنگل اقامت ورزید وبجائیکہ وبہر دیار کہ درویش ومشائخ می شنید نامہ بخدمت
او می نوشت وباسم دعوت می طلبید بنا بران اکثر شیوخ جمع گشتند وحضرت قطب ربانی
ہم بدعوت تشریف آوردچون سفرہ طعام در پیش کشیدند وسر پوشہا از اطباق برداشتند
ہمہ نامشروع وطعام حرام ومشکوک نمودار شد چنانکہ بر سر ہر طبق کلہ سر اولبینہ گذاشتہ بودند
مشائخ چون چنین دیدند دست از آن برداشتہ تا دیری حیران ماندند وہمہ با جانب آنحضرت
متوجہ شدند وعرض کردند کہ چہ باید کرد فرمود یاران چرا حیران شدہ اید چون نمیگویید کہ یا
حق سبحانہ تعالی از ہر چیزیکہ بندہ ہای خود را سلامت داشتہ وگاہی نخوراندی وحرام فرمودی
فرمان دہ کہ آن آشیا ازین سفرہ بدر رود بمجرد فرمودن این سخن ہر حیوانی کہ گوشت او پختہ
وکلہ بر سر طبق نہادہ بودند بر جست وبہیئت اصلی خود صورت پذیرفتہ بیک مرتبہ بدر رفت
واطباق خالی بماند احمد قلندر چون این کرامت عالیہ دید برخاست وسر در پای آنحضرت
افگند وعرض نمود یا حضرت فقیر بہمین جہت ضیافت کردہ بود تا چنین صاحب کمالی را دریابد
اللہ سبحانہ تعالی وتقدس آرزوی من میسر فرمود شکر این نعمت بکدام زبان ادا نمایم پس ہمہ
مشائخان را با عزاز واحترام رخصت نمود آن حضرت چندی در آنجا توقف فرمود تا آن
طالب صادق ہر چہ مراد داشت دفعۃ از خدمت آن حضرت حاصل نمود واز اولیای کامل گردید

و نیز در دنیا بر کرا مشکلی پیش آید و مرا یاد کند مددگارش شوم و من درین کار ازان جهت با تو بحد میشوم که در لوح محفوظ دیده ام که از تو اولاد آن مقدار در عرصه عالم پدید آید که تعداد ش نتوان کرد و اگر درین باب شکی در دل داری بیا و سر خود در آستین فرو دار و به بین آنحضرت فرمان بجا آورد و سر در آستین نموده نظر او در لوح محفوظ افتاد و دران اولاد امجاد خود از حد افزون دید دست دراز کرد تا بر آن بمالد و ناپدید کند حضرت شمس الاولیا همان دم دست ایشان بگرفت و فرمود ای فرزند عزیز اندرا را داد خدای عزوجل دخل میسازی چون آن توانا و تقدس در نامهٔ اعمال تو اولاد نوشته باشد محو کردن نمیتوانی آنحضرت سر در پای فلک فرسای آنحضرت افگنده استغفار نمود و گفت که حکم حکم حضرت پیر دستگیر است بهرچه رضای حضرت باشد بنده سعادت خود میداند پس بکتخدائی راضی شد و لیکن شرط درمیان آورد که اگر زنی باشد کر و کور و گنگ و شل مادرزاد آنرا در عقد من آرند آخر الامر بعد از تردد و تلاش بسیار در شیخ زاده های کرنال خاتونی پاک و پارسا بدین صفت بهم رسید تا حضرت شمس الاولیا و قطب ابدال و خویشاوندان و اکابران همراه قطب ربانی بکرنال رفته و کتخدائی نمود به پانی پت آمدند چون آن تاج المستورات در خانه آمد حضرت قطب ربانی نخست حرفی که بزبان معجز فشان فرمود این ست که ای بی بی سویم بنگر و بر خیز و آب برای وضو بیار بی بی فی الحال چشم بکشاد و برخاست و آب برای وضو از کوزه بیاورد و وضو کنانید حسب الحکم خود نیز وضو کرد پس آنحضرت لعاب دهن اطیب و اطهر در دهن آن عفیفه بمالید و قرآن مجید در پیش او نهاد و فرمود بخوان فی الحال خواند و بریاضت و مجاهده مشغول گردید آخر الامر پنج پسر و دو دختر ازان زین المخدرات در عرصهٔ عالم بظهور آمدند و اسامی آنها این است اول حضرت خواجه عبد القادر قدس تعالی سره که این دعاگوی درویشان اند و دومان والاشان او دست و بشش واسطه بآنحضرت میرسد بدین طریق فقیر حقیر اللہ دیه بن شیخ

ولی کامل گردید نقلست که چون آن حضرت بعد سیاہی چہل سالہ بوطن خود اقامت
ورزید روزی ہمراہ حضرت قطب ابدال مخدوم شیخ شرف الدین بو علی قلندر قدس اللہ
تعالے سرہ که از ہنگام طفولیت بخدمت ایشان محبت و اعتقاد درست داشت بجہت
استرشاد این راہ اظہار نمود و بجد گردید قطب ابدال فرمود که ای فرزند عزیز
کشایش تو موقوف بر مرد دیگر است که او امروز و فردا درین شہر میرسد آن حضرت
صبر کرد تا در چند روز صاحب ولایت آفتاب فلک ہدایت بندہ نواز حضرت شمس الاولیا
خواجہ شمس الدین ترک قدس اللہ تعالی سرہ برخصت پیر دستگیر خود از خطہ پاک کلیر بپانی پت
تشریف ارزانی فرمود و این دیار را بنور ولایت منور ساخت و قطب ربانی
با الہام صمدی بخدمتش رسیده ریاضت و مجاہدہ شاقہ بکمال رسانید و بشرف خلافت
سرفراز گردیده بمرتبہ اعلی رسید ولی کتخدا نشده بود تا بعد چندگاه حضرت شمس الاولیا
بدان جهت بآنحضرت بجد گشتند عرض کرد که بنده را از حکم حضرت پیر دستگیر ہیچ چارہ نیست
اما بخود چنان قرار داده بودم که ہرگز کتخدائی نکنم و از خدمت حضرت پیر دستگیر یک لحظہ
جدا نمانم و چیزیکه مرا بجز خدمت حضرت مشغول با خود دارد آن ہرگز مرا اختیار نیست
حضرت شمس الاولیا فرمود آری صدق محبت و خلوص نیت تو با من همچنانست که بیان کردی
و تو مرا فرزندی از خدای عزوجل خواسته ام که بعد من بجایم بنشینی و خلق را ہدایت نمائی
و از تو بسیاران بمنزل رسند لیکن سنت حضرت ختم المرسلین سرور عالم صلی اللہ علیہ وآلہ و
اصحابہ وسلم بجا آوردن از جملہ سعادت دو جہانیست تا فردا از روی آنحضرت صلی اللہ علیہ
وسلم شرمندگی نشود حضرت قطب ربانی عرض کرد که حضرت ہرچه میفرمایند برحق است بندہ را
چه مجال که تکرار کند ولیکن ازان میترسم که مبادا اولادچنان پیدا شود که فردا از اعمالش
محجوب شوم حضرت شمس الاولیا فرمود که خاطر جمعدار بحکم خدای عزوجل وعده با تو دراین
مر میسازم که نیکان از آن تو و بدان از آن من باشند که فردا جواب بر ذمه من است

بالیشان داد و گفت میدانی کہ این را پارس میگویند بہر آہنی کہ بمالی طلا گردد و آن حضرت
آنرا بگرفت و در چشمہ کہ پہلوی ایشان بود بینداخت جوگی چون این چنین بدید حیران
بماند در خاست و آن حضرت را بچسپید و سخنان ناملائم گفتن گرفت و گفت کہ ای مرد
بزرگ این سنگ بر من بہزار تردد و محنت پیدا نمودہ بودم افسوس کہ قدرش ندانستی
من رحمی بحال تو کردہ دادہ بودم کہ از شدت فقر و افلاس نجات یابی الحال سلامتی
تو در ان ست کہ آن سنگ پارہ مرا بہر گونہ کہ توانی باز بمن دہی اگر ترا در کار بنود بمن
باز چرا ندادی آن حضرت فرمود ای جوگی ہرگاہ کہ آن سنگ پارہ را بمن بخشیدی ملک من
شد ہر چہ دانستم نمودم جوگی گفت آری راست گفتی لیکن از پیش چشم من رفتی روا نبودی
ہر چہ منظورت گشتی کردی اینکہ حضورم ضائع نمودی حسرتم می آید تا سنگ پارہ من ندہی
دست از تو باز نخواہم داشت آن حضرت دانست کہ قرار او غیر از حصول مرادش
نخواہد شد فرمود ای کم اندیش ہمدرین چشمہ برو و ہمان سنگ پارہ خود را برگیر بشرط آنکہ
اگر بہمان جنس سنگہا بسیار ببینی ہیچ کدام دیگر طمع نکنی جوگی قبول کرد و بموجب فرمودہ
در چشمہ در آمد و دید کہ ہزاران ہزار سنگ پارس افتادہ اند و بالای آنہا سنگ پارہ
او ست حیران شد و سنگ پارہ خود برگرفت و طمعش نگذاشت کہ بران قانع گردد ناچار
دیگر نیز بگرفت و خواست کہ پنہان کند آن حضرت بنور باطن دریافتہ فرمود کہ ای سنگدل
کور باطن نگفتہ بودم کہ چنان نکنی عہد استوار نداشتی جوگی نادم شدہ از انجا زود تر برآمد
و آن ہر دو سنگ کہ آوردہ بود پیش آنحضرت نہادہ سر در پای فلک فرسای آن قطب
ربانی افگند و عرض کرد یا حضرت علم و معرفتی کہ ترا بر اینہمہ استغنا میدارد چیزی ازان
نصیب من ہم کن و توجہی فرما آن حضرت حصول وقت سعادتش از نور باطن دریافتہ
نخست برو اسلام عرض کرد تا او بصدق دل کلمہ طیبہ توحید بر زبان راند و مسلمان شد
پس بمرتبہ مریدی اختصاص یافت و خدمت آنحضرت اختیار کرد تا بعد مجاہدہ دراندک مدت

بوطن مالوفہ تشریف آوردہ مروی صاحب کمال ایما بحضرت شمس الاولیا خواجہ شمس الدین
ترک قدس سرہ بود و پس از آمدن بوطن گاہ گاہ نیز مسافرت اختیار کردہ باز بوطن آمدند
و بدولت سعادت خدمت حضرت شمس الاولیا مشرف گردیدند نقلست کہ وقتی آن حضرت
جانب مشرق مسافر بودند روزی در موضعی فرود آمدند دیدند کہ ساکنان آن قریہ اسباب خویش
جمع نمودہ رو بفرار میدارند آن حضرت پرسیدند کہ فرار مردمان این قریہ از بہر چیست شخصی
عرض نمود کہ حاکم وقت مال واجب طلب میکند و اینہا از بد احوالی طاقت ادایش نمیدارند
میگریزند فرمودند کہ سردار قوم خود را پیش ما بیارد او فرمان بجا آورد و رئیس خود را
بخدمت آوردند آن حضرت فرمودند کہ ای رئیس اگر این مقدار زر ترا پیدا شود کہ مال حاکم
خود ادا نمودہ تتمہ برای تو نیز باقی بماند خوب است گفت کہ این امر از ما محال است
ولیکن از توجہ دوستان خدای عزوجل آسان تر آن حضرت فرمودند کہ نخست قریہ را
بدست من بفروش تا بنام من باشد و سکونت تو بود ایمنی او بجان و منت قبول کرد
پس فرمودند ہر قدر کہ آلات آہنین کہ در قریۂ شماست جمع کنید زود جمع نمودند فرمودند
این ہمہ را در میان تنورہ کہ اہل قریہ پاچک جمع کردہ تودہ می کنند انداختہ آتش دہید
حسب الحکم ہمچنان نمودند پس فرمودند حالا بگذارید صبح دم این را بر آرید و خود خفتند
چون نصف شب بگذشت و مردم غافل شدند از انجا برآمدند و مراجعت فرمودند سحر چون
بدمید مردم قریہ در تنورہ کہ خاکستر شدہ ماندہ تفحص کردند ہر آلتی کہ بود از طلاے
خالص یافتند و مال واجبی او را در مصرف آوردہ ادا نمودند و منعم حال شدند چنانکہ
تا حال فرزندان آنہا آباد و تونگرانند نقلست کہ وقتی آن حضرت اندر کوہستان
بالای کوہی رسیدند دیدند کہ جوگی نشستہ است چشم بربستہ کہ در اصطلاح اہل ہند آنرا دہیان گویند
حضرت ربانی تا دیری بپیش وی ایستادہ ماندند حتی کہ او چشم بکشاد و آن حضرت را دید
ایستادہ چیزے در خاطرش آمد یکایک پارچۂ سنگ از میان خرقۂ خود بیرون آوردہ

سلسلهٔ شیخ جمال هانسوی جاری شد و حضرت سلطان المشائخ خلافت داد به شیخ نور الدین مذکور
علیه الرحمة آمدیم بر سر مطلب چون قطب ربانی از خدمت شیخ جمال قطب عالم رخصت
شده پیش آن جماعهٔ درویشان آمدند درویشان از بسکه تعظیم و تکریم و ادب شیخ جمال
در بارهٔ آن حضرت دیدند خود ها نیز معتقد بسیار شدند چون از آن مکان روانه شدند
اسباب خود ها بدستور سابق با آنحضرت برداشتن ندادند و عذر بسیار بمیان آوردند
آخر الامر آن حضرت خواه نخواه بهمان وسعت مشرب اسباب شان برگرفته راهی
شدند و پیش پیش میرفتند درویشان چون نگاه کردند دیدند که آن بار بر سر صاحب اسرار
معلق مانند چتر بر هوا میرود حیران تر شدند و بسیار معتقد گشتند پس بهر وجه اسباب
خود ها از ایشان گرفتند و در پا افتادند و عذر تقصیرات نمودند حضرت قطب ربانی
فرمود که ای عزیزان ما را از شما هیچ رنجی نرسید بلکه در صحبت شما محظوظ ماندم و اگر تقصیری
هم رفته باشد معاف است القصه چون شیخ جمال قطب عالم وقت رخصت قلندران
میخواستند و بجد بودند که حضرت قطب ربانی را بوجهی از صحبت آنها باز دارند دران
حین میسر نیامده بود تعاقب مردم فرستادند تا خواه نخواه پیشتر رفتن ندادند و واپس
آوردند و از سمت شیخ بسیار عجز و طلب قدوم نمودند شیخ جمال هانسوی با عزاز و اکرام
تمام چند روز آن حضرت را مهمان داشتند دران هنگام آن حضرت را ولوله محبت و عالم
مستی بود و بوطن رفتن نمی خواست ولیکن بهر گونه شیخ جمال قطب عالم قدس الله سره العزیز
نصائح نموده رضامند نمود و گفت باباجی من تو محبوب خدای و الله جل جلاله کمالیت
مردان بتو تنها کرامت فرمود لیکن مناسب نیست که حالا سرگردان شوی لازم که بوطن
خویش رفته بنشینی چونکه درین روزها مروی صاحب کمال در آنجا آمد که فتح الباب شما موصوف
بر وداشته اند و از خدمت او بمراد خواهی رسید و اگر مرا اجازت میشد هم کسب فیض مینمودم
اکنون بهر طریق به پانی پت باید رفت چون آن قطب عالم بسیار بجد شد حضرت قطب ربانی

بر در ایستاده بود چون درمیان آنها قطب ربانی را ندید و علامت در ویشان آنحضرت که در واقع
نموده بودند در هیچ کدام نیافت فرمود ای درویشان بطفیل بزرگی که شما را طلبیده بودم
او را نمی یابم بگویید که با جماعت شما کسی دیگر هم است گفتند بالفعل با خود همین چند فقرا بودیم
غیر از یک جوان خورد سال که بمحافظت اسباب ماست چون صاحب دیانت و صالح است پیش
او گذاشته آمده ایم شیخ گفت والله من همان طفل محبوب خدا کار دارم بعده حضرت
شیخ بدر ویشان طعام داد و فرمود که شخصے برود و آن حضرت را با ادب تمام بیارد درویش
رفت و آنحضرت را بیاورد و شیخ جمال هانسوی تا رسیدن آنحضرت بر سر دروازهٔ خود منتظر
بیک پا ایستاده بود چون حضرت آمد و دید باستقبال آمده ملازمت حاصل نموده بتعظیم و تکریم
بسیار آورده بر صدر محفل نشاند و سفرهٔ طعام پیش کشید تا آن حضرت تناول فرمود و بعد
از فراغ طعام و ادای فاتحه درویشان را رخصت نمود و بخدمت حضرت قطب ربانی التماس
دعا کرد و عجز بسیار نمود و حقیقت اجرای پاره ساختن فرمان حضرت غوث صمدانی تاج الاولیا حضرت
خواجه علاء الحق والدین علی احمد صابر کلیری قدس الله تعالے سره العزیز و باز دعای غوث
صمدانی در باب سلسلهٔ شیخ جمال و این ماجرا بسمع مبارک حضرت قطب الکاملین شکر گنج رسیدن
و بشارت دادن آنحضرت بدعای حضرت قطب ربانی چنانکه این واقعه بتفصیل در ذکر حضرت
تاج الاولیا غوث صمدانی نوشته شد بخدمت آن حضرت عرض نموده الحاح ساخت حضرت
قطب ربانی اجابت نمود و دعا فرمود و فاتحه خواند و بعد ساعتی پیش درویشان که همراه
بودند آمد الله سبحانه تعالی دعای حضرت قطب ربانی مستجاب فرمود تا بعد وفات شیخ جمال
شیخ نور الدین را که هنوز شش ماهه بود پیش حضرت سلطان المشائخ شیخ نظام الدین اولیا
قدس الله تعالے سره العزیز در دهلی بردند و آن حضرت در همان سن دمی را خلعت خاصهٔ
خود مرحمت فرمود و مرید ساخت و رخصت نمود ازین جهت است که بعد اسم حضرت
سلطان المشائخ نام شیخ نور الدین در شجره می نویسند پس بدعای حضرت قطب ربانی کبیر الاولیا

حضرت مخدوم دانہ خورانیدہ بر من سوار شدہ اند حضرت قطب ربانی متحیر ماندند و غلہ افشان همچنان
در دست بود تا حضرت قطب ابدال فرمود کہ ای پسر این غلہ بتو بخشیدیم و از خدای عزوجل
خواستہ ام هر قدر کہ این غلہ است بعدد هر دانہ ترا اولاد امجاد عطا فرماید اللہ سبحانہ تعالی و تقدس
همچنان کرد کہ از زمین برگشتش بآن حضرت چندان اولاد امجاد کرامت فرمود کہ اگر نوح ثانیش
بگویند سزاوار بود الحمد للہ تعالی و المنة کہ این دعاگوی درویشان از ان دودمان والاشان
در عرصہ ظهور پدید آمد **نقل است** کہ روزی قطب ابدال مخدوم شیخ شرف الدین بوعلی قلندر
بر سر راہ نشستہ بود کہ آن حضرت بر اسپ سوار از پیش ایشان گذشتند قطب ابدال چون بدید
فی الفور بر زبان مبارک راند کہ زهی اسپ و زهی سوار ازین سخن آنحضرت را حالتی دیگر پیش
آمد و از اسپ فرو افتاد و گریبان چاک زده سر بصحرا نهاد پس تا چهل سال مسافرت نمود و بسیار
مشائخان را دید و از هر کدام نعمت یافت بعد ازان بوطن مالوفه آمد از انکه نعمت اصلی نیافته بود
بالهام ربانی خدمت حضرت شمس الاولیا خواجه شمس الدین ترک قدس اللہ تعالی سره العزیز
اختیار نمود و بتوجه آن حضرت در اندک مدت بکمالیت مردان رسید و قطب الاقطاب گردید
و عالمی را هدایت نمود و بمنزل قرب رسانید **نقلست** کہ وقتی آن حضرت همراه فقرای
چند سیر کنان در شهر هانسی تشریف بردند و دران هنگام شیخ المشائخ شیخ جمال قطب عالم در قید
حیات بود و بشارت از غیب بدو شد کہ شیخ جلال کبیر الاولیا یابانی پتی مے آید زود ملازمت
حاصل کن و غرض بسازتا از برکت دعایش سلسلهٔ تو جاری شود حضرت قطب ربانی هنوز
بشهر نرسیده بودند کہ شیخ جمال قطب عالم خادمی برای طلب ایشان فرستاد و گفته بود کہ
بدانجانب بروتا درویشی چند خواهی دید سلام من بانها برسان و همه آنها را طلبیده در انجا
بیار خادم حسب فرموده برفت و ساعتی در انجا صبر کرد تا درویشی چند بدید کہ می آیند و با آنها
ملازمت نمود و پیام شیخ مذکور رسانید درویشان قبول نمودند پس رغوت و فروش کہ با خود
داشتند همراه حضرت قطب ربانی کرده و حضرت را جائی گذاشته بخدمت شیخ آمدند شیخ منتظر

کرام نعمت یافته پس بوطن مالوف رسید و بعنایت صوری و معنوی حضرت شمس الاولیا
سرفراز گردید و بالهام ربانی مرید شد و خدمت ها نمود و در ریاضت و مجاهده از حد گذرانید
پس خلافت و اسم اعظم که سینه بسینه رسیده بود آموخت و هم بجای فرزند سجادگی نیز یافت
و خانقاه و خدمات روضه منوره با نحضرت متعلق گشت و آن حضرت سابق ظاهر چنان
تصرف داشت که هر روز طعام الوان در مطبخ خاصه او مهیا شدی و هزار کس بر سفره طعام
حاضر میشدند و اگر از هزار کس کمتر میشدند خادمان بموجب حکم از کوچه و بازار مردم آن مقدار
می آوردند و طعام حاضر میساختند چون فارغ می شدند طبق و سرپوش که می آمدند باز بسرکار
نمی بردند و الله تعالی اعلم که چندین اطباق و سرپوش کجا می رفتند و اگر آنحضرت را شوق
شکار میگشت بشکار رفتی چنانکه گاهی ده پانزده روز و گاهی یکماه در شکار ماندی در آنجا
نیز همان مقدار طعام از غیب موجود شدی و همان قدر مردم بر سفره حاضر گردیدی و
طعام خوردی و با وجود این طریقه و تصرف اگر در خانه آن حضرت کسی خبر میگرفت سوای
فقر و فاقه که فاقه بکمال داشت قوت یکروزه نمی نهاد چیزی نمی یافت حیران می ماند خدائے
عزوجل داند که این چه کمال و تصرف بدان میسر بود **نقلست** که حضرت قطب ابدال
شیخ شرف الدین بو علی قلندر قدس الله تعالی سره العزیز آنحضرت را از هنگام طفولیت
بغایت دوست میداشت و منظور نظر ایشان بود چنانکه هر روز برای دیدن ایشان
میرفت و حضرت را می دید و اگر آن قطب ربانی بجائے نمیرفت همانجا تشریف می برد
نقل است که روزی آنحضرت بکشت زار خود رفته بودند چون قطب ابدال خبر یافتند بر اسپ
سوار شده همانجا رفتند قطب ربانی چون آنحضرت را از دور بدید غله افشان غله پر کرده
بحضور آوردند قطب ابدال تبسم نموده فرمود که ای پسر چه آوردی عرض کردند که دانهٔ
برای اسپ حضرت است فرمود نخستین از اسپ به پرس اگر گرسنه باشد دانه طلبد یا نه بدو
حضرت قطب ربانی روی خود سوی اسپ نموده اسپ ناپرسیده گویا شد و گفت که سیرم

علیہ وہو اعطی لخواجہ ابراہیم ادہم نور اللہ تعالے مرقدہ وہو اعطی لخواجہ حذیفہ
المرعشی طاب اللہ تعالی سرہ وہو اعطی لخواجہ ہبیرۃ البصری رحمت اللہ تعالی علیہ وہو اعطی لخواجہ
علوم ممشاد الدینوری مع ولایت دینور قدس اللہ تعالی سرہ العزیز وہو اعطے لخواجہ
قطب الدین ابو اسحاق مع ولایت شام نور اللہ تعالے روضتہ وہو اعطے لخواجہ
قدوۃ الدین ابو احمد مع ولایت چشت طاب اللہ تعالے ثراہ وہو اعطے لخواجہ ابو محمد
نور اللہ تعالے قبرہ وہو اعطی لخواجہ ناصر الدین ابو یوسف معہما قدس اللہ تعالے
سرہ وہو اعطی لخواجہ مودود معہما نور اللہ تعالے قبرہ وہو اعطے لخواجہ حاجی شریف
زندنی رحمت اللہ تعالے علیہ وہو اعطی لخواجہ عثمان ہارونی طاب اللہ تعالی ثراہ
وہو اعطے لخواجہ معین الدین حسن سنجری مع ولایت اجمیر رحمت اللہ تعالی علیہ وہو اعطے
لخواجہ قطب الدین بختیار اوشی مع ولایت دہلی نور اللہ تعالی روضتہ وہو اعطی لخواجہ
فرید الدین مسعود شکر گنج مع ولایت اجودہن قدس اللہ تعالی سرہ وہو اعطے
لخواجہ علاء الدین علی احمد صابر مع ولایت کلیر وہو اعطے للفقیر مع ولایت پانی پت
وانا فی الخطۃ المذکور واقبضہا وانا اعطیت خرقۃ وعصاً ومقراضاً وکاساً وسلمت
الی فی قلبی وروحی وجسمی وعینی وبدنی ورجلی واسراری ومکانی واعلانی ظاہراً
وباطناً بالابن القلبی وخریف الاسراری محمد ابن محمود ابن یعقوب وخطبتہ خطاباً
باسم من اسماء الچشتی وہو جلال الدین وانا قیمہ فی مقامی لہذا الخطۃ مع سوادہا
وانا لا اخذ بید رجل من الرجال من بعد ہذہ التاریخ لاجل القلنسوۃ والارادت
ولکل من ہو شیئاً ارادت وخرقۃ وقلنسوۃ علے ولکنی سلمتہ صحیحا واجزت اجازت الی شیخ
المشائخ قطب الاقطاب بدر الزہاد شیخ جلال المذکور وہو عالم بطریق اللہ تعالی
وانا اعلمہ فی مابقے وہو السبق من ہولاء الدرجۃ فسلمتکم بہ واجزتہ نقل است
کہ آن حضرت چہل سال مسافرت کرد وکرر حج الحرمین الشریفین ادا نمود واز بسیار مشایخ

تحریر کردہ می آید کسی را کہ در کار بود از آنجا تحقیق نماید و عمر شریفش از یکصد و ہفتاد سال زیادہ بود و کمالات از ہمہ فزاوان **ابیات** این چہ سخن این چہ زبان و انیست ✤ گفتہ و ناگفتہ پشیمانیست ✤ دل زکجا این پر و بال از کجا ✤ من کہ و تعظیم جلال از کجا ✤ بزرگی در شان آن حضرت چہ خوب گفتہ و آن حضرت خرقہ فقر و ارادت از شمس الاولیا حضرت شیخ شمس الدین ترک پانی پتی قدس اللہ تعالی سرہ العزیز پوشیدہ و آنحضرت فرزندان و مریدان بسیار و خلفا و خدام بیشمار داشت و از ایام طفلی محبت حق سبحانہ و تعالی گریبان گیر وقت او بود و اکثر بصحرا ماندی و مشغول بذکر حق جل و علی ماندی و در آخر عمر آن قطب بانی را استغراق بسیار غالب آمد چنانکہ وقت نماز خادمان در گوش مبارکش سہ بار حق حق حق جل جلالہ با واز بلند گفتی تا بہوش آمدی و نماز ادا فرمودی و باز باستغراق رفتی و سماع اکثر می شنیدی و اعراس مشائخ کرام می نمودی و اجتماع خلائق دادی و علما و مشائخ زمانہ آن قطب ربانی معتقد بودند و خدمت میکردند و نعمت می یافتند و ہیچکس انکار سماع آن حضرت نکردہ و آن قطب ربانی جلالت بسیار داشت و صاحب لفظ و مستجاب الدعا بود و ہر چہ از زبان مبارکش بر آمدی چنان شدی و از خلفائے آن حضرت ہم اکثر صاحب جذبہ و قطب وقت خود و عارف کامل گذشتہ اند چنانچہ ذکر بعضے از ایشان کہ در ملفوظ ثبت افتادہ رقم کردہ می شود و آن قطب ربانی جائیکہ خواستی در طرفۃ العین رسیدی و باز آمدی ہر چند آن مقام دور گشتی چنانکہ اکثر نماز جمعہ در کعبہ معظمہ ادا کردی و کتاب بی نظیر و عالمگیر بستان زاد الابرار تصنیف آن حضرت است چون ذکر مثال آن قطب ربانی در میان آمدہ است بنابران تبرکا بہ جنس نوشتہ آمد بسم اللہ الرحمن الرحیم الحمد للہ رب العالمین والعاقبۃ للمتقین والصلوۃ والسلام علی رسولہ محمد و آلہ و اصحابہ والرسول اعطی الاسد اللہ تعالی وہو علی رضی اللہ تعالی عنہ وہو اعطی لخواجہ حسن بصری قدس اللہ تعالی سرہ العزیز وہو اعطی لخواجہ عبد الواحد بن زید نور اللہ تعالی روضتہ وہو اعطی لخواجہ فضیل بن عیاض رحمۃ اللہ تعالی

شدند و خان مذکور ہر چند منصب پنج ہزاری ذات و پنج ہزار سوار داشت لیکن طریقہ بزرگان خود نگذاشت و خواجہ می گویانید از انکہ سادات صاحب ولایت را مردم خواجہ میگویند و ہر کہ سید صحیح النسب است بہمین لقب معروف است **نقلست** کہ آن حضرت دہم جمادی الثانی سنہ ستہ و ثلثین و سبعمائہ برحمت حق پیوست چنانچہ مختصے تاریخ وصال آن حضرت خوب گفتہ و فرمودہ حضرت تاج الاولیا غوث اعظم خواجہ علاء الملۃ والدین علی احمد صابر قدس اللہ تعالی سرہ العزیز باظہار آمد کہ بعد رحلت تاریخ آن حضرت ہم شمس الاولیا بودہ برآمد این ہم قبولیت خطاب پیر آن حضرت در درگاہ جل جلالہ است کہ تاریخ رحلت ہم دریافتہ شد قدس اللہ تعالی سرہ العزیز و مرقد مطہر زیارت گاہ خواص و عوام است و منہم

در ذکر قطب ربانی حضرت شیخ جلال الدین محمد کبیر الاولیا قدس اللہ تعالی سرہ العزیز

آن قطب الاقطاب آن محبوب رب الارباب آن ناطق حقایق آن امام خلایق آن حجت الاولیا آن برہان الاتقیا آن قبلہ اہل تحقیق آن کعبہ جمع صدیق آن خورشید فلک ہدایت آن ماہتاب سپہر کرامت آن سرد فتر دیوان توحید آن سرحلقۂ ارباب تجرید آن گنج اسرار ذوالجلال آن گوہر دریای فضل و کمال آن فخر زمان و زمین قطب ربانی حضرت شیخ جلال الدین محمد کبیر الاولیا ابن محمود پانی پتی کازرونی قدس اللہ تعالی سرہ العزیز کہ صاحب کشف و کرامات عالیہ و صاحب مقامات جلیلہ و رفیع الشان بود و در علم شریعت و طریقت و حقیقت و معرفت عدیم النظیر بود و یتیم بودہ چنانچہ پرورش آن حضرت عموی ایشان نمودہ اول نام مبارکش خواجہ محمد بود جلال الدین خطاب از پیر روشنضمیر خود یافتہ و در ہندوستان بیشتر معروف بشیخ جلال پانی پتے نیز است مگر خطاب کامل جلال الدین است چنانکہ مثال آن حضرت کہ پیر و مربے ایشان مرحمت نمودہ است شاہد این معنی است و آنرا بہمین جہت در ذیل این نوشتہ شد و نسب شریف او کہ بحضرت امیر المومنین جامع القرآن خلیفۃ الرحمان عثمان ذے النورین رضی اللہ تعالی عنہ چنانچہ آخر این کتاب در ذکر پیر دستگیر و قبلۂ خود

ولیکن درین ہنگام عمدۃ الملک صفدر خان بہادر از صاحب مستقر الخلافت اکبر آباد تغیر شدہ
بدرگاہ خلائق پناہ میرفت و منزل بہ پانی پت نمود و آن سنہ ہزار و پنجاہ بود
چون نزدیک بروضۂ منورہ آن حضرت منزل داشت و تمامی مردم اعیانش برای زیارت
آن حضرت رفتند شخصے ازان جملہ کہ مقرب بود بخدمت صاحب خود از رفتن بزیارت
روضۂ مقدسہ معلوم نمود چون آن سلالۂ عظام نام پاک آن حضرت شنید برخاست
و سوار شدہ بعزم طواف روضۂ متبرکہ آمد و با ادب تمام زیارت حاصل نمود و حقیقت
تشریف آوردن ہندوستان و سنہ آن سال از مجاوران و بزرگان آن شہر پرسیدہ
بمردمان گفت کہ ای جماعہ حاضران آگاہ باشید کہ من از دودمان والاشان آنحضرت
ام از وقتیکہ بہ ملک ہندوستان از ترکستان آمدہ ام جویای نعمت زیارت بودم
اگرچہ نام پاک حضرت مشہور آفاق است و می شنیدم لیکن اتفاق زیارت نگردیدہ
بود و ہم دانستم کہ شاید بزرگی دیگر باشد ہمنام آنحضرت مگر الحمد للہ تعالی کہ مشرف
شدم و گفت کہ حضرت را در ولایت صاحبزادہ بود باعظمت و کرامت سید احمد حوار نام
رحمۃ اللہ تعالے علیہ و ازان بحر عرفان اولاد امجاد آن حضرت در عرصۂ عالم بماند
و من نیز ازان صلب پاک ہستم پس پشت نامہ خود طلبید حاضر آوردند و نسب نامہ
آن حضرت برآوردہ نوشتہ بایان سپرد چون بدیدم حسب آن پشت نامہ کہ بالا
نوشتہ آمدہ برابر بود پس فاتحہ خواند و قرار کرد کہ اگر اللہ جل جلالہ مرا بہ خیریت
باز بیارد و عمارت روضۂ منورہ از سر نو باز خواہم نمود و برای مصارف روضہ و خانقاہ
و عملہ و فعلہ آن نیز حتی المقدور مقرر نمایم اگرچہ مواضعات دیگر ہم جاگیر بودند مگر از
خود ہم استقرار نمود پس خان مذکور ازانجا بلاہور رسید و بعتبہ بوسی شہنشاہ
سرفراز گردیدہ صاحب صوبۂ قندہار شدہ رفت و بعد مدتی درانجا دولیعت حیات
سپرد و فرزندانش با اموال و حشم بدرگاہ جہان پناہ آمدہ بمنصب شایستہ سرفراز

روشنفمیر قبلۂ من حضرت شیخ عبد السلام المخاطب بشاہ اعلی قدس اللہ تعالی سرہ کہ شبے آرام میکردم واز نصف شب زیادہ گذشتہ بود کہ یکی از برادران در پی ہلاک من گشت اتفاقاً آن شب قابو یافتہ شمشیر برہنہ علم کردہ برمن در آمد پیش از آنکہ آسیبی بمن رساند بیدار شدم دیدم کہ شخصے با شمشیر برہنہ بمردنم قادرست یکایک از زبانم برآمد کہ یا شمس الدین ترک ناگاہ دستی با انگشترین نقرئی از غیب پیدا گردید وآن شریر را گردن گرفتہ مندفع نمود ودور کرد برخاستم وتجدید وضو نمودہ ہمانجا بروضۂ منورہ مقدسہ آن حضرت رفتم وزیارت کردم چون سر خود بمرقد مطہرہ آن حضرت سودم دستی ازان قبر شریف برآمد وچہرۂ مرا گرفت وتیمناً آن دست حق پرست را بہر دو دست خود بگرفتم وبر سر وچشم خود مالیدم پس در خاطر من گذشت کہ چہ خوش بودی اگر درین وقت چراغ روشن شدی تا بشرف مشاہدہ معزز شدی بہمین سخن فوراً از ناخنے دست مقدس روشنی پیدا شدن گرفت چون خوب دیدم ہمان دست مبارک مع انگشترہست کہ در آن وقت دستگیری کردہ بود باز بوسیدم وبر سر وچشم مالیدم وسجدۂ شکر بدرگاہ حق جل وعلی بجا آوردم گویا شخصی ابیات بہمین حال گفتہ **ابیات**

نہ مشاطہ نگار دست اوبست ✤ نمودہ دست قدرت قدرتِ دست ✤ ید بیضا بدست او ہمین است ✤ ید اللہ فوق ایدیہم ہمین است **نقلست** کہ مجاوران روضۂ منورہ آن حضرت در لاہور بجہت کار مدد ومعاش خود رفتہ بودند واین دعا گو نیز ہمانجا در خدمت بندگان حضرت سلیمان مرتبت سکندر صولت قضا قدرت خلیفہ رحمانی ظل سبحانی شہاب الدین محمد صاحب قران ثانی شاہ جہان بادشاہ غازی خلد اللہ تعالی ملکہ وسلطنتہ بود کہ آنہا از من پرسیدند کہ ہیچ میدانید از اولاد امجاد حضرت شمس الاولیا کسی است گفتم کہ آنحضرت در ہندوستان متاہل وعیال نمیداشتند چنانچہ در ملفوظات ثبت افتادہ است اما بجای فرزند آن حضرت خلیفہ ومرید اکمل ایشان پیر پیران وجد ما قطب ربانی حضرت شیخ جلال الدین کبیر الاولیا پانی پتی اند مجاوران گفتند کہ ما ہم میدانیم

تقویت یافتم و برخاستہ دیدم کہ بزرگی نورانی منظر پیراہن پوش بر اسپ کمیت سوار ایستادہ است
چون شیخ یوسف را بدید بہ لطف و مہربانی پیش طلبید و فرمود کہ پیش من برود و دران وقت چون
چپ و راست نگاہ نمود آن بلاہا ہمچنان بدید کہ ہجوم داشتند فریاد برآورد کہ یا حضرت شیاطین ہنوز
موجود ہستند آن حضرت بنظر غضب سوی آنہا بدید فرمود دور شوید ای ناپاکان مے خواہید
کہ درین ملک ہم نمانید کہ با فرزندان ما گستاخی کنید ازین سخن ہمہ آنہا دفعتہً غائب شدند و
آنحضرت اسپ خود پیش او راندتا دروازہ باغ از آنجا او را رخصت فرمود و از باغ مذکور بجانب
شہر دو راہ بودند از یکی منع نمود بدیگری رخصت داد دران حین شیخ عرض کرد کہ یا حضرت
شما کیستید برای خدای تعالے شانہ بگویید فرمود کرایا دکردہ بودی چون معلوم کرد کہ
پیر پیران ما حضرت شمس الاولیا شیخ شمس الدین ترک مشکل کشا قدس اللہ تعالی سرہ العزیز
اند دویدہ پای بوسی حاصل نمود و سوی بلدہ روانہ شد و جمال جہان آرای آن حضرت از نظر
مخفی شد چون دلش خائف بودہ و میرفت از راہی کہ منع فرمودہ بود غلط کردہ بہان افتاد
باز ہمان شیاطین گرد او نمودار شدند و خواستند کہ آسیبی رسانند دران ناامیدے باز
آواز آنحضرت بگوش او رسید کہ میفرماید ای یوسف خاطر جمع دارید کہ آن حضرت
ایستادہ اند قدمبوس شد تا آن حضرت فرمود ترا ازین راہ مانع شدہ بودم بخاطر ندا شتی
عرض کرد بسبب این بلاہا شعوری نمیداشتم راہ غلط نمودم ورنہ حاشا کہ نافرمانی کنم فرمود
برو او بخانہ سلامت رسید نزدیک بلدہ دو چاہ متصل یکدیگر بودند بر سر یکی آن حضرت را
باز دید کہ دست مبارک دران چاہ بردہ آب برآوردہ سہ مرتبہ بر رویم زدند و وداع نمود
ناچیز درست شدم و بخانہ خود رسیدم و ہیچ کوفت نماند برضائے ارباب عقیدت
واضح باد کہ این واقعہ بعد سہ صد و پنجاہ سال از رحلت آن حضرت رو دادہ و شیخ یوسف
مذکور تا حال زندہ است الحمد للہ تعالے شانہ کہ این گنہگار بی سرانجام در سلک بندگان
و مریدان اوست اگر قبول فرماید بکونین نگنجد و بکائنات نسنجد **تقاست** از حضرت پیر دستگیر

برادران و یاران بکابل باغ کہ بحکم ظہیر الدین محمد بابر بادشاہ بعد فتح ابراہیم بن سکندر لودھی
در جوار پانی پت واقع شدہ می رفتند و دران باغ مسجد لیست عالی و متصلش چاہی است و تعمیر
آن نیز ہنگام فتح واقع شدہ اند ر موسم تابستان اکثر مردم شہر در آنجا میروند و غسل میکنند این
عزیزان بر سم معہود دران غسل نمودند چون فارغ شدند ہمہ اعزہ بشہر رفتند مگر شیخ مذکور با یکے
دیگر کہ از کثرت گرما توقف نمودند دران مسجد بخواب رفتند و قرار دادند کہ آخر روز در شہر خواہم
چون خوابیدند بعد دیری آن عزیز دیگر کہ با او بود ہم برخاستہ بشہر رفت بعد از دو ساعت
برفتنش شیخ مذکور از خواب برخاست و بخاطر آورد کہ بخانہ خود برود و کاہلی نمود و باز بخواب
رفت بعد دیری باز بیدار شد دید کہ برابر سر دیوار مسجد از سقف تا فرش شیاطین بصورت طفلان
سر برہنہ سیاہ اندام پیدا شدند لاحول گفت و چشم فرو بست لحظہ نگذشت کہ باز چشم بکشاد دید
کہ شیاطین لحظہ لحظہ زیادہ میشوند و باشکال مختلفہ از قسم خرس و خوک بسویش دویدند و قصد او
نمودند لیکن آزار و مضرت نمی رسانند چنانکہ از کثرت ایشان روز روشن تیرہ شد و از ہر جانب
صدای مہیب بگوشش میرسید چنانکہ شعورش نماند چادری با خود داشت بر روی پیچید و
سرنگون افتاد دران ہنگام نام پاک مشکل کشا حاجت روا شمس الاولیا بر زبان راند و گفت
یا شمس الدین ترک وقت دستگیر لیست شما بجد ما قطب الاقطاب حضرت شیخ جلال الدین محمود
الملقب بہ کبیر الاولیا عثمانی پانی پتی چشتی الصابری قدس اللہ تعالی سرہ وعدہ فرمودہ بودید
کہ ہرگاہ کہ از اولاد تو ہر کرا مشکلی پیش آید و مرا یاد کند انشاء اللہ تعالی شانہ مددگارش باشم
وقت دستگیر لیست دستگیرم شوید فی الحال صدای رفتار پای اسپ بگوشش می رسید دانست
کہ این سردار ایشان می آید کہ بی ملاحظہ اش ہنوز مرا نخورده اند اکنون او خود خواہد خورد اندرین
آواز پای اسپ ساکت شد و شخصی آواز داد کہ شیخ یوسف برخیز ازین زیادہ ترترسناک گشت
کہ بجہت خوردن افسر شیاطین می طلبد بہتر آنست کہ برضای خود رفتہ عجز و زاری نمایم تا شاید رحمی
بحال من نمودہ دست از ہلاکم باز دارد ہمدرین بار دیگر آواز داد کہ برخیز و ترس مدار ازین سخن

از کجا بہ ثبوت پیوستہ فرمود از آبا و اجداد خویش شنیدہ آمدہ ایم و این ہمہ نسب نامہ
ہم داریم گفت اثبات این مقدمہ خیلی بعید است تا بہتر این وجہی خاطرشان نشود چگونہ
روا داریم ازین حرف آن حضرت در جلال آمدہ ورگ ہاشمی متحرک گردید فرمود دیگر گفتگو موقوف
ہمین سخن کہ در عوام اشتہار میدارد کہ موی اندام سید در آتش نمیسوزد اگر چہ این وجہ بخوبی
تمام بہ تجربہ نیامدہ است اما نزدیک من فی الجملہ بہ ازین دلیلی نیست بگویند تا تنوری
کلان گرم سازند و آتش از وی بیرون نکنند پس من و تو ہر دو در وی درآئیم بہر کہ آتش
کار نکند و سلامت برآید او سید است حسب الفرمودہ ہمچنان کردند و دمیکہ تنور نہایت
گرم شد پس آنحضرت فی الحال در و در آمد و بمجرد فرو در رسیدنش آتش تنور سرد گشت
چنانکہ رشتہ از پیراہن مبارکش نسوخت و چشمۂ ہمانجا از غیب پدید آمد تا آن حضرت
بدان وضو ساخت و دوگانہ ادا نمود و بعدش برآن سید بانگ زد و فرمود اے
برادر چرا اندرون نمی آئی کہ انتظارت بسیار کشیدہ شد آن سید از روی غیرت و شرم
مردم نزدیک تر آمد و آتش دید در کمال حرقت و ہیبت در دلش اثر کرد و رنگ رویش
پرید از خجالت نیز دو گام پیشتر رفت و بر سر تنور آمد فی الحال شعلہ بیرون جہید و دامنش
در گرفت آن سید فریاد برآورد چندانکہ غریو از محفل برخاست پس آن حضرت بیرون
آمد و دست حق پرست در پیراہن بردہ در طرفۃ العین آتش سرد گردید آن سید چون
چنین خوارق و کرامت بدید سر در پای فلک فرسای آن حضرت افگند و از گفتہ خود
پشیمان گردید و عذر بسیار گفت و توجہ نمود و مردم از مشاہدۂ این کرامت نہایت
متحیر شدند و در اعتقاد افزودند چون ازدحام خلائق زیادہ و شہرت فراوان شد
آن حضرت را خوش نیامد لاچار ترک وطن نمود و از انجا برآمد و بہندوستان رسید
و این دیار را بنور معرفت و ولایت معمور نمود **نقلست** از شیخ یوسف پانی پتی کہ
از برادران یک جدی این دعاگوی درویشان است کہ در ایام تابستان او با جمعے

بیفے سلام مرسان و بگو کہ شیر را بیشہ باید خادم فرمان بجا آورد و چون بدانجا رسید
بہمان شکل بدید گفت پیر من سلام رسانیدہ است و فرمودہ کہ شیر را بیشہ باید فی الحال
آن حضرت از انجا برخاست و بہمان صورت شیر بہ باگھوئی تشریف برد و باگھوے
نام جائیست بیرون شہر جانب مشرق چون حضرت قلندر بصورت شیر در آنجا رفتہ
نشستند ازان سبب باگھوئی نام یافت و بہمین قدوم آن حضرت تا حال زیارت گاہ
خلایق است چون آن حضرت مدتی در آنجا باند بسمع شریف حضرت شمس الاولیا رسید
یکے از مریدان را فرمود کہ آنجا برود بہ برادرم سلام مرسان و بگو کہ این شہر با جوار
و مضافات بمن از خواجہ مامر حمت شدہ است مرید حسب الحکم بہ باگھوئی رفت و ہر چہ فرمان
آنحضرت بود بخدمت حضرت قطب ابدال ظاہر کرد آنحضرت ہمان وقت بہ موضعی بودہ کہیڑہ
کہ قریہ ایست از مضافات قصبۂ کرنال تشریف برد و سکونت اختیار کرد اگرچہ گاہ گاہ
برای ملاقات آن حضرت بپانی پت نیز تشریف می آورد و محل سکونت و استقرار
در بودہ کہیڑہ مقرر فرمود و سال ہشتم بعد رحلت حضرت شمس الاولیا در سنہ ثلث
و عشرین و سبع مائۃ سیزدہم شہر رمضان المبارک ہمانجا رحلت نمود و در قصبہ کرنال دفن
کردند چنانکہ مقبرہ آنحضرت تا حال در کرنال ہم واقع است و خویشان آن حضرت اندر
تشی خفیہ نعش پاک آنحضرت از آنجا برآوردہ بہ پانی پت آوردند و دفن نمودند پس
ازین قدم قطب ابدال ہم پانی پت و ہم بہ کرنال و ہم بودہ کہیڑہ و ہم باگھوئی مزار
مطاف خلائق گشت و تا قیامت خواہد ماند و تاریخ رحلت آن حضرت شخصی شرف الدین
ابدال دران ہنگام گفتہ است قدس اللہ تعالے سرہ العزیز **نقلست** کہ وقتے
حضرت شمس الاولیا پیش از آمدن ہندوستان در ولایت ترکستان اندر وطن مالوف
خود بمجلس نشستہ بود و اکثر مردم از سادات و اکابر شہر حاضر آمدند و دران جملہ
سیدے بود بسا اکابر و مشہور او بطریق استہزا ازان حضرت پرسید کہ سیادت شما

قدیم از آبا و اجداد آن حضرت در شہر پانی پت وطن داشتند چنانچہ قبر والدین آن حضرت کہ سالار فخر الدین و بی بے حافظ جمال میشوند در جوار شہر طرف شمال واقع است و ہمہ کس میداند و علم ظاہری و باطنی بکمال داشت چند سال بپای مینار دہلی درس گفت ہمدران اثنا جذبۂ الٰہی پیدا گشت تمام کتب در دریا افگند و از آنجا برآمدہ بہ پانی پت تشریف ارزانی داشت و غیر از درس وحدت ہیچ تکرار نکرد و بسیاران را بمنزل رسانید و خلافت داد و آنحضرت از دودمان والاشان حجت الاسلام حضرت امام اعظم ابو حنیفہ کوفی قدس اللہ تعالی سرہ است و نسب شریفش بدینطریق حضرت قطب ابدال مخدوم شیخ شرف الدین بو علی قلندر ابن سالار فخر الدین ابن سالار حسن ابن سالار عزیز ابن ابا بکر غازی ابن فارس ابن عبد الرحیم ابن عبد الرحیم ابن محمد ابن دانگ ابن امام اعظم ابو حنیفہ کوفی قدس اللہ تعالے اسرارہم و نسبت شجرہ و خلافت کہ بقطب الاقطاب حضرت خواجہ قطب الدین بختیار اوشی قدس اللہ تعالی سرہ العزیز می پیوندد بدین طریق حضرت قطب ابدال شیخ شرف الدین بو علی قلندر قدس سرہ مرید و خلیفہ حضرت شیخ شہاب الدین عاشق خدا و ہو من حضرت شیخ امام الدین ابدال و ہو من حضرت شیخ بدر الدین غزنوی و ہو من حضرت قطب الاقطاب خواجہ قطب الدین بختیار اوشی قدس اللہ تعالے اسرارہم و حضرت قبلی و جدی ما قطب پانی حضرت شیخ جلال الحق والدین محمود پانی پتی المقلب بہ کبیر الاولیا قدس اللہ تعالی سرہ العزیز اگرچہ کسب کمالات باطنی بخدمت پیر و مرشد خود حضرت شمس الاولیا بلا نہایت نموده اند اما اکثر از توجہ خاص از قطب ابدال نیز حاصل کردہ اند و منظور نظر آن حضرت بودند چنانکہ پیشتر در احوال آن حضرت مفصل نوشتہ می شود انشاء اللہ تعالی شانہ **نقلست** کہ روزی یکی از مریدان شمس الاولیا بہر کاری در شہر رفتہ بود گذرش بسوی آستانہ حضرت قطب ابدال افتاد دید کہ آن حضرت بصورت شیر نشستہ است چون بخدمت پیر بی نظیر خود آمد بعرض رسانید فرمود و الیس برو اگر برادرم شرف الدین را ہمان شکل نشستہ

فرمان بجا آورد و پیش آن بیوہ رفت و بیوہ از غیب ہماندم آوازی شنید کہ ای پیرہ زن
این اسپ را بفروش و برای کار خیر دختر خود صرف کن آن زن ہمچنان کرد و باقی
تمام اسباب و مال و متاع خود بفقرا داد و خود دلق پوشیدہ از لشکر برآمد و بخدمت
پیر دستگیر خود رسید و چند گاہ بخدمت ماندہ بعدہ بولایت پانی پت مامور شد
و رخصت شدہ در شہر مذکور تشریف آوردہ بنور معرفت منور فرمودہ **نقلست**
کہ چون آن حضرت بہ پانی پت نزول اجلال فرمود حضرت قطب ابدال مخدوم
شیخ شرف الدین بو علی قلندر قدس اللہ تعالے سرہ بیرون شہر طرف جنوب بر مزار
شہیدی نشستہ بودند کہ درین اثنا آن حضرت بنور باطن دریافت و کاسۂ از شیر لبالب
بدست خادمی دادہ فرمود کہ پیش برادرم شرف الدین بو علی قلندر برد و سلام برسان
خادم فرمان بجا آورد و چون کاسۂ شیر پیش حضرت قلندر آورد و سلام آنحضرت رسانید
حضرت قطب ابدال تبسم نمود گل گلاب کہ در پیش داشت بالای آن شیر گذاشت و واپس
فرستاد و فرمود سلام بخدمت برادرم شمس الدین ترک برسان چون خادم کاسۂ شیر
واپس آورد و پیش حضرت نہاد و سلام قطب ابدال رسانید آن حضرت نیز تبسم نمود مردم
کہ بملازمت حاضر بودند سبب آن پرسیدند فرمود انگہ کاسۂ شیر پیش برادر شرف الدین
بو علی قلندر فرستادہ بودیم ازان بود کہ این ملک از خواجہ ما بمن مرحمت شدہ است چنانچہ
کاسہ از شیر لبریز است ہمچنان این ملک بولایت من معمور شد و برادرم کہ بر و گل گذاشتہ
واپس فرستاد بدان اشارت نمود کہ مرا بولایت شما ہیچ تعلق نیست ہمچون گل در شیر
درین شہر خواہم ماند بعض مردم بگمان آزمایش از قطب ابدال پرسیدند ایشان نیز ہمین
بیان نمودند پس حضرت قطب ابدال در شہر آمدہ سکونت ورزیدند و بحضرت شمس الاولیا
ملاقات نمودند و درمیان یکدیگر محبت بکمال و اخلاص بغایت واقع شد پوشیدہ نماند
کہ حضرت قطب ابدال مخدوم شیخ شرف الدین بو علی قلندر قدس اللہ تعالی سرہ العزیز سابقا

آب گرم در مشک آورده پیش سلطان غیاث الدین بلبن آمد و سلطان دربار عام نشسته
بود سقا فریاد برآورد و سلطان سقا را پیش طلبید و استفسار حال او نمود عرض کرد
که اگر جهان پناه اسرار با تنها بشنود التماس سازم سلطان همچنان نمود سقا تمامی
حال آن حضرت بیان کرد سلطان متحیر شد و سقا را فرمود تا بر درخوابگاه باشد و
فرمان بجا آورد پس شب شد و سلطان درون خیمه رفت و کلید دروازه حواله سقا نمود
چون سه چهار گهری شب باقی ماند سقا دروازه بکشاد و سلطان را آگاه نمود تا سلطان
مسلح شده برآمد و سقا را همراه گرفته پیاده بر سر تالاب رفته و آب را ملاحظه نمود که نهایت
سرد است پس ساعتی پنهان شده نشست تا آن حضرت بیاید و بجر در رسید نشان آب
در جوش آمد و سلطان بدید پس آنحضرت وضو نموده نماز ادا کرده متوجه خیمه خود گشت
سلطان آب را بدید که گرم است متحیر بماند و بر خاست و متعاقب آن حضرت
روان شد تا آن حضرت بخیمه خود رفت و بتلاوت قرآن مجید مشغول گردید سلطان
دست بسته بایستاد تا از تلاوت فارغ شده شد را بدید ایستاده تعظیم نمود و سلام
کرد سلطان زیاده ازان مدارا نمود و گفت زهی طالع و سعادتمند که مثل شما دوست
حق سبحانه تعالی در زمان من بود با این همه هزار حیف که این قلعه فتح نمیکرد و آنحضرت
هرچند انکار نمود سود نداشت ناچار دست بدعا برداشت و فاتحه خواند و بفرمود
که همین ساعت سواری کنید انشاء الله تعالی شما را فتح خواهد شد سلطان با خاطر جمع
و با خوشحالی تمام رخصت گشته به بارگاه خود آمد و همان ساعت سواری کرد
ناگاه همان دم قلعه فتح شد و سلطان شادیانه نوازان در لشکر ظفر اثر نزول اجلال
فرمود روز دیگر خواست تا پای برهنه بخدمت آن حضرت شتابد آن حضرت بنور
باطن دریافته اسپ سواری خاصه خود را سر داد و فرمود که فلان بیوه عاجز دختر
بالغه دارد و از اسباب گذرانیش درمانده است برو و بهای خود باو بده آن اسپ

نقلست کہ وقتی سلطان غیاث الدین بلبن بر سر قلعہ لشکر کشید و قلعہ را محاصرہ نمود
و مدت براین منوال بگذشت و فتح قلعہ میسر نے شد تا شبی باد تند و باران سخت بر خاست
چنانچہ خیام سپاہ و امرائے اسلام بر افتادند و باران بہ تندی تمام بارید ن گرفت
و سرمای صعب گشت و آتش جای نماند سقای شاہی آفتابہ بدست در تفحص بود تا از
جائے آتش پیدا کند برائے وضوی سلطان آب گرم نماید ناگاہ از دور بدید کہ در خیمہ
چراغ روشن است و آن خیمہ آن حضرت بود سقا دویدہ آمد چون نگاہ کرد دید کہ
درویشی تلاوت قرآن مجید میسازد از ہیبت آن حضرت آتش خواستن متوانست
و آنحضرت سر برافراشت و فرمود بیا ای برادر و آتش کہ میخواہی پیر سقا پیش آمد و چوبے
با آتش روشن کرد و آفتابہ رسانید اما ازین واقعہ سقا را فرار نبود علی الصباح مشک
گرفتہ بسوی ہمان خیمہ روان شد چون نزدیک خیمہ رسید آن حضرت را در آن ندید حیران
گشت و از آنجا برگردید تا لابی بیرون لشکر بود بر سر آن تالاب آمد چہ می بیند کہ بزرگے
صالح وضو میکند چون نیک نگاہ کرد ہمان صورت پاک بدید کہ شب از چراغ او آتش
افروختہ بردہ بود بگوشہ استادہ ماند تا وضو تمام کردہ و نماز ادا نمودہ آنحضرت بسوے
خیمہ خود شتافت سقا از ہمانجا آب در مشک پر کردہ با وجود آنکہ ایام سرما بود و آب
ہمہ جا یخ بستہ بود آما این آب کہ آن حضرت وضو ساختہ بود ند چنان گرم کہ حالا گرم
کسی نمودہ است آنرا بگرفتہ بکار خانہ خود آمد اما از عقل دریافت کہ این ہمہ از برکت
و عظمت آن مرد خدای تعالے است ہمدران روز این راز با کسی افشا نکرد روز
دیگر از رسیدن آنحضرت بیش دو چہار گھڑے شب کہ باقی ماند برخاست و مستعد شدہ
ہمانجا رفت و آب را دید کہ یخ بستہ است پس نزدیک آن درختی بود در عقب
او پنہان شدہ بنشست تا آنحضرت بیامد و بجمر در رسیدن آن حضرت آب تالاب
بجوش آمد و آنحضرت وضو ساخت و نماز ادا کردہ متوجہ خیمہ خود گشت و سقا آن

ابن خواجہ قرعنا ابن باقرعنا و پیش ازین آن حضرت در ولایت معروف و روشن است
چون محبت حق سبحانہ تعالے بجوش آمد و دامن شکیبائی بکوچہ شوق کشید زمام اختیار
بدست نماند و از انجا مراجعت کردہ منزل بمنزل تفحص کنان و مرشد مکمل جویان
بہندوستان تشریف ارزانی داشت چون بجوار ملتان رسید خدمت قطب الکاملین
حضرت شیخ فرید الدین شکر گنج قدس اللہ تعالی سرہ العزیز دریافتہ و چندگاہ بملازمت
آن حضرت بماند و خلافت ہم یافت اما آن حضرت فرمودند کہ مریدے نمی سازم چونکہ
حصول نعمت و کمال تو موقوف بر مرشد دیگر است از انجا بالہام ربانی و برخصت
حضرت شکر گنج سمت خطہ کلیر روانہ شد و بخدمت با برکت تاج الاولیا غوث صمدانی
حضرت مخدوم خواجہ علاء الحق والدین علی احمد صابر قدس اللہ تعالی سرہ العزیز آمد
و بشرف پابوسی مشرف گردید حضرت غوث صمدانی چون ایشان را بدید توجہ بنہایت
بران مبذول داشت و فرمود کہ شمس الدین تو مرا فرزندی از حق سبحانہ تعالی خواستہ ام
کہ این سلسلہ ما از تو جاری باشد و تا قیامت برپا ماند پس کلاہ چہار ترکی بر سرش
نہاد و مرید نمود و مقراض بر سرش راند تا ہمان ساعت از عرش تا ثری بدو مکشوف شد
و آنحضرت یازدہ سال خدمت حضرت پیر دستگیر خود نمود و وضو کنانید و مجاہدہ
از حد گذرانید و فقر و فاقہ اختیار نمود و بمرتبہ اعلی رسید و خلافت یافت و اسم اعظم
کہ سینہ بسینہ رسیدہ بود آموخت و خرقہ پوشید و حضرت غوث صمدانی خواست
کہ آن شمس الاولیا را بہ شہر بانی بہ رخصت فرماید عرض نمود کہ بندہ ہنوز لیاقت
آن ندارد اگر فرمان شود چندگاہ مزدوری کند حضرت غوث صمدانی التماس ایشان
قبول نمودہ رخصت فرمود تا آنحضرت از آنجا برآمدہ نوکری سلطان غیاث الدین بلبن
اختیار نمود و در چند روز سامان و سرانجام دولت مندانہ بہم رسانید با وجود این امارت
ہیچ چیز تعلق خاطر نمیداشت و شب و روز بذکر خدای عزوجل و در مشاہدہ سے بود

در عظمت و ولایت معروف و صاحب زہد و تقوی و صاحب تجرید و عزلت بود و او را مناقب بسیار و فضائل بیشمار است و در علم ظاہری و باطنی گوی سبقت ربوده چنانچہ حضرت پیر دستگیر ایشان در باب ایشان فرموده کہ شمس ما در اولیا چون شمس است بفضل جل جلالہ و او را با پیر بی نظیر خود بسیار راز و نیاز است و خرقہ فقر و ارادت از غوث صمدانی حضرت مخدوم خواجہ علاؤ الدین علی احمد صابر قدس اللہ تعالی سرہ العزیز پوشیده و از حضرت قطب کاملین شیخ فرید الدین شکر گنج نیز خلافت یافتہ و بحکم و اجازت حضرت شکر گنج بخدمت آن غوث صمدانی آمده مرید شد و خلافت و نعمت سینہ بسینہ حصول نموده و خدمت بسیار کرد تا بعد چند مدت بحکم آن غوث صمدانی با وجود آنکہ در پانی پت قطب ابدال شیخ شرف الدین بو علی قلندر تشریف میداشت ولایت پانی پت یافت و بنور ولایت خود آن اطراف را معمور فرموده و هزاران را بمقام ولایت رسانید و آن حضرت مقرب بارگاه ربانی بود چنانچہ نام پاک آن شمس الاولیا تاثیر تمام دارد و مجرب و مشهور آفاق تا هر کسی کہ برای کشایش هر هر معمی و رنجی و مشکلی نام پاک آن حضرت لک مرتبہ باتمام رساند و اگر خود تنہا گفتن دشوار دارد هر قدر مردم را کہ جمع کردن تواند جمع نموده بگویاند بدین طریق کہ اول وضو بکنند و بعد از صدق و اخلاص بگویند یا شمس الدین ترک اکثر آنست کہ لک مرتبہ هنوز باتمام نرسد کہ حق سبحانہ تعالی ببرکت نام مبارکش حسب المدعا کارها بانصرام رساند و این عمل خود معمول ست و بارها آزموده شده و در تجربہ ها آید و این عمل همہ کس اکثر میکنند و بهر کس کہ اجازت شد اکثر راست و درست گشته و نیز بهر عاجز در مانده رخصت عام است بشرطیکہ با اعتقاد و با وضو بخواند امید از کرم حق سبحانہ تعالی کہ زود بمطلوب رسد **نقلست** کہ آن شمس الاولیا اصل از سادات صحیح النسب ترکستان ست و پشت نامہ ایشان چنان بثبوت پیوسته حضرت شمس الاولیا قطب الاعظم خواجہ شمس الدین ترک پانی پتی کہ شیخ شمس الدین پانی پتی نیز گویند ابن سید احمد ابن سید عبد المومن ابن سید عبد الملک ابن سید سیف الدین

حق سبحانہ تعالی گرفتار گردید چنانکہ گردنش دران روزن درآمد و زمین فشار کرد ہر چند خواست کہ برون آرد و جان بسلامت برد لیکن از دربار فیض بار اینچنین شیر زبردست کجا رفتن میتواند و باین گمان فاسد جان خود بمالک جہنم سپرد و ہمچنان افتادہ ماند و حضرت غوث صمدانی بمجاوران روضہ خویش کہ از ہیبت و جلالت دربار سلطانی دور تر رفتہ سکونت ورزیدہ بودند در واقعہ ایشان را فرمودند کہ زود تر ایشان درانجا برسید و سگی مردار را کہ بامر قدر بانی ایشان پیش آمدہ بود و بحکم حق سبحانہ تعالی بسزای خود رسیدہ از انجا دور سازند صبح صادق مجاوران افتان و خیزان بسرعت تمام در خطۂ پاک کلیر رسیدند و در آنجا آمدند چہ بینند کہ شخصے کافر بر قبر شریف آن حضرت افتادہ است و سرش تا گردن درون مرقد مقدس و معلا فرو ماندہ فی الحال برآوردند دیدند کہ روی آن ناپاک بعینہ بشکل سگ است چونکہ از زبان مبارکش لفظ سگ در واقعہ شنیدہ بودند ازانجا دور ساختند و ازان باز بفرمان آن غوث صمدانی نزدیک تر روضۂ منورہ آمدہ مسکن ساختند و مرقد مطہرہ آراستند و روضۂ مقدسہ کہ سقف او چوبین بود ترتیب دادند ازان روز بنای آمد و شد خلائق درانجای مقدس قائم گشت نقلست کہ آن غوث صمدی در عین حالت سماع و وجد رحلت فرمودہ برحمت حق سبحانہ تعالی پیوست و سیزدہم ماہ ربیع الاول سنہ اربع وستین وستمائۃ بود چنانچہ تاریخ وصال آن تاج الاولیا غوث صمدانی جان شکر گنج بودہ یافتہ ام قدس اللہ تعالی سرہ العزیز منہم

در ذکر شمس الاولیا حضرت خواجہ شمس الدین ترک قدس اللہ تعالی سرہ العزیز

آن صاحب ولایت آن خورشید سپہر ہدایت آن بحر معرفت و علم آن گنجینۂ حیا و حلم آن پیشرو صف رجال آن بدر دائرۂ اہل کمال آن خلوت گزین سرائے قدس آن صدر نشین بزم انس آن کلید خزائن خداوندی آن گرہ کشای کشور بہرہ مندی آن پناہ بی پناہان آن ہادی گمراہان آن نوشندۂ جام پر نور بینیتی قطب الاعظم حضرت خواجہ شمس الدین ترک پانی پتی المخاطب بمشکلکشا قدس اللہ تعالی سرہ العزیز کہ در جمیع اوصاف موصوف

خاص خود رقم نمودہ عنایت فرمود و آنحضرت بشہر فیض بخش کلیر رخصت حاصل نمود چون ہنگام رفتن حضرت غوث صمدانی از ملاقات شیخ جمال کراہت در دل داشتند بخدمت پیر و مربی خود معلوم نمودند آنحضرت التماس ایشان قبول فرمود تا ایشان بہ ملاقات آن غوث صمدانی بہ خطۂ پاک کلیر رسید و عذر یہ نمود و آنحضرت آن دیار را بنور معرفت و ولایت منور ساخت چون قطب الکاملین حضرت شکر گنج قدس اللہ تعالی سرہ وقت رخصت آنحضرت استفسار نمود کہ چون شیخ جمال مثال ترا پارہ ساخت توجہ کردی عرض نمود کہ یا حضرت دران ہنگام از غایت غضب طاقتم نماند ہر چند کہ خود را ضبط نمودم از زبانم ہمین سخن برآمد کہ چون مثال من پارہ کردی من سلسلۂ تو پارہ پارہ کردم گفت از اول یا از آخر گفتم از اول حضرت شکر گنج فرمود کہ بتر مردان خطا نمی افتد اما بخیر گذشت کہ از اول گفتی آخر بسلامت ماند تا مرید مرید تو برلے شیخ دعا خواہد نمود و از برکت دعایش سلسلۂ او جاری خواہد شد چونکہ در لوح محفوظ دیدہ ام اما تو ہم عذر شیخ جمال قبول فرمودہ بگو کہ مرید مرید من دعا خواہد کرد و سلسلۂ او جاری خواہد شد آن حضرت اگرچہ در دل نداشت مگر حسب الحکم پیر دستگیر خود آہستہ فرمود کہ سلسلہ جاری خواہد شد و پس ہمان شد کہ فرمودہ بود مگر باعث شہرت خلائق حالات شیخ و سلسلۂ شیخ نگردیدہ چونکہ از صاف دلی در باب وی نظر مودہ بود و اشارت دعا از مرید مرید آن حضرت جانب قطب ربانی حضرت شیخ جلال الدین محمود کبیر الاولیا پانی پتی قدس اللہ تعالی سرہ العزیز ست چنانکہ این قصہ را دعا گوی روشناس بتفصیل در احوال حضرت شیخ جلال الحق والدین محمود عثمانی کبیر الاولیا قدس اللہ تعالی سرہ العزیز مفصل خواہد نوشت انشاء اللہ تعالی شانہ نقاست کہ چون آن غوث صمدانی بشہر معظم کلیر رسیدہ اقامت ورزیدہ کہ در آن شہر علما و فضلا و مشائخ آن مقدار است کہ چار صد چدول برای نماز جمعہ بر می آید و حضرت غوث کہ برای نماز جمعہ تشریف میفرمودند از خلوی مردم و از دحام خلائق بیرون مسجد جاے می یافتند پس این حقیقت بخدمت پیر دستگیر خویش

چرا رنجانیدی هرگز بار دیگر چنین نباید کرد که آنحضرت مقرب بارگاه ربانی است و آنچه
فرموده راست ست **نقل است** که چون آن حضرت را پیر و مربی ایشان خلافت داد و اسم اعظم که
سینه بسینه رسیده بود بیاموخت و خرقه خاصه و مثال عنایت نمود و بدهلی رخصت
کرد هنگام وداع فرمود که با برادرم شیخ جمال هانسوی ملاقات نموده و مثال درست
کنانیده به شهر دهلی برود و این طریقه آن قطب الکاملین بود خلیفه را که بجای معین میفرمود
اول پیش شیخ جمال هانسوی می فرستاد و شیخ بر مثالش ثبت میکرد بعد ازان به دیار و ولایتی
که مامور بودی میرفت چون آن غوث صمدانی بهانسی رسید چند دول سوار با مردم بسیار در
خانقاه شیخ جمال نزول اجلال فرمود اگرچه شیخ باستقبال آن حضرت بر دروازه پیش
آمده بود چون آن حضرت از چند دول فرود نیامدند در خانقاه خود برگشته رفت و آن
حضرت چند دول سوار در خانقاه آمده بر سر فرش فرود آمد شیخ را این ادا خوش نیامد اما تعظیم
و تعظیم بجا آورده و پیشتر آمده ملاقات کرد و با عزاز و اکرام آورده صدر مجالس نشاند
و از اخبار پیر دستگیر خویش مستفسر گشت بعد حرف و حکایت نماز شام رسید نماز ادا کرده
باهم نشستند درین اثنا آن غوث صمدانی مثال عطا فرموده پیر خود را برآوردند و حقیقت
دهلی ظاهر ساختند چون چراغ حاضر نبود لختی اهمال واقع شد بعد ازان چراغ آوردند
و مثال برکشادند بادی بوزید و چراغ گل شد حضرت غوث دم بزدند چراغ روشن گشت
شیخ جمال مثال ایشان برگرفت و یکایک پاره ساخت و گفت تاب دم زدن شما دهلی
کجا دارد که بیک دم زدن تمام دهلی را خواهند سوخت غوث صمدانی در غضب شد
و فرمود که چون تو مثال من پاره کردی من سلسلهٔ تو پاره کردم شیخ را خوف غالب آمد
گفت از اول یا از آخر فرمود از اول پس برخاست و برگشته بخدمت حضرت پیر دستگیر
خود آمد و ماجرای گذشته بعرض رسانید فرمود پاره کرده جمال را فرید نتواند دوخت لیکن
خاطر جمع دار که بحکم حق سبحانه و تعالی ملک کلیر ترا مقرر کرده شده بعده مثال بدستخط

شکر گنج قدس اللہ تعالی سرہ العزیز نماد و ازدہ سال مقرر بود و خود تا این مقدار مدت چیزے نخورد تا روزی پیر و مربی ایشان بنور ولایت دریافتہ پرسید کہ بابا علاو الدین شما کہ طعام قسمت میکنید خود ہم چیزے مے خورید یا نہ عرض کرد کہ بندہ را بے اجازت حضرت پیر دستگیر چہ قدرت و مجال است کہ یک دانہ ازان خوردن تواند فرمود شیخ علاو الدین علی احمد ما صابر است ازان روز آن حضرت بخطاب صابر مخاطب گشت و آن حضرت گاہ گاہ فکر شعر ہم میفرمود و تخلص در فارسی احمد میفرمود و در ہندی صابر چنانکہ غزلی کہ سوایش بنظر نیامدہ متعارفست و مشہور تبرکاً و تیمناً نوشتہ می شود ؎ امروز شاہ شاہان مہمان شدہ است مارا ✣ جبریل با ملائک دربان شدہ است مارا ✣ در جلوہ گاہ وحدت کثرت کجا بگنجد ✣ ہر دو ہزار عالم یکسان شدہ است مارا ✣ در محفل گدایان مرسل کجا بگنجد ✣ بی برگ و بی نوائی سامان شدہ است مارا ✣ ما خانۂ جہان را بسیار سیر کردیم ✣ ای شیخ بت پرستی ایمان شدہ است مارا ✣ احمد بہشت و دوزخ بر عاشقان حرام است ✣ انیجا رضای جانان رضوان شدہ است مارا ✣ **نقلست** کہ ان غوث صمدانی از کمال محبت حق سبحانہ تعالے دوام در استغراق بود بحدیکہ از خود و از ہیچ چیز خبر نداشت و ہوش کم می آمد و ہمیشہ در مشاہدہ می ماند چنانچہ میفرماید ؎ اسطرخ اسمین ذوب اے صابر ✣ کہ بجز ہو کہ غیر ہو نہ ہے ✣ تا بمرتبہ رسید کہ عمدۂ مشائخ عصر و قدوۂ اولیائے دہر گردید **نقلست** کہ وقتی یکے از مریدان حضرت سلطان المشائخ شیخ نظام الدین اولیا قدس اللہ تعالے سرہ بخدمت آنحضرت آمد و عرض نمود کہ یا حضرت ایشان سوای حضرت شیخ شمس الدین ترک پانی پتی دیگری را مرید و خلیفہ خود نکردند حضرت پیر دستگیر من زیادہ از انجم بر افلاک مرید خود ساختند فرمود شمس ما کافیست کہ بر ہمہ غالب است بفضل حق سبحانہ تعالے چنانکہ خورشید بر انجم آن خادم خاموش ماند و بدہلی آمدہ پیش حضرت سلطان المشائخ این ماجرا ندکور نمود فرمود کہ حضرت را

وشانی عظیم و رتبہ رفیع داشت و او را مقام جلالت بود چنانکہ کسی از غایت عظمت و ہیبت سوی او
دیدن نمی توانست و خرقہ فقر و ارادت از قطب الکاملین حضرت شیخ فرید الملۃ والدین شکر گنج
مسعود بن سلیمان اجودہنی قدس اللہ تعالے سرہ العزیز پوشیدہ و آن حضرت و اما و خواہر زادہ
حضرت شیخ فرید الدین شکر گنج و از خلفای خاص الخاص ایشان است و خدمت حضرت
پیر دستگیر خود بسیار نمودہ چنانکہ از غایت مہربانی در باب او فرمودہ کہ علم ظاہر و باطنی
من بشیخ علاو الدین علی احمد صابر و بشیخ نظام الدین بداؤنی سرایت کردہ و گاہی میفرمود
کہ علم سینہ من بشیخ نظام الدین اولیا بداؤنی رسید و علم دل من بشیخ علاو الدین
علی احمد صابر فائز گردیدہ و لقبش علاو الدین است و خطابش مخدوم از جانب الٰہی است
و صابر از پیر دستگیر حضرت شیخ فرید الدین شکر گنج خود خطاب یافتہ **نقلست** کہ
آن حضرت صاحب زہد و تقوی و صاحب عزلت و تجرید و صاحب توحید و ولایت و صاحب
ذوق و سماع بود و در علم ظاہری و باطنی نظیر نداشت و جذبۂ الٰہی بلا نہایت میداشت
و قطب و غوث وقت خود بود و سماع اکثر شنید و بدو ذوق بسیار بودہ چنانکہ رحلت
آن غوث صمدانی در عین حالت سماع واقع گشتہ و آن حضرت مستجاب الدعوات بود و ہر چہ
از زبان مبارکش بر آمدی ہمان شدی و با دنیا و اہل دنیا اصلا توجہ نداشت و
از صحبت خلق میگریخت و ہمیشہ در ذکر مشغول میماند **نقلست** کہ آن حضرت اکثر گولر
در آب جوشانیدہ بی نمک خوردی و کسیکہ از نزد سلطان المشائخ حضرت شیخ نظام الدین
اولیا قدس اللہ تعالی سرہ کہ مابین ہر دو بزرگوار رابطۂ اتحاد قائم بود بخدمت آنحضرت
آمدی فرمودی کہ در طعام نمک بنید از ند چونکہ اہل دہلی می آید و وقتیکہ حضرت سلطان المشائخ
ہر کس را کہ بخدمت آن حضرت میفرستاد تاکید میفرمود کہ خدمت آن حضرت بوجہ احسن نمائے
و تحریم و تعظیم بجا آری چنان نباشد کہ ملال خاطر آن حضرت را واقع شود **نقلست**
کہ آن حضرت اورا اوائل حال قسمت لنگر فقرا و مطبخ خاصہ حضرت قطب الکاملین شیخ فرید الدین

سلیمان ابن شکر گنج و شیخ شہاب الدین ابن شکر گنج و شیخ نصیر الدین و شیخ بدر الدین اسحاق و شیخ دہارو و شیخ زین الدین و مشفق و شیخ علی شکر ریز و شیخ علے شکر باز و شیخ محمد سراج و شیخ جمال کامل و شیخ نجیب الدین متوکل برادر شکر گنج و شیخ عارف سیوستانی و شیخ صابر و مولانا داؤد بالہی قدس اللہ تعالی اسرارہم و دیگر مریدان و خلفای آنحضرت بسیار اند چنانچہ مذکور گشت اما افضل ترین و مشہور ترین خلفای آنحضرت سہ کس اند سلطان المشائخ حضرت شیخ نظام الدین اولیا محبوب الٰہی و تاج الاولیا غوث صمدانی حضرت شیخ علاو الدین علے احمد صابر کلیری و قطب عالم شیخ جمال ہانسوی قدس اللہ تعالی اسرارہم **نقلست** کہ آنحضرت را در آخر عمر استغراق زیادہ گشت و روز بروز افزون چنانکہ وقت نماز مکرر می پرسید آیا نماز ادا نمودہ ام یا نہ اگرچہ ادا کردہ بودند خادمان اذان عرض می نمودند کہ حضرت پیر دستگیر نماز ادا نمودہ اند باز بنماز مشغول میشد و میفرمود حق سبحانہ تعالی داند کہ باز برادای نماز قادر شوم یا نہ چنانکہ نماز عشا چند مرتبہ ادا نمود و در سنہ تسعین و ستمائہ پنجم ماہ محرم الحرام روز سہ شنبہ ازین دار الملال بملک ایزد متعال انتقال فرمود و برحمت حق سبحانہ تعالے پیوست و غریو از جہان برخاست چنانچہ تاریخ وصالش این دعا گوی درویشان بالہام ربانی تعالے شانہ مخدوم یافتہ است قدس اللہ تعالی سرہ العزیز و منہم

در ذکر تاج الاولیا غوث صمدانی حضرت خواجہ علاو الحق والدین علی احمد صابر قدس اللہ تعالی

آن از ہد زہاد و آن اعبد عباد آن عارف کامل آن عالم و عامل آن قطب الملائک آن مقتدائے اہل طریقت آن رہنمائے ارباب حقیقت آن زینت زمان آن رکن جنان آن فرید دہر آن وحید عصر آن محرم اسرار خفی و جلی آن جانشین نبی و علی آن محبوب درگاہ رسالت پناہی آن مقرب بارگاہ الٰہی تاج الاولیا غوث صمدانی حضرت خواجہ علاء الدین علی احمد صابر المعروف بمخدوم علی احمد صابر قدس اللہ تعالی سرہ العزیز کہ صاحب کشف و کرامات عالیہ و صاحب مقامات جلیلہ و عالم عدیم النظیر و فاضل بے ہمتا و سند الاولیائے وقت خود بود

بمجرد دیدنش فرمود ای بھورا کجا بودی وچہ دیدی انچہ واقعہ بود بعرض رسانید فرمود چون چنین بود تو چہ کردی گفت بحضرت پیر دستگیر روشن است فرمود راست بگو ہر چہ ماجرا بود بیان نمود ازین سخن با نحضرت حالتی روی داد بیہوش گردید چون بہوش آمد فرمود کہ انیک حق سبحانہ تعالی وعدہ بمن فرمودہ است تا ہر کہ مرید من و مرید مرید من کہ تا قیامت باشد و بشجرہ من پیوستہ آتش دوزخ بر وحرام است الحمد للہ تعالی شانہ کہ این گنہگار در سلک مریدان اوست امید کہ بفضل خدائے عزوجل آمرزیدہ گردد **نقلست** کہ درمیان قطب الکاملین وحضرت شیخ بہاؤ الدین زکریا قدس اللہ تعالی اسرارہما مودتی عظیم بود و سالہا باہم بودند و گویند کہ آن ہر دو بزرگوار پسر خالہ یکدیگر بودند و قتیکہ حضرت شیخ بہاؤ الدین زکریا برحمت حق سبحانہ تعالی پیوست حضرت قطب الکاملین در مراقبہ بودند ہمدران حال در ذکر شد و چندان ذکر کرد کہ بیہوش گردید و خرقہ حضرت خواجہ قطب الدین بختیار اوشی قدس اللہ تعالے سرہ آوردہ پوشانیدند و آن حضرت تا دیری ہمچنان بیخود ماند چون بہوش آمدہ حاضران سر بزمین نہادند حضرت شیخ عبد اللہ احمد بلخی قدس اللہ سرہ نیز حاضر بود آن حضرت باایشان گفت کہ برادرم حضرت شیخ بہاؤ الدین زکریا قدس اللہ تعالی سرہ بخدائے تعالی شانہ پیوست گفت چگونہ فرمود ہمین زمان دیدم کہ ہزار فرشتہ آمدند و دران میان شیخ شہاب الدین عمر سہروردی قدس اللہ تعالے سرہ پیش پیش شدہ برادرم شیخ بہاؤ الدین را ہمراہ گرفتہ سوی آسمان مے برند اکنون بیائید تا نماز جنازہ او اکنیم حسب الحکم ہمہ برخاستہ وضو نمودہ نماز جنازہ خواندند بعد ازان متواتر خبر رسید کہ شیخ الاسلام شیخ بہاؤ الدین زکریا قدس اللہ تعالی سرہ رحلت فرمود و یوم رحلتش ہفتم ماہ صفر است **نقلست** کہ خلفای آن حضرت آن قدر بودند کہ در تحریر و تقریر نمیگنجد آنہائیکہ در ملفوظات ثبت افتادہ بیست کس اند شیخ علاؤ الدین علی احمد صابر و شیخ نظام الدین اولیا و شیخ شمس الدین ترک پانی پتی و شیخ جمال ہانسوی و شیخ یعقوب ابن شکر گنج و شیخ نظام الدین ابن شکر گنج و شیخ بدر الدین

تا بخدمت آنحضرت آمد بمجرد حاضر شدن فرمود که دیدی فلان روز ترا خدای عزوجل چگونه از قصد معصیت نگاه داشت او سر بزمین نهاد پس وی را مرید نمود و بعد چندگاه یکی از خاصان درگاه گردید **نقلست** که شخصی بخدمت آن حضرت آمد او را طعام عنایت شد او بخورد و عرض نمود که در موضعی ساکن بودم فوج شاهی آن را تاراج نمود زنی داشتم که در بند افتاد در این اثنا عاملی را زنجیر کرده بدرگاه شاهی می بردند چون آنحضرت را دید التماس فاتحه نمود آنحضرت فاتحه خوانده فرمود که چون تو حضور سلطان میروی انشاء الله تعالی شانه ترا بادشاه مهربانی کند و خلاص نموده خدمتی بهتر مرحمت میکند و انعام و اکرام نیز میدهد و یک کنیز هم عطا می نماید و لیکن باید که آن کنیز بمجرد آنکه بتو برسد باین مرد بخشی که حق اوست او بجان قبول نمود و وداع شد و آن کس را آنحضرت همراه او دادند چون آن عامل را حضور سلطان بردند بمجرد دیدنش خلاص نموده خلعت داده نوازشها نموده یک کنیز ک با برقع بدو بخشید عامل بموجب فرمان آنحضرت کنیز ک را با آن شخص حواله کرد چون آن مرد برقعش بکشاد زنش بود بشناخت و شکرانه نمود **نقلست** که روزی شیخ الاسلام حضرت شیخ بهاء الدین زکریا قدس الله تعالی سره از عالم غیب بشارت شد که امروز هر کسکه رویت بیند آتش دوزخ بروی حرام گردد و حضرت شیخ در دل خود آورد که تا کی در تمام مردم خبر شود و کجا این مقدار خلق در کاشانه تنگ من بیاید و بگنجد بهتر آنست که خود بر چهدول سوار شده در کوچه و بازار شهر بگردم و رویم بنظر همه کس افتد پس چهدول طلب کرد و سوار شده در شهر برآمد میان بهورا غلام و خادم آن حضرت بکوچه ایستاده بود چون غلغله شنید پرسید که چه غلواست گفت امروز حضرت شیخ را حکم شده تا هر که امروز رویش بیند فردا آتش دوزخ بروحرام است و او بر چهدول سوار گشته می آید و خلائق بانبوه غلو کرده است چون آن چهدول نزدیک تر رسید میان بهورا پشت از انجانب کرده ایستاده شد و گفت از کفش بردار ی شکر کنج آتش دوزخ حرام نشد از نادیدن روی شیخ ذکریا دوزخ اختیار است چون آن صادق العقیده بخدمت آن حضرت آمد

مطہر ہر چہ از زبان مبارکش بر آمدہ بود بعینہ مشاہدہ کرد و نعرہ بزد و بیہوش گردید چون بہوش آمد در پای فلک فرسای آن حضرت افتاد و مرید شد تا در اندک مدت خلافت یافتہ بہ سیوستان رخصت شد **نقلست** کہ وقتی شیخ یوسف ہانسوی کہ از یاران سابق آن حضرت بود بمکہ معظمہ رفت چون از انجا بیامد آن حضرت پرسید ای برادر درین ملک خدای عز و جل کہ سیر کردی چہ کسان را دیدی عرض کرد کہ در ملک او چہ اکثر عباد و زہاد دیدم آن حضرت را رغبت شد تا خود نیز بہ بیند بہ بہانہ وضو از محفل برخاست و بر آمد مردمان ہر چند تفحص نمودند آن حضرت را ندیدند در حیرت افتادند کہ بعد ساعتی آنحضرت پیدا گشت حضرت سلطان المشائخ شیخ نظام الدین اولیا قدس اللہ سرہ حاضر بود پرسید کہ حضرت کجا بودند فرمود کہ این مرد وصف مردم او چہ بلبیار نمود از غایت شوق در آنجا رفتم دیدم کہ ہمہ دکان برپا کردہ نشستہ گندہ پڑی میکنند **نقلست** کہ وقتی آن حضرت جانب دیار مالوہ مسافر بود در روزی زیر درخت برکہ بر سر تالاب قصبہ بودہ من اعمال پرگنہ منجور واقع است نشستہ بود کہ غباری شدہ از جانبے برخاست و باد تند بوزید چنانکہ اکثر اشجار از بیخ بر کندہ شد مگر درختے کہ زیر آن حضرت نشستہ بود و بالائے سر مبارک شاخے عظیم بود دوی بشکست و از درخت جدا گردید چون صدای شکستن او بسمع شریف رسید فی الحال چشم بالا نمود نگاہ آنحضرت کہ بر آن شاخ شکستہ افتاد آن شاخ ہمانجا بماند و فرو نیفتاد چنانکہ تا حال وی جدا از درخت معلق است و سر ہمچنان **نقلست** کہ شخصے بہ نیت مریدی از دہلی روانہ شد در راہ با مطربہ در غرابہ نشستن اتفاق افتاد اگرچہ آن مرد نیت نیک داشت لیکن مطربہ خیلی بیحیا و نہایت جمیلہ بود با وے بپازے در آمد و استقامتش نماند میخواست کہ دست دراز کند ناگاہ مردی از غیب پیدا شد و طپانچہ بر رویش زد و گفت میخواہی کہ بملازمت روی و توبہ سازی و باز بدین قصد افتی آن مرد از صحبت آن مطربہ جدا گشت و روان گردید

او بسیار تعظیم نمود و در کنار گرفت و گفت امروز چه روز سعادت است که بر ما رسیده
درین اثنا ده درویش همه صاحب نعمت دیگر رسیدند و سر بزمین نهادند و بنشستند پس
سخن در کرامت افتاد و بجائی رسید که گفتند کسیکه صاحب ولایت است چیزی اظهار نماید
اول همه روی خود سوی شیخ اوحدالدین نمودند و گفتند که شما پیش قدم درویشانید
اول شما نمائید شیخ گفت والی این شهر برمن عقیده ندارد و آزار میرساند عجب است
که امروز از میدان مردان سلامت رود ساعتی نگذشت که آینده آمد و گفت که والی این
بلده همین زمان در میدان گوی می باخت اسپش خطا کرد و بیفتاد و بمرد پس سوی قطب الکاملین
دیدند آنحضرت سر در مراقبه بردند و چشم بکشادند و بحاضران فرمودند که چشم پیش کنید همه
حکم بجا آوردند و خود را و آنحضرت را بخانه کعبه معظمه ایستاده دیدند بعد زمانی ازان مقام
باز آمدند همه درویشان گفتند اینک درویش و آن حضرت و حضرت شیخ پس ازان روی
خویش سوی ایشان نمودند و گفتند که شما هم چیزی نمائید و فی الفور درویشان سر درون
خرقه بردند و ناپدید گشتند و خرقه های خالی افتاده ماندند **نقلست** که وقتی درویشی با چند
نفر صوف پوش از بیت المقدس بخدمت آنحضرت آمد و سر بزمین نهاد فرمود بنشینید بنشستند
و یاران درویش سوی آنحضرت تیز تیز میدیدند و آن حضرت سر فرو میساخت آخر آن درویش را
خواب نماند و برخاست و در قدم مبارک افتاد و گفت یا حضرت شما را در بیت المقدس دیده بودم
و پرسیده ام که شما کیستید فرموده بودید که شیخ اوحدالدین ام آنحضرت فرمود همچنان ست اما تو عهد
نموده بودی که این سخن با کسی نگویم درویش را یاد آمد و شرمنده شد و گفت آری با حضرت
عهد بود مگر بدهشت حضور فراموش نمودم آنحضرت فرمود ای عزیز مردان حق سبحانه
تعالے جائیکه باشند بیت المقدس و کعبه معظم و عرش و کرسی همانجاست و هرچه در عالم
موجودات است پیش نظر الشانست درویش خاموش ماند آن حضرت فرمود اگر باور
نکنی چشم پیش کن او چشم بند کرد فرمود باز کن باز نمود بیت المقدس و کعبه و عرش و کرسی

در پیش داشت بدست مبارک خود بداد و رخصت نمود چون از حضور برآمدند خواستند که آنها
را برانداز ند چون نظر در دست نمودند دیدند که آن خشتها از زر بودند **نقلست** که
قطعه زمینی بود از تعلقات سرکار آن حضرت شخصے ناحق دعوی او نمود و بحاکم شهر معلوم
کرد حاکم چون بشنید بخدمت آن حضرت گفته فرستاد حضرت مخدوم در جواب او فرمود
که این معامله از مردم قصبه تحقیق نمایند ملک هر کس که خواهد بود همه خواهند گفت حاکم
چون بشنید گوش نکرد و باز گفته فرستاد که این ما جرا بتوکل و بی پروائی نمیگذشد یا وکیل
حاضر کرده و سند خرید بیار دیا گواه معتبر آیند تا تحقیق نموده شود ازین حرف دل
آنحضرت آزرده گشت فی الفور فرمود که آن گردن شکسته را بگو که ما نه سند داریم و نه گواه
اگر ترا تحقیق نمودن است بر سر همان قطعه زمین برو و از و بپرس که تو ملک کیستے از
ملک هر کس که خواهد بود بحکم خدائے عزوجل خواهد گفت حاکم چون بشنید متحیر گردید و
بنا بر آزمایش همان لحظه برخاست و سوار شده بر سر آن قطعه زمین آمده بایستاد
و خلق بسیار جمع بود که بآن مدعی دروغ زن اشارت کرد تا پرسد او بانگ زد اے
زمین تو ملک کیستی راست بگو هیچ جواب نشنید و کرر مکرر گفت بعد ازان خادم
آنحضرت ایستاده بود خاموش نماند و ببانگ بلند گفت که ای زمین حکم پیر دستگیر ما است
تا بفرمان حق سبحانه تعالے راست بگوی و جواب ده ناگاه آوازی آمد که ای نادان
چه می پرسی من خود بوجه احسن ملک حضرت شکر گنج ام و از مدتے تعلق سرکار ایشانم
و اگر راست تر گویم سوائے من تمام روئے زمین ملک حضرت شکر گنج است ازین حرف
حاکم و تمام خلق متحیر گردیدند و برگشته بخانه خود آمدند اما فرموده آن حضرت
ظاهر شد تا آن حاکم بخت برگشته چون بخانه رسید و خواست که از اسپ فرود آید
پایش بلغزید و بر زمین افتاد و گردنش شکست **نقلست** که وقتی آن حضرت
در سیوستان مسافر بود شیخ اوحدالدین کرمانی قدس الله تعالی سره العزیز را دریافت

واستفسار کرد که این چه حالت است شیخ در گریه شد و انچه ماجرا بود گفت عالم را بر حال او رحم آمده و وعده نمود که چون بخدمت آنحضرت بروم کلمه چند از شما اظهار نمایم آخر الامر چون عالم بملازمت آن حضرت رسید و مشرف گردید آن حضرت وضو میکرد عالم را که بدید از بسکه برادر شفقت میداشت احوال پرسش شد و فرمود که کجا بودی و چه احوال داری عالم حقیقت خود عرض نمود و درین ضمن حال شیخ جمال با نسوی نیز بطریقی معروض نمود و آن حضرت همه شنید و مهربان شده فرمود که شیخ جمال آزار بسیار کشیده سزای خود یافت باو دو کلمه بنویسید که حضور بیاید همه کس خاموش این داشتند فی الحال دوات و قلم و کاغذ آورده بنوشتن آغاز کردند درین اثنا آن حضرت یک رباعی بر زبان راندند و فرمودند همین رباعی بنویسید حسب الحکم همان رباعی نوشته بدست درویشی پیش شیخ فرستادند و آن رباعی اینست **رباعی** روگرد جهان بگرد یا آبله کن ✣ گر همچو منی یا بی مارا بله کن ✣ یک صبح با خلاص بیا بر در ما ✣ کز کار تو بر نیاید آنکه گله کن ✣ شیخ را بمجرد دیدن سرفراز نامه حالتے رو بداد و بسرعت تمام بخدمت آن حضرت آمده سر بر زمین نهاده تا دیری بگریست آن حضرت مهربانی نموده توجه خاص در باره شیخ فرمود و بقرب و منزلت که مخصوص بود زیاده بر آن افزود و فی الفور فرمود که جمال ما قطب عالم است در همان حین لون بشره او سیاه شده بود بهیئت اصلی آمد و باین خطاب مخاطب گشته شهر جهان شد پس در کنار گرفت تا نعمتی که سلب شده بود همان لحظه حاصل گردید و از نعمت ممتاز شد **نقلست** که وقتی محمد شاه یاری بود بخدمت آن حضرت آمده سر بر زمین نهاد فرمود بنشین و از احوال پریشان خاطر بود از بهر آنکه برادرش حالت نزع داشت آن حضرت باعث پرسید حال برادر بیان نمود فرمود برو برادرت نغز شده است چون بخانه آمد دید که برادر صحت یافته و طعام میخورد گویا چیزی زحمت نبوده **نقلست** که روزی جماعه درویشان بخدمت آمدند و گفتند که ما مسافر انیم و رفتن عزم داریم و صرف نمانده آن حضرت چند خرما

آن حضرت سخن در درویشی افتاد حضرت شیخ فرمود که درویشی پرده پوشی است و درویش را
چهار چیز باید اول چشم را کور سازد تا عیوب مردمان نه بیند دوم گوش را کر کند تا هیچ شنیدنی
نه شنود سوم زبان را گنگ سازد تا هیچ ناگفتنی نگوید چهارم پای را لنگ سازد تا بخواهش
نفس کسی جا نرود و در هر کس که این چهار سیرت باشد درویش است هر چند در لباس اهل دنیا
بود وگرنه حاشا دکلا دروغ زن و مدعی و قطاع الطریق و خود پرست است که چیزی از درویشی
ندارد بعد ازان فرمود که اصل این راه حضوری دل است و حضوری دل وقتی حاصل گردد
که از لقمه حرام پرهیز نماید و از دنیا مجتنب شود و با اهل دنیا صحبت ندارد نقل است که وقتی
شیخ الاسلام حضرت شیخ بهاؤالدین زکریا قدس الله تعالی سره شیخ جمال هانسوی را ازان
حضرت طلب نمود تا چند گاه پیش خود نهد آن حضرت فرمود که ای برادر کسی جمال خود بکسی
میدهد حضرت شیخ بهاؤالدین زکریا خاموش ماند و بعد مدتی باز اظهار این معنی نمود و آنحضرت
اجابت نفرمود پس شیخ الاسلام دل شیخ جمال را بجذب باطن سوی خود کشید تا وی خود بخود
بخدمت آن حضرت عرض نمود که اگر رضای حضرت باشد بنده چند گاه بملازمت شیخ
بهاؤالدین زکریا بگذراند هیچ جواب نفرمود باز ماندن نتوانست بار دیگر عرض کرد هیچ
جواب نیافت و باز سوم از نهایت بیقراری باز التماس نمود آنحضرت را خوش نیامد
و از غایت غضب فی الفور فرمود که برو و روی خود سیاه کن ازین حرف تمام نعمتش
سلب شد و از انجا برآمد و در دشت و صحرا پریشان میگشت و جای قرار نمی یافت و
رنگ بشره او چنان مبدل گشت که کسی نمی شناخت و سر و پایش برهنه و جامه او پاره
پاره گردیده و از سر تا پا زخمها بر اندام افتادند و خون و ریم جاری شد و در اینجا آنحضرت
منع فرموده بودند که کسی نام شیخ جمال حضور ما نگوید بنابر آن هیچ کس را قدرت آن نبود
که شفاعتش نماید آخر الامر بعد مدت مدید عالم نام بازرگانی که مرید آن حضرت بود
بدان راه بگذشت و شیخ جمال را بآن حالت دید بعد دیری بشناخت حیران گردید

اگر فرمان شود از آنجا برداشته برم فرمود رفتنت باز در انجا معقول نیست شاگردان
خود را بگو تا از انجا برداشته ببارند ناچار جوگی همچنان کرد و شاگردان خود را فرستاد
انچه که داشت همه آوردند و از آنجا کان کفر و ضلالت دور شد و بملک دور دست
برفت بعد چندگاه آن حضرت از آنجا برخاسته در ماوای آن جوگی آمد و محل اقامت گزید
و فرمود که در خانه فقیر غیر از فقیر کدام تواند ماند فقاست که وقتی بخدمت آن حضرت
سخن از زکوة رفت بر زبان مبارک راند که زکوة بر سه وجه است زکوة شریعت و زکوة طریقت
و زکوة حقیقت پس زکوة شریعت از دویست درم پنج درم است که بمستحقان رساند و زکوة
طریقت آنست که از دویست درم پنجدرم نگاه دارد و باقی جمله در راه حق خدای تعالی
ایثار کند و زکوة حقیقت هر دویست درم ایثار کردن است تا بجز حق سبحانه تعالی و حضرت
رسالت پناه صلی اللہ علیه و آله وسلم رسول او هیچ نماند زیرا که درویشی خود فسرده شی
و هیچ درویشی است چنانکه حضرت شیخ شهاب الدین عمر سهروردی را این فقیر وقتی بدید و چند روز بخدمت
آن بزرگوار ماند بر روزده هزار درم کم و بیش فتوح پیش می آمد همه را براه حق سبحانه تعالی
داد و تا شب یک فلوس نزد خود نداشتی و میفرمود که نوشته دیدم که وقتی حضرت
مالک دینار قدس اللہ تعالی سره پیش درویشی رفت دو نان جوین بی نمک پیش او موجود
بود آورد مالک گفت اگر قدری نمک باشد بهتر شود دختر آن درویش بشنید کوزه داشت بدکان
بقالی گرد کرد و نمک آورده پیش مالک نهاد گفت اینک قناعت دختر درویش فی الفور
گفت تا شبی اگر قناعت بودی کوزه ما برای نمک بدکان بقال گرو نشدی امروز چندین
سالست که ما میدانیم که نمک بر چه رنگ می باشد شما قناعت میگوئید همدرین محل شیخ بدر الدین
اسحق قدس اللہ تعالی سره که از خلفای خاص و داماد آن حضرت بود پرسید که اسراف
کدام است فرمود هر چه کسی بی نیت دهد ما برای حق سبحانه تعالی ندهد اسراف است و اگر
همه عالم بوی دهند و براه خدای عز و جل بدهد اسراف نباشد فقاست که وقتی در خدمت

زنی کوزۂ شیر بر سر گرفتہ نزدیک شدہ گذشت نظر آنحضرت بر او افتاد فرمود ای مادر
از کجائی و کجا میروی و بر سر چہ داری چون این بشنید آمدہ بگریست و گفت ای دوست خدا
یک جوگے درین قصبہ میباشد کہ بر ما غریبان چندین بلا آوردہ است آنحضرت فرمود آن
کیست گفت یا حضرت درین شہر و مواضع چہ ستمہا است کہ نمیکند از بہر آنکہ ہر چہ او را
درکار میشود آن جہت آوردن آن چیز کسے را میفرستد اگر میدہم سلامت میمانم ورنہ
یک بلامی گمارد چنانکہ مثلاً حالا شیر کہ مے برم اگر نرسانم شیر کہ در خانہ منست خون میشود
ازین ترس بی آنکہ کسے از و بطلب نیاید خود بخود را تبہ او مے برم اگر احیاناً واقع گردد
حق سبحانہ تعالے داند کہ چہ کند الحال ساعتی بخدمت حضرت در دکایت گذشتہ از بازپرسش
می ترسم آن حضرت را بر حال او رحم آمد تسلی نمود و فرمود بنشین و این
شیر بدین فقرا قسمت کن حسب الحکم او ہمچنان کرد ساعتی نگذشت شاگردش کہ عبارت از چیلہ
باشد در رسید چون آن زن را پہلوی فقرا نشستہ دید غیرتش آمد و کلام درشت و تہدید
آمیز گفتن آغاز نمود آن حضرت فرمود ای احمق خاموش بنشین فی الحال زبان او بستہ شد
و بر جا ماند ساعتی نگذشت کہ شاگردش دیگر رسید بموجب فرمودہ او نیز بہ نشست و
نشستہ ماند ہر چند غرم خاستن نمود نتوانست ہمین نمط جملہ شاگردان او کہ بودند پے در پے
در رسیدند و نشستہ ماندند چون لختی نگذشت ہمان جوگی کہ سردارشان بود خود ش
نیز آمد چون حال شاگردان چنین بدید در غضب شد ہر چند خواست کہ سحر و افسون
خواندہ شاگردان را خلاص نماید زبانش کار نکرد و سحر خود فراموش نمود عاجز گشت
دانست کہ رو بروی کوہ و دریا کاہ و قطرہ را چہ مرتبہ و چہ مجال لاچار زبان عجز و انکسار
گشادہ بتضرع و زاری آمدہ التماس شاگردان نمودہ کہ خلاصی بخشند فرمود کہ بیک
شرط ترا و شاگردان ترا خلاص کنم کہ درین دیار بلکہ نواحی آن اقرار نمائی کہ این چنین کارہا
دیگر ہرگز نخواہم نمود اینمعنی را بضرورت قبول کردہ گفت یا حضرت متاع من در خانہ است

و محجوب شدم **نقلست** که وقتی حضرت قطب الکاملین شیخ فرید الدین شکر گنج قدس الله تعالی سره از خدمت پیر دستگیر خود رخصت سفر خواست حضرت خواجه چشم پُر آب کرد و فرمود ای فرید الدین میدانم که در وقت آخر من حاضر نخواهی شد چونکه تقدیر چنین رفته است و لیکن بعد دو سه روز میرسی پس فاتحه خواند و وداع نمود و فرمود که امانت تو حواله قاضی حمید الدین کرده خواهد شد چون بیائی از ولستانی پس آنحضرت بشهر هانسی درآمد و مدتی در آنجا ماند چون قطب الاقطاب رحلت نمود همان شب در واقعه دید که حضرت پیر میخواند تا زود از هانسی برآمد و عین روز سوم بدهلی رسید و بر وصیت پیر دستگیر خود رفته زیارت نموده بنشست و خرقه و غیره که بطریق امانت پیش حضرت قاضی بود یافت قاضی فرمود که این مقام را حضرت خواجه حواله خادمان شما فرموده اند آن حضرت سه روز مانده روز چهارم بعد نماز فجر متوجه هانسی شد هر چند مردمان الحاح کردند فرمود انچه عنایت خواجه ماست ماماست هر جا که باشیم پس آنحضرت در هانسی آمد و در آنجا چون شهرت بسیار شد و ازدحام خلائق از آنجا نقل فرموده باجودهن رفت و آن موضع ویرانه بخاطر مبارک پسند آمد و دانست که باجمعیت دل در آنجا عبادت توانم نمود پس اکابر و اعیان آن ولایت مطیع و معتقد مرید آنحضرت گردیدند و ازدحام خلایق نهایت گشت بنا بر آن خواست تا از انجا جای دیگر برود اجازت از خواجه خود یافته که همین جا باشید بنا بر آن همانجا متوطن گشت تا روزی سلطان غیاث الدین برای پائبوسی آمد و هجوم خلائق بسیار شد بخاطر مبارک خوش نیامد و ملال حاصل گردید هاتف غیبی آواز داد که ای شیخ تنگ میا و بر جفای خلق تحمل نما از ان روز آن حضرت هیچکس را از زیارت منع نکرد و تنگ نیامد **نقلست** که چون آنحضرت در اجودهن تشریف آورد چند کس از صوفیان همراه داشت در صحرائیکه فرود آمد صحرای متوحش بود برای عبادت و ریاضت خوش آمد و مشغول شد روزی نشسته بودند که

چشم پر آب نمود و سر بر زمین نہاد سلطان العارفین چون چنین بدیدند فرمودند ای
قطب الدین این بیچارہ را تا کی در مجاہدہ سوزی بیا تا ما و تو عطا سازیم پس باز وی راست
حضرت سلطان العارفین و باز وی چپ حضرت قطب الاقطاب گرفتہ ایستادہ نمودند پس
حضرت سلطان العارفین روی سوی آسمان نمود و گفت یا جل جلالہ فرید را قبول کن و
بمرتبہ ذر ویشان اکمل برسان آواز آمد کہ فرید را برگزیدم و فرید مزید و ہر دو حید عصر است
ازین صدای غیبی حال بر آن حضرت دگرگونہ شد حضرت خواجہ چون چنان بدید ہمانوقت
اسم اعظم کہ سینہ بسینہ از پیران چشت رسیدہ بود بیاموخت علم لدنی در طرفۃ العین
مکشوف گردید و در میان خدای عزوجل و او حجابی نماند پس سلطان العارفین خلعت
خاصہ خود مرحمت فرمود و حضرت قطب الاقطاب دستار و مثال و انچہ لازمہ خلافت
میباشد عنایت نمود دران محفل قاضی حمید الدین ناگوری و مولانا علے کرمانی و سید
نور الدین غزنوی و مولانا مبارک و شیخ نظام الدین ابو المؤید و مولانا شمس الدین
ترک و خواجہ محمود مونیہ دوز قدس اللہ تعالی اسرارہم و دیگر مشائخ کہ از عرش تا ثری
نظر میداشتند حاضر بودند کہ آن حضرت بدین نعمات مشرف گردید شاعری فی البدیہہ
در مدح آن حضرت بدین مضمون شعری گفت ؎ بخشش کونین از شیخین بگرفتہ فرید
بادشاہی یافتہ از بادشاہان جہان ؛ پس حضرت سلطان العارفین فرمود کہ با با
قطب الدین شاہبازی عظیم در دام آوردہ کہ بجز سدرۃ المنتہی آشیانہ نمے گیرد
تفالست کہ روزی آن قطب الکاملین نشستہ بود خواست تا چند گام برود عصا
بدست مبارک بگرفت و روان شد چند گام ہنوز نرفتہ بود کہ عصا از دست انداخت
و اثر پشیمانی بر روی مبارکش ظاہر میفرمود حضرت سلطان المشائخ شیخ نظام الدین اولیا
قدس اللہ تعالی سرہ العزیز حاضر بودند عرض کردند کہ سبب تفکر و حیرت حضرت معلوم
نشد فرمودند بر عصا تکیہ کردم عتاب شد کہ تکیہ بر غیر ما کردے عصا افگندم

گرفته نشسته است چون نظر آن حضرت بر و افتاد درونه بجوشید انچه خورده بود برون
انداخت بعده این واقعه بخدمت پیر بی نظیر خود عرض کرد فرمود ای مسعود بعد سه روز
بطعام خماری افطار نمودی چون عنایت حق سبحانه تعالے در باره تو بود آن طعام
کروه در معده تو قرار نگرفت حالا بر دو سه روز دیگر طی کن وانچه از غیب رسد بدان افطار نما
آن حضرت فرمان بجا آورد و متواتر طی کرد چنانکه شش روز بوی طعام هم نرسید و ضعف
نهایت غلبه کرد پاسی از شب گذشته بود که از کثرت سوختگی بیطاقت شد دست مبارک
بر زمین کشید چند سنگریزه بدست آمد در دهن افگند از زمین دست و دهانش
آن سنگریزه ها شکر گردید چون کرامت ظاهر گردید از دهن بیرون انداخت تا نیم شب
بگذشت باز سنگریزه بمشت گرفته در دهن انداخت باز شکر شد باز بیرون افگند
آخر شب باز از روی بیطاقتی سنگریزه برگرفت و در دهن افگند باز شکر گردید پس
بیقین دانست که این موهبت حق سبحانه تعالے است بدان افطار کرد چون روز شد
این واقعه بخدمت حضرت خواجه التماس نمود آن حضرت فرمود که فرید خوب کردی که بدان
افطار نمودی آن شکر از عالم غیب بود و انچه از غیب است پاک و بی عیب است بروهمچو شکر
خواهی شد از ان روز آنحضرت شکر گنج موسوم شد و باین خطاب مخصوص و شکر بار نیز میگفتند
فقاست که چون سلطان العارفین حضرت خواجه معین الدین حسن سنجری قدس الله تعالے
سره العزیز از اجمیر بدهلی تشریف ارزانی فرموده بودند قطب الاقطاب خلفای خود را بحضور
پر نور پیر دستگیر خود گذرانیدند و هر کس موافق لیاقت خود نعمت یافت بعد ازان سلطان
العارفین پرسید که بابا قطب الدین از مریدان تو کسے دیگر هم مانده است عرض کرد که
مسعود نام فقیری در چله نشسته است و چنین احوال دارد حضرت سلطان العارفین
برخاست و فرمود بیا تا ویرا ببینیم پس هر دو بزرگوار صاحب اسرار بدر حجره آن رکن
روزگار آمدند و در بکشادند حضرت گنج شکر از کثرت ضعف تعظیم کردن نتوانست ناچار

و دختر مولانا وجیه الدین مجند لیست سلطان المشائخ حضرت شیخ نظام الدین اولیا قدس الله
تعالی سره العزیز فرموده که شبی در زد بخانهٔ والده آنحضرت آمده بود نابینا گشت و السنت که خانه
بزرگیست باحق سبحانه تعالی عهد نمود که اگر بینا شوم دیگر وزدی نسازم و مسلمان شوم چون
آن عفیفهٔ مخدومه از نور باطن بر ارادهٔ دزد مطلع گردید دعا نمود تا همان لحظه آن بینا شد
و بدر رفت روز دیگر بازن و فرزندان آمده مسلمان شد حضرت بی بی معظره نامش عبدالله کرد
و در حق او دعا بسیار کرد پس از برکت دعای آن ولیه او از کاملان گردید **نقلست** که چون
آنحضرت بمکتب نشسته در اندک مدت اکثر علوم دینی تحصیل کرد و بجهت بعضی علوم نوادر متوجه
ملتان گردید و در مدرسه کتابیکه موسوم است بنافع میخواند دران هنگام حضرت قطب الاقطاب
حضرت خواجه قطب الدین بختیار کاکی قدس الله تعالی سره العزیز از ولایت بهندوستان
توجه فرموده بود و براه ملتان شده میرفتند چون در شهر نزدیک آمد در آنجا نزول فرمود
نظر فیض اثر آنحضرت بر آن قطب کاملین افتاد پرسیدای پسر چه کتاب داری عرض نمود
که کتابیست نافع در علم فقه حضرت قطب الاقطاب فرمود که ترا انشاء الله تعالی شانه نفع از
نافع خواهد شد ازین سخن دل آن حضرت را ربودگی حاصل شد و خدمت حضرت خواجه اختیار کرد
و اعتقاد استوار گردید چون حضرت خواجه مراجعت بدهلی فرمود ایشان نیز چند منزل برکاب
رفتند حضرت خواجه فرمود با بافرید برو و چندگاه در ملتان تحصیل علم کن بعد ش در دهلی نزد
بیا آن حضرت فرمان بجا آورد و بر فرصت حضرت خواجه پنجسال دیگر تحصیل علوم نمود
علم کامل دست داد و انگاه بدهلی مراجعت کرد و بدولت پابوس حضرت قطب الاقطاب
مشرف گردید نزدیک آستانه برای ایشان جای مقرر شد و در آنجا بریاضت و مجاهده
اشتغال مینمود و بعد ازان در هفته حضور پر نور می آمدی پس از چند سال استرشاد این راه
بخدمت پیر خود عرض نمود فرمود که روزه طی نگاهدار همچنان کرد وقت افطار مردے
چند نان آورد بدان افطار نمود پس دید که زاغی بالای درخت رودهٔ مرداری بدهن

بحرمت این نامهای حضرت شیخ فرید الدین شکر گنج ما را و همه معتقدان و مریدان او را
بمقصد دل و مطلوب جانی برسان و جمیع حاجت دینی و دنیوی را روا گردانی
و روح مقدس ایشان را همیشه خوشنود دارد اندر مرید آن ایشانم شمار یا ارحم الراحمین
نقل است که آن قطب کاملین از دودمان فرخ شاه کابلیست و نسب شریفش که بدو
میرسد و پیشتر از و تا امیر المومنین و امام الاولین حضرت فاروق الاعظم عمر ابن خطاب
رضی الله تعالی عنه می پیوندد باین نوع قطب الکاملین حضرت شیخ فرید الدین شکر گنج
مسعود قدس الله تعالی سره ابن شیخ سلیمان ابن شیخ شعیب ابن شیخ محمد احمد ابن
شیخ یوسف بن شیخ شهاب الدین المعروف بفرخ شاه کابلی بن نصیر فخر الدین محمود بن
سلیمان بن شیخ مسعود بن شیخ عبد الله واعظ الاصغر بن واعظ الاکبر ابو الفتح بن شیخ
اسحاق بن شیخ ناصر بن شیخ عبد الله بن امیر المومنین حضرت عمر فاروق رضی الله عنه
بن خطاب بن نفیل بن عبد العزی بن ریاح بن عبد بن فرط بن صدی بن کعب بن لوی
بن غالب بن فهر بن مالک بن نضر و هو قریش مکه و الله اعلم و در عهد فرخ شاه عادل
کابلی بحوادث روزگار خللی پذیرفت و مملکت کابل بدست سلاطین غزنین افتاده و فرزندان
سلطان مذکور در کابل مانده بودند تا وقتیکه چنگیز خان خروج نمود و مملکت ایران و
توران بزیر تیغ آورده لشکر بجانب غزنین فرستاد و ملک کابل گرفت و آن دیار خراب
گردید پدر مجد بزرگوار آن حضرت دران حرب شهادت یافت جد آن حضرت قاضی شعیب
نام با سه پسر و خیل و تبار در لاهور آمد و در قصبهٔ کهنی وال که از مضافات ملتان ست
بحکم شاه هندوستان قرار و وطن گرفت تا حق سبحانه تعالی از دودمان والاشان
او بسنهٔ خمس و تسعین و خمسمائة آن قطب الکاملین را در عرصهٔ روزگار بوجود آورد که تمام
دنیا را بنور معرفت منور نمود نقل است که پدر بزرگوار آن حضرت خواهرزادهٔ سلطان
محمود غزنوی است رحمة الله تعالی علیه و والدهٔ شریفهٔ معظمه ایشان صالحه و پارسا و کامله بود

کلہ من عندہ ✤ **نقل** است کہ عمر شریف آن حضرت بہ نود و پنج سال رسیدہ بود و اول مسعود نام داشت فرید الدین قدوۃ الاولیا شیخ فرید الدین عطار قدس اللہ تعالے سرہ العزیز نام خود بتقریبی عنایت نمود چنانکہ این ماجرا اندر کتب سیر مشائخ رحمہم اللہ تعالی اجمعین ثبت افتادہ است و چنانکہ شکر گنج خطاب میدارد ہمچنان یکصد و یک اسم اند و القاب آن حضرت دیگر نیز مقرر اند و اثر تمام دارند تا ہر کسیکہ از برای ہر مہمی ہر روز سہ چند گاہ بخواند مجرب است و مامول کہ بفضل ایزد ذو الجلال مقصودش حاصل شود و آن اسما این است قطب الموحدین شیخ فرید خواجہ فرید مخدوم فرید بابا فرید شاہ فرید مولانا فرید حاجی فرید درویش فرید مسکین فرید عاجز فرید فقیر فرید غریب فرید موحد فرید مسعود فرید محمود فرید مقصود فرید چشتی فرید اجودھنی فرید حامد فرید حمید فرید کامل فرید مکمل فرید خادم فرید متوکل فرید سالک فرید مسالک فرید زاہد فرید عابد فرید عالم فرید صادق فرید صابر فرید شاکر فرید امام فرید مجتہد فرید متدین فرید متقی فرید محب فرید مرشد فرید برحق فرید وکیل فرید خالص فرید مخلص فرید عاشق فرید عارف فرید اعظم فرید معظم فرید ہادی فرید مہندی فرید ولی فرید شیخی فرید قطب فرید غوث فرید مغیث فرید سیاح فرید جہان گشت فرید کبیر فرید شکر گنج فرید شکر بار فرید فرید الحق فرید حبیب فرید عزیز فرید مقبول فرید صوفی فرید صاحب فرید محقق فرید مدقق فرید خیر فرید مخبر فرید سلطان فرید برہان فرید فاضل فرید واصل فرید دم فرید قدم فرید اول فرید آخر فرید ظاہر فرید باطن فرید جل فرید تھل فرید بر فرید بحر فرید یحیی فرید یمیت فرید نور اللہ فرید نظر اللہ فرید فضل اللہ فرید فیض اللہ فرید صبغۃ اللہ فرید نقطۃ اللہ فرید اہل اللہ فرید آیۃ اللہ فرید سر اللہ فرید عزیز اللہ فرید روح اللہ فرید عبد اللہ فرید محیط اللہ فرید قطب الاقطاب فرید مشکل کشا فرید قاضی الحاجات فرید یا حی عزوجل

واز یک جانب خود جنازه برداشت و سه طرف دیگر از اولیا و اکابر برداشتند تا بمقامیکه حضرت قطب الاقطاب جای برای مرقد مقدس خود اختیار کرده بودند آوردند و مدفن ساختند چنانچه تاریخ وصال آن حضرت او خواجه بود یافته شد رضی الله تعالی عنه **نقلست** از شیخ بدرالدین غزنوی قدس الله تعالی سره العزیز فرمود که چون نقل حضرت خواجه مانزدیک بود مرا اندکی غنودگی روی داده دیدم که گویا آن حضرت خود از مقام خویش برآمده سوی فلک متبسم میروند و مرا میفرمایند که بدرالدین دوستان خدا را مرگ نمی باشد جائیکه خواهند باشند وجائیکه دانند بروند اختیار ایشانست چون بهوش آمدم دیدم که آنحضرت رحلت فرموده است و منهم

در ذکر قطب الکاملین حضرت شیخ فریدالدین شکرگنج قدس الله تعالی سره العزیز

آن سرور ارباب توحید آن سرور فقرا صحاب تجرید آن گنجینه عالم غربت آن دریای جهان معرفت آن امام سنن نبوی آن سلطان حقیقت معنوی آن نقطه دایره وجود آن گوهر فکان کن شهود آن سراج دین و ملت آن شمع کشف و کرامت آن آرام بخش عرصه زمین و زمان آن انتظام ده عالم کون و مکان آن ملجاء الفقرا و المساکین حضرت قطب الکاملین فریدالدین شکرگنج مسعود اجودهنی الفاروقی قدس الله سره العزیز که گوی سبقت از میدان اقران برده و دست معرفت از سروران بالا کشیده و هیچ چیز از نعیم دینی و دنیوی بجز عشق و جمال حق جل و علی نگزیده و عالمی را بمطلوب رسانیده و خرقه فقر و ارادت از قطب الاقطاب حضرت خواجه قطب الدین بختیار کاکی قدس الله سره العزیز پوشیده و آن حضرت عمر شریف صائم بود و فقر و تجرید بلا نهایت داشت و هرچه در مطبخ خاصه موجود شدی اول بفقرا و مساکین و حاضران محفل قسمت نمودی بعد ازان وقت افطار پاره خود خوردی و در علم ظاهری و باطنی کمال داشت بزرگی در مدح آن حضرت قصیده عربی نهایت خوب گفته از آنجمله این دو بیت بضرورت نوشته میشود **اشعار**

البدر یطلع من فرید جبینه ✤ والشمس تغرب فی شقایق جذبه ✤ تلک الجمال ماسرة فکان ما ✤ حسن البریة

کریم الدین و نصیر الدین غزل خوانان این بیت میخواندند ؎ عاشق رویت کجا بیند بکس ۞ بستۂ مویت کجا یابد خلاص ۞ و بعد چندے این بیت غزلخوانان آغاز نمودند ؎ کشتگان خنجر تسلیم را ۞ هر زمان از غیب جان دیگر است ۞ حضرت خواجه در تواجد شد و هر مرتبه چنان جست میزد که مقدار دو در عه بالا میرفت و بر زمین آمدے همچنان تمام روز و شب در سماع بود و وقت صلواة نماز ادا کردے و باز در سماع شدے همچنان تا سه روز اینحالت ماند بعد ازان از هر بن مویش صدائے تسبیح اسم الله جل شانه باستماع مے آمد و ازین هر موے خون چکیدن گرفت و هر قطره که بر زمین مے افتاد نقش اسم مبارک الله جل جلاله در و مرقوم میشد و ازان نقش دلکش آواز الله عز و جل مے آمد روز دیگر از هر بن موے آواز سبحان الله بگوش میرسید و خون که میچکید از هر قطره اش همین نقش ظاهر میگشت و ازوے نیز صدائے سبحان الله مسموع میشد و درین مدت نماز ازان حضرت فوت نشد و شب و روز در سماع و هر دم قوالان مصرعهٔ اول آن بیت میخواندند ازین جهان در میگذشت چون مصراع آخر مے گفتند باز برمے جست وقت چاشت بود چهاردهم ماه ربیع الاول سنه خمس و ثلثین و ستمائة قوالان را از خواندن مصراع ثانی آن بیت باشارتے منع فرمود و نعره بزد و جان عزیز بجانان تسلیم نمود غلغله و غریو از مردمان برخاست و جنازه مرتب گشت سلطان شمس الدین اولیا که مرید خاص و خلیفهٔ آنحضرت بود و اکثر فقرا و خلفا و مشائخ و خوانین و عوام خلائق که در دهلی مسکن داشتند همه حاضر آمدند که مولانا ابو سعید گفت حضرت خواجهٔ ما وصیت فرموده که امامت نماز جنازهٔ من کسے کند که از ابتدا تکبیر اولے گاهے از و فوت نشده باشد سلطان شمس الدین تا دیرے خاموش ماند و چپ و راست نگاه میکرد تا کسے بدین صفات حسنه پیدا شود هیچکس خود را ظاهر نساخت ناچار سلطان خود با امامت پیش آمد و گفت میخواستم که کسے بر حال من مطلع نباشد لیکن چون حضرت خواجهٔ ما چنان فرموده است چاره ندارم پس نماز جنازه گذراندند

پیر خود نہاد حضرت سلطان العارفین دست حق پرست بر سر ایشان گذاشت و فرمود
بابای من ترا بخدا سپردم و بمنزل گاہ قرب رسانیدم ہر جا کہ بروی نجیر باش
و مجرد باش و ہر جا کہ باشی مرد رہ باش و با خدا باش پس سر ایشان برداشت و دعا کرد
و فاتحہ خواند و چشم پر آب نمود و بدہلی رخصت فرمود چون چند روز بگذشت شخصے از اجمیر
آمد و گفت یا حضرت چون شما بدہلی رخصت یافتند بعد بست روز از رخصت شما حضرت
سلطان العارفین رحلت فرمود ازین خبر بآنحضرت بغائت اندوہ افزود آن قطب الاقطاب
گریان شد و فاتحہ خواند و فرمود دوستان خدائے را مرگ نمے باشد و لیکن از پیش نظر
ظاہر بینان غائب میکردند و تصرف ولایت ایشان تا قیامت باقی میماند **نقلست**
کہ آنحضرت بست و دو خلیفہ کامل داشت شیخ فرید الدین شکر گنج و شیخ بدر الدین غزنوی
و شیخ برہان الدین بلخی و شیخ ضیاء رومی و سلطان شمس الدین اولیاء و بابا بحری
بحر دریا و مولانا فخر الدین حلوائی و خواجہ پیرو شیخ سعد الدین خلیفہ و شیخ محمود بہاری
و مولانا محمد جاجرمی و سلطان نصیر الدین غازی و قاضی حمید الدین ناگوری و شیخ
محمد و مولانا برہان الدین علوائی و شیخ محمد سماچی و شیخ احمد بینی و شیخ حسین و شیخ
فیروز و شیخ بدر الدین موی تاب و شاہ خضر قلندر و شیخ نجم الدین قلندر
قدس اللہ تعالے اسرارہم **نقلست** کہ آنحضرت روز عید چون از مصلا باز گشت
آنجا کہ روضۂ مقدسۂ آنحضرت است چڈول سواری ایستادہ نمودند خود در تامل
پرسیدند کہ حضرت در کدام فکر ہستند فرمود کہ مرا ازین زمین بوے دلہاے آید
مالک این زمین را حاضر کنید حسب فرمودۂ آنحضرت والی زمین را حاضر کردند پس قیمت
آن زمین مشخص نمودہ و زر از مال خاصہ بمالک زمین دادند و آن محل برائے دفن و مرقد مطہر
خود مقرر ساختند **نقلست** کہ روزے محفل سماع دادہ بودند و قوالان این بیت میخواندند
آنحضرت قوالان را پیش طلبید و خود در گریہ شد ہمدرین صلاح الدین و پسران او

باز در دہلی آمد و اقامت ورزید نقلست کہ بعد مدتے مدید حضرت قطب الاقطاب را
شوق پابوسی پیر خود غالب آمد بدینجہت عرضداشت نمود از انجا جواب صادر شد
کہ ما نیز میخواستیم تا آن فرزند ارجمند را ببلیم درین اثنا مراسلہ رسید مے باید کہ زود بیایند
کہ این ملاقات آخریست در دنیا پس آنحضرت زود روانہ اجمیر گشت و در چند گاہ بعد طی مسافت
راہ در انجا رسید و بشرف عتبہ بوسی مشرف گردید و در خدمت بماند آخر الامر روزے
حضرت سلطان العارفین فرمود کہ دوست خدائے عزوجل را سہ صفت باید اول خوف
دوم رضا سوم محبت خوف ترک گناہ است کہ از آتش عذاب نجات یابد و رضا
در ضمن محبت حق است کہ بجز حق ہیچ در خاطر نگذرد کہ نامۂ بقائے جاودانی بر نام زندگی
ہیچ آفریدہ رقم نہ نمودہ اند و نقائش صورت موجودات بر صفحات ممکنات جز کل شیء
ہالک الا وجہہ ثبت نکردہ بنابران از دار الفنا بدار البقا ہمہ کس را سفر لازم آید و درین دو رہا
میان ما و یاران مفارقت خواہد شد و درین اجمیر دفن ما میشود پس شیخ علی سنجری را
کہ خلافت و سجادگی بخواجہ قطب الدین دادیم او را بگو پیش من آید این خبر بآنحضرت
رسانید ایشان زود بملازمت آمدند و زمین خدمت بوسیدند و نشستند پس کلاہ چہار ترکی
و دستار خود بدست مبارک خود بر سر آنحضرت نہادند و عصائے حضرت خواجہ عثمان ہارونی
قدس اللہ تعالے سرہ العزیز و مصحف و مصلا و خرقہ نیز عنایت نمودہ فرمودند کہ این امانت
حضرت رسالت پناہ صلے اللہ علیہ وسلم بخواجگان ما رسیدہ بود من حق او بجا آوردم
اکنون تو بجا آر کہ فردا نادم نشوی پس فرمود اے عزیز فرزند من عارفان چون آفتاب اند
کہ بر عالم تابند و ہمہ عالم بنور معرفت ایشان منور است و اہل محبت را مقامیست کہ ملائک را
نیست اما چار چیز مرد را از قید نفس برہاند اول آنکہ بدرویشی خود را تونگر نماید دوم
در گرسنگی سیری ظاہر سازد سوم در اندوہ شادمان بماند چہارم ہر چہ از خلق بدی بیند
در برابرش نیکی کند چون این سخن تمام شد حضرت قطب الاقطاب سر در قدم مبارک

خبرے باشد یا نہ چون نزدیک مرقد مقدسۂ آنحضرت رسیدند و زیارت نمودند صریح آنحضرت
دیدند کہ بر سر قبر شریف حاضر اند و این بیت میخواند ؎ مرا زندہ پندار چون
خویشتن ۔ من آیم بجان گر تو آئی بہ تن ۔ نقلست کہ اختیار الدین ایبک حاجب
چیزے نقد نذر آنحضرت آورد حضرت خواجہ قبول نفرمود و گفت کہ با فقرا این قسم چیزہا
کارے ندارند او الحاح بسیار نمود تا چیزے ازان قبول فرمایند آنحضرت کہ بر بوریا نشستہ بود
گوشہ او برداشت و فرمود کہ زیرش نگاہ کن چون بردید جوے نقرہ ازو زر میرفت حیران بماند
حضرت خواجہ فرمود کہ حق تعالے خزانۂ غیب در تصرف دوستان خود ارزانی داشتہ است
کہ آوردۂ شما حاجت ندارند نقلست دران اثنا کہ حضرت سلطان العارفین خواجۂ
معین الدین محمد قدس اللہ تعالے سرہ از اجمیر بدہلی تشریف ارزانی فرمود حضرت خواجہ
باستقبال پیش رفتہ دیا بوسی نمودہ بخانۂ خود آوردند و چند گاہ در خدمتگذاری سعی بلیغ
نمودند و مریدان و خلفاے خود را ملازمت کنانیدند تا ہر کس کہ لائق ہر چیزے بود مرحمت شد
و سلطان العارفین خود باجمیر متوجہ گشت ہمہ مشائخ کبار و اکابر نامدار دہلی برائے
زیارت آنحضرت آمدہ بودند الا شیخ نجم الدین صغرے نیامد و سلطان العارفین مہربانی
فرمودہ بخانۂ او رفتند و فرمودند کہ ترا چہ امر پیش آمد کہ بملاقاتم نیامدی گفت تو خلیفۂ
خود را در اینجا گذاشتے کہ ہمہ مردم شہر دہلی بر درش چندان ہجوم دارند کہ کسے مرا بیک برگ
سبزی ہم یاد نمیکند حضرت سلطان العارفین ازین حرف ناخوش برآمدند و حضرت
قطب الاقطاب بر در ایستادہ بودند فرمودند کہ بابا قطب الدین تو ہم رہ ہم بیا کہ بعضے
مردمان اینجا از تو ناراض اند پس آنحضرت بر کاب سعادت روانہ شد مردم دہلی
از اکابر و اصاغر و زن و مرد متعاقب دویدند و ہر جا کہ آنحضرت قدم مے نہاد
خاک آنجا بر میداشتند و نالان میرفتند چون سلطان العارفین این حال مشاہدہ کرد فرمود
بابا قطب الدین ہمین جا باش کہ مردم دہلی خاک ترا نمیگذارند از خدمت پیر خود رخصت شدہ

پس آن ہر دو کس پشیمان نزد سلطان رفتہ تمامی ماجرا عرض نمودند سلطان بلا متہا
در کلام درشت گفت و از پیش خود دور نمود و منع نمود کہ حضور ما ہرگز نیایند پس از انجا نیز
نادم بخانۂ خود رفتہ ہمان روز بمردند سلطان چون بشنید گفت آنحضرت فرمودہ بود
کہ این نااہلان از جان خود سیر آمدہ اند و نخواہند کہ زود از ینجہان سفر کنند اثر نفس آنحضرت
بظہور آمد **نقلست** کہ مردے بود در ہند نام شبے در خواب دید کہ قبہ ایست و ابنوہ خلائق پیش
در اوست و یک مرد ہست کوتاہ قد کہ ہر مرتبہ درون قبہ میرود و دومے آید و پیام بمردمان
میرساند رئیس مذکور پرسید کہ درین قبہ کیست و آن مرد کہ اندرون میرود و دومے آید کدام
گفتند درون قبہ حضرت سرور عالم سید ولد آدم افضل المرسلین خاتم النبیین پیغمبر ما
صلے اللہ علیہ و آلہ و اصحابہ وسلم و این مرد عبد اللہ مسعود خادم رسول اللہ صلے اللہ علیہ
وسلم است رئیس بزودی برفت و گفت کہ بخدمت حضرت خواجۂ عالم صلے اللہ علیہ وسلم
رفتہ عرض کن کہ بندہ از دیر مشتاق جمال دو عالم بیانہ رونمائی آن سرور است ہر چہ فرمان
گردد عبد اللہ مسعود قدس اللہ سرہ اندرون رفت و باز آمد و گفت جناب خیر البشر صلے اللہ علیہ
وسلم میفرمایند کہ ترا ہنوز اہلیت آن نیست کہ مرا بہ بینی اما بروو سلام من بخواجۂ قطب الدین بختیار
کاکی برسان و بگو ہر شب کہ تحفۂ درود بر من میفرستادے میرسید اکنون سہ شب است متواتر کہ نمیرسد
رئیس بیدار گشت و ملازمت حضرت خواجہ نمود و گفت کہ حضرت رسالت پناہ صلے اللہ علیہ
و آلہ وسلم بشما سلام رسانیدہ و تمامی حقیقت باز گفت بمجرد استماع این واقعہ آنحضرت بر خاست
و درود گفت و بنشست پس زمانے سر در پیش افگند باعث این بود کہ حضرت خواجہ زنے بعروسی
خواستہ بود و سہ شب کہ تبزویج آن اشتغال داشت تحفۂ صلوات کہ ہر شب سہ ہزار مرتبہ
میخواند نا غہ شد بنابر آن ہمان وقت مہر آن زن او اکردہ او را بگذاشت و توبہ نمود **نقلست**
کہ حضرت سلطان المشائخ شیخ نظام الدین اولیا قدس اللہ سرہ العزیز اکثر اوقات از غیاث پور
بزیارت روضۂ متبرکہ آنحضرت میرفتے تا روزے بخاطر آورد کہ آیا از آمدن نیدہ بحضرت خواجہ

برادرم شیخ الاسلام حضرت شیخ بہاؤ الدین زکریا صالح است انیک از ملتان میرسد درین اثنا
آن بزرگوار از راہ در مشرق آمد و دربانان کور شدند پس حضرت خواجہ فرمود کہ برادرم
جلال الدین تبریزی نیز مے آید و وے از دروازۂ جنوبی در رسید دربانان کور شدند
پس سماع در دادند و چنان غلغلہ بلند شد کہ صدائے آن گوش قاضی صادق و عماد افتاو
حیران شدند و گفتند کہ بارہا در خانقاہ خواجۂ قطب الدین و قاضی حمید الدین سماع شدہ
لیکن این مقدار غلغلہ ہرگز نشنیدیم کس را فرستادند کہ خبر بیارد آن کس برفت و دیدہ آمد
و گفت مردمان آن قدر جمع گشتہ اند کہ مجال دم زدن بر خلائق از کثرت تنگ گردیدہ
و محفل سماع گرم است قاضی صادق و عماد را چون اجل فرا گرفتہ بود خود را ضبط
نمودن نتوانستند و حیران شدہ گفتند کہ حالا ایشان را فرصت دادن خوب نیست
برویم و بحضور خلائق ایشان را از سماع باز داریم پس آن ہر دو نا اہلان بے باک
با جمعیت بسیار آمدند حضرت خواجہ در سماع بود و قاضی حمید الدین دست بستہ ایستادہ
و جمعے کثیر در گریہ در این اثنا نظر حضرت قاضی بر آنہا افتاد فرمود ہمان جا باشند
اے سنگدلان ہر دو ہمانجا ایستادہ ماندند ہر چند در غضب گشتند و خواستند کہ نزدیک
شوند پائے آنہا چون ستونے کہ در زمین نصب کنند محکم شدند تا آنکہ حضرت قطب الاقطاب
در سماع بود ہمچنان ایستادہ ماندند و بعد افاقت نظر حضرت خواجہ بر آنہا افتاد
فرمود بیائید اے برادران و وداع شوید اما لذت سماع ہم پارہ نخشید تا در خاطر شما
حسرت باقی ماند بعد ازان سفر کنید سخن آنحضرت بہر دو اثر نمود و در گریہ شدند و در تواجد
آمدند و بعد دیرے بہوش آمدہ سر در پائے حضرت خواجہ انگندند و گفتند واللہ جل وعلی
کہ ما از سر سماع آگاہ نبودیم این خود نعمتے است از نعمات ایزد جل شانہ حضرت خواجہ
فرمود کہ اقرار حالا چہ سود دارد چون کار از دست رفت الحال توبہ چہ فائدہ دہد
و ہنوز شما را از سماع کجا دانستید راز سماع از من پرسید اگر بگویم مردم شنیدۂ سماع شوند

و سماع را جائز نمیدانیم اکنون تا اینہا را از سماع باز نمیداریم از پا نہ نشینیم سلطان گفت بمن
چہ میگوئید اگر ایشان را از سماع باز داشتن مے توانید منع کنید گفتند اگر ما ایں بروایم
و منع سازیم شاید بگویند کہ شما چہ کس ہستید مفتی و قاضی شہر اگر بگویند تواند بود سلطان
گفت مطلب شما چیست گفتند مقصود آنست کہ ما را منصب قضا و صدارت مرحمت کن
دوران ایام قاضی عماد سلجی ار بود پس سلطان قاضی صادق را منصب قضا و قاضی
عماد را منصب صدر جہانی بداد پس این مجہولان ناحق شناس بخانہ آمدند و پیش
حضرت خواجہ و حضرت قاضی گفتہ فرستادند کہ اکنون ما قاضی و صدر جہان شدہ ایم شما
آمدہ بدار العدالت حاضر شوید و عذر آنکہ خلاف شرع سماع میکنید باز گوئید یا تائب شوید
بمجرد استماع این پیام فی الفور از زبان معجز نشان حضرت خواجہ بر آمد کہ اے حرآفان یا نمیایند
یا نذیر در عین رفتن میخواہید قاضی حمید الدین دہن آنحضرت را بگرفت خواجہ فرمود اے
قاضی تیر بہدف اجابت رسید پس جواب گفتہ فرستادند کہ فردا عرس پیر ما است
مہلت دہید تا سماع بشنوم پس فردا ہمہ علما را حاضر آرید اگر سماع درست خواہد بود خواہم شنید
ورنہ توبہ خواہم نمود قاضی و مفتی چون این جواب شنیدند قبول کردند و گفتند کہ فردا
دیگر مہلت دادیم اما غیر ازین دو شخص یعنے حضرت خواجۂ قطب الدین و قاضی حمید الدین
کسے دیگر سماع نشنود دوران ہنگام قلعۂ دہلی دو دروازہ داشت شرقی و جنوبی دخانہ و
خانقاہ این ہر دو بزرگوار در دون قلعہ بود قاضی صادق و عماد بر سر ہر دروازہ صد صد نفر
نشاندند تا کسے را آمدن ندہند مبارک نام خادمے بخدمت آنحضرت عرض نمود کہ قاضی شہر
بر ہر دروازہ مردم نشانیدہ اند تا کسے نیاید طعام پزیم یا نہ قاضی حمید الدین گفت دو چند
طعام مرتب کنید کہ ازہرہ است کہ خلق را بمجالس ما منع نماید حضرت خواجہ فرمود کہ
قاضی صادق و عماد از جان خود سیر آمدہ اند میخواہند کہ زود ازین جہان سفر کنند
پس مبارک خادم برفت و استعداد طعام نمود قاضی حمید الدین دوگانہ ادا نمود و گفت

سلطان چون بشنید برآشفت و سوگند خورد کہ اگر باز شنیدم کہ اینہا سماع مے شنوند
بردار کنم یا مانند عین القضات بسوزم شخصے این سخن بحضرت رسانید در جواب فرمود اگر تو
سلامت مانی مرا بردار کنی یا بسوزی پس در ہمان ماہ سلطان از آنجا نقل کردہ بخراسان
رفت و سلطان شمس الدین اولیا انار اللہ تعالے برہانہ بادشاہ شد و پابوسی آنحضرت
حاصل نمود حضرت خواجہ فرمود اے سلطان خدائے عزوجل چون ترا شاہی مملکت دہلی
عنایت فرمودہ است باید کہ حق او نیکو بجا آری و با فقرا و مساکین معاش نیک سازی
تا خدائے عزوجل عوض آن درجات بتو عطا فرماید سلطان قبول کرد و رخصت شدہ رفت
پس قاضی صادق و قاضی عماد و دانشمندان دہلی با آنحضرت مخالف گشتند و با سلطان گفتند
کہ خواجۂ قطب الدین و قاضی حمید الدین شب و روز سماع مے شنوند با آنکہ در شرع مقدس حرام است
و خواجۂ قطب الدین ہنوز ریش ہم برنیاوردہ است چگونہ روا داریم کہ سماع بشنود سلطان گفت
من منع کردن نمیتوانم شما ہر چہ دانید بگوئید بعد قاضی صادق و قاضی عماد ہر دو بخانقاہ
آنحضرت آمدند اتفاقاً محفل سماع بود و قاضی حمید الدین متواجد بود و حضرت خواجہ دست بستہ
ایستادہ است قاضی عماد بسوے حضرت خواجہ اشارت نمود و گفت امروز نشاید کہ در محفل
سماع حاضر باشد آنحضرت فی الفور ہر دو دست مبارک خود بر روے مطہر خود بسم اللہ الرحمن الرحیم
گفتہ فرود آورد و فی الحال ریش برآورد پس فرمود آرے امروز در انشاید کہ در مجالس
سماع حاضر گردد ما اہل سماع ایم و سماع را مباح میگوئیم خلق چون چنان بدید متحیر شد
و معتقد گشت و آن نااہلان سیاہ دل وہشت خوردند و پیش آمدن نتوانستند و واپس رفتند
و مصلحت نمودند کہ این ہر دو شیخ سماع را بنا کردہ اند اگر امروز در این فتنہ فرو نہ نشست
تا قیامت خواہد ماند بعد ش نزد سلطان رفتہ قصۂ ریش مبارک برآمدن باز کردند
سلطان معتقد تر گشت و فرمود کہ این ہر دو بزرگوار صاحب سماع و اہل حال اند
زنہار با ایشان کاوش نباید کرد کہ نتیجہ او خوب نخواہد شد گفتند ما صاحب شرع شریف ایم

دیوانہ دیگر در رسید میخواہد کہ مردہ را زندہ نماید فرمود اے نادانان خدائے عزوجل قادر است کہ مردہ را زندہ کند علے ہذا القیاس این کاکہا را باز دست فرماید ہیچ عجب نیست بعد ازان از دہشت حضور آنحضرت دست تعدی از و باز داشتند و گفتند یا شیخ نا بگفتہ تو کاک پزرا گذاشتیم الحال حسب فرمودۂ خویش کار کن حضرت فی الحال تمام کاکہاے سوختہ بدست مبارک خود در تنور انداخت و بعد ساعتے برآورد ہمہ سفید و پاکیزہ برآمدند چون کسان ملکزادہ این کرامت بدیدند از ہیبت آنحضرت زمانے بیخود شدند چون بحال آمدند سر در پاے مبارک آنحضرت انداختند و گفتند یا حضرت در بارۂ ما شفقتے فرما و خطاے ما بہ بخش آنحضرت لطف فرمود و داع کرد و آن کاکہاے را برداشتہ پیش ملکزادہ آوردند و تمامی ماجرا بیان نمودند ملکزادہ بمجرد استماع این خبر عاشق دیدار و معتقد آنحضرت گردید ہمان لحظہ پا برہنہ دوان بخدمت آنحضرت آمدہ پابوسی حاصل نمود آنحضرت فرمود اے شاہزادہ برچہ غرض پیش فقیران آمدی گفت باعتقاد و صدق اخلاص فرمود اگر ترا اعتقاد بر فقیر است خدائے عزوجل محبت دنیا بر دلت سرد گرداناد و فقر و فاقہ اختیار گردد فرمودۂ آنحضرت بر دلش آمد تا رخصت حصول نمودہ بخانہ رفت ہر چہ تجمل و ملک و تصرف خود داشت بر فقرا تقسیم نمودہ بخدمت آنحضرت آمد حضرت خواجہ بعد لطف بلا نہایت گلیم پیوندی مرحمت فرمود تا ہمان ساعت از عرش تا ثرے بدو منکشف شد و در اندک مدت شیخ کامل گشت **نقلست** کہ وقتے آنحضرت در دہلی تشریف آورد تا چند گاہ خود مع حضرت قاضی متواتر سماع شنیدند سلطان شہاب الدین خبر یافتہ در پے منع شد و گفت اینہا کہ باشند کہ سماع شنوند چون این حرف بسمع شریف آنحضرت رسیدہ گفتہ فرستادند کہ اے سنگدل سیاہ درون توچہ دانی قدر سماع کہ ما را مباح و ترا حرام ہر کس لائق این موہبت علے انیست این عنایت خاصلۂ حق جل و علی است بہر کسیکہ مرحمت و انعام شد قدرش ہمون داند

ازان قوت حاصل است پس این خبر شہرت یافت و بخواجہ قطب الدین بختیار کاکی مخاطب
گردیدند **نقاست** کہ چون آنحضرت بخانۂ حضرت قاضی تشریف آوردہ و مسکن اختیار کرد
قاضی قوالان را طلب نمودہ سماع در داد حضرت خواجہ و قاضی سماع می شنیدند و خلائق
بسیار جمع گردید چون آن ہر دو بزرگوار صاحب اسرار را افاقت روے نمود و محفل
بآخر رسید مردم بخدمت قاضی معلوم نمودند کہ مردم اکابر و اصاغر بسیار جمع شدہ اند
و بعد سماع طعام لازم است قاضی بخدمت آنحضرت عرض کرد فرمود کہ مردمان را بگوئید
تا صفہاے کشیدہ بہ نشینند و بخدمت حضرت خواجہ معلوم نمودند آنحضرت ہر دو آستین
خود بر افشاندند پیش ہر کدام دو کاک مع حلواے گرم حاضر شدند و ہمہ ازان سیر خوردند
پس مولانا مجد الدین عرف موج بحضرت قاضی گفت کہ بعد طعام شربت می باید شخصے
دو نیم سیر شکر نذر حضرت قاضی آوردہ بود حضرت قاضی آنرا در ابریق ریخت و ہفت قدح
آب در و انداخت و جملہ مردمان شربت شکم سیر بخوردند و در ابریق ہر قدر کہ شربت بود
ہمان مقدار باقی ماند پس مردمان را وداع نمودند بعد ازان آن بزرگان اکثر اوقات
سماع مے شنیدند و با استماع ذوق میداشتند **نقاست** کہ وقتے امساک باران شد
چنانکہ بہ چہل جتیل یکسو سہ مے ارزید نذر سرکار ملکزادۂ سعد الدین چند من مائدہ گندم
براے پختن کاکصا بخانہ کاک پزی آوردند چون دے کاکصا در تنور کردند اندریں اثنا
او را اندکے خواب در ربود چون بیدار شد دو کاکصا از تنور برآورد و تمامی سوختہ شدند
و کسان ملکزادہ چون بیامدند و چنین دیدند در غضب آمدہ دستار در گردن کاک پز
انداختند اندریں اثنا گذر آنحضرت در انجا واقع گشت و ماجرا پیش پرسید
چون حقیقت معلوم فرمود بر حال کاک پز ترحمے نمودہ بہ کسان ملکزادہ فرمود
کہ دست ستم ازین کاک پز بازدارید گفتند ہرگز چنان نکنم فرمود اگر کاک شما
درست شوند این بیچارہ را میگذارید یا نہ گفتند بیک دیوانہ کار افتادہ بود

متحیر بماند کہ آیا نتیجہ این خواب شگرف چہ ظاہر خواہد شد اما این بخاطر داشت کہ
مراد از آفتاب ولی کامل ست کہ درین ایام بدہلی آید و در خانۂ من سکونت اختیار کند
دو دو روز ازین واقعہ نگذشت کہ آنحضرت در دہلی تشریف آوردند بخانۂ نان پزی کہ معتقد
آنحضرت بود فرود آمد پس قاضی را در واقعہ نمودند کہ دوست ما قطب الدین ہست
درین شہر آمدہ است و بخانۂ فلان نان پزے باشد زود تر بروید و بجرست تمام بخانۂ خود
بیارید کہ مسکن او در اینجا خواہد بود و این واقعہ پیش ازین ترا معلوم نمودم زود بشتاب
و این نعمت عظمے دریاب حضرت قاضی بے تامل پیادہ رفت و بتعظیم تمام بخانۂ خود
آورد **نقلست** کہ دران ہنگام عمر حضرت خواجہ ہفتدہ سال بود و کمالات بلا حد
و نہایت با وجود آنکہ حضرت قاضی نسبت اوستادی با آنحضرت داشت اما در ادب
و خدمتگاری چندان میکوشید کہ مردمان حیران مے شدند و اگر نمیگفت کہ خواجہ قطب الدین
قطب المشائخ است و ہزار مرتبہ از حمید الدین بزرگ و بہتر چنانکہ حمید الدین برابری
بکمویش نمیتوان کرد آخر الامر حضرت قاضی ازان حضرت نعمت و خلافت نیز یافت
ہر چند کہ از پیر ایشان یافتہ بود **نقلست** کہ آنحضرت دہلی را بنور ولایت منور نمود
خلائق را باستانۂ مبارکش نہایت رجوع شد و از نقد و جنس ہر چہ نذرے آمدے
قبول نے فرمودے بقالے بود ہمسایۂ آنحضرت از وے تا سیصد درم قرض حسنہ
بگرفت و از جائیکہ فتوح و جہ حلال آمدے بدو در جہ ادائے قرضہ دادے تا روزے بخاطر
مبارک قرار داد کہ قرض از کسے نیز نستاند و نہ فتوح قبول کند پس بچنان کرد و از ہمان روز
یک کاک گرم از زیر مصلا ہر روز پیدا شدے چنانکہ در کفاف مردم خانہ از ہمان کاک میگذشت
بقال دانست حضرت خواجہ از من ناخوش است بدین جہت زن خود را فرستادہ تا مدتے
نمایند و خبرے بیارد کہ کفاف معیشت مردمان خانۂ آنحضرت از چہ میشود و نمایند و عذر
بسیار نموده پس از بعضے مردم خبر یافت کہ کاکی از غیب زیر مصلاے آنحضرت پیدا میگردد

زہے یگانگی و مشغولی کہ از حیات و ممات کسے خبر نباشد نقلست وقتے کہ حضرت سلطان العارفین
خواجہ معین الدین حسن سنجری قدس اللہ تعالے سرہ العزیز از خراسان بہندوستان آمد حضرت
قطب الاقطاب بشوق پابوس متعاقب آنحضرت متوجہ ہندوستان شد و حضرت شیخ
جلال الدین تبریزی کہ درمیان یکدیگر دوستی و اتحاد بلا نہایت بودہ ہمراہ آمد چون
بملتان رسیدند شیخ الاسلام حضرت شیخ بہاء الدین زکریا قدس اللہ تعالے سرہ العزیز خبر یافتہ
باستقبال آنحضرت آمد و بتعظیم تمام بمنزل خود فرود آورد و ضیافت ہا نمود ند روزے ہر سہ
بزرگوار نشستہ بودند کہ قباچہ ملتان آہنگ نام آمد و فاتحہ خواست برائے آنکہ لشکر مغل
او را تنگ کردہ بود پس فاتحہ خواندند و حضرت قطب الاقطاب تیرے بدستش دادد فرمود
کہ این تیر در لشکر مغل پرتاب کن و بنجا طرح بنشین وے حسب الحکم ہمچنان نمود بمجرد تیر
بر تافتن لشکر مغل ہیبت خوردہ گریزان شد پس آنحضرت بدہلی آمد و از انجا عریضہ بخدمت
پیر روشن ضمیر خود نوشت بمضمون آنکہ این بندۂ درگاہ با اشتیاق و تمنائے نہایت
از مسافت بعید در دہلی رسیدہ است اگر حکم عالی صادر شود بآستانہ بوسی مشرف گردد
حضرت خواجہ در جوابش عنایت نامہ مرحمت فرمود کہ شما در دہلی ساکن باشید بحکم ایزدی
آن ولایت تعلق بشما دارد و وصال روحانی پیوستہ میسر است انشاء اللہ جل جلالہ
بعد چند گاہ فقیر ہم در انجا میرسد ملاقات ظاہری نیز حاصل میشود آنحضرت بموجب
حکم ہمانجا طرح اقامت افگندند و تمام شہر معتقد گشت و روز بروز ازدحام خلائق زیادہ شد
و حضرت خواجہ بدین جہت بہ تنگ آمد اگرچہ میخواست جائے برود و عزلت و گوشہ اختیار
کند و لیکن حکم پیر دامنگیر بود بے اجازت رفتن نمیتوانست نقلست کہ پیش از رسیدن
آنحضرت قاضی حمید الدین ناگوری قدس اللہ سرہ العزیز در معاملہ دید کہ گویا آفتاب
جہان تاب در دہلی رسیدہ است چنانکہ فرا رسیدہ تمام مملکت دہلی را منور ساخت
در خانۂ قاضی حمید الدین فرود آمدہ و میگوید کہ اینک من در خانۂ تو میباشم قاضی در تعبیرش

دوے ہلاک میگردد و خمر خوردنش مباح است بہر تقدیر در شرع شریف ہلاک نفس را
نداشتہ اند و بقول حضرت امام شافعی قدس اللہ تعالے سرہ العزیز اگر کسے برائے دفع حزن زوال
سماع بشنود مباح است چون حضرت قاضی عالم جلیل بود دیگر دلائل واضحہ و براہین لائحہ چندین
آوردند کہ کسے سخن آنحضرت را رد کردن نتوانست و ہمہ قبول کردند و گفتند قاضی ہر چہ میفرماید
راست است و در کتب معتبر قول اما ان ہمچنین ست اما شما صاحب ولایت ہستید یک برہان
بما نیز نمائید تا معتقد سماع و اہل سماع باشیم فی الفور حضرت قاضی بسوے مزامیر اشارت کرد
ہر کدام یکمرتبہ خود بخود در نوا آمدند و متواجد گشتند و حضرت قاضی نیز بوجد آمد پس بسوے
علما نگاہ گرم نمود و گفت در آئید در سماع اے نا اہلان بمجرد فرمودن این سخن ہمہ را
سماع در گرفت و دیوانہ وار در تواجد آمدند و تا دیر در ذوق ماندند و بعد افاقت سر در پاے
قاضی فرود آوردند و استغفار کردند حضرت قاضی فرمود بہ بینید برہان چشتیان
و تا حال سماع را مباح نمیگویند ہمہ آنہا بزبان خود اقرار نمودند کہ ہر آینہ بتحقیق سماع
مر اہل سماع را مباح است پس حضرت قاضی از آنجا روانہ گشت و بدہلی رسید **نقلست**
کہ حضرت قطب الاقطاب از غائت مشغولی ترک خفتن گرفتہ بود چنانکہ گاہے بر بستر مبارک
خود راست نکردے و در اوائل حال بغلبۂ خواب قدرے تخفتے و در آخر آن نیز بہ بیداری
بدل شد و ہمیشہ چنان بحق مشغول بود کہ گاہے فرصت نمے جست و اکثر در استغراق میماند
چنانکہ اگر کدام بزرگ پابوسی آنحضرت آمدے زمانے بایستادے چون بحال آمدے پابوس
میسر شدے **نقلست** کہ آن قطب الاقطاب را پسرے بود خورد سال او برحمت حق
پیوست و بعد از دفن او چون آنحضرت بآستانہ آمدند آواز گریہ مادرش بگوش آنحضرت رسید
تاسف نمود حضرت شیخ بدر الدین غزنوی قدس اللہ سرہ کہ از خلفاے اکمل
و اخص آنحضرت بودند پرسیدند کہ این تاسف از چیست فرمود مرا از مرگ این پسر
ہیچ خبر نبودہ اگر میدانستم از خداے عزوجل بقایش میخواستم سبحان اللہ تقدس شانہ

اہل سماع مے شنود تہدید میکند و میگشد قاضی فرمود اے برادر آشفتہ سماع ام او را بیار
و باک مدار او رفت و فی الحال در حجرہ کشود و نوازندہ را بخدمت حضرت قاضی آورد
و قاضی فرمود تا نی بنواز آن شخص فرمان بجا آورد و قاضی را سماع در گرفت و در تواجد آمد
خلائق شہر خبر دار گردند و بقاضی و مفتی بلدہ سخن رسانیدند در آن وقت در بغداد شریف
ہفت صد دانشمند اہل فتوے بود شخصے را پیش قاضی حمید الدین فرستادند تا قاضی و
دیوان عدالت شریعت غرا حاضر شوند و بحث نمایند اگر ملزم گردد بردار کردہ شود پس
آیندہ آمد چون حضرت قاضی را در سماع دید پیچ عظیم در درش پیدا گردید خاموش
ایستادہ ماند چون افاقت شد پیغام گذرانید قاضی فرمود کہ سماع بر ہمہ کس حرام نیست
بر بعضے ہا کہ احوال آن شکل پنداشتند حرام و بر بعضے ہا کہ عنایت ایزدی تقدس بکام ایشان
حلال این بفرمود و چند قدم روان شدہ بایستاد فرمود اے عزیز برو و بقاضی و مفتیان
بگو کہ فردا ہمہ علما را حاضر کنند فقیر نیز حاضر میشود اگر این درویش اہل سماع است
سماع مے شنود والا نہ چندین کس بردار نمودہ اند حمید الدین را نیز بردار کردہ باشند
آن شخص برفت و آنچہ حضرت قاضی فرمودہ معلوم ساخت آنہا قبول کردند پس حضرت
قاضی بمرید خود گفت کہ فردا قاضی شہر و مفتیان را در خانہ طلب کن مرید منعم بود ہمہ را
دعوت کرد پس حضرت قاضی فرمود چون قوالان درین شہر پیدا نمے شوند مزامیر ہر قدر
کہ یابند جمع سازند تا ہفتاد و دو مزامیر جمع آوردند و در صحن خانہ داشتند و بالایش پارچہ
جامہ ہا پوشیدند فردا کہ شد قاضی و مفتیان شہر بدعوت سلطان اقالیم حضرت
قاضی حمید الدین قدس سرہ نشستند مفتیان گفتند حمید الدین کجاست کہ این فتنہ
سماع برپا نمودہ است قاضی حاضر بود گفت منم حمید الدین کہ سماع مے شنوم و مباح
میگویم بروایت علما کہ مریض ام و مرض دل دارم و سماع دارو سے درد او ست
بقول حضرت امام اعظم ابو حنیفہ رحمۃ اللہ علیہ تشنہ را وقت فرط تشنگی کہ آب مہیا نباشد

سماع نیافت مشکل پنداشت دست ازوے بضرورت باز داشت قاضی گفت
یا خواجہ من آشفتہ سماع ام از جاے اگر قوالان بیایند سماع بشنوم خضر علیہ السلام
فرمودا ے حمید الدین ازان وقت کہ شیخ جنید بغدادی ترک سماع نمودہ است کہ ہر کہ
سماع میشنود او را بر سر دار میسازند قوالان را خلیفۂ وقت از بیت المال چیزے مقرر
کردہ است تا میگرفتہ باشند و ہرگز در مجلس سماع کسے حاضر نشوند لیکن بعد آنحضرت
خواجہ ناصر الدین ابو یوسف و خواجۂ مودود و شیخ حاجی شریف زندنی چشتی قدس اللہ
اسرارہم سماع بسیار شنیدہ اند و کسے مجال نداشت کہ ایشان را منع نماید و درین ہنگام
خواجۂ عثمان ہارونی نیز سماع مے شنید و خلیفہ منع کردہ بود و علما باوے بحث کردند
آخر الامر خواجہ ہمہ را ملزم ساخت و سواے آنحضرت کسے را زہرہ آن نیست کہ سماع
بشنود قاضی چون چنین شنید خاموش ماند و بشہر در آمد و از بازار ہفت تن غلام بخرید
و ہر کدام غزلخوانی آموخت چنانکہ در چند روز اندرین فن ممتاز بر آمدند بعد ازان حضرت
قاضی متواتر سماع شنید پس این خبر در شہر منتشر شد و اکثر دانشمندان عصر مثل قاضی
سعد الدین و قاضی منہاج سراج و قاضی عماد و سید مبارک غزنوی و مولانا مجد الدین وغیرہ
مدعی گشتند زبان طعنہ و ملامت دراز کردند و گفتند ببینید کہ قاضی حمید الدین بر خلاف
پیران خود سماع میشنود حضرت قاضی چون این مقدمہ بشنید گفت منکہ دامن چشتیان
گرفتہ ام و از خاکروبی درگاہ عرش اشتباہ ایشان نعمت عظیم یافتہ ام کہ در شرح بیان نمیگنجد
مارا توبہ حضرت شیخ جنید بغدادی قدس اللہ تعالے سرہ العزیز حجت نیست پس حضرت
قاضی بعد چندگاہ باز بہ بغداد شریف مراجعت فرمودہ چون بشہر در آمد در خانہ مریدے
کہ او نیز کامل بود فرود آمد و آن مرید منعم حال نیز بود و چہل حجرہ داشت ہمہ بخدمت حضرت
قاضی عرض کرد و الا یک حجرہ قاضی پرسید اے برادر این چرا نگشادی گفت یا حضرت
درین حجرہ شخصے ہست نی نواز از ترس خلیفۂ وقت پنہان داشتہ ام خلیفہ چنانکہ قوال را

رسید و دران حین آنحضرت هفتده ساله و جوان بود هنوز محاسن بر نیاورده بود
که خلافت یافت و خرقه پوشید و آنچنان بود که حضرت سلطان العارفین چهل روز
متواتر حضرت پیغمبر صلے اللہ علیه و آله وسلم را در معامله دید و ارواح دیگر مشائخ
عظام نیز حاضر که میفرمایداے معین الدین قطب الدین دوست خدائے عزوجل است
خرقهٔ خود بدو بپوشان پس حسب الحکم اعلے خرقه یافت و بفرمان والا عیت دہلی
در تصرف گرفت و بعد متوجه شدن خواجه خویش خود هم متعاقب بهندوستان آمد
و بدہلی رسید چنانکه بیان این احوال بیشتر در تذکره مرقوم میگردد انشاء اللہ تعالے
جل جلاله اما تا اکنون چون ذکر حضرت قاضی حمید الدین ناگوری قدس اللہ سره العزیز
درمیان آمده ضرورت شد که سطرے چند از حالات که در مقدمهٔ سماع مناقشه شد
و برهان چشتیان ظاهر گردیده بنویسیم بعد ازان باز بحالات آن قطب الاقطاب
مے پردازم **نقاست** وقتیکه سلطان التارکین حضرت قاضی حمید الدین ناگوری
قدس اللہ سره العزیز بعد تعلیم قطب الاقطاب بدہلی باز گشت گذرش براهے افتاد
که دران راه مرغے بود تقنس نام و آن مرغ هزار و دو صد سوراخ در منقار دارد
و چون بست میشود آواز میکند و از هر سوراخ منقارش آوازهاے انواع انواع
برمے آید حضرت قاضی چون بشنید از اثر صحبت و عنایت حضرت خواجهٔ معین الدین
حسن سنجری قدس اللہ تعالے سره العزیز بحر و استماعش بیخود گردید و بتواجد درآمد
هرچند که ایشان مرید و خلیفه شیخ الشیوخ حضرت شیخ شهاب الدین عمر سهروردی
قدس اللہ تعالے سره العزیز بودند اما توجه و تصرف شاهان چشت غالب آمده
تا دیر در وجد ماند چون افاقت شد خواجهٔ خضر علیه السلام حاضر گردید و گفت
حمید الدین این سماع که تو شنیدی اولیاے کبار و مشائخ پیشینیان شنیده آمده اند
که سید الطائفه حضرت خواجه جنید بغدادی قدس اللہ تعالے سره العزیز چون احوال

بشارت گشت کہ رود بر و تختہ قطب الدین را بنویس و علم دینی بیاموز قاضی گفت
الٰہی جل شانہ قطب الدین کجاست آواز آمد کہ در اوش است پس حضرت قاضی حمید الدین
در طرفۃ العین خود را در اوش یافت فی الحال در محفل مطہر حضرت خواجہ رسید
و تختہ بدست گرفت و پرسید اے قطب الدین چہ نویسم فرمود بنویس سبحان الذی
اسری بعبدہ لیلاً قاضی گفت این خود پانزدہم سیپارہ است حضرت خواجہ فرمود
پانزدہ سیپارہ مادر معظمۂ من بیاد میداشت چون در شکمش بودم و مادرم شب قرآن
خواندے من آن را بتعلیم اللہ تعالے جل شانہ یاد گرفتہ ام قاضی گفت بخوان
خواجہ فی الفور بیاد بخواند قاضی حمید الدین سبحان الذی الے آخرہ بنوشت
و بحضرت خواجہ تعلیم نمود تا بچہار روز حضرت خواجہ قرآن باتمام رسانید آخر
قاضی گفت بابائے من تو دوست حق جل شانہ ہستی ترا خدائے تعالے عزوجل
تعلیم نمودہ و میگوید من رخصت میشوم پس حضرت قاضی آنحضرت را بحضرت
سلطان العارفین خواجۂ معین الدین قدس اللہ سرہ العزیز سپرد و بموجب
حکم الٰہی ایشان را بنظر ظاہری و باطنی تربیت نمود و خود بدہلی مراجعت کرد
و آنحضرت بتحصیل علوم دینی سعی بلیغ مے نمود و در اندک مدت تحصیل علوم تمام
نمود و بمدرین حال جذبۂ الٰہی جل شانہ جلوہ گر گشت از آنجا برآمد و بہ بغداد رسید
و در مسجد امام ابو اللیث سمرقندی رحمۃ اللہ علیہ بشرف ملازمت حضرت سلطان العارفین
خواجۂ معین الدین حسن سنجری قدس اللہ سرہ العزیز مشرف گردید و در آن
مجلس شیخ شہاب الدین سہروردی و شیخ اوحد الدین کرمانی و شیخ برہان الدین
چشتی و شیخ محمد اصفہانی کہ ہر یک اولیاے کامل و اکمل کہ حاضر بودند
ہمہ بخششہاے انواع نعمت و برکت مرحمت فرمودند پس در اندک زمانے کار
حضرت خواجہ بالا گرفت و از نظر تربیت پیر روشن ضمیر بکمالیت مردان

ابن امام المسلمین حضرت امام موسی کاظم ابن امیر المؤمنین حضرت امام جعفر الصادق
ابن امیر المؤمنین حضرت امام محمد باقر ابن امیر المؤمنین حضرت امام زین العابدین
ابن امیر المؤمنین حضرت سید الشہدا امام حسین ابن امیر المؤمنین و امام المتقین
حضرت علی شیر خدا رضی اللہ عنہم و آنحضرت را اول بختیار نام کردہ بودند درہمان اوان
از حق جل و علے قطب الدین خطاب یافتند و بہمین اسم مخاطب گشتند و عمر شریف
آنحضرت بہ پنجاہ و دو سال رسیدہ و بقول بعضے سنی سال ہم باتمام رسیدہ بود
و آنحضرت اندر شکم مادر صاحب عظمت بود چون متولد شد نیز کامل آمد و نصف شب
گذشتہ بود کہ متولد گردید دران ہنگام نور چنان ظاہر گشت کہ تمام خانہ را فرو گرفت
مادرش پنداشت کہ آفتاب طلوع نمودہ است پس دید کہ آنحضرت در سجدہ رفتہ
اللہ اللہ جل جلالہ میگوید مادرش حیران بماند و بتر سید و دہشت خورد تا حضرت
خواجہ سر بر داشت و آن نور بتدریج آہستہ آہستہ کم شد آواز آمد این نور کہ
دیدی سرے بود از اسرار الٰہی کہ اکنون در دل فرزندت نہادیم تقلست
از مادر معظمۂ آنحضرت کہ فرمود چون خواجہ در شکم من بود وقت نماز تہجد کہ برخاستے
و نماز کردے درون شکم من آواز ذکر مسموع گشتے و تا کیپاس ہمچنان مے بود
چون آنحضرت یک نیم سالہ شد و پدر بزرگوارش سید موسے وفات یافتہ
و مادر صالحۂ او پرورش نیکو نمود چون چہار سالہ و چہار ماہہ گشت بمکتب فرستادند
پیش حضرت سلطان العارفین خواجۂ معین الدین حسن سنجری قدس اللہ سرہ العزیز
بردند حضرت خواجہ تختہ بدست گرفت تا چیزے بران بنویسد آواز آمد اے
معین الدین ساعتے توقف کن کہ حمید الدین ناگوری مے آید قطب الدین را
او تعلیم خواہد نمود و از تو کسب کمالات و نعمت مے یابد حضرت خواجۂ اعظم
تختہ از دست بنہاد و اندرین اثنا بہ سلطان التارکین قاضی حمید الدین ناگوری

در ذکر قطب الاقطاب حضرت خواجۂ قطب الدین بختیار کاکی اوشی دہلوی قدس اللہ سرہ العزیز

آنقبلہ ورایع و حلم آن کعبۂ عمل و علم آن پیشوائے اہل تمکین آن مقتدائے راہ دین آن عمدۃ الاولیائے عظام آن قدوۃ الاولیائے کرام آن صاحب دانش و بینش آن شمع جمع آفرینش آن مقام اعلے را پایہ آن علو درجہ را سرمایہ آن مقرب بارگاہ ربوبیت آن سزاوار مقام محبوبیت آن غریق بحر عرفان و آشنائی قلزم مدہوشی قطب الاقطاب حضرت خواجۂ قطب الدین بختیار کاکی اوشی قدس اللہ سرہ العزیز از اکابر اولیا و اجل اصفیا است جمیع مشائخ العصر معتقد و حلقہ بگوش آنحضرت بودند و ثنائے عظیم در تبۂ رفیع داشت و مستجاب الدعوات بود تا ہر چہ از زبان مبارکش برآمدے ہمان شدے و ہر کہ صحبت پاک آن حضرت اختیار کردے صاحب ولایت شدے و ہر کہ نظر لطف نمودے از عرش تا ثرے ہمان ساعت ادراک شدے و مریدان آن قطب الاقطاب اکثر صاحب کرامت گشتے و وے خرقۂ فقر و ارادت از حضرت سلطان العارفین حضرت خواجۂ معین الدین حسن سنجری قدس اللہ سرہ العزیز پوشیدہ نقابست کہ آنحضرت اصل از سادات اوش بود کہ آن قصبۂ ماوراء النہر است و نسب شریفش چنان بہ ثبوت پیوستہ قطب الاقطاب حضرت خواجۂ قطب الدین بختیار اوشی قدس اللہ سرہ العزیز ابن سید موسیٰ ابن سید احمد اوشی ابن سید کمال الدین ابن سید محمد ابن سید احمد ابن سید اسحاق حسن ابن سید معروف ابن سید احمد چشتی ابن سید رضی الدین ابن سید حسام الدین ابن سید رشید الدین ابن سید جعفر ابن امیر المؤمنین حضرت امام محمد تقی الجواد ابن امیر المؤمنین حضرت امام علی موسیٰ رضا

چون ملفوظات اسم سالار مسعود اند رخلفاے آنحضرت نوشتہ آمدہ اند بضرورت
فقیر نیز رقم نمودہ زہے سعادتش کہ بخلفاے حضرت شمار کردہ شود و شاید بہانہ
نجاتش ہمین باشد واللہ اعلم جل شانہ **نقلست** شبے کہ آنحضرت نقل فرمودہ بعد اداے نماز
عشا در حجرۂ خاص رفت و دروازہ را محکم بست محرمان درگاہ کہ قریب بودند تمام شب
صداے پاے مے شنیدند بدان مانند کہ کسے متواجد میشود پنداشتند کہ حضرت خواجہ
در وجد ہستند پس در آخر شب صداے ساکت گشت حتے کہ وقت نماز بامداد رسید
ہر چند کہ دستک زدند و آواز دادند ہیچ اثر ندیدند و نہ جواب شنیدند ناچار دروازہ
کشادند چہ بینند کہ آنحضرت رحلت فرمودہ است **نقلست** دران شب کہ آنحضرت
رحلت فرمود چند کس حضرت رسالت پناہ صلے اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم را
بخواب دیدند کہ میفرماید کہ دوست حق جل وعلے معین الدین حسن خواہد آمد
باستقبال او آمدہ ایم **نقلست** چون آنحضرت برحمت حق پیوست بر پیشانی
مبارک از غیب نوشتہ دیدند حبیب اللہ مات فی حب اللہ پس ششم ماہ رجب المرجب
سنہ ثلث وثلثین وستمائہ برحمت حق پیوست چنانچہ تاریخ وصال آنحضرت
آفتاب ملک ہند است رضی اللہ تعالے عنہ واول قبر شریف آنحضرت
خشتی بود بعد ازان از سنگ ساختند وطریق صندوق بالاے ہمان قبر منور گذاشتند
ازانست کہ مرقد مقدسۂ آنحضرت بلند واقع شدہ واول کسیکہ عمارت روضۂ منورہ
نمودہ خواجۂ حسن ناگوری است وبعد ازان سلاطین مانندہ ساختند وحالا
حضرت شہنشاہ جہانگیر خلیفۂ رحمانی صاحب قران ثانی شہاب الدین
محمد شاہجہان غازی خلد اللہ ملکہ وسلطنتہ پہلوے روضۂ منورہ یک مسجد عالی
از سنگ مرمر مرتب چنان نمودند کہ ہیچ شاہان ماضیہ باین خوبی وکلانی بروے زمین
مسجد نساختہ است اللہ تعالے تقدس شانہ این عمارت را پایندہ دارد وشہم

واگر نیکے بصحبت بدان افتد در اندک روز بسان ایشان گردد و فرمود کہ صادق کیست
کہ در ملک او چیزے نباشد و او در ہیچ چیز نبود و فرمود متوکل آنست معونت
از خلق برگیرد و نہ از کسے شکایت و نہ با کسے حکایت **نقلست** کہ ازان حضرت
سوال نمودند کہ صاحب محبت کیست فرمود آنکہ در آغاز عشق ناچیز گردد و سوال نمودند
کہ تجرید چیست فرمود از غیر بریدن و با دوست آرامیدن و فرمود ہر کہ با دوست بمیرد
گوے نجات از میدان سعادت برد از حال خود فانی و با مشاہدۂ دوست باقی ماند
حق تعالے جل جلالہ متوالی اعمالش بود و او را بخود اختیار کند **نقلست** کہ
آنحضرت چہار دہ خلیفہ داشت خواجہ قطب الدین بختیار اوشی و خواجہ فخر الدین ابن
خواجہ معین الدین و قاضی شیخ حمید الدین ناگوری و شیخ وجہ الدین و سلطان التارکین
شیخ حمید الدین صوفی و شیخ برہان الدین عرف بدو و شیخ احمد و شیخ محسن و شیخ سلیمان
غازی و شیخ شمس الدین و خواجہ حسن خیاط و سالار مسعود غازی و اجیپال جوگی
المعروف بعبد اللہ و بی بی حافظہ جمال قدس اللہ اسرارہم ولیکن این دعا گوے
درویشان خلافت سالار مسعود مسلم نمیدارد بدو وجہ یکے آنکہ سالار مسعود محض سپاہی
ترک بود و از فقیری اصلا و مطلقا چاشنی نداشت و خواہر زادہ سلطان محمود غزنوی است
چون از سلطان محمود بعد ادت حسن میمندی جدا شد خرد سال بود و باشکر بسیار کہ
در ہندوستان آمد از جنگہاے کفار فرصت نیافت تا شہید گشت دوم آنکہ در زمان
حضرت سلطان العارفین و سالار مسعود خیلے تفاوت است کہ ہرگز عقل باور نمیکند
از انکہ عہد نزول اجلال حضرت خواجہ در زمان راجہ پتھورا واقع گشتہ و عہد سالار مسعود
در زمان سلطان محمود غزنوی و سالار مسعود در سنہ اربع وعشرین واربع مائۃ شہید شد
و سنہ رحلت حضرت خواجہ ثلث وثلثین ستمائۃ مقرر است از اینجا تفاوت مدت
عہد یک دیگر تصور باید نمود کہ چہ مقدار است آیندہ خداے عز وجل آگاہ است اما

و نیز فرمودہ کہ سالہا درین درگاہ طالب بودم عاقبت بجز حیرت و ہیبت نیافتم
چون بدرگاہ حق جل و علے بمنزلۂ قرب رسیدم ہیچ زحمتے نبود اہل دنیا را مشغول
بدنیا دیدم و اہل آخرت را محجوب و مدعیان را بدعوے و ارباب تقوے را بتصوف
ہمہ را پشت پا زدم و فرمود اہل عشق آنست کہ اگر نماز بامداد گذارد تا بامداد دیگر
محو در خیال دوست باشد و فرمود دل آتشکدۂ محبت است کہ ہر چہ در و افتد بسوزد
و ناچیز گردد زیرا کہ ہیچ آتش بالاتر از محبت نیست و نیز فرمود درویش آنست کہ
ہر کس پیش او بحاجت آید محروم باز نگردد و فرمود عارف کسے است کہ دل خود
از کونین بر دارد و فرمود عارف ترین خلق بحق آن بود کہ متحیر تر باشد و فرمود
عارف آنرا گویند کہ ہر دم از عالم غیب صد ہزار تجلی بر و ظاہر شود و در یک زمان
چندین حال بر وے پدید آید و در یکدم زدن بیک گام از عرش بگذرد و بقدم دیگر
بمقام خویش باز آید و عارف کامل را نظر آن باید کہ ہر چہ تقدیر میشود بدو معاینہ
باشد و فرمود کہ کمترین درجۂ عارف آنست کہ صفات از عجب طاعت توبہ زیرا کہ
عجب بدتر از گناہ است توبہ از گناہ یکے و از عجب ہزار و فرمود عارف آنست
کہ در عالم سلوک بجز خداے عزوجل از کسے یاری نخواہد و فرمود عارف را سہ کن است
اول ہیبت دوم تعظیم سوم حیا ہیبت آنست کہ منفعل از تقصیرات خود باشد
و تعظیم آنست کہ پیوستہ در طاعت کوشد و حیا آنست کہ جز حق نظر بر غیر نیندازد
و فرمود ہر شغل و عمل گفتگوے کہ از اہل سلوک و طائفۂ عشق در وجود می آید آن ہمہ
بیرون پردہ است چون درون پردہ راہ یابد خاموشی و سکونت و آرام گیرد
مثال گوہرے کہ در او آواز ہو اگر عاشق دلیری کند غائب است از دوست
چون حضوری حاصل آید چہ جاے گفتگوست و فرمود کہ عاقبت در صحبت نیکان باش
ہر چند کہ کسے بد باشد چون بصحبت نیکان برسد اثر صحبت ایشان رفع بدی نماید

بدان بربستہ و کشایش کارہا بہ وے دیدہ اند و بسبب آن بمنزل گاہ قرب و کمال
رسیدہ اند اول مقام تائبان کہ اشارت بمقام آدم علیہ السلام است دوم مقام
عابدان کہ مقام اویس علیہ السلام است سوم مقام زاہدان کہ مقام مسیح علیہ السلام است
چہارم مقام راضیان کہ مقام ایوب علیہ السلام است پنجم مقام قانعان کہ مقام
یعقوب علیہ السلام است ششم مقام جاہدان کہ مقام یونس علیہ السلام است ہفتم
مقام صدیقان کہ مقام یوسف علیہ السلام است ہشتم مقام متفکران کہ مقام شعیب
علیہ السلام است نہم مقام مسترشدان کہ مقام شیث علیہ السلام است دہم مقام
صالحان کہ مقام داؤد علیہ السلام است یازدہم مقام مخلصان کہ مقام نوح علیہ السلام است
دوازدہم مقام عارفان کہ مقام خضر علیہ السلام است سیزدہم مقام شاکران کہ
مقام ابراہیم علیہ السلام است چہاردہم مقام محبان کہ مقام افضل الانبیا ختم الانبیا
پیغمبر ما حضرت محمد مصطفےٰ صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم دہم آنحضرت فرمودہ کہ اہل طریقت را
دہ چیز شرط است اول طلب حق دوم طلب مرشد کامل سوم ادب چہارم رضا
پنجم محبت و ترک ہ فضول ششم تقوےٰ ہفتم استقامت شریعت ہشتم کم خوردن
و کم خفتن نہم عزلت گرفتن از خلق دہم صلوٰۃ و صوم و فرمودہ کہ اہل حقیقت را
ہیزدہ چیز لازم است اول آنکہ در موقف کامل بود و بخدائے عزوجل رسیدہ باشد
دوم آنکہ از ہیچکس نترسد و نترساند و بدی در حق کسے نہ اندیشد سوم آنکہ راہ حق نماید
و با خلق چیزے گوید کہ فائدۂ دنیا و آخرت دران مرتب باشد چہارم تواضع پنجم عزلت
ششم آنکہ ہر کرا بیند عزیز و محترم دارد و خود را از ہمہ کمتر و حقیر شمارد ہفتم
رضا و تسلیم ہشتم صبر و تحمل بہر درد و رنج نہم سوز و گداز و عجز و نیاز دہم
قناعت و توکل و ہم آنحضرت فرمودہ کہ عاشق ہمہ وقت محو عشق است اگر
ایستادہ است در ذکر و دست است و اگر در طواف است اندر ہیبت و عظمت اوست

شیخ نظام الدین اولیا قدس اللہ سرہ العزیز صحبت داشت و قبر شریف او در قصبہ بانجھر
سمت مغرب است و از یکے بنا بر حضرت خواجہ شیخ بایزید است و او در خرد سالی غائب
شدہ بود و در زمان سلطان المعظم خلجی بعد مدت بعید باز آمد سلطان او را ریاست
اجمیر داد چون مدتے بگذشت مردم از روے عناد در فرزندی او سخنی پیدا نمودند حتے کہ
بہ سلطان وقت رسانیدند بادشاہ علما و فضلا و مشائخ اکابر ملک و نواحی جمع ساخت و
استفسار اینحنی نمود آخر الامر شیخ حسین ناگوری و مولانا رستم کہ قدوۂ علماے زمانہ بودند و
دیگر اکثر اکابر نامدار گواہی دادند کہ ہمین شیخ بایزید از فرزندان شیخ قیام الدین ابن خواجہ
حسام الدین سوختہ ابن خواجہ فخر الدین ابن سلطان العارفین حضرت خواجہ معین الدین حسن الحسینی است
بعد ازان شیخ حسین ناگوری بفرزندان شیخ بایزید نسبت کردہ و خطہ دادہ مردم کہ در فرزندان
حضرت خواجہ سخن میگفتند و اختلاف دارند ہمین شیخ بایزید است و در دیگران ہیچ سخن
ندارند و لیکن ہمہ بر غلط رفتہ اند از انکہ این اجرا پیش اکثر سلاطین دہلی ماند و گذشتہ است
و از اکابران متحقق شدہ قول عام چہ اعتبار دارد اللہ سبحانہ تعالے و تقدس این اولاد
امجاد آنحضرت را ابد الآباد پاینده دارد بحرمۃ النبی و آلہ الامجاد **نقلست** کہ شخصے
بخدمت حضرت شیخ فرید الدین شکر گنج قدس اللہ سرہ العزیز آمد و زمین خدمت ببوسید
و گفت یا حضرت وقتے در خواب دیدہ بودم کہ حضرت خواجہ معین الدین چشتی قدس اللہ
سرہ العزیز شش نان بہ بندہ عنایت نمودہ اند ازان باز تا امروز قریب شصت سال است
کہ آن وظیفہ بے ناغہ بمن میرسد فرمود این خواب نسبت کرم اللہ تعالے جل شانہ و بارہ نسبت
کہ آنحضرت بر تو مہربانی نمودہ کہ ہرگز با فلاس مبتلا نشوی **نقلست** کہ آنحضرت فرمودہ
اگر مرشد کامل با طالب صادق سخن گوید وے را باید کہ بگوش دل بشنود و ازان تجاوز نہ نماید
و ریاضت و مجاہدہ پیش گیرد و در پیروی پیران خود جد کند چنانکہ خواجگان یا رحمۃ اللہ
علیہم اجمعین چہارده مقام اختیار کردہ اند و آنرا دستور العمل ساختہ اند و مدار کار

بایک جماعۂ درویشان برین ہستند کہ آن سہ فرزندان از بی بی عصمت اند و بعض گویند
کہ خواجۂ ابو سعید از بی بی عصمت است و آن دو دیگر از بی بی اُمیہ سوائے این ہیچ سخن
در اولاد امجادش نیست چنانکہ شیخ فرید نبیرۂ سلطان التارکین حضرت شیخ حمید الدین ناگوری
قدس اللہ سرہ العزیز از جد بزرگوار خود نقل کردہ کہ میگفت چون خواجۂ ما را فرزندان
حاصل شدند روزے بابندہ فرمود اے حمید الدین پیش ازین کہ جوان بودم ہر چیہ
از رب العزت جل شانہ مے طلبیدم فی الحال مے یافتم حالا کہ پیر شدم و فرزندان پیدا گشتند
بدعا حاجت میشود و کار بدرنگ حاصل میگردد بندہ عرض نمود کہ بحضرت پیر دستگیر روشن است
کہ چون عیسیٰ علیہ السلام از حضرت مریم علیہا السلام متولد نشدہ بود میوۂ زمستان در تابستان
از غیب بدو میرسید و بے محنت و منت در محراب مے یافت چون مسیح علیہ السلام تولد شد
حضرت مریم انتظار نمیکشید کہ ہمچنان بے تلاش بیاید فرمان شد کہ ہر دو شاخہاے خرما
بجنبان خرماے تازہ بر تو میریزد ازان باز ہمچنان نمود و بہ تردد رزق مے یافت و
در اوقات سابق و حال این قدر تفاوت ہست ولیکن در قدر دو مرتبہ دوستان خداے
عزوجل کہ نزدیک خداے عزوجل است نقصان نیست و تصرف ولایت ایشان
باقیست آنحضرت چون این جواب بشنید پسند کرد و فرمود آرے ہمچنین است و گویند
کہ خواجۂ فخر الدین والد حضرت سلطان العارفین بسیار صاحب علمت بود و بعد
حضرت خواجہ بست سال زندہ ماند پس در قصبۂ سروار کہ از اجمیر شانزدہ کروہ ہست
برحمت حق پیوست و ہما نجا نزدیک حوض آن قصبہ مدفون است و خواجۂ
حسام الدین فرزند خرد آنحضرت غائب شد و بصحبت ابدالان پیوست و پسر خواجۂ
فخر الدین خواجۂ حسام الدین سوختہ نام داشت کہ نبیرۂ خواجہ با تفاق پیر صاحب
کرامت و بزرگ روزگار بود با روح جد بزرگوار خود نسبت تمام داشت و پیش از
ارادت ریاضت و مجاہدہ از حد گذرانیدہ بود و با حضرت سلطان المشائخ

چون بیدار شد بخدمت آنحضرت آمد و این حقیقت ظاہر نمود آنحضرت فرمود کہ اگرچہ
پیر شدہ ام لیکن فرمان کونین مطاع سرکار عرش اقتدار را انکار نمیتوانم کرد پس
عقد نکاح بستند و بی بی عصمت را کہ دے عمۂ امیر سید حسین خنگ سوار رحمۃ اللہ علیہ است
بخانہ آوردند و بعد ہفت سال ازین واقعہ آنحضرت رحلت نمودند باین حساب عمر گرامی او
نود و ہفت سال میشود و بعض گویند کہ بعد این واقعۂ مذکور ہفتاد سال در قید حیات بودند باین وجہ
عمر شریفش بہ یکصد و ہفت سال میرسد و آنحضرت زن دیگر کہ خواست چنین بود کہ شبے حضرت
رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم را در واقعہ دید کہ میفرماید معین الدین تو دین مائی نباید کہ
سنت من ترک سازی اتفاقاً ہمان شب حاکم قلعۂ پٹلی ملک خطاب نام بر سر کافران تاختہ بود
دختر راجۂ آن دیار اسیر نمودہ آورد و بخدمت حضرت خواجہ گذرانید و آنحضرت وے را قبول نمود و بی بی
اُمیہ نام گذاشت پس ازان تاج المستورات دخترے بوجود آمد بی بی حافظہ جمال نامش کردند
و بی بی حافظہ جمال نہایت پاک و پارسا بود و در ریاضت و مجاہدہ بخدمت والد بزرگوار خویش
بحدے گذرانیدہ بود کہ در خلفاے کامل آنحضرت سپردہ شد و مرقد مطہرۂ آن زین المخدرات
پائین مرقد آنحضرت است و بفت شرحی آن کاملہ شیخ رضی الدین نام داشت و ازو دو پسر
بوجود آمدہ بودند و آن ہر دو بحالت طفولیت درگذشتند مردم عوام میگویند کہ بی بی
حافظہ جمال دختر حقیقی حضرت نیست و دختر خواندہ بود محض غلط است ازانکہ این مقدمات
در کتب معتبرہ حسب تحریر ہذا کہ تحریر کردم مندرج است قول عامی اعتبار نمے دارد
ازانجہت کہ اہل عام ہمچنان حرف نادرست دربارۂ فرزندان آنحضرت نیز دارند میگویند
کہ آنحضرت ہیچ پسر نداشت و این خود مقرر است کہ ازان حضرت سہ فرزند ارجمند
در عرصۂ جہان بوجود آمدند حضرت خواجہ ابو سعید و حضرت خواجہ فخر الدین و حضرت
حسام الدین و درین ہر سہ اختلاف آنست کہ این ہر سہ صاحبزادگان از بی بی عصمت اند
یا از بی بی اُمیہ قدوۃ المحققین حضرت سید محمد گیسو دراز قدس اللہ سرہ العزیز

و کاردے برآورد و پیش حاضران انداخت حضرت فرمود اے مرد ستر ہمہ کس پوشیدہ باید داشت زنہار افشاے راز کسے نکن پس آن شخص پیش آمد و سر در پاے مبارک آنحضرت انگند و گفت یا حضرت بفرماے تا مرا سزا دہند بلکہ ببخشند فرمود اے عزیز طریقۂ ما آنست ہر کہ با ما بدی کند در برابرش نکوئی بکنیم تو خود با ما بدی نکردی این بفرمود و سرش بر داشت و در بارۂ او دعا نمود و گفت یا حق جل شانہ این مرد را توفیق نیک عطا کن بمجرد دعا دلش نرم گردید و خدمتگاری آنحضرت اختیار نمود تا از برکت دعاے آنحضرت چہل و پنج حج نصیب وے شد و در جوار کعبہ برحمت حق پیوست و در قبرستان مجاوران مکۂ معظمہ مدفون شد **نقلست** کہ روزے آنحضرت با شیخ اوحد الدین کرمانی و شیخ الشیوخ حضرت شیخ شہاب الدین عمر سہروردی قدس اللہ اسرارہما یکجا نشستہ بودند و ذکر خداے عز و جل مے کردند ناگاہ سلطان شمس الدین تیر و کمانے بدست گرفتہ از پیش ایشان میگذشت نظر آنحضرت برش افتادہ فی الفور فرمود کہ یاران این کودک شاہ دہلی میشود از انکہ در روح دیدہ ام کہ این شخص از بیجہان نرود تا سلطان دہلی نگردد و آخر الامر ہمچنان بظہور آمدہ کہ در اندک مدت سلطان دہلی گشت **نقلست** کہ آنحضرت در عہد سلطان شمس الدین انار اللہ تعالے برہانہ دو مرتبہ بدہلی تشریف ارزانی فرمود مرتبۂ اول کہ از دہلی باجمیر تشریف برد متاہل گردید و آنچنان بود کہ میر سید وجیہ الدین مشہدی در اجمیر حاکم بود دخترے داشت پاک و پارسا بی عصمت تمام چون بحد بلوغ رسیدہ پدرش میخواست کہ در نکاح شخصے در آرد تا کسے لائق در خور حال او نے یافت درین اندیشہ بود کہ شبے امیر المؤمنین حضرت امام جعفر صادق رضی اللہ عنہ را بخواب دید کہ میفرماید اے وجیہ الدین حکم حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم چنانست کہ این عاجزۂ خود را بقطب المشائخ حضرت خواجہ معین الدین حسن الحسینی بسپارے

سال باز بطرف خراسان معاودت کرد وجہ تسمیہ اجمیر آنست کہ اجا نام راجہ بود کہ تا حدود
غزنین در تصرف داشت و میر بزبان ہندکوہ چون آن راجہ عمارت بر کوہ ساخت اجمیر
نامش نمود و اول در ہندوستان کہ بالاے کوہ عمارت کردند اجمیر است **نقلست** از قطب الاقطاب
حضرت خواجہ قطب الدین بختیار اوشی قدس اللہ سرہ العزیز کہ مے فرمودند مدتے کہ بندہ در خدمت
حضرت پیر دستگیر خود ماندہ ہرگز آنحضرت را بر کسے اعتراض ندیدم مگر روزیکہ حضرت خواجہ
در جملہ میگذشت یکے از مریدان شان شیخ علی نام ہمراہ بودہ شخصے آمد و پیرا گرفت و
تشنیع نمود از بہر آنکہ چند درم قرض بر ذمہ او بود آنحضرت چون چنین بدید بلا نیست پیش آمد و
فرمود کہ چند روز دیگر مہلت دہ ہر چند آنحضرت شفاعت کرد فائدہ نداشت خواجہ بغضب شد
ورداے کہ بر کتف مبارک داشت بر زمین بگستردو آن رداے از قدرت الٰہی جل جلالہ پُر از
دراہم گشت پس بدو اشارت نمود کہ انچہ حق تست ازین جملہ بردار آن شخص دست دراز کرد
و خواست کہ از حق خود زیادہ گیرد دستش خشک گردید فریاد بر آورد کہ یا حضرت توبہ کردم
و حق خود نیز بحل نمودم و من بعد ہرگز چنین نکنم حضرت خواجہ در بارہ او مہربان شد و دوگانہ
ادا نمود و دست بدعا برداشت و گفت الٰہی جل شانہ چون از صدق و اخلاص توبہ نمودہ است
بکرم عمیم خود دستش را شفا بخش فی الحال دست او نیکو شد و سر در قدم مبارکش افگند و بقیۃ العمر
خادمی آنحضرت اختیار کرد و در جماع خوادم داخل شد **نقلست** کہ روزے آنحضرت نشستہ بود
مردے بیامد و زمین خدمت بوسید و بنشست و گفت یا حضرت از دیر مرا آرزوے ملازمت بسیار بود
الحمد للہ تعالے کہ اکنون آن سعادت عظمے میسر آمد این سخن مکرر بر زبان راند و حضرت خواجہ
جانب او نگاہے کرد و تبسم مے نمود و بعد ساعتے فرمود کہ اے مرد ہر نیتے کہ آمدی
پیش آئی و وعدۂ خود با تمام رسان ازین سخن ہیبتش لرزہ افتاد و مانند بیدے لرزید و
سر خود بر زمین زد و بعجز و نیاز پیش آمد و گفت یا حضرت شخصے کہ مرا بجہت ہلاک شما فرستادہ است
بر حضرت روشن است و مامور بطمعے بودم و مرا از تہ دل این قصد نبود پس دست در بغل کرد

از شادی می پیوند و پسند کرده آمد و بعرض رسانید تا حضرت در آنجا تشریف ارزانی داشتند
چون مقیم شدند بعد ازان حضرت سلطان العارفین چند کس پیش راجه فرستادند و فرمودند
که بآن کافر گمراه رفته بگویند که اے سنگدل ترا آنها که اعتقاد تمام بوده بفرمان خدائے
عزوجل آنها خود مسلمان شدند اگر بهبودی خود میخواهی تو نیز به یگانگی خدائے تعالے جل شانه
اقرار بنما والا نه خوار و پشیمان میشوی پس آنها که باین امر مامور بودند پیش وے رفتند
و ویرا دعوت باسلام نمودند اصلا بدو هیچ کارگر نشد و قفل ظلمت از دلش برنکشاد
کلیم نخبت کسے راکه یافتند سیاه ۰۰ آب کوثر هرگز سفید نتوان کرد ۰۰ بنابران برگشته آمدند
و ماجرا بعرض رسانیدند حضرت خواجه چون حقیقت بشنید در مراقبه شد و بعد دیرے
چشم بکشاد فی الفور فرمود که اگر این بدبخت بخدائے عزوجل ایمان نیاورد وے را زنده
گرفته بدست لشکر اسلام دادم آخر الامر همان شد تا بعد مدت قلیل سلطان شهاب الدین
که اورا معز الدین سام نیز گویند در خراسان خوابے دید که در هندوستان پیش حضرت خواجه
ایستاده است و حضرت خواجه مهربانی نموده مے فرماید که اے شهاب الدین خدائے تعالے
جل جلاله سلطانی هند بتو عنایت فرموده است زود بدین جانب توجه کن و این راجه بدبخت
برگشته را زنده بگیر و بسزا برسان چون سلطان شهاب الدین بیدار شد او را ازین واقعه
حیرت رویداد و با خردمندان و فاضلان بیان نمود همه زبان ثنا کشوده مژده فتح دادند
و خاطرش بهمه ابواب تسلی کردند تا همت از خواجه خواسته متوجه هندوستان شد و بعد
طی مراحل به اجمیر رسید و با راجهٔ اجمیر حروب بدفعات واقع شد آخر نسیم ظفر بر پرچم علم
سلطان معز الدین سام بوزید و آن راجه کافر بموجب فرموده آنحضرت بدست
غازیان لشکر اسلام زنده آمد او را اسیر کردند و مملکت او را تاراج نمودند و سلطان
بهمت و مدد آنحضرت بفتح و فیروزی بدهلی مراجعت نمود و بعد قتل شدید راجهٔ پتهورا را
نیز گرفتار نموده در سنه ستة و ثمانیه بر تخت سلطنت دهلی نشست و بعد چهار و پنجسال

بجامے آوردند و میگفتند کہ معین الدین دوست حق جل وعلے آمدہ است خوشا حال آنکس
کہ وے را دریابد و خدمت کند پس حضرت خواجہ فرمود اے اجیپال ازین بیشتر جاے نازک
وراہ باریک تر است اگرچہ ما برویم ولیکن ترا نگذارند زیرا کہ ہنوز استعداد آن پیدا نکردی پس
بہتر آنست کہ ازینجا برگردی گفت ہرچہ فرمان شود حضرت خواجہ فرمود چشم فرو بند فرو بست پس
فرمودند بکشا بکشاد و خود را پیش حضرت خواجہ درہمان مقام دید کہ بودند تا آنحضرت رو بسوے
اجیپال نمودہ فرمودہان اجیپال انچہ دلت میخواست دیدی گفت یا خواجہ ازان زیادہ تر
دیدم کہ میخواستم فرمود دیگر چہ میخواہی گفت یا حضرت میخواہم کہ دائم زندہ باشم حضرت خواجہ
درین تامل فرمودہ درمراقبہ رفت فرمان ایزدی جل شانہ وارد گردید کہ اے معین الدین
در حق او ہر انچہ میخواہی بخواہ تا دعایت مستجاب گردانم خواجہ چشم بکشاد و دوگانہ ادا نمود
و در حق او ہرچہ دعا نمود بمجل اجابت مقرون گشت پس اجیپال را پیش طلبید و دست مبارک
بر سر و روئش فرود آورد و مژدۂ حیات تا قیامت بداد لیکن از نظر مردمان غائب باشی
و آن ہمچنان شد چنانکہ میگویند کہ درہمان کوہہاے اجمیر پیدا شد و با بعضے مردم ملاقات
نمودہ است لیکن بصورتیکہ کسے او را نشناسد و قتے با ہیزم کشے ملاقی شدہ بود و او را شیر برنج
خوراند الغرض از برکت صحبت پاک آنحضرت بدرجۂ کمال مردان رسید و خرقہ یاقت و ہر شب جمعہ
تا اکنون گویند کہ بزیارت روضۂ منورۂ حضرت خواجہ مے آید و این عجب نیست و بعد ہذا
چون راجہ و راجہا و جملہ جماعت کافران صورت حال مشاہدہ نمودند بسان شادی دیو
از اجیپال نیز نومید گشتند و مقہور گشتہ باروے زرد رفتند پس شادی و اجیپال بخدمت
آنحضرت التماس نمودند کہ حالا حضرت مقام در شہر مقرر سازند تا خلائق بمقدم شریف
مستفیض گردد و آنحضرت التماس او را قبول کرد بہ محمد یادگار نام خادم خاص خود را ام
فرمود تا درون شہر رفتہ جاے مناسب برا ے فقرا خوش کند محمد یادگار فرمان
بجا آورد و در شہر رفتہ جائیکہ الحال روضۂ منورۂ آنحضرت واقع است و در اصل آنجا

شود در آنوقت حضرت خواجہ بسوے کفش خوفگاہ نمود و فرمود کہ اے کفشہاے من بروید
و این کافر بے سعادت را چندان بر روے زنید کہ بزمین برسد بعدہ بجانب مارے اشارت
کرد کہ برخیز و این کفشہا را بسوے آن کافر بتاب کن او فرمان بجا آورد و ہمہ مردم میدیدند
کہ کفش بر ہوا میرفت تا بر سر اجیپال رسید گاہ بر سر و گاہ بر روے طراق طراق زدہ زدہ
او را فرود آوردند چون اجیپال بزمین آمد از کردۂ پشیمان شدہ برفت و سر در پاے
فلک فرساے آنحضرت انداخت حضرت خواجہ قدرے آب در قدح نمودہ باو عنایت فرمود
اجیپال فی الحال در کشید ہر شرک و ضلالت کہ بدلش بود محو گردید و بصدق دل
کلمۂ طیب بر زبان آوردہ مسلمان شد حضرت خواجہ وے را پیش طلبیدہ دست حق پرست
خود بر سرش فرود آوردہ فرمود کہ اے اجیپال ہر چہ در خاطر آرزو داری اظہار کن اجیپال
زمین خدمت ببوسید و بعد ستایش و سپاس التماس کرد کہ اے خواجہ طالبان حق بریاضت
و مجاہدہ بمقامے میرسند رتبۂ آن مقام مرا نیز کرامت فرما حضرت خواجہ فرمود آن مقام
وقتے معلوم شود کہ صحبت فقرا اختیار سازی و مجاہدہ پیش گیری عرض کرد کہ آنچہ حضرت
میفرمایند راست است اما آرزوے دارم کہ چیزے از ان معاینہ کنم حضرت خواجہ در مراقبہ
رفت و بعد از ساعتے چشم بکشاد و سوے اجیپال نگاہ نمود فی الحال از نظر اجیپال
عالم ظاہر غائب گردید و خود را در ملازمت آنحضرت بعالم باطن یافت و دید کہ آنحضرت
پرواز کنان سوے آسمان میروند و خود اجیپال نیز بدنبال حضرت مے شتابد و از آسمانہا
در گذشتند و بر ہر آسمان کہ حضرت میگذشت اجیپال متعاقب میماند و فریاد میکرد کہ یا حضرتم
ملکوت اطباق شما دانم نمیگذارند کہ ہمراہ بیایم آنحضرت چون متوجہ میشد آواز از غیب
آمدے کہ اے فرشتگان اجیپال را نیز بدوستی معین الدین بگذارید پس میرفتند تا بمقامے
رسیدند کہ اجیپال را ازان مقام حیرت افزود آن مقامے بود عجیب و لطیف کہ لطافتش
در بیان نگنجد پس جمعے از ملائک دید کہ خیل خیل مے آمدند و تعظیم در خدمت آنحضرت

از مدتے آب نداشت شادی آن قدح پر آب گرفتہ بخدمت آنحضرت آمدہ بایستاد
چون کافران ایمحال معاینہ نمودند آتش در نہاد ایشان زیادہ تر ملتہب گردید و
در کار سحر خوانی بیشتر سعی میکردند و در عقل ناقص خود تصور مے نمودند کہ بدین وسیلہ
کارے از پیش برند درین باب ہر دم مقید تر شدند تا کار بجاے رسانید کہ از کوہہا
صد ہزاران مار بجانب حضرت خواجہ سر میدادند و سنگسار یہاے نمودند آن مارہا
چون بخط دائرۂ حصار میرسیدند سر بخط دائرہ نہادہ مے ماندند تا حضرت خواجہ
بیاران خود امر فرمود کہ این ماران را بے محابا گرفتہ سوے کوہہا بیفگنند یاران فرمان
بجا آوردند چون ماران را گرفتہ سوے کوہہاے انداختند ہر جاکہ این ماران مے افتادند
نہال از زمین سر بر میکشیدند و درخت سایہ افگن نمود ار میگشت پس آتش ہر طرف
باریدند و اخگرے درون دائرہ نیفتاد ہمچنان ہر سحر کہ آن ساحران میکردند باز بسوے
ہمان قوم رجعت مے نمودند و آنہا را خراب میساخت و او نا بر آنہاے بارید چندانکہ
این اجیپال و ہمہ کافران عاجز آمدند آخر الامر اجیپال از روے راجہ نادم شدہ پیشتر آمدہ
گفت اے مرد خداے ہر چند مردان دیگر بسر آمدے و این جماعہ را عاجز گردانیدے
الحال من کہ اجیپال ام کارت بمن افتادہ انیک بر تو رسیدہ ام اگر میتوانی برخیز و ازین محل
خود را بسلامت ببر ورنہ بینی کہ ہمین زمان بر آسمان رفتہ چندان بلا بر سرت بگمارم
کہ در صدد آن عاجز آئید و آنحضرت بسوے یاران کرد و گفت چہ مے شنوید کلام و دعاے
کہ ہمہ بر خود مے ستاید و تہدید مے نماید مثل سگے کہ وقتیکہ عاجز باشد عوعو زیادہ میکند
باز اجیپال کلمات دیگر گفتہ بتر سانید آنحضرت شنیدہ تبسم شدہ فرمود اے کافر
ہمان مثل است ؎ تو کارے زمین را نکو ساختی ۔۔ کہ با آسمان نیز پرداختی ۔۔ اجیپال
ازین سخن منفعل شدہ بسان مار بر خود پیچید و پوست آہو بر ہوا پرتاب نمودہ و خود بر جست
و بر آن پوست نشست و بجانب آسمان پرواز نمود تا بحدے رسید کہ از نظر مردمان غائب

چنانکہ کسے ندیدی و ہر مرتبہ اجیپال خبردار میگشت و بعلم سحر بازروشن میساخت
حتے کہ ہفت مرتبہ این واقعہ بدو روے داد چون آنحضرت بآمدن شان آگاہی یافتند
وضو مکمل نمودہ خود برخاستند و برگرد خود تا دور خطے کشیدند و یاران خود را ہمت دادند
پس آن بخت برگشتگان نزدیک تر رسیدند و ہر چند بافسون گری خواستند کہ تا پاے
درون دائرہ نہند مجال نماند و شادی دیو را دیدند کہ دست بستہ در خدمت حضرت
خواجہ ایستادہ است فغان برآوردند و گفتند اے دیو ما سالہاے سال خدمتہاے تو
میکردم مبلغہا خرچ نمودیم بدین جہت کہ تو روزے بکار ما بیائی و تو رفتی و غلام مسلمانے
شدی شادی دیو ہیچ سخن آنہا بگوش نمیکرد و آن ناپاکان شور و غوغا بیشتر کے نمودند
و ساحران بکار خویش مشغول شدند تا آنحضرت و سوے آن قوم کردہ فرمودای گمراہان
چہ میگوئید و چرا با ما پیچیدہ اید آیا میخواہید کہ ہمہ نیست و نابود گردند گفتند ما یان بدیو خود
کہ سالہا پرستش او کردہ بودیم نصیحت میکنم شاید کہ از ما باشد و او با فسون شما
چنان از ما روگردان شدہ کہ اصلا سخن ما بگوش نمیکند و نگاہے بجانب حال ما ندارد
حضرت خواجہ فرمود کہ اگر او را دل سوے شما خواہد بود از طلب و دلاسا سے پیش شما
خواہد آمد اجیپال جوگی و جملہ کفرہ ہر چند بدلاسا مے فریفتند و بسوے خود میکشیدند
و سخن ملائم مے گفتند و بوعدہ ہا امیدوار میساختند جوابے از و نمے شنیدند
چون آنحضرت فرمودند اے شادی فی الفور گفتی لبیک یا حضرت پس حضرت خواجہ
قدحے برداشتند و بدست مبارک خود بوے دادند و فرمودند کہ اے شادی این
قدح را ازین حوض اناساگر پر کردہ بیار و بوقت پر کردن اسم یا بدوح بر زبان
روان کن شادی نام مقدس حضرت حق جل و علے بر زبان آوردہ روانہ شد
و بر کنار حوض آمد ہمین کہ یا بدوح بگفت و قدح پر نمودن خواست تمام آب حوض
بقدرت خداے عزوجل در ان قدح در آمد چنانکہ گوئی آن حوض

آورد و گفت یا حضرت از دیدن جمال حضرت بغایت شادمان شدم آنحضرت فرمود کہ ما نیز ترا شادی دیو نہادیم آخر الامر چون آن کفرہ فجرہ منہزم شدند و گریزان پیش مہاراجہ رفتند تمامی ماجرا بیان کردند راجہ گفت زینہار با ایشان بے ادبانہ پیش نیائید کہ در ساختن چنین درویشان آسان نیست درین اثنا سارباں بے ادبانہ ایستادہ بود او نیز تمامی ماجرا شتران معلوم ساخت راجہ گفت کہ تا حال ہم شتران از جا برنخاستہ اند سارباں گفت کہ مہاراجہ سلامت از آن باز کہ از زبان آن درویش برآمدہ بود کہ شتران از اینجا برنخیزند از جاے ہم نہ جنبیدہ اند مہاراجہ گفت علاج این غیر آن نیست کہ پیش ہمان درویش بروے و سر خود در پیش پایش نہی و الحاح نمائی سارباں برفت و ہمچنان نمود حضرت خواجہ عجز بش بسیار دیدہ فرمود بروشتر انت برخاستہ اند سارباں کہ پیش شتران خود آمد دید کہ شتران برخاستہ اند ہمان زمان این ماجرا براجہ رسانید راجہ در حیرت ماند و اندیشہ ناک شد معرکہ اجیپال گویند دران نواحی جوگی بود اجیپال نام کہ در تمام ہند آن در سحر و طلسم نظیر نداشت و پیرایک ہزار و پانصد چیلہ بودند از انجملہ ہفتصد چیلہ افسونگر باقی در طریقۂ خود کامل العیار بودند مہاراجہ باوے اعتقاد و اخلاص بغایت داشت اورا طلب کرد و تمامی ماجرا بدو گفتہ فرستاد جوگی چون بشنید ہمہ چیلہ ہاے خود را جمع نمودہ در شہر آمد و با مہاراجہ ملاقات نمود و راجہ منتہا نمود تا دیرا برین آوردہ کہ از حضرت خواجہ انتقام کشد جوگی دلاسایش بسیار نمود و لاف ساحری چندان زد کہ در بیان نیاید و راجہ را یقین شد انچہ آدمی گوید راست است پس روز دیگر مہاراجہ و اجیپال جوگی و چیلہایش با مردم تمام شہر و نواحی و خیل و حشم انبوہ جمع نمودہ بسوے حضرت روانہ گشتند و اجیپال جوگی بر پوست آہو نشستہ بر ہوا میرفت تا نزدیک بمقام آنحضرت رسیدند و از غلوے مردم غلغلہ افتاد و در میان راہ ہر مرتبہ کہ خطرۂ فاسد در حق آن سلطان العارفین مے آورد نابینا مے شد

ناچار ترک محاربہ نمودہ پشیمان شدہ در آن بتخانہ ہا کہ معبد ایشان بود رفتند و در آنجا
دیوے بود پیش او فریاد آوردند و مدد خواستند دیو چون حقیقت بشنید تا دیرے
خاموش ماند پس گفت اے دوستداران من این درویش کہ آمدہ است در دین خود
بسا صاحب کمالات است با وبسر نخواہیم شد مگر بعلم سحر و فسون پس آن ہمہ ہا را سحر
تعلیم ساخت و گفت بخوانید چندانکہ توانند کہ این درویش را تاب ماندن اینجا نماند
کافران ہمچنان کردند پس دیو پیشوای آن گمراہان شدہ روانہ گشت تا نزدیک مقام
آنحضرت رسید و آن ہمہ مردود ان در عقب وے پناہ گرفتہ ایستادند و افسون خوانی
آغاز کردند شخصے از مریدان ازین کار بخدمت عرض رسانید و گفت یا پیر دستگیر این
کفرہ فجرہ بحمایت دیو خود باز آمدہ اند و سحرے میخوانند تا بر ما دست یابند آنحضرت فرمود
کہ سحرش ہمہ باطل ست بر ما یان ہیچ تاثیر نخواہد نمود ان شاء اللہ تعالے جل جلالہ
و دیو ایشان براہ راست خواہد آمد این سخن بفرمود و در نماز شد تا آن نجت برگشتگان
قریب تر رسیدند نظر آنہا کہ بر آنحضرت افتاد زبان و پاے ایشان را قوت گفتار و رفتار
نماند ہر جاکہ بودند ہمانجا ایستادہ ماندند تا آنحضرت از نماز فارغ شد و روی مبارک
بایشان کردہ دیو یکہ پیشواے آنہا بود چون جمال باکمال خواجہ بدید از سر تا پا چون بید
لرزید ہر چند خواست کہ رام رام گوید رحیم رحیم از زبانش بر آید کافران چون بدیدند متحیر
شدند و مواعظ آغاز کردند دیو را از پند ایشان خاطر بر آشفت ہر جاکہ چوب و سنگ میدید
برداشتہ بر سر کفرہ میزد چندانکہ بسیارے ازان جماعہ را ہلاک نمود و باقی منہزم گردیدند
حضرت خواجہ چون تردد و تلاش او بسیار نمود آفرین کرد و بدست خود آب در قدح
بنادمے عنایت فرمود تا بآن دیو برساند خادم فرمان بجا آورد و آب پیش او برد
فی الحال دیو آن قدح را از دست او گرفتہ بشوق تمام بنوشید بمجرد خوردن آب دلش
از ظلمت کفر مصفا گردید و بدو بزیر پاے فلک فرساے آنحضرت افتاد و ایمان

و ہیچکس حرفش بگوش نکرد پس بشدت پیش آمد حتی کہ حضرت خواجہ را اوایش خوش نیامد و از آنجا برخاست و فرمود کہ باوجودیکہ برنمیخیزم اما شتران شما نشستہ باشند این بفرمود و روانہ شد و بر سر حوض رانا ساگر آمد و آن مقامی بود دلکش آنحضرت را خوش آمد و آنجا نشست و بطاعت مشغول گشت چون شتران آمدند و در آنجا نشستند صبح ہر چند ساربان ہشت کردند و میخواستند کہ برخیزند برنمی خاستند القصہ چون آنحضرت بر انا ساگر سکونت نمود شخصے بعرض رسانید کہ یا حضرت این ہمان مقام است کہ میر سید حسین خنگ سوار رحمۃ اللہ علیہ وقتیکہ بہ تسخیر این دیار آمدہ بود و در اینجا بسرے برد و این حوض را ہمان مرتضوی انتساب نمودہ حضرت خواجہ فرمود الحمد للہ تعالی کہ بر ملک برادر خود متصرف شدم اگرچہ دران ہنگام برگردش بتخانہا بے نہایت بودند چون آنحضرت بدید فرمود انشاء اللہ تعالے بمدد حضرت محمد مصطفے صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم زود باشد کہ این بتخانہا را منہدم سازم و گویند دران بتخانہا بتخانہ بود کہ راجہ و ہمہ کافران در پرستش او می آمدند و برائے مصارف او مواضعات تعین نمودہ بودند چون آنحضرت مقیم شد ہر روز خادمان یک گاو خرید نمودہ مے آوردند و ذبح میکردند و میخوردند تا کافران ازین واقعہ آگاہ شدہ بر خود پیچیدند و با تش غضب سوختند و گفتند کہ حالا فرصت خوب نیست ہمہ متفق گشتہ برین مسلمانان در آئیم و بہر گونہ کار کہ از دست ما آید تقصیر نکنیم و آنہا را ازین شہر و ملک برآئیم آخر الامر ہر کس سلاح و چوب و سنگ فلاخن برداشتہ روانہ شدند و بر گرد آنحضرت جمع گشتہ قصد آن نمودند کہ آسیبے برسانند حضرت خواجہ در نماز بود و خادمان مضطرب شدہ خبر با نحضرت نمودند آنحضرت از نماز فارغ شدہ برجاست و مشتے خاک برداشت و آیۃ الکرسی بر آن خواندہ بسوے شان بیفگند آن خاک بر ہر کہ افتاد تنش خشک گردید چنانکہ از حس و حرکت باز ماند و باقی ہمہ با مقہور گشتند القصہ چون کافران عاجز آمدند و دیدند کہ تاب مقاومت با چنین حریف کامل نمیدارند

کہ معین الدین را طلب کنند خادم روضہ بنام ایشان ندا کرد از چند جا صدائے لبیک
شنید و گفتند کدام معین الدین را میخواہی کہ درین درگاہ معین الدین نام بسیار کس حاضر اند
خادم بازگشتہ باز آمد و بہ در روضۂ منورۂ مقدسہ رفتہ بایستاد و باز آواز آمد کہ معین الدین چشتی را
طلب کن خادم پیش آمد و ہمچنان کہ مامور شدہ بود بیان نمود دران زمان حضرت خواجہ را
عجب حالتے روید داد کہ در بیان نیاید تا آنحضرت گریان و نالان و صلوات گویان بر در روضۂ
مقدسہ منورہ آمدہ بایستادند ندا شد کہ یا قطب المشائخ اندرون در آئی آنحضرت بیخود و
مدہوش اندرون رفتہ بجمال جہان آرای آنحضرت صلی اللہ علیہ والہ وسلم مشرف گردید
دیدند کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ والہ وسلم میفرمایند کہ معین الدین تو معین دین مائی لیکن
ترا بہندوستان باید رفت و در آنجا مقامیست اجمیر نام آنجا از فرزندانم سید حسین نام
بہ نیت مغزوہ و جہاد رفتہ بود اکنون او شہید شدہ است و باز آن مقام بدست کفار آمدہ
بہمین قدومت در آنجا اسلام آشکار خواہد شد و کافران مقہور گردند پس آنحضرت صلی اللہ
علیہ والہ وسلم انارے بدست خواجہ دادہ فرمود کہ درین نگاہ کن تا چہ بینی و بدانی کہ ترا کجا
باید رفت حسب الحکم خواجہ در انار نظر کرد از شرق تا غرب آنچہ بود ہمہ بدید و شہر اجمیر و
کوہ ہائے او بخوبی نظر کرد التماس فاتحہ نمود و استمداد از ان درگاہ رشک عرش طلب نمودہ
متوجہ ہندوستان گردید و ہمگین چہل مرد ہمراہی اختیار کردند تا بعد چندگاہ بہندوستان
تشریف ارزانی فرمود و بعد طی مسافت ہر چند راہ اجمیر کہ باطلاع ہنجان تیز فہم جا بجا
تاکید تمام نوشتہ بود کہ اگر درویشی بدین قیافہ بدان راہ بگذرد او را ہلاک سازند و آنحضرت
با چہل تن کہ ہمراہ داشت علانیہ بگذشت ہیچ کس قدرت نیافت تا بخطۂ فیض بخش
اجمیر رسید و بیرون شہر زیر درخت اقامت نمود و آن میدانے بود کہ شتران راجہ اجمیر
کہ بنام مہاراجہ شہرت داشت در آنجا می نشستند ناگاہ ساربانے آمد و جماعۂ درویشان را
نشستہ دید گفت اے فقیران این جائے شما نیست کہ در اینجا شتران مہاراجہ می نشینند

بر سر دار کردہ است حضرت خواجہ این ماجرا مکرر از وی استفسار فرمود چون یقین دانست کہ
واقعہ مطابق بیان است فی الفور عصا بدست گرفتہ روان شد صوفیان و خادمان و کشیر
مردمان شہر ہمراہ شدند و ہر کس با خود میگفت بہ بینید کہ حضرت خواجہ چگونہ امر شدید الوقوع
متوجہ شدہ است آیا انجام این کار چہ باشد آخر الامر آنحضرت قریب آن مقتول رفت و
بایستاد و تا دیرے سوی او نگاہ میکرد و خاموش ماندہ بود پس او را کہ جدا کردہ آویزان
نمودہ بودند بدست حق پرست خود فرود آورد و بر گردنش نشاند و با عصا کہ در دست
مبارک داشت بدو اشارت نمود و فرمود کہ اے مظلوم اگر ترا بے گناہ کشتہ اند بحکم
خدائے عزوجل زندہ شود و از دار فرود آئی بمجرد اشارت پر بشارت آن مقتول بر خود
بجنبید و از دار فرود افتاد و سلامت برخاست گویا منتظر حکم ایشان بود ناگاہ سر خود
بپای مبارک حضرت خواجہ رسانید و تا دیرے افتادہ ماند پس برخاست ہمراہ مادر خود بخانۂ
خویش رفت و از آنجا حضرت خواجہ بخانقاہ عرش اشتباہ رسیدند و بر زبان مبارک راندند
کہ بندہ را با خدائے عزوجل اینقدر نسبت پیدا باید نمود کہ ہر چہ خواہد بدرگاہش التماس کند
و او قبول فرماید و اگر این مقدار ہم نباشد او را در ویش نباید گفت اکنون ذکر تشریف
آوردن آنحضرت بہندوستان و ماجرائے راجہ اجمیر و شادی دیو و جیپال جوگی و پدید شدن
اسلام و رین دیار بہ برکت آنحضرت کہ از جملہ ضروریست ثبت نمودہ می آید تا قدرت تصرف
ولایت و کمال عظمت آنحضرت اہل دنیا معلوم سازند **نقلست** کہ چون آنحضرت از خدمت
پیر روشن ضمیر خود نعمت تمام یافت و مسافرت اختیار کردہ پنجاہ و دو سالہ بود و ہر جا کہ
میرسید اکثر در عبرستان سکونت و زیدی و ہر کجا شہرت یافتی توقف نمودی و خفیہ از آنجا
بر آمدی چنانکہ کسے خبردار نمے شد پس بعد چندگاہ بخانۂ کعبہ آمد و چند روز در آنجا ماند
و بمدینۂ منورہ رفت بوزیارت روضۂ مقدسہ حضرت سرور عالم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
حاصل نمود و چندگاہ در آنجا اقامت ورزید تا روزی از روضۂ مطہرۂ متبرکہ ندائی آمد

شریعت و طریقت زیادہ از آنست کہ بحیطہ تحریر و تقریر در آید و ذات با برکات آنحضرت مستغنی
از صفات است و در اطراف عالم حالات آنحضرت محیط حاجت سخن نیست ازین باعث بر دو سہ
حکایت مقدسہ اختتام نمودہ امید وارم کہ اللہ جل جلالہ بحرمت ذات قدسی صفات آن محبوب
سبحانی بیامرزد و این کمترین خلائق را ذوق و محبت خویش عطا فرماید آمین آمین آمین
و آن حضرت را دہ فرزند ارجمند چنانکہ اسامی عظامی شان نوشتہ می آید انشاء اللہ تعالے
قدوۃ العارفین حضرت شیخ سیف الدین عبد الوہاب و حضرت شیخ شرف الدین عیسی و حضرت
شیخ شمس الدین عبد العزیز و حضرت شیخ سراج الدین عبد الجبار و حضرت شیخ تاج الدین
ابو بکر عبد الرزاق و حضرت شیخ ابو اسحاق ابراہیم و شیخ ابو الفضل محمد و حضرت شیخ
عبد الرحمن عبد اللہ و حضرت شیخ ابو زکریا یحیی و حضرت شیخ ابو نصیر موسی کہ ہر یک
قطب وقت خویش زمانہ بودند و علوم ظاہری و باطنی از پدر والا قدر خویش حاصل نمودند
و مریدان و خلفای دیگر آنحضرت زیادہ از آنست کہ در شمار آیند مگر از اجل و اکمل خلفای
حضرت نہ کس اند شیخ ابو عمر و شیخ ابو سعید قیلوی و حضرت شیخ قضیب البان موصلی
و حضرت شیخ احمد بن مبارک و شیخ محمد الاوانی و شیخ ابو السعود و شیخ ابو عمر قریشی و شیخ
موفق الدین و شیخ عبد اللہ قدس اللہ اسرارہم کہ ہر یک از اولیای کرام و اصفیای عظام
اند و سوای ازین دیگر مشائخ کبار از مریدان و محفل نشینان آن محبوب سبحانی شہنشاہ عالم
بسیار اند چونکہ اسامی آنہا در کتب ثبت افتادہ است بسبب تطویل کتاب کہ بیانش
بر ضوابط اختصار است مفصل نوکریز خامہ نشدہ و باز ذکر گذاشتہ حضرت خواجہ معین الدین
چشتی بتحریر می آرم آمدم بر سر مطلب قصہ است کہ شخصے را عاکے بیگناہ کشتہ بر سر دار کردہ بود
مادرش بخدمت سلطان العارفین حضرت خواجہ معین الدین چشتی قدس اللہ سرہ العزیز
آمد کہ دران ہنگام آنحضرت در استعداد وضو بودند کہ وی بنیاد گریہ و زاری آغاز نمود
کہ یا حضرت شیاء اللہ بفریادم برس کہ پسرم را حاکم بلدہ بگفتہ غرض گویان ناحق کشتہ

ثمانی هشتاد و نه سال و هفت ماه و نه روز بوده است عرس آنحضرت در هندوستان یازدهم و بعضی هفتدهم میکنند اما در بغداد هفتدهم است و این فقیر عرس را شب نهم میکند که صحیح ترین اقوال نهم است آورده اند روز وفات آنحضرت اکثر از مشائخ حاضر بودند و حضرت شیخ عبدالوهاب قدس الله سره فرزند آنحضرت طلب وصیت نمودند فرمودند علیک بتقوی الله و طاعته و امید غیر از حق تعالی از هیچکس مدار و همه حاجات را بحق جل و علا سپارد طلب کن و اعتماد مکن به هیچکس مگر برای خداوند سازگار التوحید التوحید اجمع الکل علیه و لازم گیر توحید را که جمیع مشائخ و سادات این قوم را بر توحید اتفاق است و بعد ازان با اولاد امجاد خود که گرد آن حضرت نشسته بودند میفرمودند که بزنید و جاے دهید و ادب ایشان بجا آرید که اینجا رحمت عظیم در انتظار است و جاے تنگ مدارید بر ایشان و میفرمودند و علیکم السلام رحمة الله یک شبانه روز این کلمات بسیار می فرمودند انا لا ابالی و شیئ و لا بملک الموت یعنی من از هیچ چیز باک ندارم و از ملک الموت هم خوف ندارم و قبر مطهر آنحضرت در مدرسه باب الازج واقع گشته که در شهر مقدس بغداد است و حضرت شیخ الاولیا شیخ ابو سعید مخزومی در حیات خود هزار تبرک داده اند و حق سبحانه تعالے چنانچه آنحضرت را در ایام حیات بر تمام عالم تصرف مرحمت فرموده بود بعد وفات نیز در قبر شریف همان تصرف داده است چنانچه عبدالله یافعی رحمة الله علیه گفته اند که کسے صاحب حال باشد و در بغداد شریف داخل گردد و زیارت محبوب سبحانی قطب ربانی غوث صمدانی حضرت سلطان عبدالقادر محیی الدین جیلانی رضی الله عنه نکند حال او سلب شود از حضرت شیخ عبدالوهاب قدس الله سره منقول ست که آنحضرت در مدرسه باب الازج شیر تناول میفرمودند دفعة شیر خوردن ترک نموده فرمودند فتح شد بر دل من هفتاد و دو از درهاے علم لدنی که وسعت هر دری برابر آسمان و زمین است و شرق و غرب مرا تسلیم نمودند و حالات عالیه و کرامات اجله آن آفتاب

حضرت غوث صمدانی میفرمودند مهر و ماه بزرگی آیند تا بر من سلام نمیگویند و سال و ماه و هفته و روز بر من سلام گویند و انچه از غیب و بشر در ایشان مقدر شده خبر میدهند و قدوة العارفین شیخ سیف الدین حضرت عبدالوهاب فرزند مبارک آنحضرت قدس الله سره العزیز فرموده اند که هیچ ماهی از ماه ها نبودی مگر پیش ازان که نوشدی بیامدی پیش والدین من اگر چنانچه دران ماه بدی و سختی مقدر شده بودی بر صورت ناخوش آمدی و اگر نعمت و خیری مقدر شده بودی در صورت خوش آمدی آخر روز جمعه سلخ جمادی الآخر سال پانصد و شصت جمعی از مشائخ در صحبت آنحضرت نشسته بودند که جوانی خوبروی در آمده و گفت السلام علیک یا ولی الله من ماه رجب ام آمده ام تا ترا تهنیت گویم و در من هیچ بدی و سختی مقدر نشده است دران ماه رجب هیچ ندیدند مردم مگر خیر و نیکوئی چون روز یکشنبه آمد سلخ رجب شخصی کریه المنظر آمد و گفت السلام علیک یا ولی الله من شهر شعبانم آمده ام که ترا تهنیت گویم و در من موت و فنای خلق مقدر شده است در بغداد و گرانی در حجاز و قتل و کشش در خراسان چون ماه شعبان آمد هر چه هر جا گفته بود واقعه شد و آنحضرت در ماه رمضان چند روز بیمار شده اند روز دوشنبه بست و نهم ماه رمضان جمعی از مشائخ پیش آنحضرت حاضر بودند چون حضرت شیخ علی هیتی و شیخ نجیب الدین سهروردی وغیره همان شخصی با وقار تمام در آمد و گفت السلام علیک یا ولی الله من ماه رمضان آمده ایم که خبردار کنم از انچه بر تو مقدر شده است و من وداع کنم ترا که این آخر اجتماع منست با تو پس باز گشت و آنحضرت در ربیع الآخر سال دوم برحمت حق پیوستند و رمضان دیگر را نیافتند وفات آنحضرت بعد از عشا شب شنبه هشتم یا نهم ربیع الآخر سال پانصد و شصت و یک هجری روی داده و بعضی یازدهم ربیع الآخر گفته اند و بقولی سیزدهم و بقولی هفتدهم ماه مذکور بوده اما صحیح اقوال نهم ماه است و مدت عمر شریف نود سال و هفت ماه و نه روز است و بقول

بہترین اہل یمن باین سعادت مشرف گردم کہ حضرت عیسی علیہ السلام میفرمودند کہ بہ بغداد
برود و بر دست شیخ عبد القادر رضی اللہ عنہ اسلام آرد کہ بہترین اہل زمین است و شیخ ابو عمر
بن مرزوق رحمۃ اللہ علیہ گفتہ اند کہ شیخ عبد القادرؒ امام وسید ماست ہر کہ درین راہ براہ
الٰہی میرود و جائی یا مقامے بدو میدہند پس آنحضرت امام اوست و حق تعالی عہد گرفتہ است
از اولیاے وقت کہ امر او را قبول کنند و ہر فیضے کہ از رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم باصحاب
میرسید درین زمان از شیخ عبد القادر باولیاے وقت میرسد و بر مراتب جمیع اولیاے اللہ اطلاع
دارد و ہیچکس را بر مرتبۂ شیخ اطلاعی نیست و درین طریقہ ہیچ یکے را بجز خدا و رسول صلی اللہ علیہ وسلم
بر و منتی نیست و آنحضرت میفرمودند کہ میخواستم کہ در صحراہا تنہا باشم لیکن خلق بر من بار بستہ است
و تا حال صد ہزار کس بر دست من توبہ نمودہ اند **نقلست** از حضرت شیخ ابو محمد مہلی رحمۃ اللہ علیہ
کہ گفتہ اند روزے در بغداد بزیارت حضرت شیخ عبد القادر جیلی رضی اللہ عنہ در آمدم و مدتے
در خدمت ایشان ماندم چون عزیمت مراجعت نمودم از ان حضرت دستوری خواستم کہ مرا
وصیت کردند کہ از ہیچکس چیزے نخواہی و انگشت مبارک خود را در دہن من انداختند و فرمودند
کہ این را جاے ہمچنان کردم از بغداد تا بمصر آب و طعام حاجت نشد و قوت در زیادتی ماند
نقلست از شیخ ابو المظفر اسمعیل رحمۃ اللہ علیہ کہ وقتی شیخ یکے بیمار شد و حضرت غوث پاک
رضی اللہ عنہ بعیادت آن شیخ رفتند و دران موضع دو درخت خرما خشک شدہ بود از مدت
چہار سال اصلا بار و بر نمیشد پس آنحضرت در زیر درخت وضو نمودند و در زیر درخت دیگر
دو رکعت نماز گذاردند ہمران ہفتہ ہر دو درخت سبز شدند و بار گرفتند **نقلست** کہ
وقتے شخصے بخدمت آن قبلۂ حاجات آمدہ و گفت کہ عورت من حاملہ است مرا آرزوے
پسر است فرمودند کہ خواہد شد چون وضع حمل شدہ زن آن مرد دختر بزاد آنرا بر داشتہ
بخدمت آنحضرت آمدہ گفت کہ این دختر است فرمودند در خانہ در آئی و آنرا بہ بین کہ چہ میشود
چون بموجب فرمودۂ عمل کرد ہمان لحظہ آن دختر پسر شد **نقلست** کہ از شیخ ابو السعود کہ

از شیخ عمران که وقتی با آنحضرت عرض کردم که اگر شخصے خود را مرید حضرت گوید و دست بیعت بشما نداده باشد و خرقه از شما نپوشیده باشد آیا او را از اصحاب حضرت شمارم یا نه فرمودند که بلے هر که خود را بمن نسبت کند او را حق سبحانه تعالے بیامرزد گناهان او را و او از جمله اصحاب منست **نقلست** از شیخ عمر بزاز که آنحضرت میفرمودند که نگزید حسین بن منصور حلاج و کسے نبوده در زمانش که دستگیریش کند اگر بودمی دستگیری او میکردم کسیکه از مریدانم شود و بمیرد و بمرده مرکب او تا قیام قیامت دستگیری سازم بشارت باد بر کسانیکه پیر ایشان عبد القادر است رضی الله عنه و امام ایشان ابی حنیفه و پیغمبر ایشان حضرت خواجهٔ عالم صلی الله علیه و آله وسلم و علی آله و اصحابه و خوشا حال آن سعادت مندان و نیکبختان که باین سعادت عظمی مشرف شده اند و درین درگاه بنسبت ارادت خود درست نموده اند امید که این فقیر نیز از کمترین بندگان و نیازمندان این درگاه هست بتوجه آنحضرت پیر دستگیر در دنیا و آخرت نجات یابد و داخل منصوبان آن درگاه و الاجاه باشد **نقلست** که آنحضرت میفرمودند هر مسلمانے که بر مدرسهٔ من گذشته و یا رویم دیده است عذاب گور تا قیامت از و تخفیف کرده شود **نقلست** که مردی از همدان بر آنحضرت در آمد و گفت که پدرم وفات یافته است او را در خواب دیدم گفت مرا در گور عتاب میکنند بخدمت حضرت شیخ عبد القادر رضی الله عنه برو و التماس دعا کن شیخ فرمود که او وقتی بر مدرسهٔ من گذشته است گفت آرے شیخ ساکت شدند روز دیگر آن مرد بیامد و گفت پدر خود را بخواب دیده ام بنهایت خرم و خلعت سبز در بر پوشیده و میگفت که عذاب از من برداشتند و این خلعت ببرکت آنحضرت است که بمن دادند بر تو باد که همیشه در خدمت آنحضرت باشی سعادت مند چشمے که آن جمال جهان آرا را دیده باشد و دولتمند گوشی که آن آواز را شنیده باشد طالعمند شخصے که بر آن مدرسه گذشته باشد شیخ علی هیتی قدس الله سره العزیز گفته اند که هیچ خرقه بهتر از حضرت ندیده ام و هیچ روز را مبارک تر از آن روز که آن جمال را دیدیم ندیدم از اهل یمن گوید که غریبت اسلام نمودم و در خاطر داشتم که در پیش

شیخ الشیوخ شیخ شہاب الدین سہروردی قدس اللہ اسرارہما بملازمت آنحضرت رسیدہ
فیض باطن حاصل نمودہ اند **نقلست** کہ پیش حضرت شیخ عقیل ذکر نمودند کہ جوانے عجمی
شیخ عبدالقادر نام در بغداد مشہور شدہ است فرمودند او در آسمان مشہورتر است از آنکہ
در زمین شیخ ابوالعرا مغربی قدس اللہ سرہ العزیز کہ از اجلۂ مشائخ بودہ اند بعضی از اصحاب
ایشان گفتند کہ بہ بغداد میرویم فرمودند چون بآنجا رسید یکزنہار ترک ملازمت شیخ عبدالقادر
نہ نمائید بخدا سوگند کہ در تمام عجم مثلش آفریدہ نشدہ و مشرق زمین مباہات میکند
باو بر مغرب و علم و کمالش برتر است از علم و کمالات اولیاے دیگر چون ایشانرا ببینید
سلام ما برسانید و بگوئید کہ ما را فراموش نکنند گویند کہ آنحضرت فرمودہ اند کہ بست و پنج سال
در بیابانہای عراق بقدم تجرید در سیاحت بودہ ام و چہل سال بوضوی عشا نماز صبح
گزاردہ ام و پانزدہ سال بعد از ادای نماز عشا از یک پای ایستادہ ختم قرآن مجید تا سحر
نمودم شبی نفس من آرزوی خواب کرد و گفت چہ شود اگر ساعتی بخسپی گفتہ او نشنیدم
و ہمان جا بیک پا ایستادہ ختم کردم و خواب بصورتی متشکل شدہ پیشم می آمد و من بعد
بغضب ناک بروی میزدم و دفع میشد و میفرمودند کہ چہل چہل روز روزہ میداشتم در بیابان عراق
دریازدہ سالگی در برج عجمی اقامت کردم بہ سبب طول اقامت آنرا برج عجمی گویند
نقلست از قدوۃ الاولیا حضرت شیخ عبدالرزاق قدس اللہ سرہ العزیز فرزند آنحضرت
غوث الاعظم میفرمودند کہ مرا بدست کاغذے دادہ بمقدار درازی انتہای نظر دیدم
کہ نام اصحاب من و مریدانم کہ تا قیام قیامت بنسبت خود بمن درست خواہند کرد در آنجا
ثبت نمودہ اند و حکم شد کہ اینہمہ بتو بخشیدم **نقلست** کہ آنحضرت مے فرمودند
قسم بعزت و جلالت حق جل و علا کہ قدم بر ندارم از پیش پروردگار تا روان نکند
مریدان مرا با من بہشت و آنحضرت فرمودہ اند کہ اگر مریدم در مشرق باشد و
من در مغرب و برہنہ شود و عورت او بپوشم از مغرب در مشرق او را **نقلست**

امیر المومنین حضرت ابی بکر ن الصدیق رضی اللہ تعالے عنہ شدہ بیواسطہ خرقہ از حضرت
امام المسلمین رئیس الاصحاب حضرت ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ گرفتند و فرمودند کہ از حق تعالی
عہد گرفتم جسد یکہ بروضۂ من درآید آتش آنرا نسوزاند و قبر ایشان در بطائح مشہور ست
و گوشت یا ماہی کہ از نزدیک قبر ایشان بگیرند ہرگز پختہ نمے شود میگفتہ اند کہ اوتاد عراق
ہفت کس اند حضرت شیخ معروف کرخی و امام احمد حنبل و شیخ بشر حافی و شیخ منصور بن
عمار و شیخ جنید بغدادی و شیخ سہیل بن عبد اللہ تستری و حضرت شیخ عبد القادر جیلانی
معشوق آلہی رضی اللہ عنہم از ایشان پرسیدند کہ شیخ عبد القادر کیست فرمودند عجمی ست
شریف کہ در بغداد خواہد بود ظہور او در قرن پنجم است و شیخ ابو محمد شنبکی کہ مرید شیخ ابوبکر
بطائحی قدس اللہ سرہ العزیز است و از اعیان مشائخ عراق و صاحب خوارق بلند
مقامات بودہ و قبر ایشان در حدادیہ است کہ از دیہات بطائح ست مے فرمودند کہ
شیخ عبد القادر رضی اللہ عنہ کسی ست کہ اقتدا نمودہ شود بافعال و اقوالش حق تعالی
جمع کثیر را ببرکت او بمرتبۂ اعلے رساناد و مباہات کند روز قیامت با متہای سابق
حضرت غوث الثقلین میفرمودند کہ ہر ولی بر قدم نبی میباشد و من بر قدم مقدسۂ
جد مطہر خود ام صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم ہر قدمے کہ جد من برداشت من برآنجا نہادم
مگر در قدم نبوت کہ راہ نیست دران غیر نبی را و این اشارت بر کمال مرتبۂ ولایت و
متابعت آن سرور صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم است **نقلست** از شیخ شریف بن حضیہ
حسینی موصلی کہ گفت شنیدم از پدر خود کہ میگفت سیزدہ سال خدمت حضرت
غوث الاعظم رضی اللہ عنہ کردم ہرگز ندیدم کہ نگس بر ایشان نشستہ باشد یا خلط
و خوی بیرون انداختہ باشند جمیع مشائخ وقت را روے بآن بودہ حضرت امام عبد اللہ
یافعی قدس اللہ سرہ گفتہ اند کہ اکثر از مشائخ ما بحضرت غوث اعظم رضی اللہ عنہ
نسبت درست کردہ اند و قدوۃ العارفین خواجہ معین الدین چشتی و عمدۃ الاولیا

بن عثمان البقال و شیخ عباد و شیخ عبدالرحیم قنادی مغربی و شیخ ابو عمر و شیخ عثمان
بن مروزه و شیخ مکارم خالصی و شیخ خلیفه بن موسی نهر ملکی و شیخ ابوالحسن جوسقی و شیخ عبدالله
قریشی و شیخ ابوالبرکات بن صحرا موی و شیخ ابو اسحاق ابراهیم بن علی اغرب و شیخ غوث
رضی الله عنهم اجمعین و غیره ایشان نیز جمعی از مشائخ کبار در آنجا بودند و آنحضرت بالای
منبر بر آمده سخن میفرمودند و در اثنای سخن فرمودند قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله
حضرت شیخ علی هیتی قدس الله سره بمنبر بر آمده قدم مبارک آنحضرت را گرفته بر گردن نهادند
و بزیر دامن آنحضرت در آمد و سائر اولیا گردن نهادند و بزیر دامن آنحضرت در آمدند
و شیخ ابو سعید قیلوی قدس الله سره گفته اند که چون آنحضرت فرمودند که قدمی
هذه علی رقبة کل اولیاء الله حضرت حق سبحانه تعالے بر دل آنحضرت تجلی کرد و رسول
صلی الله علیه و آله وسلم از ملائکه مقربین و اولیا متقدمین و متاخرین که در آنجا
حاضر بودند احیا به اجساد خود اموات به ارواح خود خلعتی در آنحضرت پوشانیدند و ملائکه
در رجال الغیب مجلس آنحضرت را در میان گرفته بودند و صفها در هوا ایستاده
بر روے زمین هیچ ولی نماند که گردن خود از ان پیچد گویند کسے از عجم تواضع نکرد و حاش
سلب نمودند و ظاهر است این قسم دعوی از کمال عنایت حق جل و علا است و حمایت
حضرت محبوب رب العالمین خواجهٔ عالم حضرة النبی صلی الله علیه و آله وسلم بوده که
همه اولیاے الله تواضع نمودند و فرمان ایشان قبول کردند و هیچ ولی باین مقام
نرسیده ذلک فضل الله یوتیه من یشاء و الله ذو الفضل العظیم و در اوائل حال
آنحضرت مشائخ اکثر میگفتند که این جوان عجمی را قدمیست که بر گردن جمیع اولیای الله
خواهد بود و مشائخ کبار اکثر صد سال پیشتر نیز از حال آنحضرت خبر داده بودند
چنانچه شیخ ابی بکر طامی قدس الله سره العزیز که از کبار متقدمان مشائخ و صاحب
کرامت فاخره بوده اند در خواب مرید شیخ العتیق خیر البشر بعد رسول الله بالتحقیق

کہ یکے از اکابر بر خضر علیہ السلام در مقدمۂ حضرت غوث پاک رضی اللہ عنہ سوال کرد فرمود
کہ حق تعالےٰ کسے ولی را بمقامے نرسانید مگر آنکہ حضرت غوث اعظم را مقامے برتر داد ازان و
بنسبت محبت خود ہیچکس را نہ چشانید مگر آنکہ شیخ را بہتر و گوارتر ازان عطاے فرمود
و گفت اے شیخ عبدالقادر فرد جہان و غوث و قطب اولیاے زمان و گویند کہ آن
غوث صمدانی روزے در رباط خویش محفل فرمودند و عامۂ مشائخ قریب صد تن حاضر
بودند از انجملہ شیخ علی ہیتی و شیخ بقائی بن بطو و شیخ ابو سعید قیلوی و شیخ ابو النجیب
سہروردی عم شیخ شہاب الدین سہروردی و شیخ چاکر و شیخ نقیب البیان موصلی
و شیخ عزاز بطایحی و شیخ منصور بطایحی و شیخ حماد بن مسلم و خواجہ یوسف بن ایوب ہمدانی
کہ سر سلسلۂ خواجگان نقش بندند و شیخ عقیل منجی و شیخ ابو یعزا مغربی و شیخ عدی
بن مسافر و شیخ علی بن وہب سنجاری و شیخ موسی و شیخ احمد بن ابو الحسن رفاعی
و شیخ عبدالرحمن طفیوجی و شیخ علی مطرب و شیخ ماجد کردی و شیخ ابو محمد قاسم
بصرے و شیخ ابو عمرو و شیخ عثمان بن مزدق و شیخ نوید سنجاری و شیخ حیات بن
قیس حرانی و شیخ فرسلان دشتی و شیخ الکرم الاکبر العمر و شیخ ابو العباس الجوسیقی البصری
و شیخ ابو حکیم ابراہیم بن دینار و شیخ مکارم اکبری و شیخ صدقہ بغدادی و شیخ یحیی دوری
مرتعش و شیخ ضیاء الدین ابراہیم بن ابی عبداللہ و شیخ ابو عبداللہ و شیخ ابو بکر حمامی
و شیخ جمیل و شیخ ابو محمد عبدالحق مریمی و شیخ ابو عمرو و شیخ ابو حفص عمر بن ابی نصیر و شیخ ابو عبداللہ
محمد المعروف بالخاص و شیخ ابو عمر عثمان و شیخ سلطان بن احمد المزین و شیخ ابو بکر
بن عبدالحمید شیبانی و شیخ ابو العباس و شیخ ابو محمد احمد بن عیسی المعروف بالکوشیخ
و شیخ مبارک بن علی الحلی و شیخ ابو البرکات بن معدن العراقی و شیخ عبدالقادر بن
حسن بغدادی و شیخ ابو سعود احمد بن ابی بکر عطار و شیخ ابو عبداللہ محمد الاوانی و شیخ
ابو العلی و شیخ شہاب الدین سہروردی و شیخ ابو القاسم عمر بن مسعود بزاز و شیخ ابو النجا محمود

رسیدی بوسیدی و بر سر گذاشتی گویند ہیچ کس خوش خلق و شیرین و کریم و مہربان تر
ازان حضرت نبود چنانچہ ہر یکے را از ہم نشینان آن حضرت گمان بردی کہ از و نزد آنحضرت
عزیزی تری نیست کہ ہیچگاہ جواب سائل را رد نفرمودی و بیماریکہ اطبا از معالجہ آن
عاجز مے آمدند او را بخدمت آن حضرت می آوردند بمجرد رسیدن دست مبارک شفا
می یافت **نقلست** کہ در زوے بخانۂ آنحضرت آمد نابینا شد و ہیچ نتوانست برود درین اثنا
حضرت خضر علیہ السلام در رسید و گفت یا ولی اللہ کے از ابدال فوت شد بہر کہ حکم فرمایند
بجایش نصب کردہ شود فرمودند کہ در خانۂ ما شخصے بتنگستگی افتادہ است بروید و آن را
بجاے آن ابدال نصب کنید خضر علیہ السلام او را ازان خانہ پیش آن یگانۂ عصر آورد
بیک نظر کیمیا اثرش بینا گردیدہ بمرتبۂ ابدال رسید چون دران بقعہ شریعت غیر از معرفت
و محبت الٰہی چیزے نبود پس در حقیقت آن شخص بدزدی این متاع آمدہ بود کہ آنحضرت
او را بمطلب رسانیدہ و محروم نساختہ بمرتبۂ ابدالیت فائز گردانیدند **نقلست** کہ عزل
و نصب اقطاب و ابدال و اوتاد بدست آنحضرت بود ہر کہ را کہ میخواستند عزل نمودہ
دیگرے را نصب میفرمودند چنانچہ یکے از ابدال وفات یافتہ بود کافرے را از قسطنطنیہ
آوردہ موے بر دست او را گرفتہ محمد نام گذاشتہ و کلاہ مبارک خود بر سرش نہادہ
داخل آن جماعۃ نمودند و روزے یکے از مردان غیب در ہوا میرفت چون بر سمت الراس
بغداد رسید در دل گذرانید کہ در شہر بغداد مردے ہیچ نیست حضرت غوث الاعظم رضی اللہ عنہ دریافتہ
حالش سلب نمودند و آن جوان از ہوا بر درگاہ آنحضرت افتادہ بالتماس حضرت شیخ علی ہیتی
از تقصیرش درگذشتند و او توبہ نمودہ باز پرواز کردہ برفت و طریقۂ آن حضرت تمام شرع
بود و اگر کسے را میدیدند کہ بر خلاف شرع شریف عمل میکند حالش سلب میکردند و میفرمودند
کہ ای مردم اگر ادب شریعت نمی بود ہر آئینہ خبر میکردم شما را ازان چہ می خورند و ذخیرہ
میکنند شما پیش من ہمچو شیشہ آیدمے بینم انچہ در ظاہر و باطن شماست **نقلست**

دو سہ کس مردہ اند و حضرت شیخ ابو سعید قیلوی قدس اللہ سرہ گفتہ اند حضرت غوث الاعظم
رضی اللہ عنہ بارہا پیغمبر صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و انبیاء دیگر را صلوٰۃ اللہ علیہم و ملائکہ
و جنیان صف صف مشاہدہ میکردم نسخہ غنیۃ الطالبین و فتوح الغیب تصنیف آنحضرت است
علیہ مبارک آن حضرت در کتب معتبرہ چنین نوشتہ اند نحیف البدن میانہ بالا اعرض الصدر
فراخ پیشانی گندم گون پیوستہ ابرو آواز آن حضرت بلند بودہ و لباس بطریق
علما می پوشیدند و گاہے طیلسان و گاہی جامہ در بر میکردند کہ قیمت یک ذرعہ پارچہ بیک دینار
بودہ و زیادہ مے فرمودند کہ نے پوشم تا نے پوشانند و نے خورم تا نے خورانند
و مے گویم تا نے گویانند و اگر کسے ہدیہ بخدمت آن حضرت می آورد قبول مے نمودند
اما از غیر سلاطین و ہمان لحظہ بحاضران قسمت مے فرمود نقلست کہ روزی امام المتضی باللہ
خلیفہ بغداد بخدمت حضرت آمدہ و دہ بدرہ از پیش نہاد فرمودند کہ حاجت نیست
الحاح بسیار نمود آن حضرت یک بدرہ بدست راست و یک بدرہ بدست چپ
برداشتہ با ہم شپلیدند ازان خون روان شد فرمود اے ابو المظفر از خدای تعالی
شرم نداری کہ خون ہا مے مردم بر خود گرد میکنی و بدان با من برابر نشینی در حال
خلیفہ بیہوش گردید فرمودند بہ عزت معبود اگر حرمت اتصال او با پیغمبر صلی اللہ علیہ
و آلہ وسلم نبودی میگذاشتم کہ آن خون تا خانہ او برفتے و حضرت غوث الاعظم ہرگز
بخانہ ہیچ یکے از خلفاے و صاحب دولتی نرفتہ اند و بر بساط آنہا نہ نشستہ و بہمت
ایشان تعظیم نفرمودند و چون خلیفہ بخانہ آن حضرت آمدے اندرون میرفتند
و باز مے آمدند تا قیام از برایش نباشد و در تکلم بہ خلیفہ مبالغہ مے نمودند و خلیفہ
دست می بوسید و باادب می نشست و میگفت ہر چہ شیخ فرمایند بر سر و چشم ما
چون آن حضرت بخلیفہ چیزے نوشتے باین طریق بودے کہ عبد القادر بتو چنین
میفرماید و فرمانش بر تو نافذ است و حکم مر ترا سودمند و بر تو حجت او لے چون قسم

و والدہ شریفہ ایشان در سن شصت سالگی کہ زمان یاس است بودند و این نیز کرامت آن حضرت است و والدہ آن حضرت از کبار نساے عارفات صالحات و صاحب مکاشفات بودہ اند و ولادت آن حضرت در جیلان اول شب ماہ رمضان سال چہار صد و ہشتاد و یک و بقولے ہفتاد ہجری بودہ و والدہ معظمہ آنحضرت فرمودہ اند کہ چون فرزندم عبدالقادر متولد شد ہرگز در رمضان بجہت ابر ہلال پنہان ماندہ بود مردم از من پرسیدند گفتم امروز فرزندم شیر نخوردہ است آخر معلوم گردید کہ آن روز ماہ رمضان بودہ است و آن حضرت فرمودند کہ در اوائل جوانی چون چشم من بخواب بود و آواز شنیدم کہ اے عبدالقادر ترا از براے خواب نیافریدہ ام و چون بمکتب میرسیدم و آواز ملائکہ می شنیدم کہ میگفتند برخیزید و جاے دہید حضرت غوث را و آن حضرت ہیجدہ سالہ بودند کہ از جیلان بہ بغداد آمدند و در سال چہار صد و ہشتاد و دو بہ بغداد رسیدہ بتحصیل علوم مشغول گشتند اول بقرأت قرآن بعد ازاں بہ فقہ و حدیث و دیگر علوم دینی و در اندک زمانے بر اقران خود فائق شدند و از ہمہ ممتاز و در ہمین سفر اول شصت کس از قطاع الطریق بر دست آن حضرت توبہ نمودہ مرید شدند و در سال پانصد و بست و یک بفرمودند حضرت پیغمبر صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم حضرت امیر المومنین علے کرم اللہ وجہہ کہ آب دہن مبارک در دہن آن حضرت اند اختند و بر منبر آمدہ مجلس وعظ نہادہ اند و تا چل سال در جمیع علوم دینی تکلم میفرمودند در وقت وعظ میفرمودند کہ اے اہل آسمان و زمین بیائید و بشنوید سخن مرا و از من چیزے بیاموزید کہ من نائب و وارث پیغمبر ام صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم در زمین و در ین مجلس خلعتہاے ما عطا مے شود و حق سبحانہ تعالے جل شانہ بر دلم تجلی میفرماید و قریب ہفتاد ہزار نفر در مجلس وعظ آن حضرت حاضر میشدند و چہار صد نفر کلام آنحضرت را می نوشتہ اند و ہر گاہ مجلس میشد از اثر آن کلام معجز نظام در وجد و ذوق

واقع شدہ و آن ملکی است ورای طبرستان کہ آنرا جیلان و کیلان نیز گویند و بعضی گفتہ اند
جیل موضعیست بر کنارۂ دجلہ یکروزہ راہ از بغداد و نیز موضعیست جیل نام نزدیک
مدائن و آن حضرت بواسطہ از روحانیت حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم
تربیت یافتہ اند و پیر خرقۂ آن حضرت شیخ ابو سعید المخزومی اند و از شیخ ابو سعید کہ اسامی
بالا تر مذکور شدہ است نسبت خرقہ بہ حضرت شیخ معروف کرخی قدس اللہ سرہ العزیز
رسیدہ بحضرت امام الکونین حضرت امیر المومنین امام علی موسی الرضی اللہ عنہ میرسد
و از آنجا از آبائے کرام گذشتہ بسید انام حضرت محمد مصطفے صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم
میرسد و پیر صحبت آن حضرت شیخ حماد رحمۃ اللہ علیہ اند و با خضر علیہ السلام بسیار
صحبت داشتہ اند و حنبلی مذہب بودہ اند و فتوے بر مذہب امام شافعی و امام احمد
حنبل میدادند شیخ بقائے بن بطو گفتہ اند روزی حضرت غوث اعظم رضی اللہ عنہ
بزیارت قبر امام احمد حنبل قدس اللہ سرہ رفتند دیدم کہ امام از قبر خود بیرون آمدہ
و آن حضرت را در کنار گرفت و گفت اے شیخ عبد القادر محتاجم من بتو در علم شریعت
و حقیقت و طریقت و کنیت والدۂ ماجدۂ مکرمہ آن حضرت ام الخیر و لقب و نام
امۃ الجبار فاطمہ بنت حضرت شیخ عبد اللہ صومعی است کہ از کبار مشائخ گیلان و مقتدائے
اولیائے زمان و مستجاب الدعوات بودند حضرت شیخ عبد الرحمن ملا جامی قدس اللہ سرہ
نوشتہ اند کہ شیخ عبد اللہ صومعی از رؤسائے زہاد و مراورا احوال کرامات عالیہ
بودہ و دیگر در غضب شدے حق سبحانہ تعالے از بر ایش زود انتقام کشیدے
و ہر چہ خواستے خدائے تعالے چنان نمودے و چیزیکہ پیش از وقوع آن چیز کردے
چنان واقع شدے و والدۂ مخدومہ منظورۂ آنحضرت یعنے غوث الاعظم را بہرۂ وافر بود
و سلطان الاتقیا حضرت شیخ عبد الرزاق قدس اللہ سرہ العزیز فرزند حضرت غوث
فرمودہ اند وقتیکہ غوث صمدانی از صلب مقدس پدر بر حم مبارک مادر حلول فرمودند

یا محی الدین ولقب آن در آسمان باز اشهب است چنانچه خود میفرمایند انا المیل الارواح
وفی العلیا ر باز اشهب غوث الثقلین بجهت آن گویند که تصرف آن حضرت بر جن وانس بود
چنانچه آدمیان در محفل سپهر مشاکل آن حضرت حاضر میشدند و اسلام می آوردند و تائب میگشتند
بهمان جن نیز صف صف حاضر می شدند و اسلام می آوردند و نعمت می بردند و فرموده اند
که مرا انس المشائخ و جن را مشائخ است و هر ملک را دین شیخ کلی ام شیخ عبد الله بغدادی
رحمة الله علیه گفته اند که عاجزه داشتم فاطمه نام شانزده سال بالای بام برآمده بود غائب شد
بخدمت حضرت غوث الثقلین رضی الله عنه عرض کردم فرمودند امشب در خرابه کرخ محله است
از بغداد بر دو بر زمین دائره باش و وقت کشیدن دائره بگو بسم الله علی نیة عبد القادر
در دائره بنشین چون شب تاریک شود طوائف جن بر تو خواهند گذشت بصور مختلفه
هیچ خوف نکنی و وقت سحر بادشاه ایشان با لشکر بیاید و از تو پرسد بگوی که شیخ عبد القادر
مرا بر تو فرستاده اند و قضیه دختر بگوی حسب الحکم اعلی کردم صف صف بصور مختلفه میگذشتند
و هیچ یکی نتوانست که نزدیک دائره بیاید تا آنکه بادشاه بر اسپی سوار با جماعه از جنیان پیدا شد
و مقابل دائره بایستاد و مرا پرسید حاجت چیست گفتم شیخ بر تو مرا فرستاده است در حال
از اسپ فرود آمد و زمین ببوسید و بیرون دائره بنشست و گفت چون فرستاده است
خبر غائب شدن دختر گفتم او گفت تا آن دیوی که دختر را برده بود حاضر کنند در حال آن دیو
با دختر حاضر کردند آن دیو را گفت ترا چه باعث شد که این دختر را از رکاب حضرت
غوث الاعظم قدس الله سره العزیز ربودی گفت مرا خوش آمده فرمود آن دیو را زنند
و دختر بمن داد گفتم مثل تو فرمان بردار شیخ زاندیدم گفت ما چگونه مطیع او نباشم
که چون او از خانه بجمیع جنیان اقصای عالم نظر میفرماید از این سبب او همه در فراز میشود
و چون حق جل شانه اقامت قطب میکند او را تمکن میگرداند بر جن وانس و جلی آنحضرت رضی
باین وجه گویند که اصل غوث پاک از ولایت جیل است و ولادت با سعادت نیز در آنجا

عرفان آن خورشید جہانتاب ایقان آن قطب العرش والکرسی آن مقرب بارگاہ ربی
آن غوث الثقلین لاریب آن دانائے اسرار غیب آن معاون بیکسان آن دستگیر
آن قرۃ العین حضرت مصطفےٰ و مرتضےٰ آن معدن فیوضات وسخا آن نور باصرۂ ائمہ
اثنا عشریہ قطب ربانی غوث صمدانی حضرت محی الدین سلطان عبد القادر جیلانی
معشوق آلہی رضی اللہ عنہ کنیت ایشان بادشاہ مشائخ اندر طریقت و امام ائمہ انداز
شریعت محبوب ربانی ابو محمد است و نام شریف آن پیر زمانہ سرور عارفان یگانہ مشرف نامہ
وفخر عباد قطب صمدانی عبد القادر و ہو ابن حضرت ابی صالح موسی جنکی دوست ابن حضرت
سید عبد اللہ ابن حضرت سید یحییٰ زاہد ابن حضرت سید محمد الرومی ابن حضرت سید داؤد الامیر
ابن حضرت سید موسیٰ ثانی ابن حضرت سید عبد اللہ المعروف بہ شیخ صالح ابن حضرت
سید ابو الحسن موسی الجون ابن سید عبد اللہ المحض ابن حضرت سید حسن مثنی ابن حضرت
امیر المومنین و امام الاولین امام حسن رضی اللہ عنہم ابن امیر المومنین و امام المتقین
اسد اللہ الغالب مظہر العجائب والغرائب حضرت علی ابن ابی طالب کرم اللہ وجہہ والدہ
شریفہ معظمہ حضرت سید عبد اللہ محض قدس اللہ سرہ فاطمہ بنت حضرت امیر المومنین سید الشہدا
امام حسین رضی اللہ عنہ ووالدۂ ماجدہ حضرت غوث پاک نیز حسینی بودہ اند ولقب شریفش
محی الدین وسبب لقب آن حضرت اینست فرمودہ اند کہ روز جمعہ از بعضی سیاحات بغداد می آمدم
ناگاہ بیماری نحیف البدن متغیر اللون بگذشت مرا گفت السلام علیک یا عبد القادر
جواب سلام دادم گفت نزدم بیا نزدیکش رفتم گفت مرا بنشان او را بنشاندم جسدش تازہ گردید وصورت
او خوب شد ورنگ صاف از و تبرسیدم گفت مرا می شناسی گفتم نہ گفت من دین جدا مجد توام
ضعیف شدہ بودم چنانکہ دیدی مرا خدا یتعالے جل شانہ بتو زندہ گردانید انت محی الدین
او را بگذاشتم و بمسجد جامع رفتم شخصے نعلینی پیش من نہاد و گفت یا شیخ محی الدین چون نماز
گذاردم خلق از ہر طرف ہجوم بر من کردند و دست و پای مرا بوسیدند و میگفتند کہ

یکی آنکہ مبادا این حرف بسمع مبارک پیر دستگیر من برسد و از روے غیرت
خاطر شریف آن حضرت آزردہ گردد و باعث خرابی حال باشد از انکہ کمالیت
دیگرے را باعتقاد خود از کمالات پیر خود زیادہ نمے دانم و نہ از کسے قصورے در ذات
بابرکاتش می بینم بلکہ آن حضرت را غیر ذات حق نمیدانم و اکمل الاکملین روزگاری
می شمارم پس چگونہ روا باشد کہ کارے از من بوقوع آید و از و خللی در ذاتش افزاید
دیگر ازین قطع نظر گوشہ رفتن نیز کار نیست چرا کہ اگر ازین جماعہ مردم اگر محرمانند
کلمۂ حق از ایشان دریغ چرا باید داشت و اگر نامحرمانند چہ دانند کہ حضرت چہ میفرمایند
ازین حرف حضرت محبوب پاک رضی اللہ عنہ خاموش ماندہ جوابے نفرمودند
بعد ازان حضرت خواجہ از خدمت حضرت رخصت گشتہ چند ماہ در شہر جیلان اقامت
ورزید و جائیکہ خوش نمودند آنجا حجرہ ساختند و باعتکاف نشستند و چلہ کشیدند
چنانکہ گویند ہمان حجرۂ خاص ایشان ہنوز در جیلان موجود است و زیارت گاہ
خلائق گردیدہ و مردم آنجا در مرمت آن سعی بلیغ دارند و آن حضرت بنسبت خویشی
و قرابت خال حضرت غوث الاعظم رضی اللہ عنہ میشوند و آن غوث الثقلین خواہر زادہ
ایشانند و لیکن حضرت خواجہ صحیح النسب از سادات حسینی اند چنانکہ ذکرش بالاگذشت
از انکہ ذکر حضرت محبوب سبحانی فوق اذکار مشائخ دیگر است و فیوضات ان حضرت
در زمین و زمان معروف لہذا تبرکاً و تیمناً از واقعات و کرامت و نسب شریف آن حضرت
نشان میدہد و مختصر حالات گرانمایہ آن حضرت کہ اگر مفصل تحریر آید وفا تر باید
درین کتاب درج مے سازد و نعمت عظیم عقبے حاصل مے نماید بفضل اللہ تعالے
جل شانہ آن سلطان الاولیا آن برہان الاتقیا آن شیر بیشہ معرفت آن
گوہر بحر حقیقت آن پشت پناہ شرع مبین آن ملاذ و ملجاے دین متین
آن قطب البر و البحر آن ملک العقبے و سلطان الدہر آن غواص بحار

قیامت پرورد و میشود پس ہر کہ خواہد از عذاب وہولش ایمن باشد طاعتے کند کہ نزدیک
خدائے تعالے بہتر از ان طاعتے نباشد پرسیدند آن طاعت کدام است فرمود
کہ درماندگان را بفریاد رسیدن و بیچارگان را حاجت روا کردن و گرسنگان را سیر
نمودن و فرمود کسے را کہ این سہ خصالت باشد فی الحقیقت خدائے تعالے او را
دوست دارد اول سخاوتے چون سخاوت دریا دوم شفقتے چون آفتاب سوم تواضعے
چون تواضع زمین و فرمود نشان محبت آنست کہ مطیع باشی و بترسی نباید کہ دوست
براند و فرمود عارفان را مرتبہ آنست چون بدان مرتبہ رسند جملگی عالم و انچہ
در وست میان دو انگشت خود بینند و فرمود کہ کمترین درجۂ عارف آنست کہ صفات حق
در وے بود و کمال درجہ عارف در محبت آنست کہ اگر کسے بر و بدعوے آید آن را بقوت
کرامت ملزم گرداند **نقلست** کہ آن حضرت را با حضرت سلطان الاولیا قطب ربانی
غوث الثقلین میر سید محی الدین شاہ عبد القادر جیلانی معشوق الٰہی رضی اللہ عنہ
دو مرتبہ ملاقات واقع شد یکے خود در ابتدائے حال کہ چون حضرت محبوب سبحانی
ایشان را بدیدند در بارۂ او شان دعا کردند و فرمودند کہ این مرد از مقتدائے
مشائخ روزگار خواہد بود کہ بسیاران از دولتش بمنزل رسند مرتبۂ دوم کہ تشریف
آوردند حضرت غوث الثقلین رضی اللہ عنہ در جیلان بودند و آن آبادانی بدامنہ
کوہ جودیست کہ آن حضرت آنجای را خوش نمودہ بمال حلال سرکار عظمت مدار
خود خریدہ آباد برائے ماندن فرزندان عالیشان قدس اللہ اسرارہم فرمودہ بودند
و قریب بغداد است حضرت خواجہ ہمانجا نزول اجلال فرمودند و با حضرت غوث الاعظم
رضی اللہ عنہ ملاقات حاصل کردہ باہم نشست و بکلمہ و کلام مشغول شدند بعد از
ساعتے خواجہ فرمود کہ یا حضرت چیزے سخن خدائے تعالے جل شانہ فرمائید فرمودند
سخن خدائے را گوشہ باید ایشان گفتند کہ از گوشہ رفتن فقیر را دو چیز مانع اند

تاج کسریٰ و خاقان بود در و انداخت و فرمود ای آتش کفش معین الدین را بسلامت نگاہ بداری آتش سرد شد ہمدرین اثنا آوازی از غیب آمد چنانکہ حاضران ہم شنیدند کہ آتش را چہ مجال و چہ زہرہ کہ کفش دوست مرا بسوزد و جماعۂ مغان چون این عظمت و برہان روشن آن حضرت بدیدند فی الحال ایمان آوردند و بصدق دل مسلمان شدند و خدمت آن حضرت اختیار نمودند و در اندک مدت از اولیای کامل گشتند و بہ ثبوت پیوستہ کافریکہ روے مبارک آن حضرت مے دید مسلمان میشد حتی کہ در بغداد کافرے نماند **نقلست** کہ آن حضرت فرمود کہ علامت شناختن حق جل و علی گریختن از خلق است و خاموش بودن در معرفت و فرمود کہ چون من از پوست بر آمدم عاشق و معشوق و عشق را یکی دیدم و نیز فرمود کہ مرید مستحق اسم فقر آن زمان میشود کہ در عالم فانی باقی ماند پرسیدند کہ مرید تائب کے گردد فرمود آن زمان کہ فرشتہ عذاب تا بست سال بر و ہیچ گناہ ننویسد حضرت شیخ المشائخ شیخ عبد الحق محدث دہلوی قدس اللہ تعالے سرہ میفرماید کہ این سخن از بعضے اکابر متقدمین نیز نقل نمودہ اند و حقیقت معنی چنانچہ بعضے از متاخرین علمای صوفیہ فرمودہ اند آنست کہ توبہ و استغفار لازم حال مرید است و کتابت گناہان با وجود استغفار صورت نہ بندد نہ آنکہ اصلاً گناہ از و بوجود نیاید لہذا وصیت کردہ اند بالتزام ورد استغفار نزد خواب رفتن تا کتابت گناہان روز کہ بحرمان عادت رحمت الٰہی تا اینوقت موقوف ماندہ است بظہور نیاید و میفرمود کہ حاجیان گرد خانۂ کعبہ طواف کنند و عارفان بقلوب گرد عرش و حجاب عظمت طواف می نمایند و لقاے خواہند و فرمود کہ من مدتی گرد خانۂ کعبہ طواف نمودم حالا مدتی است کہ خانۂ کعبہ گرد من طواف میکند و فرمودہ کہ قیامت خواہد رسید فرشتگان را فرمان شود کہ تا دوزخ را از دہان نار بیرون آرند و گرم کنند چنانکہ بیک دم زدن جملہ عرصات

گفت آلہی مریدان معین الدین را کہ بشجرہ برسند بیامرز فرمان آمد کہ ای معین الدین
تو ازان مائی ہر کہ مرید تو و مریدان تو تا قیامت بشجرہ تو برسد بیامرزم بعد ازان
حضرت خواجہ اکثر میفرمود ہر کہ مرید من و مرید مریدان من تا قیامت کہ از روے
شجرہ بمن رسد معین الدین پاے در بہشت نہد تا او را بہ بہشت نہ برد الحمد للہ والمنہ
کہ این کاتب حروف گناہگار بے سرانجام در سلک مریدان آن حضرت است عجب بود
اگر آمرزیدہ گردد بفضل اللہ تعالے جل شانہ **نقلست** کہ در مطبخ آن حضرت ہر روز
چندان طعام مے پخت کہ مساکین تمام شہر سیر میخوردند و خادمے کہ حوالہ آتش
این خدمت بود ہر روز براے راتبہ مصور پر نور آن حضرت آمدہ دست بستہ می ایستاد
حضرت خواجہ گوشۂ مصلا بر میداشتے گنج وافرہ پدیدار میگشتی و مے فرمودے
کہ آن مقدار زر ازین جملہ بستان کہ بمطبخ امروز کفایت کند او فرمان بجا آوردی
و ہمان قدر زر بر گرفتے و طعام تیار نمودہ بفقرا قسمت کردے **نقلست** کہ در بغداد
ہفت تن از مغان بودند در ریاضت صعب میکردند چنانکہ بعد شش ماہ یک لقمہ
میخوردند بنا بر آن اکثر خلق معتقد آنہا بود روزے ہر ہفت برای ملاقات
حضرت خواجہ آمدند چون نظر حضرت خواجہ بر آنہا افتاد ہیبت خوردند چنانچہ
رنگ شان زرد گشت و لرزہ بر اندام افتاد و در پاے آن حضرت افتادند فرمود
ای بیدینان از حق جل و علا شرم ندارید کہ غیر او را مے پرستید گفتند ای خواجۂ ما
از ترس آتش می پرستیم تا بیدآنکہ فردا ما را نسوزد آن حضرت فرمود ای احمقان
تا خدا ے را نے پرستید ہرگز از آتش خلاصی نمی توانید یافت گفتند یا حضرت شما کہ
اللہ تعالے جل شانہ را می پرستید اگر این آتش شما را نسوزد ایمان بخدا ے
آسمان آریم حضرت خواجہ فرمود اللہ تعالے جل شانہ آتش کفش معین الدین را
نمیتواند سوخت آتش موجود بود فی الحال آن حضرت کفش ہاے خود را کہ خیست

خشتی پیش افتادہ بود فرمود این را برکن گندید خشت طلا بود فرمود بدرویشان قسمت کن
قسمت نمودند بعد ازان در خدمت پیر خود مدت بست سال ماند و در سفر و حضر همراه بود ہر جا که
سفر میکردند جامہ خواب خاصہ خواجہ خود ایشان برداشتہ می بردند و خدمت بسیار نمودند
تا بمطلوب رسیدند **نقلست** کہ وقتے آن حضرت بر کاب سعادت پیر خود بمکہ معظمہ رفت
حضرت پیر دستگیر زیر ناودان ایستادہ در باب آن حضرت دعا ہا نمود آواز آمد کہ معین الدین
دوست ماست او را قبول کردم و برگزیدم باز از آنجا بروضہ منورہ مقدسہ حضرت
سرور کائنات صلی اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم رفتند فرمود معین الدین سلام کن سلام کرد
آواز آمد وعلیک السلام یا قطب المشائخین بعد ازان بہ بغداد آمد و حضرت پیر معتکف شدند
پس ایشان را بسافرت رخصت نمودند و نعمتے کہ از خواجگان رسیدہ بود مرحمت فرمودند و
پیر روشن ضمیر ایشان اکثر اوقات می فرمود کہ معین الدین ما محبوب آلہی است مرا از مریدے او
و ارادت بدانش فخر تمام است **نقلست** کہ آن حضرت را ذوق سماع بسیار بودہ و می شنید و بخود
میگشت و ہر کہ در خدمت آن قطب المقربین بودی از اہل سماع شدی و اکثر علمای متبحر و مشائخ کبار
چنانکہ قطب الاقطاب حضرت خواجہ قطب الدین بختیار اوشی می فرمایند کہ در محفل سماع
خواجہ ما شیخ الشیوخ حضرت شیخ شہاب الدین سہروردی و شیخ محمد کرمانی و شیخ محمد صفاہانی
و مخدوم زادہ شیخ برہان الدین چشتی و مولانا بہاء الدین بخاری و مولانا محمد بغدادی و خواجہ اجل
سنجری و شیخ سیف الدین ماجوزی و شیخ احمد بن محمد اصفہانی و شیخ جلال الدین تبریزی
و شیخ اوحد الدین کرمانی و شیخ احمد واحد و شیخ برہان الدین غزنوی و خواجہ سلیمان
و عبد الرحمن قدس اللہ تعالے اسرارہم و دیگر مشائخ کبار بغداد و از اکناف اکثر حاضر
می بودند و بجہت پابوسی می آمدند و بہر کدام فیض میرسید و جملہ اعتقاد میداشتند و
حلقہ بگوش بودند **نقلست** کہ روزے آن حضرت در حرم کعبہ مشغول بودند ندا رسید کہ ای
معین الدین من از تو خوشنودام و ترا آمرزیدم ہر چہ خواہش داری بخواہ تا عطا کنم

قدس اللہ سرہ نزدیک از باغ گذشت حضرت خواجہ آگاہی یافتہ باستقبال او شتافت
و با وی دست بوسی نمودہ در باغ خود آورد و طبقے پر از انگور پیشش کشید آن مجذوب کامل
پارہ کنجارہ از بغل خود برآورده در دہان مبارک آن حضرت انداخت حضرت خواجہ
آن کنجارہ نوش جان فرمود از ہمان وقت ولولۂ محبت و ذوق الٰہی در ولیش پیدا گشت
و از امور دنیاوی دست باز داشت و جہان و کار جہان از خاطر مبارکش سر در گزید
و انچہ در ملک داشت بفقرا تقسیم نمود و خود بخراسان توجہی کرد و در آنجا بتحصیل علوم پرداخت
و حفظ قرآن کرد پس از آنجا بسمرقند رسید و در انجا نیز تسلی ولیش نشد پس توجہ بعراق
نمود و از انجا بعرب رفت و از آنجا بقصبۂ ہارون بعد ازان در بغداد رسید بشرف پابوسی
امام الاولیا حضرت خواجہ عثمان ہارونی مشرف گردید و اکثر مشائخ کبار در ان روز
محفل گرامی آن حضرت حاضر بودند کہ حضرت خواجہ عثمان ہارونی لطف بلانہایت
در بارۂ ایشان مبذول داشت پس حکم شد ای معین الدین تجدید وضو کن و دوگانہ
ادا نما فرمان بجا آوردند پس فرمود مستقبل قبلہ بنشین بنشستند فرمود سورۂ بقر
بخوان خواندند پس فرمود بست و یکبار درود شریف بگو بگفتند پس آن حضرت
روے خود سوے آسمان کرد و دست خواجہ بگرفت و فرمود معین الدین ترا بخدا
رسانیدم و مقبول حضرت او گردانیدم پس مقراض بر سر مبارکش راند و کلاہ چہار ترکی
و گلیم خاصہ مرحمت نمود و فرمود کہ یک شبانہ روز مجاہدہ کن و ہزار بار سورۂ اخلاص
بخوان ایشان حکم بجا آوردند چون بحضور پر نور آمدند فرمود معین الدین سر بالا کن
سر بالا کرد فرمود چہ می بینی عرض کرد کہ از عرش تا تحت الثرے بنظرم می آید باز حکم شد
کہ ہزار بار سورۂ اخلاص دیگر بخوان باز خواند فرمود سر بالا کن سر بالا کرد فرمود چہ
می بینی عرض کرد تا حجاب عظمت فرمود چشم پیش کن چشم پیش کردند فرمود باز کن باز نمود
فرمود چہ می بینی گفت ہیچ دہ ہزار عالم مشاہدہ میکنم فرمود ای معین الدین کار تو تمام شد

وشانی عظیم و رتبہ رفیع داشت و سید صحیح النسب کہ در وہیچ شکے نیست خرقہ فقر و ارادت
از امام الاولیا حضرت خواجہ عثمان ہارونی قدس اللہ سرہ العزیز پوشیدہ و بہندوستان
بمین قدوم میمنت لزوم طریقہ اسلام ظاہر گشت و سیاہی کفر و شرک از عرصہ روزگار
بزدود و براہین ظاہرہ و دلیل باہرہ آشکارا نمود بدیمنت آن حضرت راہند البتہ خواند
و تا ہفتاد سال وضو بیش جز بتوضی نشکست و بہر کہ نظر لطف نمودی در لحظہ بخدای تعالے
رسانیدی و فاسقی کہ بحضور پر نور آمدی تائب شدی و آن حضرت اکثر در استغراق می بود
و چشم پوشیدہ میداشت و بوقت نماز نیکشاد و بر ہر کہ نظر افگندی ولی کامل گردیدی
و ہر کہ سہ روز بخدمت می ماند صاحب کرامت می شد و حافظ کلام ربانی و صاحب سماع
بود و ہر روز یک ختم و ہر شب یک ختم قرآن کردی و ہر بار کہ ختم کردے آواز از غیب
آمدی کہ ای معین الدین ختمت قبول کردم و سماع اکثر شنیدے و ہیچ کس از علماء
فقہاے وقت انکار سماعش نکردی و مدام صائم الدہر و قائم اللیل بود و
نماز صبح بوضوی عشا کردی و ہر شام مقدار مثقال نان خشک بآب تر نمودہ افطار
نمودی و جامہ دوتائی بخیہ زدہ پوشیدی چون پارہ شدی لنہا پاکیزہ کردی و بر آن
پیوند زدی اگر از حالات و واقعات آن حضرت کہ در کتب سیر مشائخ عظام و تذکرہ اولیاے
کرام ثبت افتادہ است درین مجموعہ تحریر نمایم نمیگنجد و طویل گردد و واقعات آنحضرت
از مہر و ماہ نیز روشن تر است بنا بر آن کم از بیش و اندک از بسیار بردوسہ نقل
صحیحہ اکتفا نمود نقلست کہ آن حضرت اصل از سادات سنجرستان است پدر بزرگوارش
خواجہ غیاث الدین حسن الحسینی بغایت صالح و متقی بود و مولد شریف آن حضرت
در صفاہان است و نشو و نما در خراسان یافت چون سن پانزدہ سالگی رسید پدر
بزرگوارش وفات یافت و با غیکہ داشت اوقات گذران از وے می شد و ہمدران
باغ بطاعت مشغول مے بود تا روزے مجذوبی حضرت ابراہیم قندوزی نام

از سلطان العارفین خواجہ معین الدین کہ فرمود مرا ہمسایہ بود از مریدان حضرت پیر ما
او وفات یافت من برابر جنازۂ او سیر نہتم چون او را در گور نہادند مردم کہ ہمراہ
جنازہ بودند برگشتند من ساعتی بر قبرش نشستہ ماندم و مشغول شدم کہ فرشتگان عذاب
در رسیدند اندرین حضرت پیر ما نیز حاضر شدند و فرمود کہ این شخص از مریدان ما است
دست عذاب از و باز دارید فرشتگان از فرمودۂ خواجہ برگشتہ رفتند و در لحہ باز آمدند
و عرض نمودند کہ از رب العزت فرمان میشود کہ این مرید بر خلاف تو بودہ است حضرت
خواجہ فرمود آرے ہر چند بر خلاف من بودہ ولیکن دست بدامان زدہ بود اندرین فرمان
در رسید کہ ای فرشتگان دست عذاب از مرید خواجۂ عثمان باز دارید کہ من او را
بدوستی او بخشیدم پس آمرزیدہ شد امید از کرم عمیم رب المعبود چنانست کہ این مرید
بے استطاعت و گنہگار بے سرانجام نیز بصدقہ آنحضرت از عذاب گور ایمن گردد
و عاقبت نجات یابد تا ایمان سلامت برد آمین یا رب العالمین **نقلست** کہ آنحضرت
چہار خلیفہ اکمل داشت حضرت خواجہ معین الدین حسن سنجری و شیخ نجم الدین صغری و شیخ سعدی لنکوچی
و شیخ محمد ترک قدس اللہ اسرارہم **نقلست** کہ آنحضرت پنجم ماہ شوال برحمت حق پیوست و بنہم

ذکر سلطان العارفین حضرت خواجہ معین الحق والدین بن غیاث الدین حسن الحسینی سنجری قدس اللہ سرہ

آن قطب الاقطاب فی الدوران آن محبت الاولیا فی الزمان آن صاحب اسرار
آن مہبط انوار آن قدوۂ ارباب دین آن پیشوای اہل یقین آن عالی درجات
آن علو مقامات آن امام الشریعت والطریقت آن مخزن المعرفت والحقیقت
آن پردہ برانداز اسرار غیبی آن چہرہ کشای صور لاریبی آن وارث الانبیاء والمرسلین
سلطان العارفین حضرت خواجہ معین الحق والدین بن غیاث الدین حسن الحسینی السنجری چشتی
قدس اللہ سرہ العزیز کہ بکرامت در ریاضت معروف و بجمیع اوصاف کمال موصوف بود

و در زنجیر داشتند امروز نیز دران مقام بودم که اولیاے بعینہ صورت شما پیش من آمد
و گفت ایستادہ شو ایستادہ شدم پس دست در زنجیر نمود زنجیر کشادہ شد فرمود
پاے خود بر پاے من نہ نہادم پس فرمود چشم بند کن نمودم لمحہ نگذشت فرمود چشم بکشا
گشادم و آن بزرگوار از نظرم غائب شد و خود را بر دروازۂ خانۂ خود یافتم و با مادر
و پدر خود ملاقات کردہ بشرف پاے بوسی حضرت خواجہ مشرف شدم **نقلست** کہ نصف
شب ہفتاد نفر از کافران جمع بودند میان خود گفتند کہ ہمین ساعت پیش خواجۂ عثمان
ہارونی برویم و چیزے بیازماییم اگر خاطر خواہ ما کند بیقین دانیم کہ امروز مثلش دیگری
نیست پس ہر کدام در دل خود از جنس طعام غیر مکرر قرار کردہ بخدمت آنحضرت آمدند
و حضرت نشستہ بودند چون آنہا را دیدند فرمودند بیائید اے فرزندان آدم خدای تعالے
عالم السر و الخفیات ست و بہر کہ لطف فرماید او را نیز معلوم سازد پس بنشستن حکم فرمود
بخادم اشارت شد تا دستہاے ایشان بشویاند خادم فرمان بجا آورد پس حضرت
خواجہ بسم اللہ الرحمن الرحیم بر زبان مبارک می راند و ہر مرتبہ کہ دست حق پرست
خود بسوے آسمان میکرد طبقے طعام از عالم غیب بدست مبارکش می آمدی و پیش
ہر کدام بترتیب میکشید و خواہش ہر کس ہر چہ بود پیش او ہمان نعمت موجود شدے
حضرت خواجہ فرمود بخورید نعمت حق جل و علا بموجب حکم سیر خوردند و شکر انعام نمودند
و در تعجب ماندند و بعد از دیرے عرض نمودند یا خواجہ این خود دانستیم کہ امروز ہمچو تو
بزرگ و صاحب نعمت در عرصہ موجود نیست اما این بفرما کہ اگر ما نیز ایمان بوحدانیت
حق جل و علا بیاریم و مسلمان شویم خداے بزرگ تو ما یان را ہمچو تو صاحب نعمت
فرماید یا نہ حضرت فرمود من بیچارہ چہ کسم و در چہ شمارم اگر لطف او کند از من ہزار مرتبہ
زیادہ تر بنوازد ہمہ مسلمان شدند و مرید حضرت شدند و خدمت اختیار کردند
تا ہمہ را نفے الحال کشف گردید و در اندک مدت از اولیاے کامل گشتند **نقلست**

کہ معاینہ کردیم خواہد شد حالا از بہر خدا لطف فرما حضرت رحم کردہ بنظر التفات سوی شان نگریست علمے کہ فراموش کردہ بودند ہمان لحظہ بیاد آمد پس توجہ خاص در بارۂ ایشان فرمودہ تا ہمہ آنہا را از عرش تا ثرے کشف گردید دنیا بر دل شان سرد شد و خدمت حضرت خواجہ اختیار کردند و صاحب کمال گشتند خلیفہ چون این عظمت تصرف بدید گفت من ہرگز خواجہ عثمان را از سماع منع نسازم پس حضرت خواجہ بخانہ آمد و قوالان را طلب نمود و سماع تا ہفت روز شنید و بعد کسے اعتراض بر سماع آن ذات ملکی صفات نکرد

نقلست از سلطان العارفین حضرت خواجہ معین الدین محمد حسن سنجری قدس اللہ سرہٗ فرمود کہ وقتے برابر پیر دستگیر خود خواجہ عثمان ہارونی در سفر بودم روزے بکنار دجلہ رسیدیم کہ دران وقت کشتی حاضر نبود حضرت پیر فرمود چشم پیش کن فرمان بجا آوردم باز فرمود چشم بکشا کشادم خود را و خواجۂ خود را بکنار آن سوی دیدم زمین بوس نمودم

نقلست از سلطان العارفین حضرت خواجۂ معین الدین فرمود کہ روزے شخصی بملازمت حضرت پیر دستگیر ما آمد بغایت سراسیمہ خاطر حضرت حالش پرسید عرض کرد کہ یا حضرت مدت چہل سال است کہ پسرم غائب است از حیات و ممات اش خبر ندارم بنابران بخدمت خواجہ آمدہ ام تا فاتحہ خوانند و دعا بکنند کہ از برکت دعای حضرت پسر گم شدہ ام بازیابم آن حضرت در مراقبہ شد چون زمانے بگذشت چشم بکشاد و بحاضرین محفل فرمود کہ فاتحہ خوانید بنیت آنکہ پسر این مرد برسد حاضران فرمان بجا آوردند پس آنحضرت باز در مراقبہ گشت بعد از ساعتے فرمود کہ برو پسرت بخانہ آمدہ باشد انشاء اللہ تعالے جل شانہ چون آن شخص نزدیک خانۂ خود آمد کسے گفت مبارک باد پسرت در خانہ رسید بعد ازان پدر با پسر ملاقات نمود و دیدہ بوسید بعد ہر دو تن بخدمت آن حضرت شتافتند و زمین خدمت ببوسیدند حضرت از پسرش پرسید کہ کجا بودی و چگونہ آمدی احوال خود باز گوی عرض کرد کہ بندہ را در جزیرۂ از جزائر دریا دیوان گرفتہ برده بودند

خلیفہ تشریف ارزانی داشت و خلیفہ تمامی علمائے متبحر را جمع کرد چون آنحضرت
در محفل درآمد خلیفہ تاب نیاورد و دران محفل نشستہ ماندن نتوانست و پس پردہ نشست
علما کہ جمال جہان آرائے آن حضرت دیدند بلرزہ آمدند و علمے کہ داشتند فراموش کردند
چنانکہ حرف تہجی ہم یاد نماند خلیفہ ہر چند ایشان را تقویت میداد و تحریص بہر مباحثہ
می نمود در جواب آن عاجز بودند زبان ایشان چنان بستہ شد کہ دم نزدند آخر الامر
بہ خلیفہ گفتند یا خلیفہ علمی کہ داشتیم بمجرد دیدن روی خواجہ عثمان فراموش کردیم
بخدمت آنجناب تقویت بحث نداریم ناچار جملہ علما و فقہا و کبرا گریبان بعجز و قصور اعتراف
کنان در پائے حضرت افتادند و فریاد کردند کہ یا خواجہ خلیفہ مرید سہروردیانست
از سماع منع میکند ما چہ قدرت داریم کہ بگوییم سماع حرام ست صدقہ خود و بصدقہ
اہل سماع بر ما حیران شدگان لطف فرما تمام عمر بر علم صرف کردہ ایم و در طرفۃ العین
از ما فراموش شدہ و یقین دانیم تا توجہ نفرمائی علم بسینہ ما عود نخواہد نمود آنحضرت فرمود
ای نادانان شما قدر سماع چہ دانید سماع را اخوان کنشرط ست حضرت خواجہ جنید
بغدادی چون آنرا مشکل پنداشت دل از سماع باز داشت و ترک نمود اگر در عصر ما شدے
ہرگز سماع ترک نکردے و حال آنکہ ما را ترک خواجہ جنید محبت نیست پیران ما چون
سماع شنیدہ اند ہرگز کسے نتوانست کہ بر سماعش انکار کند من کہ در ہمہ اطوار
متابعت ایشان میکنیم سنت سنیہ چرا بجا نیارم و حضرت خواجہ شبلی رحمۃ اللہ علیہ
کہ مرید و خلیفۂ اجل و اکمل شیخ جنید بود در مجلس معلای حضرت ناصر الدین خواجہ ابی یوسف
چشتی قدس اللہ تعالیٰ سرہ اکثر می آمدی و سماع شنیدی و در حالت سماع نعمت فراوان
یافتی و فضل بر یکی ہم تعرضات در بارۂ سماع حضرت ابو احمد چشتی کردو برو دسرای خود
بکنار یافتہ توبہ نمود شما چہ میخواہند اگر تمنای بلا در دل ست انیک برہان چشتیان نمودار
سازم آنہا الحاح نمودند و گفتند یا حضرت کدام برہان چشتیان ازین زیادہ

و آتش می پرستند حضرت خواجه فرمود ای پیر فرتوت آتش که بیهوده می پرستی چرا خدای عزوجل را نمی پرستی که این آتش کمتر مخلوقات اوست مجوس گفت آتش در دین ما وجود عظیم دارد حضرت فرمود این مقدار عمر گرانمایه که در کار آتش پرستی صرف کردی توانی که یکی از اعضای خود در وی نهی و آن نسوزد مجوس گفت خاصیت آتش سوختن است کرا یارای آن باشد که سر انگشت بوی نهد و سلامت ماند حضرت خواجه فی الحال پسرش را گرفته در آتش افگند و خود نیز در آمد آتش گلزار شد و هر دو تن سلامت ماندند چنانکه یک رشته جامهٔ شان هم نسوخت و چند ساعت هم آنجا ماندند تا همه مجوسان گرد آمدند و حیران شدند پس آن حضرت بیرون آمد و اسلام عرض کرد همه مسلمان شدند و سر بزمین نهادند حضرت سردار آن قوم را عبد الله نام کرد و پسرش را که در آتش انداخته بود ابراهیم پس دو نیم سال هم در آنجا اقامت فرمود تا طریقهٔ اسلام در ان جماعه استحکام یافت نقاست که وقتی خلیفهٔ وقت آنحضرت را از سماع منع نمود و گفت اگر سماع نیک بودی حضرت سید الطائفه خواجه جنید بغدادی قدس الله سره العزیز سماع ترک نکردی و خلیفه مرید سهروردیان بود بعضی علما و فقها با حضرت خواجه موافق بودند و بعض با خلیفه و بادشاه قرار داد هر که سماع بشنود او را بردار کشند و قوالان را بکشند این ماجرا حضرت خواجه شنیدند فرمود سماع سریست از اسرار الهی که اندر میان خدای عزوجل و بنده هیچ حجاب نمیماند آنرا هرگز پنهان نتوان کرد و کرا قدرت باشد که ما را از سماع منع کند از خدای عزوجل خواسته و امیدوارم که تا قیامت مریدان و فرزندان ما سماع شنوند و کسی را ظفر بر اهل سماع نیابد و خلیفه که مرید سهروردیانست او را حرام ست اکثر پیران ما سماع شنیده اند بنهی اگر توبه ننمایم بزنهار باشم این جواب تمامی بخلیفه رسانید خلیفه حجاب را فرمود تا پیش خواجه عثمان برود و بگوید که بیاید و با علما بحث نماید اگر علما سماع را قبول کنند منع نکنم حجاب بخدمت آن حضرت آمد و بیان نمود پس آن حضرت همان ساعت استخاره نمود و روان گشت و بمجلس

وگفت بندہ عثمان می خواہد کہ در سلک بندگان در آید حضرت شیخ لطف بالا نہایت
فرمود پس کلاہ چہار ترکی بر سر آنجناب گذاشت و دست بیعت داد و مقراض
بر سر مبارکش راند و فرمود ای عثمان کلاہ چہار ترکی کہ بر سر نہادی باید کہ اول دنیا
ترک کنی و با اہل دنیا نیامیزی و از ایشان پرہیز نمائی دوم ہوا و حرص نیز ترک سازی
و سوم ہر چہ دولت بخواہد بر عکس او کنی و چہارم شبہا خواب نکنی و بذکر خداوند
عزوجل مشغول باشی اما پیران ما فرمودہ اند ہر کہ کلاہ چہار ترکی بر سر نہد دل از
ماسوے اللہ بردارد و ہر چہ دون حق ست آن را گذارد کہ حضرت خواجہ محمد رسول
اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم چون این کلاہ بر سر نہادند فقر و فاقہ اختیار نمودند
و بعد ازان حضرت مرتضے علی کرم اللہ وجہہ پوشیدہ و آن شیر میدان و غا بکمال
فقر و فاقہ گذرند پس پیران ما متابعت ایشان کردند تو نیز پیرو ایشان باش تا در حشر
شرمندہ نشوی و ہمہ کس را از خود بہتر دانی از ہمہ بہتر شوی و خلق و تواضع و فروتنی پیشہ
گیری تا بمقام درویشان برسی و ہر کہ چنین نکند لائق این خرقہ نبود بلکہ خرقہ پوشیدنش
حرام ست و قاطع طریق است و پیران ازو نیز بیزار باشند حضرت خواجہ مواعظ
قبول نمود و در ریاضت جہد بلیغ کرد و بعد سہ سال خلافت و اسم اعظم کہ از پیران
رسیدہ بود عنایت شد فی الحال علم صوری و معنوی کشادہ گشت نقلست
چون آن حضرت خرقہ از حضرت قطب الزاہدین پیر خود پوشیدہ و بمرتبۂ اعلی رسید
از صحبت پیر خود جدا افتاد و در اقتضاے ملک سیاحی بسیار ساخت روزی بموضعے
رسید کہ سکان آنجا ہمہ گبر و مجوس بودند و آتش می پرستیدند حضرت خواجہ زیر درختے
مصلا فرو افگندہ بنماز مشغول شد شیخ فخر الدین نام خادم بہمت آتش آوردن
دران موضع رفت کسے آتش بدو نداد و آمدہ عرض نمود آن حضرت سجدہ وضو کردہ
متوجہ آن موضع شدند دید کہ مغانی بر تخت نشستہ است و پسر بغت سالہ در کنار دارد

شریعت و طریقت و حقیقت و معرفت امام العصر و فرید المثل و مقتدائے اوتاد و اولیا و اقطاب بودہ و ابی النور کنیت داشت و خرقۂ فقر و ارادت از قطب الزاہدین خواجہ حاجی شریف زندنی پوشیدہ و آن حضرت اصل از ہارون ست کہ آن یکے از قصبات نیشاپور ست و عمر بکمال داشت و ہر کہ منظور نظر آن امام الاولیا شد در طرفۃ العین صاحب کشف و کرامت گردید و آن حضرت ہفتاد سال در مجاہدہ ماند و نفس را آب سیر نداد و طعام ہم بسیری نخورد و شبہا خواب نکرد و بعد چہار و پنج فاقہ سہ لقمہ و گاہے چہار و پنج لقمہ کہ بانگشت برمی آمد تناول فرمودے در روی مال و متاع ندیدی و بفرمودے و اے بر آن درویش کہ شب خواب کند و روز طعام سیر بخورد و آن حضرت مستجاب الدعوات بود ہر چہ فرمودی ہمان شدی و حافظ کلام ربانی بود چنانکہ ہر روز یک ختم و ہر شب یک ختم قرآن مجید کردے صاحب سماع بودہ و نعرہ بلند زدی چندان گریستے کہ مردم در تعجب ماندے **نقلست** کہ چون آن حضرت در نماز شدے آواز از غیب آمدے کہ اے عثمان من نماز ترا پسندیدم و قبول کردم ہر چہ میخواہی بخواہ تا بدہمت حضرت خواجہ چون از نماز فارغ شدی گفتی الٰہی من از تو ترا مے خواہم آواز آمدی اے عثمان التماس تو قبول نمودم خاطر جمع دار دیگر ہر چہ خواہی بخواہ تا آن نیز بدہم گفتی الٰہی گناہگاران امت حضرت محمد مصطفے صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم را بیامرز آواز آمدے کہ سی ہزار گناہگاران امت محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم را بتو بخشیدم حضرت خواجہ بعد ہر نماز ہمین دعا کردے و ہر بار ہمین جواب شنیدے خدائے عزوجل دانا و علیم بدوست کہ چہ مقدار گناہگار امت حضرت محمد مصطفے صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم بدعای آنحضرت بخشیدہ شدند ازان جہت این مرید خاکروب درگاہ عرش اشتباہ نیز امید آن دارد کہ آمرزیدہ گردد بفضل اللہ تعالے جل شانہ **نقلست** کہ چون بالہام ربانی آنحضرت بخدمت حضرت شیخ حاجی شریف زندنی رسید سر و پاے مبارکش انگند

خدای عزوجل ترا از آتش دوزخ خلاص کناد بمجرد این سخن فرمودن دل آن مرد بسوے اسلام مائل شد و فی الحال کلمۂ طیبہ از سر صدق و صفا بر زبان راند و مسلمان شد و خدمت حضرت خواجہ اختیار نمود تا در اندک مدت شیخ کامل گردید الحمد للہ تعالے

نقلست که روزے مردے بخدمت آن حضرت چیزے نقد نذر آورد حضرت خواجہ فرمود که با درویشان چه عداوت داری که دشمن خداے تعالے را آوردی نقد دنیا را کرده درویشان ست آن شخص در مبالغه ابرام نمود که چیزی از آورده من قبول کنید حضرت شیخ اجابت نمے فرمود چون الحاح او زیاده از حد دید فرمود اینک جانب صحرا نگاه کن آن مرد فرمان بجا آورد دید که گنج روان مثل آب دریا میرود متحیر بماند و سر در پاے آن حضرت افگند شیخ فرمود کسیکه از خزائن غیبی در تصرف باشد با آورده کسی حاجت ندارد **نقلست** که چون سلطان سنجر وفات یافت شخصی او را بخواب دید پرسید که خداے عزوجل با تو چه کرد گفت معامله هاے من از نیک و بد در حضور داشتند چون دیدند که هیچکدام لائق سر انجام نیست فرشتگان عذاب را فرمان رسید که بدوزخش برند همدرین اثنا باز فرمان شد که فلان روز در مسجد جامع دمشق سعادت قدمبوس حضرت شیخ المشائخ شیخ خواجه شریف زندنی حاصل کرده بود ازین و برکت آن حضرت آمرزیدمش پس آمرزیده شدم **نقلست** که آنحضرت دهم ماه رجب المرجب ازین دار الفنا بدار البقا رحلت نمود قدس اللہ سره العزیز و نفعنا بهم

در ذکر امام الاولیا حضرت خواجہ عثمان ہارونی قدس اللہ سرہ

آن سید الاولیا آن حجت الاتقیا آن برگزیدۂ پروردگار آن آراستہ برحمت غفار آن ملک المشائخ بالمکنت آن سلطان الولایت بالیمنت آن مرد میدان دین آن فرد ایوان یقین آن صاحب کشف و کرامات آن بادشاه عالم مشاهدات آن سرافراز معنی حضرت امام الاولیا خواجہ عثمان ہارونی قدس اللہ سره العزیز که در علوم

بسیار رسید ارد و از تو فقیر تر است نزدش رویست که نزاد بدنا چار عذر نمود اکنون برگشته
نزدش برو و باوی بگو اگر هفت سال بندگی من قبول کند و هر چه فرمایم خدمت بجا آرد
هفت هزار دینار بدهم فقیر برگشت و ملازمت شیخ نمود و تمامی حقیقت معلوم کرد آنحضرت
فرمود سبحان الله اگر بخدمت هفت سال من حاجت بینوای برآید ازین چه اولی
حضرت شیخ و آن فقیر هر دو پیش آن ترسا آمدند و هر چه ترسا گفت آن حضرت قبول
نمود ترسا خط اجازت بندگی بحضور قاضی شهر نویسانیده گرفت و هفت هزار دینار
بحضرت خواجه بداد پس حضرت جمله دینار بهمان فقیر مرحمت فرمود و او را رخصت
کرد و خود در خدمت ترسا بماند ترسا گفت اے شیخ خدمت من همین است که تا
شبها پاسبانی نمائی حضرت قبول نمود و خدمت که گفت اختیار نمود این خبر
خلیفه شنید هفت هزار دینار و هفت هزار درم بخدمت آن حضرت فرستاد تا خود را
از دست ترسا خلاص نماید و باقی دراهم را بوجه کفاف خود صرف کند حضرت خواجه جمله
دینار و دراهم بفقرا تقسیم نمود و فرمود که من با ترسا شرط کرده ام که هفت سال
خدمت کنم آینده باز گشت و این خبر به ترسا رسید بیامد و گفت ای شیخ زری که
خلیفهٔ وقت فرستاده بود چرا خود را بدان زر خلاص نکردی و این محنت بر خود
اختیار نمودی حضرت شیخ فرمود تو چه دانی قدر این رنج و محنت هر چند رنج و محنت بیشمار است
نگر نعمت بسیار است خدائے ما فقر و محنت را دوست میدارد و ما حق جل و علی را
دوست میدارم بهر چه راضی بود عین راحت است خدائے تعالے جل شانه بخاطر
دلی که از کسے شاد شود لطفها فرماید و نعمتها گشاید و هر که ابے نعمت و رسوا میسازد
محض بازارد و بے بس بهر وجه دل خوشنود باید نمود ترسا چون شیخ را باستقامت
دید خاطر او مزم گردید گفت اے خواجه من ترا بذوق خود آزاد کردم برو بخاطر جمع
مشغول باش بخدای تعالی حضرت قطب الزاہدین فی الفور فرمود چون تو مرا آزاد کردی

خلوت کسی نشنید که مجموع باشد بنده لا البقش نه مگر آنکه حضرت پیر دستگیر توجه خاص
در بارهٔ این نامراد فرماید حضرت خواجه التفات نهایت بمن دل داشت و اسم اعظم که
سینه بسینه رسیده بود عنایت فرمود همان لحظه علم لدنی بر وگشاده گشت و علوم دینی یاد
آمد پس فرمود ای حاجی شریف کسیکه بمقام حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و آله وسلم
و پیران ما نشنید هرگز جاهل نماند علم لدن بر وبگشایند و مدد آیش از غیب نمایند پس
خرقه که از کلیم داشت بوی پوشانید و خلافت داد و بجاے خود نشانید و گفت آلی حاجی شریف
درویشی را شاید که همیشه در یاد تست آواز از غیب آمد که حاجی دوست ماست و ما از و راضی
ایم پس در خلوت نشست و مشغول گردید اندران از غیب ندا رسید که ای حاجی این
خرقه ترا مبارک باد که از برکت او ترا آمرزیدم و مقبول درگاه خود گردانیدم **نقلست**
که آن حضرت صاحب سماع بود چنانچه بالا نوشته آمد و سماع اکثر می شنید بلکه عاشق
سماع بود و در محفل سماع آنحضرت اکثر علما و مشائخ حاضر میشدند و هر که حاضر بودی سماع
شنیدے و تارک دنیا شدی و آن حضرت اهل سماع را بسیار دوست میداشت و دو بار
و چهار بار بهر روز متواتر سماع می شنید و کسے از علما انکار سماع او نکرده **نقلست**
که دران دیار شخصے از فقرا هفت دختر بالغه داشت کم مایه و بفقر و فاقه مبتلا ناچار بخدمت
آن حضرت آمد و سر بر زمین نهاده حال خود عرض نمود حضرت شیخ فرمود ای درویش
هر چند امروز رنج میکشی فردا راحت یابی درویش التماس نمود که یا حضرت در بارهٔ من
چنان توجه فرما که از دختران بالغه خلاصی یابم چون در خانهٔ آن حضرت نیز فقر کمال
بوده فرمود ای درویش امروز برو و فردا بیا درویش بموجب فرموده آن حضرت برگشت
و در اثنای راه با ترسای ملاقات افتاد ترسا پرسید ای درویش چه حال داری و کجا
میروی گفت هفت دختر بالغه داشتم و عاجز بودم بامید پیش حضرت شیخ حاجی شریف
تکایتی بردم فرموده است که فردا بیا حیران برگشته میروم تا چه خواهد شد ترسا گفت ای فقیر بیوا حضرت شیخ فقر

وچون فاقہ شدے صد رکعت نماز شکرانہ ادا فرمودے و گفتے کہ فقر و فاقہ طریقہ انبیا و اولیا است بیچارہ حاجی را کہ آن عنایت شود در خود چگونہ گنجد و شکرانہ بعد و چرا نہ نمایم تا این خرقہ ایشان کہ پوشیدہ است فرد امیان درویشان شہرہ نگردد و حشر بمیان ایشان یابد **نقلست** کہ چون فقیرے پیش آن حضرت آمدے تعظیم و تکریم او چندان نمودے کہ حاضران متحیر گشتندے چنانکہ خاک پای فقرا بر روی چشم خود می مالیدے و فرمودے آلہی بحرمت فقرا و غربا و مساکین بیچارہ حاجی شریف را استقامت بر فقر بخش و آنحضرت عمداً با اہل دنیا حکایت نیکردے و بخانہ دولتمند نمیرفت و ہمیشہ توجہ با فقرا داشت و میفرمود انا غلام الفقرا اگر فقرا مرا بفروشند راضیم **نقلست** کہ آن حضرت چہل سال از زمزم ننوشید و صحرا اختیار کرد و ہر وقت کہ گرسنہ شدے بیوۂ دشتی خوردے و در ریاضت و مجاہدہ بسیار نمودے و بعد سہ روز از سبزی بے نمک پختہ افطار نمودے و پس خوردۂ آن قطب الزاہدین ہر کہ میخوردی مجذوب میگشت و ہر کہ نظر کردے صاحب نعمت و درویش کامل شدے و اکثر درویشان و کاملان عصر خدمتش اختیار کردہ بودند و آنحضرت اہل سماع بود و اکثر گریہ کردی و نعرہا زدے چنانکہ حاضرین ہم گریستند و گریہ ہمچنین نمودی کہ بیہوش شدہ افتادی چون آب بر روی مبارکش پاشیدندی بشعور آمدے و چون نماز کردے از خود خبر نداشتی و چون در مجلس مذکور خدای عزوجل نمودی بیطاقت شدی پرسیدند یا شیخ در حالت ذکر بیطاقتی چیست فرمود عاشق باید کہ چون ذکر محبوب شنود بیقرار شود و از خود رود ورنہ خام است و مبتدی **نقلست** کہ چون آن حضرت بملازمت حضرت سلطان المشائخ خواجہ مودود آمد و سر بر زمین نہاد خواجہ فرمود اے حاجی نیکبختی از خدائے عزوجل خواستہ ام کہ بمقام نشینی و دست بیعت بخلق دہی و ہر کہ مرید تو شود صاحب نعمت گردد اکنون برو و بخلوت نشین حضرت شیخ فرمان بجا آورد و بخلوت نشست بعد چند گاہ عرضداشت نمود کہ

جنبان ہزار و ہزار کہ اکثر مریدان آن حضرت و اباو اجداد ایشان بودند با نبوہ حاضر شدند و نماز گذاردند بعد خلق از اکابر و مشائخ و علما و مرید و خلیفہ آنحضرت و عوام کہ حاضر بودند نماز گذاردنش خواستند کہ جنازہ بردارند دیگر بار آوازی ہیبت ناک برآمد و خلق دور گردید و جنازہ خود بخود در ہوا شد و میرفت و مردم دنبال وی تا بموضعی کہ جاے برای مرقد مقدسہ خود اختیار نموده بودند فرود آمد و انجا مدفن خواجہ واقع گشت وجود پاک آن برگزیدۂ معبود بیاسود و مطاف عالم و عالمیان گردید و تا قیامت خواہد بود چندین ہزار کافر از معائنۂ این حال مشرف مسلمان گشتند و این واقع در غرہ ماہ رجب المرجب در سنہ سبع و عشرین خمس مائۃ روی داده چنانچہ این دعاگوی درویشان تاریخ وصالش آن محبت اولیا بوده یافتہ است قدس اللہ سرہ العزیز و نہم

در ذکر قطب الزاہدین حضرت شیخ حاجی شریف زندنی قدس اللہ سرہ

ان عمدہ علما آن زبدۂ صلحا آن متقی کامل آن عابد عامل آن بحر وفا آن کان صفا آن ملاذی الغربا و المساکین آن رکن الملۃ و الدین آن پوشندہ عیب آن عالم علم غیب آن فیض بار و فضل گستر آن عالم نواز و غریب پرور آن شمع نور افشان انجمنی حضرت قطب الزاہدین شیخ حاجی شریف زندنی قدس اللہ سرہ العزیز کہ احوال عجیبہ و آثار غریبہ و انفاس تزکیہ و مکاشفات جلیہ و مشاہدات علیہ و پیراہن قویہ داشت و سلطان الوقت و ہادی سبیل اللہ و غالب الاسرار و رفیع المکان و علو درجات و صاحب ولایت و باعظمت و کرامت و مقتدای مشائخ و ابدال و اوتاد و والا شکوہ عدیم المثل و عظیم الشان گردیده و اکثر علما و فضلای وقت توجہ دل با خلاص و اعتقاد بدو داشتند و لقبش نیر الدین است و خرقۂ فقر و ارادت از سلطان المشائخ حضرت خواجہ مودود چشتی قدس اللہ سرہ العزیز پوشیده و یکصد و بست سال عمر داشت و از ہنگام چہارده سالگی وضوئیش جز بمتوضی نہ شکست و مدام جامۂ پیوندی پوشیدی و فقر و فاقہ را بسیار دوست داشتے

رسید و در خانقاہ شیخ الشیوخ حضرت شیخ شہاب الدین عمر سہروردی قدس اللہ سرہ
فرود آمد شیخ وے را تعظیم بسیار فرمود و خلیفہ بغداد بنا بر خوابے کہ دیدہ بود وی را طلب کرد
و وظائف اکرام و احترام بجا آورد و خلیفہ را نصائح جاے گیر و مواعظ دلپذیر گفت ہمہ در محل
قبول افتاد و فتوحے آورد ند بہمت استمالت خاطر خلیفہ مختصرے برداشت چون بیرون آمد
ہمہ بر فقرا قسمت نمود و بخراسان توجہ کرد و ولادت وے در سنہ سبع و خمسمائہ و وفات وے
در سنہ سبع و سبعین و خمسمائہ و دیگر قطب الزاہدین حضرت حاجی شیخ شریف زندنی کہ این
سلسلہ علیہ العالیہ چشتیہ ما باو ذات بابرکات او انتظام یافت و شاہ سجان کہ اہل
اورا خواجہ سجان میگفتند روزے از زبان مبارک حضرت خواجہ از روے مہربانی
شاہ سجان برآمد ازان باز بدین خطاب مشہور شد و اندرا قوان خود بدین اسم
می نازید و شیخ ابو نصیر شکیبان و باز زاہد کہ از اکابر مشائخ سیستان است و شیخ حسین سیستانی
و خواجہ سبز پوش آورباد نجانی و شیخ عثمان رومی کہ خرقہ بایزیدی نیز بدو رسیدہ
و صاحب و سلسلہ شد و شیخ احمد مدرون و خواجہ محمد شام و خواجہ ابو الحسن بالی
کہ تاریخ ثانی تصنیف اوست و آنرا در بغداد بآب زر نوشتند قدس اللہ تعالے
اسرارہم **نقلست** کہ چند روز بذات بابرکات او تکرے پیدا شد روز یکہ رحلت
خواہد فرمود ہر ساعت سوے دروازہ مقید شدہ نگاہ میکرد چنانکہ کسی منتظر کسے
میباشد ناگاہ شخصے نورانی بالباس پاکیزہ از جانب دروازہ ظاہر شد و بر خواجہ
سلام کرد و آمدہ بمقابل بایستاد و حریر پارہ کہ چیزے بر او نوشتہ بودند از بغل برآورد
بدست مبارکش داد آن حضرت حریر پارہ را بخواند و بر چشم نہاد و جان بحق تسلیم نمود
شور و غوغاے عظیم میان خلائق افتاد مردم بیحساب جمع آمدند آخر الامر تجہیز و تکفین
کردہ چون نعش برآوردند و خواستند کہ نماز او اکنند آواز سخت از غیب چنان برآمد
کہ خلق از خوف او دور شدند پس رجال الغیب در رسیدند و نماز جنازہ او اکردہ بعد ازان جماعہ

قدس اللہ سرہ العزیز کہ در ایام عاشورا جمعے انبوہ بخدمت حضرت خواجہ مودود حاضر
بودند و آن حضرت سخن اندر معرفت بیان می فرمود ناگاہ جوانے آمد بصورت اہل ان
خرقہ در بر و سجادہ بر دوش داشتہ بگوشہ بنشست نگاہ خواجہ بر او افتاد فی الفور فرمود
ہان چہ پرسیدن میخواہی بپرس آن جوان برخاست و پیش آمد و گفت یا خواجہ حضرت
رسالت پناہ صلے اللہ علیہ وسلم فرمودہ اند اتقوا فراسۃ المومن فانہ ینظر بنور اللہ
ستر این حدیث چیست فرمود کہ ستر این آنست کہ زنار بشکنی و ایمان بوحدانیت حق جل و علے
آری و مومن شوی گفت نعوذ باللہ مرا زنار باشد خواجہ بخادمے اشارت نمود تا برخاست
و خرقہ از و برکشید زنار اندرون کہ داشت برآمد و می بسا خجل گردید و بہای ہائے
گردہ بگریست و در پائے حضرت خواجہ افتاد و بصدق دل مسلمان شد **نقلست**
کہ آن حضرت یازدہ خلیفہ اکمل داشت ہر چند گویند و یاد دہ ہزار خلیفہ از بیت المقدس
تا نواحی چشت و بلخ بودند و لیکن اسم این یازدہ نفر در ملفوظ ایشان نوشتہ دیدم بنابران
ثبت نمودم اول ایشان شیخ ابی احمد فرزند آن حضرت کہ جانشین پدر و سزاوار ولایت
و لبسا باعظمت بود بعد از پدر بمقام وے نشستہ **نقلست** کہ بر ہمہ طوائف و برکافہ انام
شفقتے تمام داشت گویند شبے حضرت رسالت پناہ صلے اللہ علیہ وسلم را در واقعہ دید کہ
میفرمود اے احمد اگر تو مشتاق منی منم مشتاق تو ام چون سحر شد ستہ یار موافق
اختیار نمودہ مجہول وار چنانکہ کسے او را نشناسد بزیارت حرمین شریفین زادہما اللہ تعظیما
و تکریما متوجہ شد چون اقامت ارکان حج و شرائط بجا آورد بحرم محترم مدینہ و روضہ شریفہ
مصطفوی صلی اللہ علیہ وسلم توجہ نمود و مدت شش ماہ مجاورت کرد گویند کہ مواظبت
و مداومت وے بر مجاورت روضہ شریفہ بر خادمان گران آمد خواستند کہ وے را
برنجانند از روضہ متبرکہ منورہ مقدسہ طیبہ شریفہ آواز آمد چنانچہ ہمہ حاضران
شنیدند کہ وی را مرنجانید کہ از جملہ مشتاقان ماست پس از انجا مراجعت نمودہ بہ بغداد

بود برگشتہ شدہ غلطان غلطان پیش آن حضرت آمد و گویا شد و گواہی داد کہ ای مسلمانان
حضرت خواجہ مودود صاحب ولایت است و قول و فعلش موافق شرع شریف رحمانیت
سہ مرتبہ این بگفت و خاموش ماند دانشمندان را شکے در دل نماند ملاچار سر خود اندر
پاے مبارک آن حضرت سودند و توبہ نمودند **نقلست** کہ چون آن حضرت از شہر بلخ برآمد و
متوجہ بخارا گردید بر دریاکہ نزول فرمود و برگذر چون رسید کاروان میگذشت و ملاحان
از ہر کہ اجرت مے گرفتند او را میگذرانیدند حضرت خواجہ با فقیران و صوفیان کہ ہمراہ داشت
تا دیرے انتظار کشتی کشیدند چون دیدند کہ گذشتن بر کشتی میسر نمے آید و خالے از
اشکال نیست بسم اللہ الرحمن الرحیم بر زبان جاری کرد و مرکب کہ بر و سوار بود
پیش راند و بدریا سپرد او و مریدان را اشارت نمود تا عقب آن حضرت بیایند
در طرفۃ العین سلامت بگذشت و مریدان بزرگ چنان میرفتند کہ کسی بر زمین
میرود و کشتی کہ پیشتر راہی شدہ بود ہنوز ما بین دریا بود کہ ایشان عبور نمودند چنانکہ
پاے کسے ہم تر نشد اہل کشتی از مشاہدۂ این واقعہ حیران ماندند و بخدمت آن حضرت
جمع آمدہ سر خود در قدم انداختند آخر الامر آن حضرت بہ بخارا نزول نمود و در تحصیل علوم
اشتغال داشت و اکثر علوم تحصیل نمود و پیش حضرت شیخ المشائخ شیخ نجم الدین عمر
فقہ خواند و او ستاد را در حق خواجہ شفقت بسیار پیدا شد و با ملک الجن کہ وے نیز
پیش ہمان او ستاد تحصیل میکرد ہم سبق گردانید و وی را نیز با خواجہ دوستی بکمال افزود
با یکدیگر عہد محبت بستند چنانکہ تا الیوم اثرش باقیست کہ اندر اولاد امجادش ہیچ کدام
از قوم جن دخل نے کند و ضرر نرساند عاقبت آن حضرت را با علماے بخارا نیز گفتگوی
بسیار واقع شد چنانکہ در سر ایشان پیش اولادش تمامی ماجرا ثبت افتادہ آخر الامر
با برابین قاطع ہمہ ہا را مطیع و منقاد خود ساخت و ملزم نمود تا اکثر آنہا ارادت آوردند
و معتقد گشتند **نقلست** از خواجہ عبد الخالق غجدوانی کہ از عارف کامل بودند

ایشان را بچندین وجہ جواب میداد و بہر تقریر ملزم مے ساخت چنانکہ ہمہ از بیان او عاجز آمدند و شرمندگی نہایت کشیدند چون بدیدند کہ در ہیچ علم سخن از ان حضرت پیش نمیرود ناچار حرفے از سماع درمیان آوردند کہ سماع در شرع شریف حرام است باینہمہ علم و فراست کہ داری حرام چیزے را چرا بر خود اختیار کردے حضرت خواجہ فرمود کہ چون پیران ما کہ ہر یک جامع علوم ظاہری و باطنی بودند ہیچ خلاف شرع از ایشان صادر نگشتہ اگر سماع را بدعت می دانستند ہرگز اختیار نمے کردند و حالیا سماع ورد ایشان بود علے الخصوص حضرت غوث الاعظم سلطان ابراہیم بن ادہم قدس اللہ سرہ العزیز کہ شیخ و مقتدائے شما بودند و شما را بذات با برکاتش فخر است وی ہمیشہ سماع شنیدند و کسی منع نکرد تا کہ از مریدان وے باشم و متابعت او فرض عینم آمد چرا بجا نیارم گفتند ای شیخ سلطان ابراہیم از کملان زمانہ و مجتہد و غوث و قطب وقت خود بود چنانکہ سماع می شنید اگر چیز دیگر برداشت کہ چند مرتبہ بر ہوا رفت و خلق معائنہ نمود تو کہ در ہمہ وجہ متابعت او میکنی اکنون مناش اگر در ہوا نیز بر مے بتحقیق دانیم کہ صاحب ولایت ہستی ہنوز آنہا در سخن بودند کہ حضرت خواجہ از میان مجلس برجست و بر ہوا رفت و مانند مرغ تیز پر بجلدی چنان ہر سو شتافت کہ برق لامع شرمندہ بود آخر لامر رفتہ رفتہ چون از نظر مردم غائب شدن گرفت غریو از محفل برخاست آن حضرت بآہستگی فرا آمد دران ہنگام دہ ہزار مردم حاضر بودند ہمہ مرید آن حضرت شدند ولیکن آن سنگدلان کہ بحث می کردند گفتند یا خواجہ ازین قسم چیزہا را اعتبار نداریم جوگیان کہ از قسم کفار اند نیز ہمچنان میکنند ما چہ دانیم کہ فعل رحمانیست یا شیطانی پس سنگی بود بسر کلان بر دز سجدہ کہ پا نصد کس وی را جنبانیدن نے توانستند جانباد اشارت کردند کہ آن را اگر بطلبی و بیاید و گواہی دہد بر ولایت تو دیگر ما را جاے سخن نماند حضرت خواجہ فی الفور بدان سنگ ایما فرمود با وجود آنکہ سنگ نیمہ بزمین محکم

بدید بسوی حضرت خواجہ متوجہ گردید و فرمود ہان خواجہ مودود این چیست کہ دیدہ میشود
حضرت خواجہ واقف حال بود تمامی ماجرای شان از اول تا آخر بیان نمود شیخ الاسلام
گفت بابای من انچہ ایشان کردند سزای خود یافتند حالا از تقصیرات درگذشتہ بعفو
باید نمود خواجہ فرمود کہ ایشان گناہ شما نمودہ اند تا آنکہ خود گناہ شان عفو نمے فرمایند
فائدہ نمیکند شیخ گفت من خود از گناہ ایشان درگذر کردہ ام شما نیز معاف نمائید
حضرت فرمود کہ چون شما ازینہا خوشنود شدید من نیز معاف کردیم بمجرد فرمودن ایشان
ہمہ بحال آمدند و در پای شیخین افتادند و از کردۂ خود پشیمان شدند و توبہ نمودند پس
حضرت شیخ فاتحہ خواندہ بجانب ولایت خود جام مراجعت فرمود حضرت خواجہ متوجہ چشت
گردیدند و ہنگام رخصت شیخ الاسلام حضرت شیخ احمد جام قدس اللہ سرہ العزیز بجہت
تحصیل علوم بحضرت خواجہ تاکید نمودہ گفت درویشی بے علم چیزے نیست ہر چند علم معرفت
بکمال داری لیکن علم ظاہر نیز درکار است تا ظاہر و باطن واحد شود و حضرت خواجہ نصیحت
ایشان قبول کردہ بخطۂ پاک چشت آمد و ہمدران سال عزیمت شہر بلخ نمود تقلست
چون آن حضرت نزد بلخ رسید اکثر اہل شہر از ملوک و خوانین و مشائخ و اکابر و غیر ذلک
برای استقبال پیش آمدند و مقدم شریف خواجہ را متبرک دانستہ باعزاز و اکرام در شہر
آوردند و خدمتگاری نمودند و لیکن علمای بلدہ چنانکہ عادت ایشان است حسد نمودند و
گفتند از نواحی چشت شیخ آمدہ با چندین ہزار مریدان اہل بدعت کہ سماع و سرود می شنوند
اکنون مے خواہند کہ مردم این شہر را نیز فریبند بالفعل فرصت نباید داد و امتحان باید کرد
کہ از علم لدنی نصیبے دارد یا نہ اگر صاحب کرامت است برہانی بر ما ظاہر می آرد والا نہ ملزم
شود و از شہر بدر رود بدین قرار روز جمعہ قریب چہار صد علمای متبحر و مفتی در مسجد
جامع بلخ جمع گشتند و حضرت خواجہ نیز تشریف بردند بعد فراغ نماز ہمہ مدعیان برگرد
آن حضرت جمع آمدند و از ہر علم سوالہای مشکل درمیان آوردند و حضرت خواجہ ہر سوال

آواز دادند که یاران حالیا شما از آب میگذرید یا ما آنجا بیائیم حضرت خواجه فرمود که شما
از راه دور بخاطر ما آمدید اکنون بهتر آنست که من بخدمت شما برسم این بگفت و بود
و بسم اللہ الرحمن الرحیم بر زبان جاری نمود و از سر دیوار برجست و بسان برق
لامع از دریا بگذشت و با هم ملاقات واقع شده شیخ با یاران خود گفت که آنچه ما
خیال کرده بودیم غیر وقوع بود خواجه مودود از کملان روزگار است الحمد للہ که بدیدار
شرف شدم پس با هم نشستند و تا دیری حرف و حکایت در میان آوردند بعده
حضرت خواجه فرمود که شما مهمان ما اید مناسب که حالا بغریب خانه قدم رنجه فرمائید و زیارت
خواجگان ما دریابید شیخ گفت مقصود از آمدن ملاقات شما بوده آن خود بوجه احسن
میسر گردید و زیارت خواجگان شما نیز از اینجا میسر است از انکه تصرف روح اولیا اثر دلایت
ایشان همه جاست از هر کجا روی دهد نیاز بدیشان می آرم توجه میفرمایند پس حضرت
شیخ بسوی چشت رو کرده و زمین بوس نمود و فاتحه خواند و برگشت و در خانه خواجه
علی حکیم که معتقد شیخ بود فرا آمد و حضرت خواجه نیز آنجا همراه بود آن هر دو بزرگوار
صاحب اسرار تا سه روز در آنجا ماندند و محفل سماع در دادند و متواجد گشتند و پیش ازین
خادم شیخ بخدمت آنجناب رفته عرض نموده بود که رخت خواب را هر کجا اشارت شود
باندازم شیخ فرمود باش که مهم در پیش است چون شب آمد آن هر دو بزرگوار در سماع شدند
منافقان از روی خجالت که گفته آنها پیش نرفته هر چند که ایمعنی بخدمت خواجه اظهار
نموده بودند و خواجه ازین فعل شنیع منع کرده بود وقت فرصت را غنیمت دانسته
سلاح بسته بمجلس در آمدند و خواستند که کار شیخ به تیغ و خنجر اتمام رسانند همین که
نگاه ایشان بر ایشان افتاد لرزه بر اندام متواری شد درین اثنا حضرت خواجه بسوی
آنها نگریست بی خود شده افتادند تا آنکه هر دو بزرگوار نامدار در سماع بودند افتاده
ماندند بعد ازان که بدیشان افاقت شد حضرت شیخ احمد جام قدس اللہ سرہ آنها را

حضرت شیخ احمد جام زندہ فیل رسید فرمود خواجہ مودود از خاندان بزرگ است و خورد سال
ماندہ مرا آنجا باید رفت تا تربیتش نمایم و بدست خود بر سجادہ بنشانم و آن ولایت هم
از من باشد و اگر چنان نکنم اندیشہ مندم مبادا درین ضمن چیزی چنان واقع شود کہ باعث
اہانت خاندان علیۂ او شود بنا بر آن شیخ الاسلام از جام متوجہ چشت شد چون بہرات
رسید منافقان باہم مصلحتے نمودہ پیش آن حضرت آمدند و گفتند کہ حضرت شیخ احمد جام زندہ
فیل شنیدہ کہ پدر بزرگوار شما رحلت فرمود شما خورد سال ماندہ اید تا در ولایت شما
دخل کند و ازان خود گرداند حضرت خواجہ مراقبہ دلمحہ سری برآورد و فرمود کہ آنچہ شما
می گفتید ہمہ غلط و نامسموع است حضرت شیخ احمد جام از روی محبت و اخلاص برای
تقویت ما می آید در این اثنا چون حضرت شیخ شخصے آورد کہ نزدیک تر رسیدہ حضرت
خواجہ استعداد اقتدا بش نمود و منافقان گفتند کہ در رفتن حضرت ملاحظہ کلی است خواہ نخواہ
اگر متوجہ مے شوند با مردم بسیار و با یراق رود حضرت خواجہ سخنان آنہا بگوش نکرد
و باہمان مریدان و صوفیان کہ قریب چہار ہزار نفر در خدمت حاضر بودند راہی شد نزدیک
رسید یاران حضرت شیخ چون انبوہ خلائق بدیدند بخدمت شیخ خود معلوم نمودند شیخ
فرمود ہیچ ملاحظہ نیست خواجہ مودود چشتی برای استقبال ما می آید این انبوہ مردم کہ
می بینید صوفیان و مریدان و بندہ دران ہنگام حضرت خواجہ را از خطۂ پاک چشت تا ہرات
دوازدہ ہزار مرید خلیفہ بودند بنوای ہر شہر کہ آن حضرت می رسید مرید و خلیفہ آن حضرت
در آنجا کہ می بود در رکاب سعادت راہی می شد ازین جہت مردم بسیار در خدمت آنحضرت
آن مرتبہ اتفاق افتادہ بہر وجہ بر دریاے ٹونک مابین ماران و سافلان ہر دو بزرگوار
قریب رسیدند آن روے شیخ احمد جام زندہ فیل بر پشت شیر سوار شدہ آمدہ
ایستاد و این روے آب حضرت خواجہ کہ از چشت بر دیوار سوار شدہ تشریف آوردہ بود
دیوار در رفتن بر باد پیش دستی می نمود آخر الامر یاران حضرت شیخ ازان سوے

باشم کہ چنان نکنم ہرچہ خدا و رسول پسندکردہ باشند مرا خود فرض عین بود لازم
نقلست کہ ہر وقتی آن حضرت را اشتیاق طواف خانۂ کعبہ شدی در طرفۃ العین
بدانجا رفتی و حج ادا نمودی و باز آمدی و بعضی اوقات کہ ملال خاطر بودی فرشتگان را
از رب العزت فرمان در رسیدی تا خانہ کعبہ را آوردہ در نظر آن حضرت میداشتندی و
حضرت خواجہ طواف بامراد کردی و ارکان بجا آوردی و نماز ادا نمودی بعدہ بجای قدیم
ویرا بردندی **نقلست** کہ آن حضرت سماع اکثر شنیدی و بدو ذوق بسیار داشتے
و مجلس عظیم ترتیب دادی و مردم فراوان از علما و مشائخ و اکابر و اصاغر جمع
ساختی و بسا طعام از ہر قسم و لفیس موجود کنانیدی و یکسان بہمہ کس قسمت نمودی و در آغاز
مجلس سماع قرآن میخواندی و در آخر نیز بدو ختم نمودی و آن حضرت خود در سماع گاہی در گریہ
چنان شدی کہ تمامی حاضران در گریہ می بودی و گاہی تبسم بدانسان کہ روی مبارکش
سرخ شدی و دست چنان کہ کف از دہن مبارک بیرون آمدی و در سماع اکثر اوقات
از میان مردم غائب گشتی و بعد دیری حاضر آمدی و ہر کہ در مجالس سماع آنحضرت می بودی
متواجد شدی و نعمت یافتی شخصے ازان حضرت سوال نمود کہ یا خواجہ در سماع از میان مردم
غائب شدن چہ سر دارد فرمودای عزیز صاحب سماع بنور محبوب لباس مے پوشد
و باوے یگانہ و با خلق بیگانہ می شود و معشوق بجذب محبت وے را بخود میکشد و بلباس
خویشتن متلبس میگرداند بلکہ عین وے میگردد در نظر خلق کجا آید تا آنکہ نظر شان را بنور معرفت
روشن کردہ اند آنہا دانند کہ در کدام مقام است دیگر را از سماع نمے توانم گفت احیاناً
اگر شمۂ ازان بیان نمائم مردم مرا بردار کشند یا ہمچو عین القضات سوزند و چون بیران
ما راز سماع پنہان داشتہ اند من کم حوصلہ نیستم کہ رازش پوشیدہ ندارم و فاش
سازم **نقلست** کہ وقتے پدر بزرگوار آن حضرت برحمت حق پیوست و آن حضرت
بر سجادہ نشست خورد سال بود و بیست و چہار سال عمر داشت این خبر بہ شیخ الاسلام

که این کودک را شانی عظیم و قطب الاقطاب بود و آخر الامر همچنان شد که فرمود **نقلست**
که آن حضرت در خورد سالی روزی بعزیمت شکار بجانب رباط خانه رفته بود چون رسید خود از اسپ
رفت چنانکه کسی ندانست و بعبادت مشغول شد دیگر مردم که همراه برآمده بودند بشکار
مشغول گشتند دوازده هزار جن که مجاور رباط و مرید اعظم و خواجه اکرام قطب المتقین حضرت
شیخ ابو احمد بودند بخدمت آن حضرت آمدند و پای بوسی حاصل نمودند و مردم شکاری
چون از شکار فارغ شدند جمع آمدند حضرت خواجه را در میان خود نیافتند در تفحص
بانجانه رباط رفتند و آن حضرت را دیدند نشسته و گرد و پیش او رجال الغیب و جنیان
سبز پوشیده هم اندرون و بیرون خانه غاو دارند و سر بزمین نهند و آمد و شد میسازند
درین اثنا این جماعه شکاریان بخدمت آن حضرت آمدند و شکار کرده پیش آوردند
جانوران که زنده بودند از قسم شیر و غیره بدوشیدن آنها حکم نمود و مردم فرمان بجا آوردند
و شیر فراوان پیدا شد با وجود آنکه هیچ کدامش شیر نداشت و اکثر نر بودند پس بهمان
شکاریان اشارت خوردن شیر فرمود و آنها شیر خوردند و سر در پای فلک فرسای
آن حضرت فرود آوردند و مرید شدند ازان باز آوازه کرامتش در عالم افتاد و خلق فراوان
از هر طرف و هر دیار آمده مریدی شدند **نقلست** که آن حضرت خلق و تواضع چندان
داشت که در بیان نیاید و در تقریر نگنجد هر حاجت مندی که بخدمت او آمد بهر چه او خوشنود
شد رضامندش ساخت و از کهتر و مهتر هر که او را دید خود در سلام سبقت بر و میکرد و بتعظیم او
تمام قدمی ایستاد حتی که با غلام و کنیزک خود همچنان بسر می برد تا روزی مردم از ینحال بخدمتش
سوال نمودند و گفتند یا خواجه مهتر کهتر را که اول سلام گوید و قیام نماید چگونه روا باشد فرمود
یاران پیغمبر یا صلی الله علیه وسلم که بمعراج شریف رفت و بمقام قرب رسید خدای تبارک تعالی
اول خود سلام کرد فرمود السلام علیک ایها النبی و رحمة الله و برکاته پیغمبر یا صلی الله علیه وسلم هر که آید
اول خود سلام بر و میکردی و این معجزه خاص آن سرور بود که در سلام کسی سبقت بر و نکرد پس من بیچاره

تا نواحی بیشت و بلخ دہ ہزار خلیفہ داشت و مریدانش را حدی و نہایتی نیست و ہر کہ سہ روز
بخانقاہش ماندی کارش آسان شدی و از فرزندان و مریدان و یرا کجا مشکلی پیش
آمدی و وی را یاد میکرد ہمان لحظہ حاضر شدہ کارش حل نمودی بلکہ تا حال گویند کہ اند
فرزندان آن حضرت ہمچنانست **نقلست** کہ آن حضرت در حالت کودکی و حیات پدر
روزی بمکتب خانہ میرفت و موسم بہار بود و خلق بعد از بہر تماشای سیل بیرون شتافتہ
بود و رفتن آب سیل تیزی و برہم زدن سنگہا و از و غریو برخاستن حالت عجیب شگفت
غریب بخاص و عام افزود و ہنگام عظیم بہ اہل دلہای روی نمود و از تیزی آب کسی مجال
آن نداشت کہ پای در و نہد و مردم میگفتند کہ کسی باشد کہ تا ازین آب عبور کردن تواند
حضرت خواجہ چنان کہ عادت کودکان بود دبازی فرمود کہ من ازین آب بگذرم آنہا کہ قریب
بودند گفتند با خواجہ اگر شما ازین آب بگذرید با جملہ مرید شویم و بولایت شما مقر آئیم حضرت
سلطان المشائخ کفش از پای مبارک بیرون نکرد و در طرفۃ العین بسان برق لامع
ازان آب سلامت بگذشت و باز آمد چنانکہ کفش ہم تر نگردید حاضران قریب بدو
بست کس بودند مرید شدند **نقلست** کہ در طفلی روزی آن حضرت بمکتب بود و حال
بر مردم از عسرت اندران ایام بغایت تنگ میگذشت کودکان و جوانان کہ بمکتب خانہ
بودند استدعا نمودند تا از خدای تعالی نعمتی نخواہد و بما یان عنایت کند آن حضرت
دست در آستین فرو برد و بیرون آورد و بفشرد از قسم نبات و شکر چندان ریخت کہ مردم
از چیدن آن عاجز آمدند و کم نمی گشت خلق چندان غلو کردند کہ خواجہ را گمان فتنہ پیدا شد
دست مبارک در کشید و نبات بماند تمامی حاضران فی الحال مرید گشتند و معتقد این خبرہا
بوالد بزرگوار ایشان رسانیدند خواجہ را حضور پر نور طلبیدند و بمبالغہ منع نمودہ فرمودند
کہ خواجگان ما کرامت را ہمیشہ پنہان داشتہ اند تو چرا شائع میکنی مے ترسم نشود کہ
غیر متابعت ایشان از تو ظاہر گردد و فردا شرمندہ شوی و لیکن میدانست و میفرمود

از عالم غیب مشاهده نمودی و یا بگوش هوش آوازی شنود بران کار کردی و خرقه فقر و ارادت از پدر بزرگوار خویش سید الاولیا ناصر الدین حضرت خواجه ابو یوسف چشتی قدس الله سره العزیز پوشیده و عالم طیران بسیار داشت چنانکه مردم بیشمار از معائنه این حال بدو گرویدند و ارادت آوردند و آن حضرت از سادات الصحیح النسب است که این را اهل ایران و توران و هندوستان همه کس میدانند و بر همگنان ظاهر اگر کسی را احتیاج به نسبت شریف ایشان بود در ذکر پدر بزرگوار ایشان ملاحظه نماید که در آنجا ثبت افتاده **نقلست** که آن سلطان المشائخ نود و هفت سال عمر داشت و در هفت سالگی قرآن مجید حفظ نموده و با فقیران و مسکینان هم صحبت بود و جامه نفیس هرگز نه پوشیدی وی را کشف غلاب و کشف قبور و کشف ارواح بسیار حاضر الوقت بود کسیکه بخدمتش آمدی احوال دلش یکیک بر زبان می آورد و بر قبر یکه میگذشت حالتش بیان میفرمود و علم بکمال چنانش بود که در پانزده سالگی کتاب منهاج الطالبین اندر بیان روش خواجگان و خلاصه آن شریعت تصنیف کرد و در سن بست و چهار سالگی پدر بزرگوارش رحلت نمود وی قائم مقامش گردید و آن آخر عهد سلطان سنجر بن ملک شاه بود **نقلست** که چون آن حضرت مرید شد قریب بست سال در خلوت نشست و ذکر و ریاضت شاقه پیش گرفت چنانکه بعد از پنج و شش روز افطار کردی و مدت سی سال شب را خواب نکرد و چون پدر بزرگوارش خلافت داده گلیم پوشانید فرمود ای مودود این گلیم حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم و علی المرتضی است کرم الله وجه این را کسی پوشد که صاحب ریاضت باشد و مدح و ذم پیش او یکسان بود و این اثر نیکبختی و رستگاری است پس اسم اعظم که از خضر علیه السلام سینه بسینه رسیده بود بیاموخت بهمان ساعت علم لدنی مکشوف گردید تا هر که بصحبت پاکش نشستی صاحب کرامت گشتی و هر که مریدش شدی روزها اول از عرش تا ثری مکشوف شدی از آنست که گویند آن حضرت از بیت المقدس

تحسین نموده فرمود که چشتیان همه همچنین بودند از خلق بی باک و در باطن سادات جهان
نقلست وقتی که حضرت خواجه در صومعه اقامت ورزید عالم مستی داشت و با مردم
انس نمیگرفت و البته نمی آمد دران ایام اکثر با رجال الغیب صحبت بود و پری زادها از
مردان و زنان هزار در هزار در خدمت ملازم داشتند و بیرون از شمار ارادت بدان حضرت
می آوردند و خدمت ها می نمودند اندران حین دو نفر از جن که از مریدان آن حضرت
بودند بشکل مار در صومعه ماندند و پاسبانی میکردند چنانکه بعد رحلت آن حضرت نیز
همچنان در آنجا بودند هر کس که بصدق اعتقاد دران صومعه رفتی و پرا میگذاشتند هر که
نیک نیت نبودی بروی حمله می آوردند و رفتن نمی دادند همچنان بودند و بعد ازان
غائب گشتند **نقلست** که آن حضرت سوم ماه رجب المرجب سنه تسع و خمسین و اربع
مائة رحلت فرمود تاریخ وفاتش این دعاگوی درویشان عارف کامل بوده یافته است
قدس الله سره العزیز ذکر تمام شد و منهم در ذکر **سلطان المشائخ حضرت خواجه**
مودود قدس الله سره آن شرف الاسلام والمسلمین آن مخصوص بعنایات
رب العالمین آن ظل الله فی الخلق آن سیف الله الناطق بالحق آن سرور مشائخ
کبار آن حجت اولیای نامدار آن قبلهٔ حاجات آن کعبهٔ مرادات آن شمع صوفیان آن
چراغ چشتیان آن و همه اوصاف موصوف آن منبع الاحسان و مخزن الجود حضرت
قطب الدین خواجه مودود چشتی قدس الله سره العزیز که یگانهٔ روزگار و محبوب پروردگار
و صاحب اسرار و معدن انوار و قدوهٔ اقطاب و اوتاد و ولی مادرزاد بود و قطب الدین
لقب داشت و سخنش مقبول همه و جملهٔ مشائخان آن عصر محکوم و حلقه بگوش وی بودند
و از اوان طفلی در غایت تعظیم او میکوشیدند و هیچ کس از علمای و مشائخ آن عهد از
و فائق نبود بلکه اکثر از ایشان بخدمت شریف می آمدی و بمراد دل میرسیدی و نعمت یافتی
و قول و فعل او همه مطابق شریعت غرا بود و علم ظاهری و باطنی تمام داشت هر چه از

براهی میرفت دید که مسجدی عمارت میکنند و شهتیری بالای مسجد می برند حضرت خواجه
بایستاد و تماشا میکرد چون آن شهتیر را بالا بردند بقدر یک درعه کم بود هر چند فکر نمودند
برابر نمی آمد آن حضرت از اسب فرود آمد و بالای مسجد رفت و یک سر آن شهتیر بدست
خود گرفت و سر دیگرش مردمان گرفتند آن حضرت بسم الله الرحمن الرحیم گفت و شهتیر را
بالای مسجد گذاشت بقدر یک درعه از مطلوب زیاده شد و آن مسجد در چشت و هرات بر کنار
رود مزار و مطاف خلائق است **نقلست** که آن حضرت را در ابتدا کلام الله تعالی حفظ
نبود بدین سبب متردد میماند تا شبی پیر و مربی خود را در واقعه دید که میفرماید ای ابو یوسف
چه حال داری عرض کرد که بسبب کلام ربانی که یاد ندارم پریشان خاطرم فرمود که صد بار
سوره فاتحه بخوان از برکت آن ترا حفظ خواهد شد آن حضرت بعد افاقت همچنان نمود تمام
قرآن مجید یاد شد چنانکه هر شب در روز پنج ختم نمودی **نقلست** شبی آن حضرت بانفس خود
گفت که ای نفس اگر امشب با من موافقت کنی بدو رکعت نماز ختم قرآن سازم نفس
آن شب موافقت نکرد آن دو رکعت فوت شد این کاهلی ازان بود که آن شب آب
سیر خورده بود پس آن حضرت تا بست سال آب بدو نداد **نقلست** که آن حضرت
بسن پنجاه سالگی نزدیک مزار خواجه حاجی مکی که بزرگ وقت بود حضرت خواجه ابو اسحاق
شامی قدس الله سره نیز اکثر زیارت میکرد پس خواست تا خانه برای اعتکاف زیر
زمین بسازد بسیار سخت و محکم بود کسی کندن نمیتوانست خواجه باشارت غیبی کلند بدست
مبارک گرفته از چاشتگاه تا نماز ظهر خانه باتمام رسانید و تا حال زیارت گاه خلائق است
پس دوازده سال در آنجا بماند چندان ولوله و شکر غالب آمد که گاه بودی چون خادم
آب وضو بر دست مبارک ریختی از خود غائب شدی و بعد ساعتی حاضر شدی دو وضو
تمام کردی دران هنگام حضرت خواجه عبد الله انصاری قدس الله سره العزیز بملازمت
آن حضرت رسید اوضاع و حالات آن حضرت دیده خیلی محظوظ شد و بسیار

داری کہ سر در ہمہ فقیران حضرت محمد مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم و جمیع پیران ما فقیر بودند
پیروی ایشان فرض آمد خواجہ نصیحت قبول نمود و چہار سال تنہا مشغول ماند و بعد از سہ
چہار فاقہ زیادہ از سہ لقمہ نخوردی و جامۂ پیوندی پوشیدی و سماع اکثر شنیدے
و در مجالس سماع جز فقرا و علما و صلحا و مشائخ دیگری را بار نبود و اگر از اہل دنیا
کسی حاضر شدی ذوق سماع نگشتی و خلق را باز گردانیدی و چند درویش نگاہ داشتے
بعد ازان سماع شنیدی و احیاناً از اہل دنیا کسی تا آخر محفل بماندی ہمان ساعت
مجذوب شدی و دنیا ترک نمودی و در محفل سماع آن حضرت اگر فاسق آمدی فسق او
دور شدہ از مشائخ شدی و میفرمود کہ فاسق یا فاجر بمجلس من حاضر شود صاحب نعمت
گردد و از دیگران چگویم **نقلست** کہ بحالت سماع نور از جبین مبارک تا آسمان
رفتی و خلائق معائنہ کردی و ہر مریضی کہ آمدی صحت یافتی و ہیچکس انکار سماع آن
حضرت نکرد و خواجۂ ابو بکر شبلی قدس اللہ سرہ العزیز بجہت ملاقات اکثر آمدی
و ہر بار کہ روی مبارکش دیدی در سماع شدی و تواجد نمودی پرسیدند یا شیخ از
دیدن خواجہ ابو یوسف کہ سماع میشنوی سر آن چیست گفت ای نادانان شما چہ دانید
انچہ من بدیدار خواجہ ناصر الدین می بینم اگر شما ببینید طاقت و قرار نماند بلکہ دیوانہ شوید شبلی
بدیدار خواجہ بمطلوب حقیقی میرسد خدا یتعالی دربارۂ خواجہ کرم عظیم چنان دارد کہ بیانش
محال است **نقلست** شخصی ازان حضرت پرسید کہ یا خواجہ اگر سماع اسرار است پس چنید
بغدادی کہ سید الطائفہ و قطب وقت بود قدس اللہ سرہ چرا توبہ نمود فرمود کہ شیخ المشائخ
شیخ ابو بکر شبلی کہ خلیفہ و محبت اوست در محفل من ہمیشہ می آید و سماع میکند حضرت خواجہ چنید
اوائل اخوان سماع چون مشکل پنداشت توبہ کرد ہر کرا اخوان سماع دست ندہد توبہ کردنش
سزاوار است واللہ اگر چنید رحمۃ اللہ علیہ بمجلس من حاضر شدی ہرگز توبہ نکردی ای عزیز
چیزیکہ در سماع یافتہ میشود بعبادت صد سال حاصل نگردد **نقلست** وقتی آن حضرت

در رفتن آنجا کسی را زیان نمیکند و هر کرا تپ روی مید هد چون از و آب میخورد فی الحال زائل میشود و هر حاجتی که در آنجا از حق جل و علی کسی میخواهد اجابت میگردد **نقلست** که سنگی بود بر در صومعهٔ آن حضرت بغایت کلان و پهناور که حضرت خواجه اکثر بر ش می نشست و طاعت میکرد و وقتی بر و نشسته بود و بعزیمت قریه روان شد آن سنگ نیز از عقب راهی گشت و خلق بسیار تماشا می نمودند بال میرفت و آن سنگ تا آنجا رسید که اکنون هست حضرت خواجه از غلو مردم آگهی یافته بسوی سنگ دید و بدو فرمود قف مکانک سنگ از حد تجاوز نکرد و همانجا بماند بعد ازان مردم اکثر اوقات در شبانگاه آدینه و ایام شریف حضرت خواجه را با خضر علیه السلام بران سنگ نشسته می دیدند و در آنجا چندان ظاهر میگشت که تمام قریه روشن میگردید و تا اکنون مزار و مطاف خلائق است **نقلست** که چون آن حضرت ارادت بخدمت حضرت شیخ ابو محمد چشتی آورد و سر در پای مبارکش افگند شیخ بلطف بیغایت فرمود و ناصر الدین خطاب کرد پس فرمود ای ناصر الدین علم خدای تعالے علم است که در کش نتوان نمود مگر الله جل جلاله تعلیم فرماید پس حضرت خواجه از روی تجربه سوال مسواک کرد حضرت شیخ ابو محمد هفتصد جواب داد از وی دل خواجه را ربودگی حاصل گشت و وسوسهٔ نفسانی رفت و مرید شد پیر روشن ضمیر فرمود ای ناصر الدین هفت کرت نام مرا بگوئی و سوی آسمان نظر کن خواجه فرمان بجا آورد همان لحظه تا عرش عظیم حجاب بے حائل نماند بار دیگر فرمود که هفت بار نام مرا گرفته سوے زمین به بین خواجه همچنان نمود تا تحت الثرے همه مکشوف گردید بعد ازان اسم اعظم که از خدمت خضر علیه السلام آموخته بود عنایت فرمود همان ساعت علم لدنی و اسرار ربانی جمله منکشف گشت پس خرقه پوشانید و خلافت داد و بجای خود نشاند بعد ازان فرمود ای ناصر الدین الله تعالی جل جلاله انچه بدوستان خود عنایت میفرماید تو از ان داشته باید که فقر و فاقه اختیار کنی و با فقیران صحبت

میر بمرد نقاست که آن حضرت بعد رحلت پیر و مربی خویش وقتی بهرات رفت
وقت مراجعت بموضعی رسید که کنک نام داشت در آنجا درویشی بود کاتب و موذن
و بسا بزرگ در کلبهٔ او نزول فرمود چون شب شد درویش را دختری بود پاک و پارسا
بخواب دیده که ماه شب چهاردهم از آسمان بکنارش آمده میگوید که من بزنی ترا خواسته ام
و قبول کردم بامداد درویش بخدمت آن حضرت آمد و حضرت خواجه تمامی خواب دخترش
باو بیان کرد و فرمود که معبر از ماه منم زود دختر را بحکم خدای تعالی بمن ده درویش
مطلع حال نبود در اندیشه رفت و گفت ما را چه حد و مجال که بخدمت مثل شما سید بزرگ
نسبت قرابت در میان آرم خواجه فرمود دختر بحکم الهی جل شانه زنم باشد و ازوی
فرزندان متولد شوند که قطب زمانه گردند درویش برخاست و پیش دختر خود آمد تا دختر
چگوید و ازان خواب چه اظهار نماید دختر پرسش خوابی که دیده بود بعینه همانکه آن حضرت
بیان نموده بودند پیش پدر گفت تا پدر را جای سخن نماند و شبهه در شدنی الفور با دختر
گفت که بشارت باد ترا آن ماه که ازوی حکایت نمودی در خانه ات رسید پس برخاست
زود بخدمت آن حضرت آمد و دختر را تسلیم آن حضرت نمود و خطبه خواند و آن حضرت قبول
ساخت و چند روز در انجا اقامت ورزیده بوطن مالوفهٔ خود چشت آمد و ازان ولیه مثل
حضرت خواجه مودود چشتی و شیخ تاج الدین ابو الفتح متولد شدند نقاست که روزی آنحضرت
در ایام تابستان از غایت گرمی با اصحاب خود از صومعه بیرون آمده بود اصحاب
استدعای آب سرد نمودند که اگر ببرکت دعای حضرت چشمهٔ آب سرد از غیب در اینجا
پیدا شود بسا بنده های خدای تعالی از شدت گرمی خلاص شوند حضرت سید الاولیا
بینج تا ملی نفرموده عصا بر سنگ زد فی الحال آب زلال ازو جاری شد و یاران محظوظ
گشتند و بفراغت آب خورده وضو ساختند و شکرانه ادا نمودند و آن چشمه تا الیوم جاری
بماند و در ایام گرما بغایت سرد و خوش ذائقه میباشد و بستان معتدل میگردد که

شدی و اگر از اهل دولت آمدی رنگ بشره مبارکش متغیر شدی و دیگر بستی و گفتی
الهی انا فقیر او مسکین و آن حضرت مدام با فقیران صحبت داشتی و هم لقمه شدی
و تعظیم بسیار نمودی و فرمودی که فقیر او دوست داشته خدا و رسول خدا اند کدام
دل است که دوستان خدا و رسول خدای را دوست ندارد و تحریم ایشان بجا
نیارد و آن حضرت گاهی توجه با اهل دنیا نکرد با وجود این طریقهٔ بسیار خلائق
معتقد و زائران درگاه خلائق پناه بود و هر چه جنس از نذری آمدی بفقرا دادی
احیانا اگر خادمی چیزی نهان داشتی حضور دل آن حضرت نبودی پس میدانستی
که خادم چیزی پوشیده داشته فی الحال از و طلب کردی و بفقرا دادی و مطمئن
گشتی حکایت آن حضرت در حیات خال و مربی خود اندرسن بست سالگی
روزی بر در سرای دختر امیر بگذشت و در سرای بود دید که دختر امیر نشسته است
بغایت صاحب جمال و بسا خدمتگاران گرد و پیش آن حضرت پسند خاطر آمد خادم
امیر بر در سرای ایستاده بود و دیر اشارت نمود که با میر رفته بگو تا دختر خود بزنی به من دهد خادم
ایستادگی نکرد و همان ساعت پیش امیر رفت و پیغام نمود امیر گفت چه سعادت است
که فرزند مرا مثل حضرت خواجه بخدمتگاری قبول کند ولیکن اول خدمتگاری بخدمت
آن حضرت می فرستم و خواجه خطبه خواند بعد ازان دختر خود و هم خادم بیرون آمد
و جواب امیر بخدمت رسانید خواجه بدانست که امیر حرف نموده و برای خاطر داشت
من هنرے در باخته است فرمود من امتحان میکردم که امیر را با من چگونه
اعتقاد است و اگر نه اصلا خواهش آن ندارم این بفرمود و بخانه آمد و هنوز
بخانه تشریف نیاورده بود که دختر امیر را درد شکم بشدت گرفت امیر مردم
بخدمت آن حضرت فرستاد و عاجزی نمود و گفت باز آئی تا دختر خود را
تسلیم تو کنم حضرت خواجه اجابت نکرد و التفات نه نمود هنوز شب نرسید که دختر

در ذکر سید الاولیا حضرت خواجہ ابو یوسف چشتی قدس اللہ سرہ

آن سید الاولیا آن سید الازکیا آن زین اصحاب آن رکن ارباب آن
روشن کنندۂ دین متین آن گلشن سازندۂ روے زمین آن اشرف اکابران
آن زبدۂ صابران آن مقبول بامت آن مخصوص بکرامت آن سید الاولیا
ومقتداے اہل تصوف حضرت ناصر الدین خواجہ ابو یوسف چشتی الحسینی قدس
اللہ سرہ العزیز کہ جمال طریقت وکمال حقیقت ومفردۂ اہل معرفت بود وکرامات
ظاہر وکمالات باہر داشت وعلم اکمل وعمل افضل در ذات بابرکاتش آفریدہ
کار آفریدہ وخرقۂ فقر وارادت از حال خود حجۃ المشائخ حضرت شیخ ابو محمد چشتی
پوشیدہ وہشتاد وچہار سال عمر داشت وآن حضرت خواہر زادۂ حضرت شیخ ابو محمد است
ونام پدرش محمد سمعان است وحضرت شیخ ابو محمد چشتی بمنزلۂ فرزند او را پرورش
نمودہ بنظر ظاہری وباطنی تربیت نمودہ چنانچہ ذکرش مفصل در حالات پیر ومربی
ایشان بالا نوشتہ آمد وآن حضرت سی وشش سالہ بود کہ حال آن حضرت
رحلت فرمود وے قائم مقامش گردید وچیزہا بروے مکشوف شد کہ در وہم
بشر نگنجد وے سید صحیح النسب است کہ در وے ہیچ شک نیست بدین ترتیب سید الاولیا
ناصر الدین حضرت خواجہ ابو یوسف بن خواجہ محمد سمعان بن سید ابراہیم بن سید محمد
بن سید حسین بن سید عبد اللہ الملقب علی اکبر بن حضرت امام حسن عسکری
بن حضرت امام علی نقی بن حضرت امام محمد تقی الجود بن حضرت امام علی الرضا
بن حضرت امام موسیٰ کاظم ابن حضرت امام جعفر الصادق بن حضرت امام محمد باقر
بن حضرت امام زین العابدین بن حضرت امیر المؤمنین امام حسین سید الشہدا
بن امیر المؤمنین وامام المتقین حضرت شیر خدا علی بن ابی طالب رضوان اللہ
علیہم اجمعین **نقلست** ہر کہ صحبت پاک آن حضرت اختیار نمودی صاحب کرامات

آخر الامر حضرت شیخ فی الحال کس خود برای طلب وی فرستاد و مکتوبے نوشت که اگر
یک کفش پای داری کفش دیگر نپوشی تا اینجا نیائی چون قاصد دران موضع که آنحضرت
نشان داده بود رسید محمد سمعان را بر در سرای خود نشسته یافت که یک کفش
در پای دارد و پای دیگر برہنه بر پاے گذاشته همدرین حالت مکتوبی حضرت شیخ بدو
رسانید و آن عالی نژاد وی را برخواند همچنانکه بود برخاست و راهی شد و در اندک زمانی
بخدمت آن حضرت آمد و ملاقات نمود آن حضرت را حالتش بسیار خوش آمد همان لحظه
همشیرهٔ خود را بوے نکاح نمود و در مدت قلیل ازان پاک زادگان پسرے متولد شد
ابو یوسف نامش کردند حضرت شیخ وی را بمنزلهٔ فرزند پرورش کرد و بنظر ظاهری و باطنی
تربیت نموده و بمقام قرب و درویشی رسانید و خلافت داد ناصر الدین لقبش نمود
و قطب الاقطاب ساخت **نقلست** از اوستاد مردان قدس اللہ سره العزیز
ساکن قصبهٔ سنجان خواف که مرید و خلیفهٔ خاص آن حضرت بود وسالها کلوخ استنجا
برخساره هاے خود صاف نموده و آب وضو مهیا داشته روزے حضرت از روی
شفقت و عنایت او را خلافت داد و بمراجعت وطن امر فرمود آنجناب از هجر جدائی
میگریست و عرض نمود که بنده طاقت مفارقت ندارد آن حضرت فرمودند برو
از خدا خواسته ام هر وقت که ترا از روی دیدارم باشد حجاب جسمانی و مسافت مکانی
از میان مرتفع گردد ازین حرف او را تسلی حاصل گشت و رخصت شد ازان باز آنجناب
میگفت که از سنجان همیشه چشت را صریح مے بینم و جمال جهان آرائے حضرت
پیر دستگیر خود مشاهده مے کنم **نقلست** که آن حضرت سه خلیفه داشت حضرت
ناصر الدین خواجه ابی یوسف چشتی و محمد کاکو و حضرت اوستاد مردان قدس اللہ
اسرارهم **نقلست** که آن حضرت چهارم ماه ربیع الثانی سنه احد و عشر اربع مائة برحمت
حق پیوست تاریخ وفاتش این دعاگوی درویشان امام برجق بود یافته است قدس اللہ سره و نفعنا

می نمائی این را هم بنمائی الحال ما بیان دجله که در دهان هر کدام شش دینار زر دبو و سر بر کردند
پسر خلیفه متحیر بماند و سر در پای آن حضرت فرود آورد و بعد از ساعتی رخصت حاصل نموده
برفت و حضرت حجۃ المشائخ از آورده او هیچ قبول نکرد **نقاست** که وقتی سلطان محمود
سبکتگین بغزو سومنات رفت آن حضرت را در واقعه دید که خود نیز بجد دستش توجه میکنند
پس در سن هفتاد سالگی با درویشان چند متوجه شد چون در آنجا رسید بنفس نفیس خود
با لشکر کان جهاد نمود روزی کافران چنان غلبه نمودند که لشکر اسلام پناه بپیشه آورد
آن حضرت را در چشت مرید خلیفه بود محمد کاکو نام حضرت حجۃ المشائخ وی را آواز داد
که کاکو دریاب فی الحال محمد کاکو حاضر شد و محاربه شدید نمود تا لشکر اسلام نصرت یافت
دران هنگام محمد کاکو را در چشت مردم می دیدند و لخلخه آسیا برداشته بر در و دیوار
میزد و مست گونه بر دهن کف داشت چون ازان حال مردم ازوی پرسیدند همین
اجرا بیان نمود آخر الامر سلطان محمود بعد فتح سومنات چون مد ظاهری و باطنی
آن حضرت بچشم خود دید معتقد تر گشت و همان وقت آمده سر در پای حضرت افگند
و ارادت آورد **نقاست** که آن حضرت همشیره داشت چهل ساله بسا بزرگ و
پارسا خدمت برادر خود میکرد و بچرخه ریسمان می تافت و بهر ما یحتاج خود صرف
نمی نمود کتخدا نشده بود آن حضرت اکثر می فرمود که ای همشیره از تو فرزندی
آید که قطب الاقطاب گردد ولیکن بی شوهر محال است که در عرصه عالم پدید آید برین
حرف همشیره اصلا راضی نمی شد و بعبادت مشغول می ماند تا روزی آن حضرت
پدر بزرگوار خود را در واقعه دید که میفرماید ای ابو محمد در حق همشیره خود آنچه
میگوئی راست است اما در ولایت سا فلان بفلان موضع سید زاده ایست صحیح النسب
محمد سمعان نام بسا پرهیزگار و صالح و درویش وی را زود بطلب و همشیره خود را
بزنی وی بده و همشیره ایشان نیز از پدر بشارت یافت تا برمعنی رضامند شد

پس پدر بزرگوارش قوالان را خاموش کرد تا فرزند ارجمند بهوش آمد قوالان ساکت
گشتند بعد از دیرے حضرت شیخ ابو محمد چشم بکشاد و سوی آسمان نظر کرد و فرمود قولوا قولوا
پس از عالم غیب آواز نغمه آمد تا ابیات هرگز کسے چنین نشنیده بود هر که حاضر بود بوجد
احسن شنید و حضرت ابو محمد در سماع شد و حاضران نیز در سماع آمدند تا سه روز متواتر همان
غلبهٔ سماع بنمودند پس بهوش آمدند و شیخ ابو محمد در پاے فلک فرساے پدر خود افتاد
و گفت مخدومنا این فتح باب که در سماع است در هیچ شغل دیگر نیست صد سال اگر کسے
ریاضت شاقه و مجاهدهٔ شدید کند این مرتبه میسر نیاید که در یک سماع مشاهده گردد
که حضرت شیخ ابو محمد فرمود ای ابو محمد سماع سر پوشیده است راز آن پوشیده باید داشت
عوام بیچاره طاقت این را نه دارند اگر من اسرار آن ظاهر سازم جمله جهانیان مبتلای
سماع شوند و از خداے عزوجل غیر ازین عطیه طلب ننمایند **نقلست** که آن حضرت
بر سر دجله نشسته خرقهٔ خود را بآبخیه میزد درین اثنا پسر خلیفه در رسید و از اسپ فرود آمد
و زمین خدمت ببوسید و با ادب بنشست آن حضرت فرمود که حضرت رسالت پناه صلی اللہ
علیه وسلم فرموده است اگر پیرهٔ زن در ملک شاهی شب بفاقه بخسپد روز قیامت دامنگیر
آن والی باشد چون شما را حق سبحانه تعالے ملک بادشاهت عطا نموده است و فقرا و
بینوایان را ازان مسکن دارند نباید که کار به غفلت بسر بری و فردا شرمنده باشی چون
آن حجة المشائخ وعظ تمام کرد پسر خلیفه چیزے از نقد و جنس که در تصرف شاهان
می باشد طلبید و در حضور گذرانید آن حضرت تبسم نمود و فرمود ای ملک زاده از خواجگان
ما کسے این را قبول نکرده من نیز قبول نمے کنم ما را تونگری فقر به از ملک سلیمان است
پسر خلیفه نهایت بجد شد و مبالغه نمود حضرت فرمود ای شاهزاده حق سبحانه تعالی در خزانهٔ غیب
بر بندگان خود مفتوح ساخته است به آورده شما حاجت ندارند آخر الامر پسر خلیفه الحاح
از حد گذرانید آن حضرت روی خود سوی آسمان کرد و گفت الٰہی آنچه بندگان خود را

سلاطین اقاصی و ادانی جماہیر و مشاہیر روی اخلاص و ارادت بخدمت آن حضرت آوردند نقلست که آن حضرت اکثر در جاء نماز معکوس گذاردی و پہلوی مبارک خود گاہے بر زمین ننہادہ بود و شب و روز بریاضت و عبادت اشتغال میداشت تا عمدہ مشائخان عصر و قدوۂ عابدان دہر گردید چون ہنگام انتقال پدر بزرگوارش نزدیک رسید او را مرید نمود و خرقہ پوشانید و بجای خود نشاند و دران وقت آن حضرت ہفتادہ سالہ عمر داشت پس وصیت کرد که فقر و فاقہ اختیار کنی و با فقرا و مساکین صحبت داری و از دنیا و اہل دنیا محترز باشی تا فقیر گردی حضرت شیخ ہمہ نصیحت قبول نمود و دوازدہ سال در حجرہ مشغول ماندند و بعد ہفت روز بیک خرما افطار کردی نقلست که روزی آنحضرت در ایام طفولیت بمکتب میرفت در عین راہ با خواجہ خضر علیہ السلام ملاقات واقع شد خضر علیہ السلام فرمود ای ابو محمد مژدہ باد ترا که از رب العزت فرمانست تا علم صوری و معنوی ترا بیاموزم حضرت پایبوسی نمود و گفت یا خواجہ ہر چہ فرمان ست عنایت فرمائید پس خضر علیہ السلام اسم اعظم بآن حضرت آموخت ہمہ علوم و اسرار الٰہی بدو منکشف گردید از ہمانجا برگشتہ بخانہ آمد مادرش گفت امروز چہ خواندی تختہ بیار تا ببینم گفت ای مادر آنچہ من خواندہ ام در تختہ نمیگنجد مصحف که در خانہ بود مادرش پیش آن حضرت کشید گفت ای مادر مصحف را پیش خود نگاہدار من یاد میخوانم مادر ہمچنان کرد فی الحال در یک پاس تمام قرآن مجید حفظ بخواند مادرش متحیر بماند و شکرانۂ الٰہی بجا آورد نقلست که روزے آن حضرت یعنی قطب المتقین شیخ ابو احمد والد بزرگوارش سماع می شنیدند و قوالان حاضر بودند و ابیات باہنگ می خواندند و حضرت در تواجد بود و نظر فیض اثرش بر شیخ ابو محمد افتاد فرمود درآی در سماع آن حضرت بیطاقت و مدہوش گشتہ در سماع آمد تا دیری بذوق ماند پس بخود شدہ افتاد و حضرت ابو محمد تا ہفت روز متواتر سماع شنید و قت نماز قوالان را باز داشتی و نماز را ادا کردی و باز در سماع شدی و درین مدت حضرت شیخ ابو محمد ہمچنان بیہوش بود و

نگاہ دار و پس بچنان شد کہ وقت شام رسید شیر خوردن گرفت و روزی والدہ ماجدہ
شیر میداد در عین حالت شیر خوردن خندہ بسیار کرد چنانکہ مادرش را تعجب آمد بحضرت پدرش
معلوم نمود حضرت فرمود کہ شیطان برای آنکہ پسرت را گمراہ آمدہ بود اللہ تعالیٰ جل شانہ
فرشتگان را فرمان داد کہ شیطان را دور سازند و زجر کنند چون آن لعین دست قدرت
بر شیخ ابو محمد نیافت و پشیمان بازگشت ابو محمد را ازان جہت خندہ آمد **نقلست** کہ مادر
آن حضرت گفت ازان مدت کہ ابو محمد متولد شد تا مدت دو نیم سال وقت ہر صلوات خمسہ
چشمان خود را سوی آسمان نمودی و لا الہ الا اللہ بعید و گفتی و نور سر روی مبارکش
پدید آمدی کہ تمامی خانہ روشن شدی و بارہا بسبب عدم چراغی روشنی خانہ از جبین او
گشتی چنانکہ اگر سوزنی گم شدی بوجہ احسن از پرتو پیشانی او یافتہ میشدی **نقلست**
کہ آن حضرت چون دو نیم سالہ شد کم می خورد و مادرش بخدمت پدرش شکایتی نمودی
کہ ابو محمد چیزے نمیخورد فرمود ابو محمد درویش است کم خوردن کمال درویشان است از اول
کم خوردن عادت میکنند چون چہار سالہ چہار ساہہ شد در مکتبش بردند ناگاہ از غیب
بر تختۂ او این کلمات پدید آمد بسم اللہ الرحمن الرحیم علم القرآن رب یسر ولا تعسر
و رب زدنی علما و فہما و تمم بالخیر پس در اندک مدت قرآن خواند و علوم دینی حاصل کرد
و بکمالیت مردان رسید و از وقت چہار سالگی نماز با جماعت میکرد و در ہفت سالگی
خلوت گزیدہ ہم ازان ہنگام ہر چہ از زبان مبارکش بر آمد ہمان شدی و خلیفۂ وقت
و جمیع خلائق از ہمان وقت اعتماد بر خواجہ بغایت میداشتند و بہر نیت کسیکہ بخدمتش
شافی مقصودش حاصل میشدی و مدت سی سال وضوی آن حضرت بجز متوضی نشکست
و کافریکہ بحضوری آمدی فی الحال مسلمان شدی چنانکہ در چشتہ ہیچ کافری نماند و ہر مسلمانیکہ
بخدمت آن حضرت مشرف گشت از عرش تا ثری منکشف شدی و آن حضرت بست و چہار سالہ
بود کہ پدر بزرگوارش رحلت نمود و وی قائم مقام او گشت و بر سجادہ بنشست و اکثر

شیخ ابو محمد چشتی قدس اللہ سرہ العزیز پوشیدہ و ہر کہ منظور نظر آن حضرت گشت فی الحال
ولی کامل شد نقلست از یادر صالحۂ آن حضرت کہ گفت وقتی کہ شیخ ابو محمد چہار ماہہ
در شکم من بود صوت کلمۂ طیب لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ بگوشم افتادی بایدرش معلوم
نمودم فرمود بشارت باد مر ترا کہ فرزند سعادت مند و ولی از بطن تو بوجود آید روزی
پدر بزرگوار آن حضرت نزدیک مادرش نشستہ بود روی بسوی حمل نمود فرمود السلام
علیکم یا ولی اللہ و خلیفتی آوازی آمد از شکم کہ کسی مفہوم او نفہمید مادر صالحہ گفت
یا حضرت معلوم نیست کہ در شکم دختر است یا پسر و تو ہمچنین میفرمائی آن حضرت فرمود
کہ اللہ جل جلالہ من اشارت و بشارت دادہ موعدہ نموده در لوح محفوظ نیز خواندہ ام
کہ مرا فرزندی ولی مادرزاد آید نقلست شبی کہ حضرت شیخ ابو محمد چشتی متولد شد شب
عاشورا بود پدر بزرگوارش را ہمان لحظہ خواب آمد جمال جلال زینت جہان آرائے
نور پاش دو عالم حضرت محمد مصطفی صلی اللہ علیہ و آلہ و اصحابہ وسلم جلوہ پیرای گردید و
فرمود مبارک ای ابو احمد در خانۂ تو فرزند شدہ باید کہ او را بنام من موسوم گردانی و سلام
بدو رسانی پس حضرت شیخ بیدار شد دید کہ پسر تولد گشتہ حضرت شیخ ابو محمد را ہنوز باب نشستہ
بودند کہ ہفت کرت کلمۂ طیبہ لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ از زبان بر آورد پس حضرت پدر بزرگوار
او تجدید وضو نمودہ السلام علیک بگفت فرزند جواب داد علیک السلام یا شیخنا قل
ما رویاک ہذہ اللیلۃ پس آن حضرت در گوش فرزند خود فرمود کہ حضرت سرور صلی اللہ
علیہ وسلم بر تو سلام رسانیدہ است فرزند سر بزمین نہاد و شیخ ابو احمد نیز سر بسجدہ فرود
آورد و دعا نمود کہ الٰہی این پسر را ولی گردان آوازے شنید کہ ای ابو احمد دعاے
ترا مستجاب کردم و پسرت را مقبول خویش گردانیدم نقلست شبی کہ آن حضرت
متولد شد شب عاشورا بود چون روز تمام شد تمام روز شیر نخورد و مادرش بخدمت پدرش
عرض کرد حضرت فرمود کہ پسرت ولی مادرزاد است متابعت انبیاء و اولیا میکند بروزہ عاشورا

و در اندک ایام شیخ کامل شدند **نقلست** که آن حضرت روزے براہے گذشت
و جاے رسید که همه کافران در آنجا ساکن بودند و هر مسلمانے که بدان راه میرفت
از ترس آنها مومن نے گویا نیدند و لباس کافران می پوشیدند اگر آنها مسلمانے را
می یافتند بشدت پیش نے آمدند و ویرامی سوختند چون حضرت قطب المتقین
آنجا رسید کافران دویدند و ایشان را گرفتند و پرسیدند که مسلمانے فرمود آری مسلمانم
گفتند ما هرگز مسلمان را زنده نگذاریم و با آتش اندازیم اگر هیچ آفتی بدو نرسد دانم که
مسلمانست حضرت شیخ فرمود اگر مسلمان بصدق دل کلمهٔ طیبه لا الله الا الله محمد الرسول الله
گوید هرگز آتش بروی کار نکند پس آنها آتش افروختند حضرت قطب المتقین فی الحال
در آتش در آمد مصلا فراز نموده بنماز مشغول شد یکبارگی آتش سوزان سرد شد کافران
چون اینحال مشاهده کردند سر بر زمین نهاده همه سر از اخلاص و اعتقاد مسلمان گشتند
و آن هنگی ده هزار مرد بودند و صد کس از انجمله خدمت حضرت اختیار کردند و همه شیخ کامل
گشتند باقی حسب فرموده آن حضرت همانجا سکونت ورزیدند **نقلست** که آنحضرت
در غرهٔ ماه جمادی الثانی سنه خمس و خمسین و ثلاث مائة برحمت حق پیوست تاریخ وصالش
این دعا گوی درویشان قطب العالمین یافته است قدس الله تعالی سره و منهم

در ذکر حجت المشائخ حضرت شیخ ابو محمد چشتی قدس الله سره العزیز

آن بادشاه ممالک مکاشفات آن سلطان دار الملک مشاهدات آن عمدة المشائخ
و الفقرا آن قدوة الائمه و العلما آن مفخر العباد آن ملجاء الاوتاد آن مخزن سخا آن
معدن وفا آن ولی قبلهٔ ولایت آن صفی کعبهٔ هدایت آن گوهر کان حق و راستی حضرت
ناصح الدین شیخ ابو محمد چشتی قدس الله سره العزیز که در همه اطوار شایسته و با انواع کرامات
و صفات آراسته و ولی مادرزاد بود و شانی عظیم و رتبهٔ بلند داشت و لقبش ناصح الدین است
و هفتاد سال عمر داشت و خرقهٔ فقر و ارادت از دست خویش قطب المتقین حضرت قدوة الدین

روزن بر ان حضرت انداز دہمین کہ سنگ از دست رہا کرد معلق شدہ
در ہوا ماند و بر سر آن قطب المتقین نیامد سلطان را ازین واقعہ حیرت روی داد و
بدست پسر توبہ کرد و این واقعہ در سن ثمانین و مائتین بود **نقلست** کہ شیخ فضیل
بن یحیی بر یکے تعرضات در باب سماع آن حضرت نمود آن حضرت چون بشنید فرمود
اگر او ناحق چنین میگوید سزای خود خواہد یافت فی الحال زحمت بیت بر فضیل مذکور
غالب آمد ہر چند اطبا علاج میکردند زیادہ تر میشد چون کار از معالجہ در گذشت ناچار
توجہ بخدا نمودہ و بتلاوت قرآن مشغول شد شبے جمال جہان آرای حضرت محمد مصطفی
صلی اللہ علیہ وسلم را در خواب دید و بجہت شفای خود عرض کرد رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وسلم فرمود ای فضیل تو انکار سماع ابو احمد چشتی کردی انکار او و انکار مشائخان
او انکار ما ست چون توبہ نمی کنی در مجالس سماع او حاضر نمی شوی صحت ممکن نیست
فضیل بر یکی چون از خواب بیدار شد ہمان لحظہ دوان بخدمت حضرت آمد اتفاقاً
آن حضرت در حالت سماع بود فضیل بہ مجالس رسید و دست بستہ یکسو بایستاد
ناگاہ گذار حضرت ہمان سوے افتاد و نظر فیض اثر بروے انگندند و تبسم کردہ
فرمود ای فضیل دیدی انکار سماع فضیل سر بر زمین نہاد و عرض کرد یا حضرت
تقصیر نمودم و سزای یافتم این سماع کہ مخدوم مے شنوند اسرار الٰہی است پس
حضرت دست حق پرست بر سرش فرود آورد فی الحال صحت کامل یافت کہ گوئی اصلاً
و مطلقاً مرض بدو نبود پس ہفتصد تن از کفار بمشاہدہ این کرامت مسلمان گشتند
و ہر کدام صوفی و مشائخ شدند **نقلست** کہ روزی آن حضرت بر دجلہ رسید و
ہفتاد و نہ نفر ہمراہ بودند کشتی موجود نبود فرمود بیائید ہر ہمہ حلقہ گیریم و ذکر گوئیم
پس چنان نمودند و سلامت از دجلہ گذشتند چنانکہ پاے کسے ہم تر نشد دران وقت
بست و چہار تن کافر حاضر بودند ہمہ مسلمان شدند و چنان از آب آنجا نیز گذشتند

خالی از تکلف نخواهد بود جواب اینها تو که هیچ نخواندی انشاء الله تعالی بوجه احسن میتوانی داد
پس عهدهٔ تقریر سپرد و نامبرده هشتاد مسئله را جواب داد موافق کتب متداوله بعد ازان
یک مسئله خود پرسید که در جواب آن جمله عاجز آمدند و منفعل شدند امیر چون چنین بدید
از روی تمسخر با عالمان گفت که هنوز هم چیزی شبهه اگر بخاطر مانده باشد تقصیر نکنید
عالمان سر خجالت فرو آوردند و بزبان حال گفتند که ما پر تقصیریم و حضرت خواجه عالم را
علم لدنی است هرگاه که برابری خادمش نمیتوانم کرد بادی حرف درمیان آوردن
با جان خود دشمنی کردن است پس آنها گوشهٔ دستارهای خود در گردن انداخته در پای
حضرت خواجه افتادند و عذر تقصیرات بمیان آوردند و مرید شدند پس امیر فصیر عذری
کرد و متاع بسیار بخدمت آن قطب المتقین گذرانیدند و آن حضرت قبول نفرمود برگشته بآستانهٔ
خود آمد و غلغلهٔ ولایت و عظمتش اندر زمین و زمان افتاده و از هر جانب و هر دیار مردم
جوق جوق بخدمت می آمدند و مرید می شدند و نعمت می یافتند **نقلست** که آن حضرت
جامهٔ نو هرگز نپوشیدی و بر ابر غنی ننشستی و حافظ کلام ربانی بود و سلطان المشائخ حضرت
خواجه سری سقطی قدس الله سره العزیز بجهت ملاقاتش اکثر می آمدی و در محفل سماع حاضر
بودی و از اثر سماع آن حضرت حاضران محفل نیز مست میگشتندی و قوالان را نیز
شوق حاصل گشتی چنانکه گفت از دهن شان برآمدی و از خود خبر نمیداشتندی و آواز
قول قوالان از غیب آمدی و بران سماع می شنیدند و تواجد می نمودند و از مجتهدان آنوقت
هیچ کس انکار سماع آنحضرت نکرد و از بیان آن حضرت دانشمندان عصر متحیر می ماندند و آنحضرت
در روزی یک ختم و در هر شبی دو ختم قرآن نمودی و هر که بملازمت آن حضرت می آمد از نور
جبین مبارکش نظر او خیره میگشت **نقلست** که پدر آن حضرت را خمخانه بود روزی
آنجناب فرصت یافته در آنجا در آمد دروازهٔ آن خمخانه محکم بسته خمها را شکستن گرفت
سلطان آگاه شد و بر بام آن خانه رفته از نهایت غضب سنگ بزرگ برداشت که از

در خود در آرم معلوم نیست که چه مقدار عاصیان بدعای آن حضرت بخشیده شدند امید وار
که این مرید بی مایه و هر کسیکه بدان حضرت وسیله دارد نیز آمرزیده شود آمین یارب العالمین
نقلست که سماع در دآن حضرت بود هر وقت که در سماع بودی دران حال بر هر که نظر
کردی صاحب کرامت شدی و هر کافرے که حضور آمدی مسلمان گشتی و هر مریضی که
چشم مبارکش بر و افتادی همان لحظه صحت می یافتی و در حالت سماع نور ساطع از
جبین آن حضرت ظاهر شدی که لمعه اش تا آسمان رفتی چنانکه اکثر مردم شهر از خانهٔ خود
نور جبین او که بآسمان رفتی معائنه نموده می آمدند و میدانستند که امروز حضرت سماع
می شنود که نور جبین مبارکش تا بآسمان شتافته پس مردم از هر سو پویان می آمدند
و بمحفل حاضر میشدند و درین حالت جماعهٔ علما از روی حسد زبان ملامت برکشادند حتی که
ببارگاه امیر نصیر که خالوی آن حضرت بوده و امیر عادل و محسن از دودمان ملک شام
شکایت بردند و گفتند که خواهرزادهٔ تو در چشت بدعت سماع پیدا نموده است و خلق را
از راه میگرداند دی را در مجلس همایون خویش بطلبند و ما بحث نمائیم اگر راه راست
دارد چه مضائقه والّا مانع آئیم تا من بعد چنان نکند امیر نصیر کس را مقرر نموده که حضرت را
بیارد چون آن قطب المتقین ماجرا بشنید فی الحال خرقه پوشید و بر مرکب نشست و بایکے
خادم محمد خدا بنده که بجز سورهٔ فاتحه و اخلاص اصلا دیگر هیچ نخوانده بود همراه گرفته
ببارگاه امیر نصیر تشریف آورد و دران حین هفتاد و انشمند فاضل و مفتی شهر و از اطراف
حاضر بودند و استدعا با میر داشتند که چون شیخ بیاید امیر التفات بدو نکند چون آنحضرت
در رسید و هیبت عظمت آن حضرت بر دل امیر اثر کرد و ماندن نتوانست و تا بدر سرای باستقبال
پیش آمد و بدست مبارک حضرت بوسه داد و باعزاز صدر محفل نشاند دانشمندان چرب زبانها
در پیش کردند و سوالهای مجمل بمیان آوردند حضرت شیخ اشارت به محمد خدا بنده نمود
و فرمود من میدانستم که این کوردلان چیزی مشکل خواهند پرسید که از عهدهٔ آن برآمدن

وبموجب سنت بزرگان چشت زیادہ از سہ لقمہ تناول نمے فرمودے وموافقش آب ہم
خوردی وبعد چہل روز قضای انسانی شدی وہر کہ روی مبارک آن حضرت میدید
وہشت خوردی وجبین مبارکش چنان منور بودہ کہ اکثر بے چراغ در خانۂ تاریک نشستی
وقرآن باعراب بوجہ احسن ونظر افتادی ومیخواندی **نقلست** کہ چون آنحضرت بسن بلوغ
رسید روزی با پدر بزرگوار خود سلطان فرستادہ بقصد شکار رفت جانب کوہ اتفاقاً
از پدر ولشکر خود جدا گشت ومیان کوہستان افتاد دید کہ چہل تن از رجال الغیب بر سر
سنگے ایستادہ اند وحضرت شمس الاولیا خواجہ ابی اسحاق شامی درمیان آنہا است چون
بخدمت آن حضرت سابقاً معرفتی داشت زود از اسپ فرود آمد در پای مبارکش افتاد
وسلاح واسپ انچہ کہ داشت ہمہ گذاشت وپشمینہ پوشیدہ برکاب سعادت قباب
آن حضرت روانہ شد ہر چند کہ پدر آن جناب ومردمان متعلق شان تفحص کردند نیافتند
تا بعد چند روز شخصے خبر آورد کہ در فلان موضع ازان کوہستان ہمراہ خواجہ ابو اسحاق شامی
دیدہ بودم سلطان مردم فرستاد تا بیارند ہر چند کہ یافتند وپندش دادند وبند
نہادند نیامد پس ہشت سال بریاضت نمود وخلافت وخرقہ وگلیم پوشید وپیر روشن ضمیر
بجای خود نشاند وفرمودای ابو احمد تو مرا فرزندی ہر نعمتے کہ مرا از پیران رسیدہ
بتو دادیم پس دست گرفتہ مستقبل قبلہ ایستادہ شد ودعا کرد آواز آمد کہ ما ابو احمد را
دوست ومقبول گردانیدیم وہر کہ بصحبت او باشد او را نیز دوست خود گردانیم **نقلست**
کہ آن حضرت سی سال خواب نکرد وہم سی سال وضویش جز بتوضأ نشکست وگاہے
آب سیر نخورد وچون سہ وچہار رفاقہ شدی بکسی اظہار نکردی وشکرانہ نمودی وبعد ہفت روز
بطعام افطار کردی **نقلست** کہ آن حضرت ہر شب بعد نماز تہجد دعا کردے کہ الٰہی
عاصیان امت حضرت محمد مصطفے صلی اللہ علیہ وسلم را بیامرز آواز آمدی کہ احمد دعای تو
قبول کردیم وہزار گنہگار امت حضرت محمد مصطفے صلی اللہ علیہ وسلم بتو بخشیدم وبرابرت

ابن ناصر الدین سید حسن ابن سید مجد المعالی ابن سید عبد اللہ ابن سید حسن مثنی
ابن امیر المؤمنین سلطان العارفین حضرت امام حسن رضی اللہ عنہ ابن امیر المسلمین
امام المتقین حضرت علی شیر خدا کرم اللہ وجہہ و بہ ثبوت پیوستہ کہ سلطان فرشتاقہ را
خواہری بود و لیہ صالحہ و عفیفہ و ماجدہ حضرت شمس الاولیا خواجہ ابی اسحاق آمد
بخانۂ او رفتی و طعامش خوردی روزی وی را فرمود کہ برادرت را فرزند گرامی خواہد بود
کہ ویرا شانی عظیم خواہد شد باید کہ حرم محترم برادر خود را بخوبترین وجہی محافظت کنی و
درین باب احتیاط بلا نہایت مرعی داری و چیزیکہ ورآن شبہہ و یا نوعی مشکوک باشد
او را خوردن ندہی و دران حین حرم سلطان کہ مادر آن قطب المتقین باشد حاملہ بود
پس آن صالحہ بموجب فرمودۂ آن حضرت در بارۂ احتیاط دقیقہ فرو نگذاشت حتی کہ
بدست خود چرخہ گردانیدی و ریسمان رستی و بفروختی و بجہت مایحتاج حرم برادر خود
مہیا داشتی آخر الامر ششم ماہ رمضان مبارک سنہ دو صد و شصت از ہجرت در زمان
خلافت معتصم باللہ متولد شد ہمان صالحہ در خانۂ خود از وجہ حلال پرورش نمود گاہ گاہ
کہ حضرت خواجہ ابو اسحاق شامی تشریف ارزانی می فرمود حضرت شیخ ابو احمد چشتی را
دیدہ بر زبان الہام بیان میکرد کہ ازین کودک خاندان بزرگ و بسا نامدار ظاہر
خواہند شد انشاء اللہ تعالی و احوال عجیب و آثار غریب مشاہدہ ہمکنان خواہد گردید پس
در سنہ ہفت سالگی بمحفل معلی شمس الاولیا حضرت خواجہ ابو اسحاق حاضر بود
در عین حالت سماع نظر حقائق اثر آن حضرت بر ایشان افتاد فرمود آہی در سماع پس
وی را جذبۂ آہی وارد گشت و علم لدنی بکشاد چنانکہ در ایام ہفت سالگی چنان
اسرار علوم بیان میکرد کہ علمای وقت استکساب از آنجناب بسیار می نمودند پس در سنہ
سیزدہ سالگی مرید شد و خلوت گزید و بذکر اشتغال نمود و مجاہدہ و ریاضت شاقہ
اختیار کرد چنانکہ بعد ہفت روز تجدید وضو کردی و نیز بعد ہفت روز افطار کردی

در زیر پیش در آمد و بدین سبب خلق خدای را اطمینان حاصل گشت روز دوم بخدمت
خواجه سلطان باز آمد و خواجه در گریه شد چنانکه حاضران مجلس نیز در گریه شدند و عرض
کردند یا خواجه سبب گریه چیست فرمود نمیدانم که کدام گناه کرده ام که متواتر سلطان
در محفل من می آید و مرا از صحبت فقرا باز دارد می ترسم که مبادا حشر من در روز قیامت
میان ارباب دول واقع شود پس نعره بزد و بیهوش گردید چون بهوش آمد این حدیث
بر زبان راند اللهم احینی مسکیناً و امتنی مسکیناً و احشرنی فی زمرة المساکین خلیفه
گریه کنان شرمنده وار برگشت **نقلست** که چون آن حضرت روی اهل دنیا
بدیدی فرمودی اتوب من کل المعاصی لما حفظنی **نقلست** که آن حضرت هرگاه
خواستی که جای سفر کند در طرفة العین بدانجا رسیدی هر چند که آن مقام دور تر بودی
زود تر رفتی زهی عظمت که ایزد تعالی بدان شمس الاولیا ارزانی فرموده که شمه از بیان
آن بتحریر نمی آید و آن شمس الاولیا چهاردهم شهر ربیع الثانی بحمت حق پیوست رضی الله عنه و نفعنا به

در ذکر قطب المتقین حضرت شیخ ابو احمد چشتی قدس الله سره العزیز

آن بادشاه عالم راز آن راز دار جهان نواز آن شمع انجمن توفیق آن رکن کعبه تحقیق
آن عمدة الابرار آن قدوة الاخیار آن برهان ملت آن گنج عزلت آن هادی گمراهان
آن پناه بی پناهان آن در همه چیز سعد الاسعد حضرت قدوة الدین شیخ ابو احمد چشتی
قدس الله سره العزیز که در عالم ذوق ربانی بادشاهی رانده و بکرامت در ریاضت معروف
و در مجاهده و مشاهده بی نظیر بود و پیشوای مشائخ کبار و اولیای نامدار است و خرقه فقر
و ارادت از شمس الاولیا حضرت خواجه ابی اسحاق شامی پوشیده و نود و پنج سال عمر داشت
و لقبش قدوة الدین است **نقلست** که آن حضرت پسر سلطان فرسناقه است
که از شرفای چشت و امیران ولایت بود و وی صحیح النسب از سادات حسنی است بدین وجه
حضرت شیخ ابو احمد چشتی ابن سلطان فرسناقه ابن سید ابراهیم ابن سید یحیی

ارادت و خلافت بعد یکدیگر قائم مقام یکدیگر گردیدند و هر کدام مرید و خلفای بسیار حاصل کرد
خواجگان چشت گویا نیدند و بهمین نام منسوب گشتند چنانکه تا حال هر کس که بنسبت ارادت
بدیشان می پیوندد چشتی میگویاند و تا قیامت خواهد گویانید الحمد لله تعالی **نقلست**
که آن حضرت سماع بسیار شنیدی و هیچ دانشمند و صاحب شرع بر ایشان اعتراض نکرد
و نگفت که چرا سماع می شنوید و هر که بمجلس حضرت در سماع حاضر شدی هرگز بگرد معصیت
نگشتی و از تاثیر وجد آن حضرت حاضران مجلس انیز تواجد و اثر ذوق پیدا گردیدی در و دیوار
بجنبش در آمدندی و هر نوع مریض که در محفل گرمش بار یافتی فی الحال صحت یافتی و لیکن ارباب دنیا
و ابنای خود دل را بمجالس سماع راه ندادی و اگر احیانا مردی صاحب کمنت دران حال
حاضر میشدی تارک دنیا گشتی شخصی عرض کرد که یا حضرت اهل دنیا را از فیض مجلس گرامی چرا
محروم میدارید فرمود دنیا و اهل دنیا اهل کثافت اند و درویشان اهل لطافت پس کثافت را
بالطافت ضد اصلیست و الضدان لا یجتمعان و سماع را اجتماع اخوان شرط است که دران هم
دلهای همه را توجه بحق بود و طالب دیدار دوست باشند الفقر اکنفنی واحد ستر این بیت
در سماع اسرار الهی کشف می شوند و دل همچو آئینه مصفا میگردد و اهل سماع روشنضمیر باشند
و چون آن حضرت سماع درمی داد پیش ازان دو سه روز خبر میکرد و خود روزه طی نگاه داشت
و قوالان را نیز تائب می نمود **نقلست** که وقتی امساک باران شد سلطان عصر و همه
ائمه کرام بخدمت حضرت خواجه التجا آوردند آن حضرت قوالان را فرمود که حاضر شوند و
خلیفه را باز گردانیدند و سماع در دادند خلیفه بوسیله بعضی فقرا بعرض رسانید که این احقر
نیز بمجلس سماع باشد خواجه فرمود اگر شما حاضر باشید در حالت سماع اثر رفعت وارد
نشود باران چگونه بارد باید که شما بخاطر جمع منتظر عنایت ایزدی باشند انشاء الله تعالی
فتح الباب باران می شود حسب الارشاد بخانهٔ خود رفت حضرت خواجه را در حال گرفت
در تواجد و گریه در آمد همدرین اثنا فیضان رحمت الهی که عبارت از نزول باران است

شش روز گاهی بعد هفت روز افطار کردی و فرمودی که آنچه لذت در گرسنگی یافته ام در هیچ چیز موجود نیست و نیز در حالت افطار هم زیاده از سه لقمه تناول نمی فرمودی چون خواست مرید شود چهل روز پی هم استخاره کرد آواز آمد که ای ابو اسحاق برو مرید علو ممشاد شو که او دوست ماست پس آن حضرت بخدمت شیخ المشائخ حضرت شیخ ممشاد علو قدس الله سره آمد و سر بر زمین نیاز نهاد آن حضرت دیرا در برگرفت و فرمود من از خدای خواسته ام که تو درویش کامل شوی و فرزندان و مریدانت نیز کامل شوند و اهل نعمت گردند پس مرید کرد و بخلوت نشاند و فرمود که طریقهٔ مشائخ با جهد نفس است و فقر و فاقه اختیار کن و بذکر خدای عزوجل مشغول باش پس هفت سال در خدمت آن حضرت بمجاهده بود بعد هفتم طی افطار میکرد یعنی بعد بست و یکروز بهر چه نان و پارهٔ آب دست می برد تا ها لتف آواز داد که ای علو کار ابو اسحاق تمام شد و بمرتبهٔ اعلی رسید خرقهٔ خود بدو پوشان و بجای خود به نشان و تو بحضرت باش حضرت خواجه خرقه بدو عنایت فرمود و خلیفهٔ خود ساخت همدران ساعت آواز آمد که ای ابو اسحاق تو مقبول حضرت ما شدی پس همچنان شد و بسیاران از دولت وی بمنزل رسیدند و ذات بابرکاتش مبدای چشتیان گردید و این سلسله بعد شش بچشت مشهور و مخاطب گشت بدین جهت که چون آن شمس الاولیا بخدمت پیر خود شتافت و در بغداد بشرف دولت پابوسی مشرف شد و فی الفور فرمود که چه نام داری گفت بنده را مردم ابو اسحاق چشتی میگویند آن حضرت بعنایت بی غائت فرمود که شما خواجهٔ چشت هستید و اسلام چشت از برکت قدوم شماست بعد ازانکه چون خلافت یافت و رخصت پیر خود در چشت تشریف آورد و بخواجهٔ چشت مشهور گردید پس چهار تن دیگر سوای آن حضرت اندر چشت صاحب ولایت و کمال با عظمت پیدا شدند یکی حضرت خواجه ابو احمد رح که مرید و خلیفهٔ کامل آن حضرت است دوم حضرت خواجه ابو محمد رح ابن خواجه ابو احمد رح سوم ناصر الدین خواجه ابو یوسف چهارم حضرت خواجه مودود چون این پنج تن به نسبت

و السماع تدنو من راسه حتی وقعته علی راسه فانشقت وحمل مشاد **نقلست** که در آخر
وقت آن حضرت شخصی گفت لا اله الا الله بگوی روی بدیوار کرد و گفت هنگی من بتو
فانی شد جزای کسی که ترا دوست دارد این بود یکی گفت که خدای عزوجل با تو چه کرد
فرمود چهل سال است که بهشت بر من عرض میکنند و بدو ننگریسته ام شخصی گفت دل خود
چون بینی فرمود هفتاد سال ست که دل خود گم کرده ام و نمی یابم از انکه همه صدیقان
درین حالت دل گم نموده اند و نیافتند من چگونه یابم **نقلست** که آن حضرت سه خلیفه داشت
حضرت خواجه ابو اسحاق شامی و شیخ ابو عامر و شیخ احمد آسود دینوری که او در شهر ورد یان
اصحاب سالار است رحمت الله علیهم **نقلست** که آن حضرت چهار دهم ماه محرم الحرام
در سنه تسع و تسعین و مائتین برحمت حق پیوست چنانچه تاریخ وصال آن حضرت
این دعا گو قدوهٔ اولیاے حق بوده یافته است رضی الله عنه و منهم

در ذکر شمس الاولیای حضرت خواجه ابو اسحاق شامی قدس الله سره

آن ملک المشائخ بالاتفاق آن مقتدای الوقت بالاستحقاق آن زاهد متمکن آن عابد
متدین آن تاج الاولیا آن سراج الاتقیا آن رکن روزگار آن صاحب اسرار
آن وصاف حقائق آن کشاف دقائق آن دُرّ بی بهای دریای بیکران شاه کافی شمس الاولیا
حضرت شریف الدین خواجه ابو اسحاق شامی قدس الله سره العزیز که صاحب کشف
و کرامات و سند اولیا و حجت مشائخ وقت خود بود و با رجال الغیب صحبت داشت و لقب
وی شریف الدین است و از خلائق بی نیاز با درویشان و مساکین دمساز از اولیا ممتاز و
اندر فقر سرافراز بوده و خرقهٔ فقر و ارادت از شیخ المشائخ شیخ مشاد علو دینوری قدس
الله سره العزیز پوشیده و بزرگی در مدح آن حضرت چه خوش گفته ؎ و به اقتدی اهل بیت
و شیوخهم ✤ کل ولی الله فی میلاده ✤ ابو اسحاق اکبر شیخهم ✤ طولما من شیخ اطواده ✤
اضحی هذا الدین یبنونه ✤ لا بد فوت النهج فی معباده ✤ **نقلست** که آن حضرت بسیار ع و

میفرمود کہ اللہ تعالی جل جلالہ عارف را آئینہ در سر داده است ہر گاہ کہ دران نگرد اللہ
جل جلالہ را بیند و ہم آن حضرت فرمود کہ ہر کہ بر دوستی از دوستان حق انکار کند کمینہ عقوبت
وی آنست کہ ہرگز او را آن ندہند کہ او داشتہ و نیز فرموده کہ فراغت دل خالی بودن است
از انچہ کہ اہل دنیا در وی دست زده اند و فرمود کہ توکل داغ کردن طمع است از ہر چہ
کہ طبع نفس و دل بد و میل کند و فرمود جمیع آنست کہ خلق را جمع در توحید کنی و تفرقہ آنست
کہ در شریعت شان متفرق گردانی و فرمود حکما کہ حکمت یافتہ اند ہمہ از دولت خاموشی
و تفکر و فرمود تصوف ہر آئنہ صفائی اسرار است و عمل کردن بدان چہ رضای جبار
فرمود تصوف تو نگری بمودن است و مجہول گردیدن و دست داشتن از چیزی کہ
بکار نیاید و قول آن حضرت ادب المرید فی التزام حرمات المشائخ و خدمت الاخوان
و الخروج عن الاسباب و حفظ آداب الشرع علی نفسہ **نقلست** کہ آن حضرت
فرمود چہل سال است کہ بہشت را با ہر چہ کہ در وست بر من عرض میکنند گوشہ بعارت
بدو ننداده ام **نقلست** از حضرت شیخ ابو عامر قدس اللہ سرہ کہ شاگرد و مرید آنحضرت
بود کہ روزے پیش آن حضرت نشستہ بودم جوانمردی بمیزبانی اجازت خواست آنحضرت
فرمود تو انی کہ صوفیان را بخانہ و بازار در میان نہ او بر چند بہانہ جست اجابت نفرمود
چون بیرون رفت اصحاب گفتند حضرت شیخ ہرگز نکرده است آیا این چہ بود و باشد
آن حضرت فرمود کہ او از ان جوان مردان بود کہ دنیا بدستش آمد حالا رفتہ اکنون
می آید چیزی نفقات میکند تا سرمایۂ خود باز یابد و مہر او از دلش بدر نمے رود
و آن خود باز نمی آید **نقلست** کہ روزی آن حضرت از در سرای خود بیرون شد
سگے بانگ زد از زبان مبارکش بر آمد لا الہ الا اللہ سگ ہمانجا بمرد **نقلست**
از شیخ عبد اللہ الطائی قدس اللہ اسرارہ قال سمعت محمد ابن خفیف یقول رایت
ممشاد الدینوری فی الیوم کانہ قائما رفع یدیہ الی السماء یقول یا رب القلوب

و روی بندگی بخدمت خواجہ آوردند و ایمان نصیب آن جماعہ گردید و ایشان دو صد و نجاہ
نفر بودند ہمہ ارکان اسلام آموختند پس آن حضرت دعا کرد و گفت الٰہی بندہا گریزپائے
بدرگاہ تو روی نیاز آوردہ اند بر بینا عنایت خود مرحمت فرما آواز آمد ای علو ہر چہ
در حق اینہا دعا کنی مستجاب گردانم پس حضرت خواجہ دعا کرد و ہمان لحظہ ہر ہمہ را نظر
از عرش تا ثری افتادن گرفت و بذکر خدا مشغول شدند و در اندک مدت بمطلوب حقیقی
رسانید **نقلست** کہ شخصے پیش آن حضرت آمد و طلب دعا نمود فرمود برو بگوی خدا ترا
بدعای مشاد حاجت نباشد گفت گوئی خدا کجاست فرمود آنجا کہ تو نباشی پس آن مرد
برفت و عزلت گرفت تا بمرتبہ رسید کہ وقتی آبی عظیم بہ وی نور آمد و خلق بخدمت حضرت
شتافتند پس دیدند کہ ہمان مرد سجادہ بر آب افگندہ و خود بر بالایش نشستہ می آید آنحضرت
بروی نگریست و پرسید کہ این چہ حالت است گفت ہمہ توجہ دعای تست چون کہ خود دانی از من
چرا می پرسی کہ از ہمہ مستغنی شدہ ام **نقلست** کہ آن حضرت اہل سماع بود و اعراس مشائخ طریقت
رحمہم اللہ تعالی کردی و خلائق را در مجلس عرس اجتماع میدادی و طعام پیش ہمہ یکسان میکشیدے
شخصے عرض نمود یا حضرت شما کہ سماع می شنوند درین چہ اسرار است فرمود کہ اسرار اینمعنی خود
در بیان نیاید اما چون حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم و امیر المؤمنین علی المرتضی
کرم اللہ وجہہ و اولیای عظام و بزرگان کرام ما شنیدہ اند من نیز سنت ایشان بجای آرم
و آن ستریست از اسرار الٰہی کہ ہر کس لائق آن نبود اگر سر سماع بر کسے مکشوف شود یک لحظہ
بی شغل سماع نماند ظاہر بینان دانند کہ بر قول قوالان سماع میکنند و صاحب حال و
خداوند وجد بر آواز قدس محظوظ اند **نقلست** کہ آن حضرت در عمر خود ہیچ چیز در روز نخورد
و نہ آشامید چون در حالت صغرش شیر خوردی شب نوش جان فرمودی و در روز شیر
نمکیدی غرض کہ تمام عمر صائم بود چنانکہ بزرگے مناسب حال بیتی گفتہ **بیت**

وہو الذی قد صام فی ایامہ ۔۔۔ یوم من مہدہ حتی زمان رقادہ **نقلست** کہ آن حضرت

از خدای عزوجل خواسته ام که بجای من در مقام من نشینی و دست بیعت بخلائق دهی پس بخلوت نشاند و بذکر حق تعالی مشغول گردانید نا فی الحال رفع حجاب شد و از عرش تا ثری بر و مکشوف گردید حضرت هبیره فرمود ای علو هنوز کارت علو خواهد گرفت و این مرتبه مبتدیانست اگر منتهیان لوح محفوظ بینند بدانند که چیزے دیده اند و هرگاه تاج العارفین شیخ هبیره را نظر بر عرش افتادی جراحتی بر دل میرسید و آه میکرد و میگفت هبیره خدا تعالی را خواهد و حق جلشانه عرش و کرسی می نماید نقلست که چون آن حضرت ریاضت و مجاهده بخدمت پیر دستگیر خویش چندگاه نمود روزی فرمود ای علو بر و کارتو تمام شد و نو کرده بیا حضرت شیخ فرمان بجا آورد پس حضرت هبیره دست بگرفت و گفت الهی علو را بمقام درویشی برسان بمجرد این سخن فرمودن حضرت شیخ علو ممشاد بیهوش گشت و بعد از ساعتی بهوش آمد و باز بیهوش گردید و باز بهوش آمد همچنین چهل بار بیهوش شد پیر بے نظیر لعاب دهن مبارک خود در دهن او کرد فی الحال بخود باز آمد حضرت هبیره فرمود دیدی مطلوب خود و مقصود جان را معاینه کردی آن حضرت سر بر زمین نهاد و عرض نمود که سی سال مجاهده کردم این گنج سعادت نیافتم و از دولت پیر دستگیر در طرفة العین دیدم پس آن حضرت گلیم خود که از بزرگان بدو رسیده بود بشیخ ممشاد علو پوشانید و بر سجاده نشاند از آن روز حضرت علو هیچ کار بجز فرمان حق تعالی نکرد نقلست که چون آنحضرت خواستی که کسے را مرید گیرد سر در مراقبه کردی اگر بشارت شدی مرید نمودی و الا فلا و هر که مرید آن حضرت شدی هم در روز اول از عرش تا ثری بروی کشف گشتی و آن حضرت بجز وقت قیلوله گاهی خواب نکردی و بر چهار پائی نه غلطیدی و همیشه بذکر مولی جل شانه و تلاوت قرآن مشغول بودی نقلست که روزی کافران بحمت بت پرستی بیرون آمده بودند و نظر کیمیا اثر آنحضرت بر آن جماعه افتاد و فرمود ای مردمان شرم نمی آید که غیر خدای عزوجل را پرستش میکنید بمجرد شنیدن این سخن دل آنها از جمل برگشت

سی سال در مجاہدہ بسر بردہ و بعد ہفت روز افطار کردی چنانچہ بجہت دفع خشکی
دہن اندکی آب خوردی و بیک خرما قناعت نمودی نقلست کہ آن حضرت در اوائل
حال منعم بود چون محبت حق در رویش پدید آمد و توفیق راہ نمونی کرد ہمہ اموال و
متاع در راہ خدا بہ محتاجان بداد چنانکہ بہر افطار ہم چیزے نگذاشت و رو بسوی
کعبہ آورد و گفت الٰہی جز تو مرا ہیچ نمی باید عیال و اطفال مرا تو دانی پس متوجہ
مکہ معظمہ شد و در انجا بعبادت مشغول گشت روزی نشستہ بود کہ شخصی آمد و خوانچہ
طعام بدو سر داشت بخدمت آن حضرت سلام کرد آن حضرت فرمود کیستی و این را کہ
فرستادہ است گفت از مردان غیب از رب العزت حکم چنان است کہ این نعمت بفرزندان
ترا رسانم و نیز بتو امر شدہ کہ تو در کار ما تقصیر نکنی فرزندان و عیال تو بندگان
من اند از بہر ایشان غم مخور کہ از خزانہ غیب خود بر ایشان رزق فراخ میکنم حضرت
شیخ شکر الٰہی بتقدیم رسانید و بطاعت حق تعالی مشغول گشت و فقر و فاقہ اختیار کرد
و جامہ پیوندی پوشیدی و از ترس خدائے عزوجل چندان میگریست کہ بیہوش میگشت
نقلست کہ حضرت خضر علیہ السلام پیش آن حضرت اکثر آمدی و صحبت داشتی روزی
آن حضرت پرسید یا خواجہ در مجاہدہ و ریاضت می باشم و خود را در راہ عشق مے سوزم
عاقبت کار چہ خواہد بود خواجہ خضر گفت ای علو حق سبحانہ تعالی ہر کسی را دوست میدارد
ترس خود در دل زیادہ می اندازد دوی را اسیر محبت خود میگرداند و در تو این آثار
نیک بختی ہمہ مشاہدہ مے شود اما ترا صحبت در رویش کامل می باید فرمود در رویش
اگر باشد علو بیچارہ خدمت او را سعادت خود داند خضر علیہ السلام گفت خواجہ ہبیرہ بصری
در ین عصر بسیار بزرگ ست بر ہر کہ نظرش افتاد شیخ کامل شد برود مریدش شو حضرت
شیخ مشاد شیخ المشائخ علو دینوری بخدمت تاج العارفین شیخ ہبیرہ بصری رسید
و سعادت ملازمت یافت شیخ ہبیرہ فرمود بیا ای علو کہ کارت ہمیشہ بمرتبہ علو است

آرزمند پس دران حالت او را از حیات ممات بهتر و ریش را با درم و دینار چه نسبت او را فقر و فاقه و شکستگی باید اگر این نباشد او لائق درویشی نیست اعوذ باللہ من الدنیا و اهل الدنیا و من الشیطان الرجیم نقلست که هفتم ماه شوال آن حضرت برحمت حق پیوست قدس اللہ سره

در ذکر شیخ المشائخ حضرت شیخ ممشاد علو دینوری قدس اللہ سره

آن شیخ المشائخ و الاولیا آن حجة العابدین و الاتقیا آن شمس الفقرا آن بدر الغربا آن دستگیر درماندگان آن کارساز بیچارگان آن متدین صادق آن سرمست عاشق آن یافته خلعت سروری شیخ وقت حضرت کریم الدین شیخ ممشاد علو دینوری قدس اللہ سره العزیز که قطب و غوث وقت خود بود و در مجاهدات محل رفیع و در شاهدات رتبه منیع و مقامی عظیم داشت و شیخ نامدار و عالم الاسرار حافظ کلام ربانی بود و لقب او کریم الدین است و خرقه فقر و ارادت از تاج العارفین حضرت شیخ هبیره بصری یافته قدس اللہ سره و بصحبت شیخ معروف کرخی قدس اللہ سره العزیز اکثر بوده و ازان بزرگوار نامدار نیز خلافت دارد و صاحب سلسله است چنانچه بچهار واسطه با و میرسد بدین طریق شیخ المشائخ شیخ ممشاد علو دینوری خلافت از حضرت شیخ عبد اللہ خفیف دارد و هو من شیخ محمد رویم و هو من سید الطائفه حضرت خواجه جنید بغدادی و هو من حضرت شیخ اسری سقطی و هو من حضرت شیخ معروف کرخی و هو من امیر المؤمنین حضرت امام علی موسی رضا و هو من امیر المؤمنین حضرت امام موسی کاظم و هو من امیر المؤمنین حضرت امام محمد باقر و هو من امیر المؤمنین حضرت امام زین العابدین و هو من امیر المؤمنین حضرت امام حسین سید الشهدا و هو من امیر المؤمنین و امام المتقین حضرت علی شیر خدا و هو من حضرت محبوب رب العالمین خواجه کائنات حضرت النبی صلی اللہ علیه وسلم و وی دیگر بسیار درویشان را دریافته و خدمت نموده و از هر کدام نعمت حاصل نموده و پیش اراوت

خرقه پوشیدنکه و شکر هر گز نچشید و هر کس که منظور نظر آن تاج العارفین شد از عرش تا تحت الثری بدو مکشوف شد **نقلست** که آن حضرت فرمود وقتیکه خرقه پوشیدم ارواح پیغمبر ما صلی الله علیه وسلم و جمیع بزرگان حاضر بودند و هر یک مراد عا کردند و من در گریه بودم از ترس حق تعالی که درویشی کار محال است امروز خرقه پوشیده ام نباید که از من فردا کاری آید که شایسته حضرت او نباشد **نقلست** که آن حضرت بعد از پنج و شش روز افطار کردی و چندان گریستی که مردم گمان می بردند که مبادا هلاک شود تا که بعضی اوقات خون از چشم مبارکش فرو می چکید **نقلست** که وقتی آن حضرت میگریست و میگفت الهی بیچاره بهیره غریب است اگر حساب افطار از وی پرسی طاقت ندارد ندا رسید که یا بهیره حساب بتو آسان کردم و ترا آمرزیدم و در بهشت در آرم پس کار آن حضرت بجای رسید که هر کس از روی محبت و ارادت بخدمت با برکت او رسید به نعمت بغایت مشرف شد و بتوجه باطن هر چه خواست میسر شد **نقلست** که آن حضرت اکثر در صومعه می ماند و هرگز بخانه اهل دنیا نمیرفت بلکه روی شاه هم ندیده و طعام و آب که از ایشان بودی هرگز نخوردی و می فرمود که طعام اهل دول همچو زهر قاتل ست و خوردنش دل را سیاه کند و کارها تباه سازد و آن حضرت هر شب خواب نکردی و تمام شب بذکر مولی زنده داشتی و با فقرا هم لقمه شدی و قوت از وجه حلال حاصل کردی و نسبت پیران عظام خویش زیاده از سه لقمه نخوردی و فرمودی که درویش را باید که از همه بیگانه باشد و دیوانه شود و بمدح کسی خوش نگردد و بذم کسی دل گیر نباشد و همیشه مشغول بخدای جل شانه بود **نقلست** که روزی مردی اهل دولت هزار درم فتوح آورد و آن حضرت چون بدید بیهوش گشت و زمانی بماند چون آب بر روی مبارکش زدند بهوش آمد و رنگ روی او زرد گردیده و لرزان بود پرسیدند که یا حضرت چه شد فرمود که آه بیچاره کسیکه او جویان محبت و خواهان مطلوب است و پیش او غیر مطلوب

بیوم الحساب فاقول له یا هذا لا تکفر من یمینک فانک لا تحنث و این نیز قول آن حضرت است ایاکم و هدایا الفجار و السفهاء فانکم اذا قبلتموها ظنوا بانکم رضیتم بفعلهم **نقلست** که آن حضرت بیست و چهارم شوال سنه اثنی و خمسین و مائتین برحمت حق پیوست چنانکه این دعا گوی دریشان تاریخش قطب الزمان بوده یافته است رضی الله تعالی عنه و منهم

در ذکر تاج العارفین حضرت شیخ هبیره بصری قدس الله سره

آن ناصر شریعت آن امام طریقت آن شمع سابقان آن صبح صادقان آن مبارز میدان مجاهده آن ناظر اطوار مشاهده آن امام الاولیان حجت الاصفیا آن مقرب بارگاه اتقی تاج العارفین شیخ هبیره بصری قدس الله سره العزیز که لقب وی امین الدین است راز مقتدای علما و اولیا و مشائخ بود در معرفت حق کمال داشت و او را درجات رفیع و مقامات منیع است و خرقه فقر و ارادت از قطب المحققین خواجه حذیفه مرعشی قدس الله سره العزیز پوشیده **نقلست** که آن حضرت یکصد و بست سال عمر داشت و در هفده سالگی دانشمند متبحر شد و در چند سال حفظ کلام ربانی نمود چنانکه روزی دو ختم قرآن کردی و هیچ گاه و خویش جز بمتوضا ننشست و تا سی سال بذکر حق مشغول بود و مجاهده و ریاضت شاقه نمود روزی از غایت نامرادی بنالید و گفت الهی هبیره بیچاره در راهت می سوزد و با همه شکستگی دل بتو بسته است بنجش او را آواز غیب رسید که ای هبیره من ترا بخشیدم باید که بخدمت حذیفه بروی پس آن حضرت بملازمت قطب المحققین حضرت خواجه حذیفه در آمد و سر بر زمین نهاد و حضرت پیر روشن ضمیرش تعظیم بسیار کرد پس فرمود که ای هبیره چون سی سال مجاهده کردی از حکم حق بود و این مجاهده اثری تمام دارد که هر کس بخودی خود بمجاهده و مشاهده نمی رسد پس در یکهفته بمقام قرب رسید و بعد یکسال خرقه بزرگان بدو پوشانید و فرمود که در پیروی پیران باشی که کارت تمام شود چون آنحضرت بارادت مشرف شد از عالم غیب ندا رسید که ای هبیره ترا مقبول حضرت خود گردانیدم و از آن روز یکه خرقه

خواجه نعره زده بیهوش گردید چون بهوش آمد هاتف آواز داد چنانکه همه حاضران
شنیدند که ای حذیفه من ترا دوست دارم و برگزیده ام و برابر حضرت محمد مصطفی صلی الله
علیه وسلم در بهشت آرم دران مجلس سه صد کس از کفار حاضر بودند از استماع این کلام
همه مسلمان شدند **نقلست** که آن حضرت چون بروضهٔ منورهٔ حضرت سرور محبوب
رب العالمین محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم رفت جمال جهان آرای آن سرور کائنات
صلی الله علیه وسلم را دید عرض نمود که یا رسول الله می ترسم که نباشد که بقهرم بسوزند فرمود
که مردانه باش تو همراه من در بهشت در آئی و با تو هر که دوستی دارد او نیز در بهشت در آید
نقلست که آن حضرت همیشه با فقیران بودی و دوستی با ایشان داشتی و از اهل دنیا
پرهیز کردی و فرمودی که حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است الصحبة
تاثیر و لو کان ساعة اگر صحبت من در ایشان اثر کند زهی سعادت و اگر صحبت ایشان
در من اثر کند کارم خراب شود و فردا از روی درویشان شرمنده گردم **نقلست** که چون
از اهل دنیا کسی تارک شدی و بخدمت آن حضرت آمدی تا چهل روز او را ندیدی
و بعد از چهل روز بحضور خود طلبیدی و فرمودی بیا ای ولی الله انبیا اکثر فقیران بودند
و جناب قبله و کعبه حضرت سرور صلی الله علیه وسلم از همه فقیر تر بودند **نقلست**
که هر چه از زبان گهرفشانش برآمدی همان شدی چنانکه روزی قافله کثیر بخدمت
آن قطب المحققین آمدند و گفتند ای حذیفه اگر تو مشغول بخدائی ما را از شغل باز میداریم
یا نفس زن تا بما نگویند آن حضرت سخن آنها بگوش نکرد و پس یکی از ان دست حق پرست
آن حضرت گرفت و رنجانید تا آن حضرت سه مرتبه آه کرد آتشی از دهن مبارکش برآمد
و همه ها را بسوخت چنانکه در طرفة العین خاکستر شدند **نقلست** که آن حضرت سالها
در سفر و حضر ملازم پیر روشن ضمیر خود بوده و زن نداشت و قول آن حضرت است
اذا جاءنی رجل قال والله تعالی الذی لا اله الا الله یا حذیفه ما علمک عمل من یومن

ابراهیم ادهم آمد و سر بر زمین نهاد و سلطان تواضع بسیار نمود و برخاست و در کنار گرفت
و فرمود ای حذیفه خاطر جمع دار انشاء الله تعالی بعد چندگاه روزگار تو نیک خواهد بود پس
آن حضرت ارادت آورد و گوشه گرفت و مشغول بخدا گردید و شش ماه در خدمت پیر خود
بود و درین مدت هنگین شش مرتبه افطار کرد چون سلطان مجاهدهٔ ایشان بدید فرمود
الحمد لله کار یکه درویش را باید میکنی از خدای تعالی خواسته ام که روز بروز کارت بهتر
گردد و مرتبهات بدرویشان و عالی و در اندک مدت از توجهٔ باطن و اثر دعای آن حضرت
همچنان شد تا حضرت سلطان خرقه بدو پوشانید و بمقام خود نشاند و اجازت داد که دست
بیعت بخلق دهد و فرمود که دنیا را هرگز قبول نکنی و براه پیران بروی و یقین بدانی که
دنیا راه زن درویشان است چون شخصی براه خدا جل شانه آید دنیا سنگ راهش میشود
تا وی را از اطاعت حق تعالی باز دارد و مرد آنست که خود را از دنیا نگاهدارد و اگر اهل دنیا
با تو ملاقات کنند استغفار نمائی و گریه کنی و پیران خود را شفیع آری و از اهل دنیا
چنان بگریزی که تیر از کمان. **نقلست** که آن حضرت در ایام هفت سالگی حافظ هفت
قراءت قاری شد و هر روز و هر شب ختم قرآن نمودی و هر درویشی را که میدیدی
احترامش بجا آوردی و نفس از و میطلبید و هر کس دربارهٔ آن حضرت نفس زده بود و آن
حضرت بنظر کیمیا اثر حضرت خواجهٔ فضیل بن عیاض نیز گذشته بود و سلطان العارفین
خواجه بایزید بسطامی قدس الله سره را دیده است و آن مرد بزرگوار نامدار فرموده اند
که حذیفه مرد خدائیست و شیخی بزرگ شود بسیاران از و بمنزل رسند و آن حضرت را
ثنا نموده عالم علم لدنی گشت و شریعت و طریقت و حقیقت و معرفت مرتب ساخته و همیشه
پلاس پوشیدی و خلوت گزیدی و دائم البکا بودتا خلائق می پرسید یا خواجه گریهٔ دائمی
چیست فرمود ازان است که نمیدانم که در کدام فرقه ام فریق فی الجنة و فریق فی السعیر
فرموده است شخصی گفت چون این نمیدانی که در کدام فرقه هستی پس بیعت چرا میکنی حضرت

گویند در بغداد و بعضی گویند در شام واضح است در مقبرهٔ لوط پیغمبر علیه السلام و در انجا غاری بود در و اقامت کرد و هم آنجا وفات یافت و چون آن حضرت برحمت حق پیوست آوازی از غیب آمد الا ان امام الارض قدمات خلق متحیر شد پس خبر رسید که غوث الاعظم حضرت سلطان ابراهیم بن ادهم قدس الله سره العزیز وفات یافت نقلست که آنحضرت بست و ششم ماه جمادی اول سنه ثمانین و مائتین برحمت حق پیوست چنانچه تاریخ وفات آن امام الاولیا این دعاگوی درویشان امام اصفیا بود یافته است رضی الله تعالی عنه و منهم

ذکر قطب المحققین حضرت خواجه حذیفه مرعشی قدس الله سره العزیز

آن ملک الاولیا آن امام الاصفیا آن عامل کارگاه هدایت آن کامل بارگاه ولایت آن مرد میدان تقوی آن فرد ایوان معنی آن رکن محترم آن قبلهٔ محتشم آن واقف اسرار احدیت آن کاشف رموزات صمدیت آن سرمست جام پاک بینشی حضرت شهید الدین خواجهٔ حذیفه مرعشی قدس الله سره العزیز که از مشائخ کبار و اولیای نامدار صاحب اسرار و یگانهٔ پروردگار بود و لقبش شهید الدین است و خرقهٔ فقر و ارادت از حضرت غوث الاعظم سلطان ابراهیم ادهم قدس الله سره پوشیده و آن حضرت فقیه و عالم و عامل سلوک بوده و در علم سلوک نسخها تصنیف دارد و سی سال وضویش جز بتوضا نشکست و وی بعد از سه چهار روز و پنج شش روز افطار کردی و در آن وقت هم زیاده از سه لقمه تناول ننمودی و فرمودی که غذای درویش ذکر لا اله الا الله است و میفرمود اگر پیش درویش در بینی باید که هرگز پیش او نه نشینی و هر درویش که شکم پر کرده بخورد خام است و عبد البطن و فود نما و خود پرست اگرچه مقتدا خوانند از صحبت او باید گریخت نقلست که روزی خواجه خضر علیه السلام پیش آن حضرت آمد و گفت راهرو را راهبری باید برد و محبت ابراهیم ادهم اختیار کن این سخن در دل وی مؤثر آمد و محبت پیدا گشت و پیش غوث الاعظم سلطان

باز گشتند نقلست که روزی آن حضرت بر سر کوه بوقبیس نشسته بود و با اصحاب خود سخن میکرد و می فرمود که اگر ولی خدا کوه را حکم کند که روانه شو فی الحال روانه شود بمجرد گفتن این سخن کوه از جای خود بجنبید آن حضرت پای مبارک خود بر سر کوه زد و فرمود که ساکن شو من از روی تمثیل با یاران خود سخن میکنم کوه ساکن شد نقلست که روزی معتصم با مدد خلیفهٔ عباسی بخدمت آنحضرت آمد و پرسید که چه پیش داری فرمود دنیا را بطالبان دنیا رها کردم و عقبی را بطالبان عقبی و من درین جهان ذکر حق جل شانه برگزیده ام و دران جهان لقای حق دیگر شخصی پرسید که چه پیش داری فرمود تو نمیدانی که کارکنان خدا را پیش حاجت نیست نقلست که آنحضرت گاهی مربع نشستی کسی از ایشان سوال نمود فرمود روزی مربع نشسته بودم آوازی از غیب شنیدم که ای پسر ادهم بندگان پیش خداوند چنین می نشینند از آن روز توبه کردم نقلست که روزی آن حضرت و سید الاولیا خواجه شقیق بلخی قدس الله سره العزیز نشسته بودند درویشی صاحب کشف و کرامت بیامد حضرت سلطان باوی فرمود که در معاش چگونه بسر می بری گفت هرگاه می یابم شکر کنم و چون نمی یابم صبر نمایم آنحضرت فرمود که سگان خراسان نیز هم چنین میکنند پس توجهی بحضرت سید الاولیا خواجه شقیق بلخی کرد که او یکی از خلفای اجل و اکمل آنحضرت است نمود و اشارت بدین معنی کرد که تو چگونه معاش داری گفت هرگاه می یابم ایثار کنم و اگر نمی یابم شکر می نمایم آنحضرت بوسه بر پیشانی او داد و فرمود که فقیری اینست نقلست که روزی شخصی ازان حضرت پرسید که تو بنده کیستی بر خود بلرزید و بیفتاد و بر خاک غلطید پس این آیه بخواند اِنْ کُلُّ مَنْ فِی السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ اِلَّآ اٰتِی الرَّحْمٰنِ عَبْدًا گفت اول چرا جواب ندادی فرمود ترسیدم که گویم بندهٔ اویم و او حق بندگی طلب کند و اگر گویم نه آن خود نتوان گفت نقلست که آنحضرت دو خلیفهٔ اکمل و مکمل داشت خواجه حذیفه مرعشی و خواجه شقیق بلخی قدس الله اسرارهما نقلست که آنحضرت را در اواخر حال جای تعین نماند از نظر مردم پنهان شد بعضی

بمن چه می نمائی که این بنده ازین قسم چیزها بسیار گذاشته دل بتو بسته است
و تو باز فریفته کنی به یگانگی تو که هرگز بگوشهٔ عاریت بدو ننگرم آبدوه تا طهارت و عبادت
نمایم این بگفت و باز دلو در چاه انداخت پر از آب بر آمد شکر خدا نمود و طهارت
ساخت و بنماز مشغول شد نقلست که چون آن حضرت بمکه معظمه رفت و زرا
آگهی یافتند آن حضرت را پسرے بود خورد سال که باوی بغایت محبت داشت
اورا همراه گرفته بخدمت آن حضرت آمدند چون آن حضرت پسر را بدید شفقت غالب
گردید و او را پیش طلبید و برزانو نشاند آواز غیب آمد که ای ابراهیم چرا بدوستی
من دم دروغ میزنی ازان هنگام که با پسر ملاقات کردی مرا فراموش ساختی
ازین سخن رنگ روی آن حضرت متغیر گشت و بنیاد گریه آغاز نهاد پس گفت الهی
هر آنکه ابراهیم را از یاد تو غافل داشته است او را نابود کن همان لحظه پسر جان بحق
سپرد و آن حضرت او را دفن نموده سجدهٔ شکر بجا آورد نقلست که چون آن حضرت
از بلخ بر آمد و چند گاه بر دجله متمکن بود امرا و وزرا با خیل و حشم و نبال آن حضرت
تفحص کنان رسیدند و آن حضرت خرقهٔ خود را بنحیه میز و چون غلو مردم بدید پرسید
که چه کس اید و از کجا ئید آنها حقیقت بعرض رسانیدند و باز بجگشتند تا باز به بلخ آمدند
آن حضرت قبول نمی فرمود آخر الامر چون مبالغه از حد گذرانیدند حضرت شیخ سوزنے که
در دست داشت بدجله انگندند و فرمود که اگر این سوزن من ازین دریا کشیده بیارید
انچه شما بگوئید آن کنم هر چند که آنها درین باب تردد نمودند سود نکرد پس آن حضرت
فرمود ای ماهیان دریا سوزن من پیش هر که باشد بیارید فی الفور صد هزار ماهی
سوزنهای طلا در دهن گرفته روی از دریا بر آورده پیش یکی آن سوزن نیز بود حضرت
همان سوزن خود بگرفت و آنها را رخصت نمود و فرمود که مرا با بادشاهت بلخ خواهش
نیست بروید هر گرا شایسته این کار دانند بر سر خود شاه سازند پس آنها حیران

چون منکر و نکیر در گور نزد تو آیند آنرا بحیله از خود دفع سازی گفت این از همه محال است
هرگز بحیله دفع نشوند فرمود اگر این راه شوار دانی پس پیش از آمدن جواب آماده کن
تا در آن وقت عاجز نمانی ششم آنکه فردای قیامت گناهکاران را فرمان شود که بدوزخ
برند تو بگوئی که من نمیروم گفت این نهایت مشکل است من کجا قدرت آن دارم که حکم
خدای تبارک و تعالی رد سازم و مرا بخواهش من واگذارند فرمود پس بکدام لیاقت
آن کنی که از خلاص در مانی و بعذاب گرفتار شوی گفت یا حضرت هر چه فرمودی ملتمس
فهمیدم که نجات من اندرانست پس فی الحال توبه کرد و خدمت آن حضرت اختیار کرد
برهان توبه از دنیا سلامت برفت نقلست که وقتی آن غوث الاعظم با جمعی درویشان
بحصاری رسید در انجا هیزم بسیار بود گفتند که امشب همین جا گذرانیم و آتش روشن کنیم
آن حضرت التماس آنها قبول نمود و همانجا نشست درویشان آتش از حصار آوردند
و هیزم ها سوختند و نان تهی میخوردند و آن حضرت بنماز مشغول شد یکی گفت کاشکی
در این وقت گوشت حلال حاضر بودی تا بریان کرده خوردمی حضرت شیخ سلام داد
و فرمود که خدای تعالی قادر است که در چنین وقت گوشت حلال بشما رساند
این سخن بفرمود و باز در نماز شد ساعتی نگذشت که آواز غرّیدن شیر بگوش آنها
رسید ناگاه بدیدند که شیری گورخری را در پیش نموده می آید و آن گورخر چنان
مانده شده است که طاقت رفتن ندارد و درویشان بیک مرتبه حمله کردند شیر
از بیم ایشان بگریخت ایشان گورخر را گرفته ذبح نمودند و کباب ساخته خوردند لیکن
حضرت شیخ ازان هیچ تناول نفرمود تا دم صبح در نماز ماند نقلست که وقتی آنحضرت
بر سر چاهی رسید دلو فرو گذاشت تا آب برای طهارت برکشد دلو پر از نقره
برآمد بر انداخت و باز در چاه گذاشت این مرتبه دلو پر از زر آمد باز بر نافت سوم
کرت که فرو گذاشت پر از مروارید برآمد آنرا نیز بر انداخت و گفت خداوندا این را

میخواهی که از اولیا باشی گفت ازین چه بهتر فرمود بیک ذره از دنیا و آخرت رغبت
مکن و خود را از ماسوی الله فارغ گردان و طعام حلال بخور و اگر کسی چنین نبود او هرگز
از اولیا نباشد **فقلست** که شخصی پیش آن حضرت آمد و گفت یا خواجه مرا وصیتی کن فرمود
بسته بکشا و کشاده بربند گفت مفهوم نشد فرمود کیسهٔ بسته بکشا و زبان کشاده بربند فرمود
تا عیال خود را چون بیوگان تصور نکنی و فرزندان را چون یتیمان نه بینی و شب بر خاکدان
سگان نخسپی طمع مدار که در صف مردان نشینی **فقلست** ازان حضرت پرسیدند که اگر
شخصی گرسنه باشد و چیزے ندارد چکند فرمود صبر کند یک روز و دو روز سه روز اگر نیابد ده روز
اگر درین مدت هم چیزی نیابد تا یکماه صبر نماید گفت اگر بعد ماهی هم نیابد چه کند فرمود
صبر کند تا بمردنت گفت دیت دی بر که باشد فرمود بر کشندهٔ او باشد **فقلست**
که وقتی گوشت گران شد بخدمت آنحضرت معلوم کردند فرمود ارزان کردنش آسان است
گفتند چه طور فرمودند گوشت خوردن ترک نمایند ازان خواهد شد **فقلست** که شخصی
پیش آن حضرت آمد و گفت یا خواجه بر خود بسی ظلم کرده ام وصیت کن تا آنرا امام خود
کنم فرمود شش چیز از من قبول ساز بعد ازان هر چه کنی ترا زیان نکند اول آنکه چون
معصیت کنی نعمت او مخور گفت هر چه در عالم است نعمت اوست فرمود که شرم نداری
که نعمت او خوری و در و عاصی شوی دوم آنکه اگر معصیت کردن خواهی از ملک او بیرون رو
گفت از مشرق تا مغرب ملک اوست کجا بروم گفت نیکو بود که در ملک او باشی و نافرمانی
او سازی سوم آنکه اگر معصیت کنی جائی بکن که خدای عزوجل ترا نه بیند گفت این چگونه
باشد که او خود عالم الاسرار فرمود که شرم نداری تا ساکن بلاد او باشی و رزقش خوری
و پیش او گناه کنی چهارم آنکه چون ملک الموت بقبض روح تو آید بگوئی که مرا مهلت
دو تا توبه کنم گفت او این سخن از من چون قبول کند فرمود اگر برین قادر نیستی که
ملک الموت را از خود دفع کنی بهتر آنست که پیش از رسیدن او توبه نمائی پنجم آنکه

نقلست که آن حضرت روزها صائم ماندی وگاه هیزم بدرودی وبفروختی وبهایش بفقرا دادی وچیزی خود خوردی وشبها بنماز وریاضت مشغول بودی وساعتی نخفتی شخصی پرسید یا حضرت هیچگاه بخواب نمیروی فرمود کسیکه از یاد دوست گاهی غافل نباشد خواب با وی چگونه آشنا شود **نقلست** که وقتی ابو سعید ابو الخیر رحمة الله علیه برای زیارت آن حضرت در غار آمد وآن حضرت از هجوم خلائق از آنجا گریخته بمکه معظمه رفت چون وی آمد خواجه را نیافت اما تمام غار چنان معطر بود که شیخ ابو سعید ابو الخیر گفت سبحان الله اگر این غار پر از مشک بودی هرگز چنان خوشبو ندادی که از بودن جوانمردی معطر است **نقلست** که آن حضرت شبی در مسجد بیت المقدس خود را در بوریا پنهان نمود از انکه خادمان مسجد کسی را شب در آنجا ماندن نمیدادند چون مسجد خالی ماند خادمان بدر رفتند ودروازه را قفل کردند چون از شب پاره بگذشت خود بخود دروازه گشاده شد پیری نورانی در آمد چهل تن عقبش همه پلاس پوش آن پیر دو رکعت نماز ادا کرد و پشت بمحراب نهاده بنشست ودیگران بمقابل او نشستند وباخود حرف حکایت ومیان آوردند پس یکی از آنجمله گفت که امشب در اینجا کسی هست آن پیر تبسم کرد وگفت که ابراهیم ادهم است چهل شبانه روزی باشد که حلاوت عبادت نمی یابد واین سخن راست بود پس آن حضرت از بوریا بر آمد وبر آن پیر سلام نمود وگفت یا شیخ نشان دادی حالا آن بگو که حلاوت عبادت چرا نمی یابم پیر گفت فلان روز در بصره خرما خریدی یک خرما ازان خرما فروش افتاده بود تو پنداشتی که از آن من است اورا برداشته بودی آن حضرت فی الحال روبه بصره نهاد وپیش آن خرما فروش رفت وازوی بحلی خواست خرما فروش حقیقتش پرسید آن حضرت انچه بود بیان فرمود پس او بحل کرد اما باینچنین بر دلش رسید وگفت کار دین باریک تر است وتوبه کرد وکان برانداخت وخدمت آن حضرت اختیار نمود تا در اندک مدت از جمله ابدالان شد **نقلست** که شخصی بخدمت آنحضرت آمد فرمود

هاتف آواز داد که ای زاهد تو مفلس بودی و این قدر هم بتو بدشواری بعد از تردد و سوال بسیار برسیدی ترا این مقدار بس است و این عزیز در محبت من که بادشاهی در باخته است او را به نسبت آن همه شوکت هنوز بسیار کم است دیگر زیاده ازان ابراهیم مناکه مرا بادوستان خود صد هزار گونه اسرار در میانست **نقلست** که چون آن غوث الاعظم روی بصحرا نهاد بزرگی از عالم غیب پیدا شده و اسم اعظم الٰهی بدو آموخت همدران ساعت از عرش تا تحت الثری مکشوفش گردید پس حضرت خواجه خضر علیه السلام در رسید و گفت ای ابراهیم آن برادرم بود الیاس که اسم اعظم بتو آموخت و من نیز رخصت ترا دهم امیدوار باش که از مداومت آن زود بمطلوب حقیقی میرسی **نقلست** که وقتی آن حضرت پشتاره هیزم بر سر کرده در بازار مکه ایستاده بود شخصی از بلخ در آنجا آمد و آن حضرت را بشناخت گفت ای سلطان از ترک مملکت بلخ چه یافتی که این محنت بر خود اختیار نمودی آن حضرت دست بدان پشتاره زد تمام زر گردید سلطان آن پشتاره دور تر انداخت پس فرمود که از شومی نام بلخ این قوت حلال امروزه را تلف کردم و ادنی ترین رتبه که از ترک مملکت یافتم اینست که فی الجمله مشاهده کردی **نقلست** که شبلی در میان غاری که اقامت داشت سرما سخت بود آن حضرت را احتیاج غسل پیدا گردید از چشمه که پهلوی غار بود یخ را شکست و غسل نمود و بنماز مشغول شد و از غایت سردی بیم آن بود که هلاک شود درین اثنا بخاطر مبارکش رسید که چه بودی اگر درینوقت آتشی یا پوستینی بودی پشتم گرم شدی همدرین احوال خوابش در ربود پس اژدهای بحکم الٰهی آمده بر پشت مبارکش پیچید تا گرم شد و آنحضرت تا دم صبح بفراغت خواب کرد چون بیدار گشت چه بیند که اژدهای بر پشت پیچیده است گفت خداوندا سرما زده بودم بلطف خود گرم ساختی اکنون ازین بلا نیز دار هان فی الحال اژدها از پشت مبارکش جدا گشته و روی خود در پیش آن حضرت بر زمین مالید و ناپدید گشت

وروز جمعه بمسجد حاضر شدی و نماز خواندی و باز درون غار رفتی بعد چند روز از انجا بمکه معظمه رسید و بخدمت سراج الواصلین خواجه فضیل مشرف گردید و انچه مطلوب بود حاصل نمود **نقلست** که آن حضرت در جوانی توبه کرد و پیش از انکه شاهی بلخ ترک نماید روزی از معل تکمه گریبان و روزی از ترکش و روزی از انگشتری دست همچنان از چار پنج چیز که با خود داشت آوازی شنید که ای ابراهیم ترا پروردگارت از بهر امور دنیا نیافریده است بلکه بهر کار دیگر و همچنان آهوی صحرا متکلم میشد ندا این حالها بر دلش جا گیر بودند و شب و روز اندرین اندیشه بسر می برد عاقبت بکمر انجام کار آن شد که قطب الاقطاب شد و جهانی را بمطلوب حقیقی رسانید **نقلست** که چون آن حضرت ترک شاهی بتوران کرده بویرانه آمد و انجا ساکن شد بوقت صبح که صدای نوبت نقار خانه شنید که بنام پسر آن حضرت می نواختند در دل آن غوث الاعظم آمد سبحان الله وقتی بود می که این نوبت بنام بود همدران اثنا آوازی از نوبت بگوش آن حضرت رسید که بر فلک الافلاک در عالم سماوات می زدند هاتف غیبی آواز داد که حکم الهی است که چون خطره بدل ابراهیم آمده است از امروز بنام ابراهیم ادهم در عالم ملکوت تا قیامت بهفت اطباق سماوات نوبت می زده باشند **نقلست** که وقتی آن حضرت ترک شاهی نموده بر آمد در اثنای سیر گذرش بر سر دجله افتاد که بر کنار آن درویش اقامت داشت صاحب زهد و ورع و صوم بر خود لازم کرده چون وقت افطار شدی او را از عالم غیب یک طبق طعام فرا رسیدی آن حضرت تمام روز با زاهد صحبت داشت چون وقت افطار آمد آن زاهد را برسم معهود طبقی فرا آمد و برای آن حضرت دو طبق حاضر شد زاهد را غیرت دامن گیر شد گفت الهی منکه اعتماد و توکل بر لطفت کرده در کنارهٔ دریا مقیم شدم برای من یک طبق و برای خاطر این مهمان عزیز که امروز فقیر شده نشسته است چیست که دو طبق طعام رسیده

بداد همان لحظه سواری خود و محافظان تیار نمود و با ادهم قلندر دلبند گوشهٔ ابراهیم و مادر
دختر را سوار کرده شادیانه نوازان بر در سرای وی آمدند دخترش خبردار شده مادر بود
چون مادر و پدر را بدید شرط ادب بجا آورد و در پای هر کدام افتاد و هر کدام شان
بکنارش گرفتند و اشک از دیده ها راندند و فی الحال سوار شده نقود و جواهر
نثار کنان بخانه آمدند و با هم نشستند و خدا را سپاس بلانهایت نمودند بعد ازان
سلطان برای دختر جای عالی مقرر ساخت و از خزائن و اقمشه چیزے بسیار داد اما
ادهم قلندر همان فقر اختیار کرد و چیزی قبول نه نمود شاه حضرت سلطان ابراهیم را
با جازت و رضامندی مادر و پدرش با خود گرفت و ولی عهد نمود از انکه او از همان
دختر که منکوحهٔ او هم شده دیگر فرزند نداشت ازینجهت آن غوث الاعظم را بجای فرزند
اختیار کرد تا بعد مدت سلطان رخت سفر آخرت بربست و آن شاه دوجهان بجایش
به تخت سلطنت بنشست و حکم خوب راند ولیکن دلش با صل خویش رجوع تمام داشت
و همیشه مائل بجناب حق بود و تعظیم درویشان از حد میگذرانید و کفش ایشان بدست خود
پیش می نهاد آخر الامر شبے بر تخت خواب میکرد ناگاه سقف خانه جنبید سلطان بیدار گشت
و آواز داد که کیست شخصی جواب گفت که شتر گم شده است میجویم سلطان گفت اے
مرد ناوان شتر بر بالای خانه چگونه آمد جواب داد که ای غافل خدا قادر است اگر
خواهد شتر را بر بام خانه بحکمتے در آرد اما این عجب که تو با جامهای اطلس بر بستر چار بالش
خفته خدای را میخواهی این سخن گفت و برفت و غائب شد سلطان را این حرف
بر دل جا بگیر گشت تا همان لحظه ترک لذات بادشاهی نموده سر بصحرا نهاد در اثنای راه
شبانے دید جامهای خود بدو بخشید و جامهای ژندی بعوض او بر گرفت و در پوشید
و به مرو رفت و از انجا به نیشاپور آمد و در غاری ساکن شد روز پنجشنبه بالای غار آمدی
و پشتهٔ هیزم بر سر کرده می آوردی و بفروختی و بهای آن را نیمی بفقرا دادی و نیمی خود خوردے

بایستاد و معلم را طلبید و چیزی بداد و حضور خود هر یک طفل را رها نمود چون نوبت
حضرت غوث الاعظم رسید ملک جمال جهان آرای او که بدید بهزار دل فریفته گشت از انکه
مشابهت دختر پاک و پارسای او بسیار داشت ناچار پیشتر خواند و جبینش ببوسید و پیش خود
بر اسپ نشاند و از معلم مکتب پرسید که این پسر کیست گفت پسر قلندر صاحب عظمت
که هر صبح می آرد وقت خلاصی طفلان خودش آمده این طفل را همراه برد سلطان گفت
که من این را با خود میبرم چون پدرش آید طمانیت او بنمائی و پیشم بفرست معلم
قبول کرد پس سلطان معلم را چیزی بسیار از نقد و جنس بداد رخصت نمود حضرت را
با خود گرفته برگشته بدولت خانه در آمد و بمحل رفت و وی را پیش مادر آن دختر آورد
مادرش چون وی را بدید در کنار گرفت و از جان خود عزیز یافت و با عزاز
و اکرامش بنواخت تا وقت خلاصی طفلان ادهم قلندر برای آوردن پسر خود
بمکتب خانه آمد پیش از انکه از معلم پرسید معلم وی را از دور دید پیشتر آمد و تمامی
ماجرا باز گفت قلندر مطلع آن حال بود اضطرابی نکرد و همان ساعت پیش شاه
رفته سلطان منتظر مقدم آن یگانه معبود با غوث الاعظم نشسته بود که قلندر
در رسید و حقوق ادب بجا آورد و دست بسته بایستاد سلطان هر چند که وی را
بعد مدت دید باز نشناخت و تعظیم نمود و پهلوی خود نشاند و بجوئی بسیار کرده ادهم
گفت که از آمدن اینجا بخدمت شما غیر از برون این پسر دیگر مطلب نبود از انکه مادرش
الفت تمام بدو دارد و اگر همین ساعت که هنگام خلاصی اوست از مکتب پیش او
نرسد خود را هلاک کند شاه گفت که مادر او چه نام دارد و از خاندان کیست
برای خدا راست بگو قلندر هیچ حرف ساختگی درمیان نیاورده از ابتدا تا انتها
هر چه حال بود یک بیک بیان نمود سلطان چون خبر حیات دختر یافت سجده شکر
بجا آورد و بخوشحالی تمام برخاست و در محل رفت و این مژده غیر مترقب به مادر دختر

دروازه شهر بسته دیدم و شب نیز نصف بسیار گذشته بود در تفحص جامی شدم که بقیه شب
در انجا بگذرانم روشنی چراغ این خانه بنظرم در آمد راهی شدم و در اینجا آمدم
و خانه خالی یافتم اندرون در آمدم و در پی تفحص شدم تا صاحب خانه را بیابم و
از وی رخصت ماندن گیرم بناگاه ترا بدان حالت دیدم که هیچ حس و حرکت
نداشتی مقید تر شدم تا مرضی که ترا عارض شده بود دریافتم و علاجی کردم تا الله تعالی
شفای کامل عطا نمود و از سر نو حیات بخشید حقیقتم اینست اکنون تو احوال خود
با من گوئی تا معلوم کنم که چه کسی و از کجائی و چه معاملت پیش آمده است در این حرف و
حکایت بود که ادهم قلندر سر از در سراپرده بر آورد تا ببیند که گفتگو در میان
کیست چه بیند که مردی سفید ریش پاکیزه سیرت و صورت نشسته است با همان
پیری پیکر سخن میکند بخوشحالی تمام بیرون بر آمد و بران حکیم سلام کرد و برابرش
بنشست حکیم دانست که وی صاحب خانه است استفسار حالش کرد ادهم قلندر
تمامی سرگذشت با وی بیان نمود حکیم ساعتی در تفکر ماند پس تسلی او نمود و عقد مناکحت
در میان یکدیگر بست و در اندک فرصت صبح صادق بدمید از ایشان وداع شد
و بشهر رفت و اینها همانجا سکونت گزیدند و مدتی گذرانیدند تا بلطف قادر لم یزل پسری صاحب فطرت
و صاحب جمال با وشاه صورت و معنی از ایشان بوجود آمد که تعبیه مشابهت
با مادر خود داشت وی را ابراهیم نام کردند و پرورش می نمودند تا چند سالگی شد
و بمکتب نشاندند مدتی گذشت که روزی شاه بلخ برای سیری سوار شده بود گذرش
بهمان مکتب خانه افتاده که آن غوث الاعظم در انجا می خواند و سلطان عادت
داشت جائیکه طفلان می خواندند بر در آن مکتب خانه ایستاده می شد و بمعلم
چیزے میداد و طفلان را خلاصی میدادند و حضور خود همگیان را از مکتب
بیرون میکرد و سلطان دران حین نیز سنت سنیه خویش بر در مکتب خانه

و لبر خویش دید و نزدیک سراپرده ها رسید اندران حین کارسازِ حقیقی خوابی بر نگهبانان
و غیرها چه اندرون و بیرون هر که بودند چنان بگماشت که گویا مرغ روح شان از قفس کالبد
شان پریده است او هم قلندر چون چنین بدید فرصت را غنیمت دانسته از جانبی
سراپرده را بشگافت و درونش رفت و بسرعت قبر معشوقهٔ خود بکشاد و کالبدی از
صندوق برآورده و آن گور را به هیئت اصلی باز درست نمود و وی را برداشته
بغمکدهٔ خویش آورد و پشت او بدیوار تکیه کرده نشاند و مر او را بر رویش چراغی برافروخت
و خود بمقابله اش بنشست و بنظارهٔ او محظوظ گردید تا یکپاس دیگر چشم بجمالش دوخته داشت
عاقبت حکیم مطلق حکیمی را از جای درجوارش آورد که وی از دیاری آمده بود میخواست
در شهر رود دروازهٔ قلعه مبتهٔ دید درپی آن شد که جایی پیدا شود تا باقی شب
در انجا بگذراند بناگاه نور چراغ خانهٔ او هم نمایان گردید دانست که آستانهٔ فقیری
خواهد بود آنجا آمد او هم قلندر چون صدای پایش شنید بترسید و بخاطر آورد که
مبادا جاسوسان ملک باشند که درپی تجسس آمده اند بدین سبب مضطرب الحال گردیده
درون تر خانه که هم اندران خانه داشت فرو رفت و دختر ملک را بعنوانی که بود
همانجا گذاشت تا آن حکیم فیلسوف زمان در رسید خانه خالی دید چپ و راست
نگاه کرد چه دید که پریزادی بحسن بی همتا نقش دیوار شده مانده است حیران
گردیده تا دیری مصحف چهرهٔ او را مطالعه کرد و ملاحظه نمود تا تحقیقش گشت که وی را
مرض سکته مستولی شده است نشتری باخود داشت برآورد و بر رگش زد پارهٔ خون
برآمد و آن تاج المستورات از ان مرض اندر طرفة العین خلاصی یافت و بقدرتِ الهی
از سر نو زنده گشت و چشم بکشاد و مرد بیگانه را که پهلوی خود نشسته دید روی
به پوشید و گفت پدر جان بگو که من اینجا چگونه آمدم حکیم گفت ای دختر من
از ین ماجرا واقف نیستم از انکه از دور دست آمده ام میخواستم که بشهر روم

با قلندر گفت که ای نامراد تو در چه خیال محال افتادی که هرگز بوقوع نمی آید دختر بادشاه نوران را بشکل همچو تو مفلوکے خداکے روا دارد که هم بستر شود بهتر آنست که از اینجا دور شوی و جان خود سلامت بری والا نه میرسد بر تو که میرسد قلندر گفت اے خدا نا ترس من خود دست از جان شسته ام اما تو که خدا را حاضر و ناظر و قادر مطلق میدانی سرانجام خود چه کردی که او را در میان داده خلاف وعدگی اظهار میسازی از قهرش نمی ترسی وزیر ازین حرف در غضب آمد و بچوبداران اشارت نمود تا بشدت تمام زده زده بدر کردند و منع نمودند که او را باز اصلا آمدن ندهند او هم قلندر حیران و نا امید زاری کنان بکاشانهٔ خود آمد دو روز ازین گذشت اتفاقا ساعتی نگذشت که دختر سلطان بیمار شد و در شکم پیدا گردید هر چند علاج کردند سود نشد و بطرفة العین جان بداد و غلغله در محل سلطان افتاد و قیامت قائم گردید و بر سلطان عجب حالتی رو داد که نصیب کس مباد آخر سلطان وزیر را طلبید و آنچه ناسزا گفتنی بود گفت وزیر تا دم در سرنگون کرده ماند چون بدیدند که ملامت بعد اقدام کار فائده ندارد ناچار خاموش ماند و برای تجهیز و تکفین او تاکید نمود تا باندک زمانے نعش وی آراسته بیرون بلده که جاے دفن مقرر کرده بودند بردند و بخاک سپردند و گرد بگردش سراپرده ها برپا نمودند و سائبانها برافراختند و مجمر و عود سوزها تعبیه کردند که تمام بیابان از بویش معطر گردیده و قرآن خوانان بیعد و نشاندند تا بروز ختم نمایند پس در اندک فرصت ظلمت شب بیدار شد قنادیل اندرون و بیرون افروختند چنانکه اندر شب در روز خلق در گمان افتادند و برای چوکی و پاسبانی مردم مسلح بر گرد سراپرده آنقدر نشاندند که باد را گذری نماند همبرین منوال نصف شب سر آمده بود که آتش عشق اندر سینهٔ او هم قلندر شعله زن گردید و او را بر بستر صبوری ماندن نداد تا از تکیه غربت برجست و کلند در دست گرفت و بسوے مقبره

مراد تست با من بگو تا بهینک بر سانم ادهم قلندر چون مژدهٔ نیک شنید خوشوقت گردید و
از کار بجای خود بماند و بر خضر سلام کرد و گفت ای پیغامبر خدا مرا از رنج چرا باز داشتی
میترسم که مبادا ساعتی بر بیکاری بگذرد و از مدعا فرو مانم خضر گفت علیه السلام که اے
درویش اگر هزار سال آب از دریا بیرون می ریزی هرگز کم نمی شود و بهتر آنست که مطلب خود
اظهار نمائی تا خدا عزوجل آسان فرماید ادهم قلندر تمامی ماجرای سرگذشت پیش خضر
بیان نمود خضر فرمود علیه السلام که خاطر جمع دار و بنشین تا بحکم الهی چندان مروارید
بر تو میریزم که بر گرفتن نتوانی قلندر قبول کرد و بنشست خضر غائب شد همان لحظه موج
از دریا بجنبید و بیشمار مروارید مع صدف بیرون ریخت و بانگ از غیب در آمد که اے
قلندر بر گیر مروارید ها چندانکه خواهی قلندر سجدهٔ شکرانه بجا آورد و صد فها را شکست
و از انجمله هفتاد و دوازده مروارید بمثال بیضهٔ کنجشک که هرگز بکسے شاه میسر نشده بود بر گرفت
قلندر در کلاه نمدی که بر سر داشت پنهان کرد و شتاب بشهر بلخ آمد و پاره بیاسود صبح
بدمید و بنماز او را مشغول شد حتی که وقت بار عام سلطان گشت بر خاست و پیش
سلطان آمد و بعد ش هر دوازده مروارید که در سر داشت از زیر کلاه بر آورده حضورش
ریخت و گفت تو یک مروارید میخواستی خدای من چندان مروارید بمن عنایت فرموده بود
که اگر میدیدی حیران میشدی بالفعل این دوازده مروارید از انجمله آورده ام بر گیر و وعدهٔ خود
وفا نما سلطان چون بدید متحیر بماند پس بضرورت آن مروارید ها گرفت و با وزیر مشورت
نمود که حالا چه باید کرد وزیر گفت این ممکن نیست که نسبت دختر با دشاه معظم با گدای
واقع شود و در بادشاهان نام با هانت مشهور گردد سلطان گفت که مرا ترس جان
خود است از انکه این درویش بسیار با عظمت می بینم نشود که بد دعائی بکند و از و غیر از
پشیمانی دیگر حاصل نماید وزیر گفت که حالا خود سلطان از بار عام بر خیزند و دل
رو مند من دانم و آن درویش ناچار سلطان از تخت بر خاست و رفت وزیر

سلطان چون این بشارت وزیر مشفق بشنید بدیدبان راند که من ترا از برای استفسار احوال قلندر فرموده بودم تا که از و چیزی پرسیدی هیچ معلوم نشد وزیر زمین خدمت ببوسید و گفت بادشاهم بنده حکم بجا آورد و لیکن حقیقتش که معلوم نمودم آتش غیرت در نهادم افتاده است سلطان بحد مقید گردید تا روید او اظهار نماید وزیر بضرورت پیغام گذاری نمود و هر انچه قلندر گفته بود صریح معلوم ساخت سلطان از استماعش پاره خاموش بماند و در فکر رفت بعد ازان قلندر را پیش طلبید و بنشاند و حسب و نسب او تحقیق کرده فرمود که ای قلندر خاطر خود جمعدار از انکه بزرگ هستی اگر نسبت با تو کنم هیچ مضایقه نیست و لیکن چند روز صبر نما باهر که در ین امور باید نمود کرده جواب سدید هم ازین سخن قلندر شادمان شد و بکاشانهٔ خود آمده پس بعد از سه چهار روز باز بخدمت سلطان رفت و سلام کرد و بنشست سلطان در ین مقدمه با وزیر هر چند رد و بدل نمود و میخواست که دختر خود باوی دهد بهیچ وجه قبول نمیکرد و میگفت اینچه باشد که دختر شاه بفقیری نامزد شود سلطان گفت بوی وعده کرده ام که دختر را بدو دهم حالا از خلاف اقرار ندامت است وزیر گفت که بادشاه چیزی نگویند من دانم و طریق اورا بازدارم پس وزیر فکری کرد و در سر کار سلطان مرواریدی بود که بکلانی او دیگر مروارید نداشتند بیاورد پیش او هم قلندر گذاشت و گفت حالا ضرور است که حرف پوشیده با تو گویم قلندر متوجه گردید وزیر گفت که کتخدائی دختر سلطان موقوف بر اینست که تا مروارید دیگر مثل این مروارید بهم نمی رسد که برای گوشوارهٔ او باشد این کار صورت نمی پذیرد قلندر گفت راست همچنین است گفت آری همچنین است پس عهد ازو برگرفت و راهی شد در چند گاه بدریا رسید کشتی چوبین همراه داشت از آب دریا ریختن گرفت و از صبح تا شام بهمان شیوه مشغول ماند خواب و خورش فراموش کرد تا خضر علیه السلام بناگاه از حکم الهی پیدا شده و بانگ زد که ای درویش دست خود ازین کار باز دار منم خضر که بفرمان رب العزت رسیده ام و محنت تو در حضرت خداوند قبول افتاده اکنون هر چه

ترک الخزاین والجنود و اهله فاقام بساعده مقام وساده فاتی التفصیل متابعا بالعاده
ترک ابن آدهم ملک مستولها نقاست که آن حضرت بامام اعظم ابو حنیفه کوفی رضی الله عنه
نیز صحبت داشت چنانکه قول حضرت امام اعظم است سیدنا وسندنا ابراهیم ادهم اصحاب
گفتند او سیادت از کجا یافت امام فرمود از آنکه او دائما در خدمت خدای تعالی مشغول است
و بابکارهای دیگر و سید الطائفه حضرت خواجه جنید بغدادی قدس الله سره گفت فاتح العلوم
ابراهیم ادهم و سبب ظهور آن برگزیده عالم و مقبول معبود در عرصه عالم شهود که از جمله
عجائب روزگار است اکنون بضرورت نگاشته می آید بعد ازان بحالات و واقعاتش
می پردازد و آن در کتب سیر و تواریخ معتبر چنان رقم گشته حکایت که پدر بزرگوار آنحضرت
ادهم نام قلندری بود صحیح النسب فاروقی مرقوم الصدر روی سیر کنان در شهر بلخ رسید
و بیرون شهر کاشانه فقیرانه ساخت و سکونت ورزید روزی برای مایحتاج بشهر رفته بود
اتفاقا دختر شاه بلخ از سیر باغ برگشته می آمد و اهتمام بسیار شد ادهم قلندر یکبارگی بایستاد
تا محافه سواری دختر بادشاه در برابرش رسید بادی تند بوزید که پرده محافه برخاسته شد
و نگاه قلندر بر طلعت زیبایش که رشک حور عین بوده یفتاد بهزار جان عاشق
گردید و طاقت از دست برفت تا بدر سرای بادشاهی آمده و تا دیر بایستاد چون بدید
که صاحب محافه بخانه نرفت و کسی باز پرس حال او نکرد از مردم پرسید که این سرای کیست
و اندرین محافه که بود گفتند که این سرای شاهی است و درین محافه دختر ویست که برای
سیر باغ رفته بود از یخرف قلندر روزگار رفت و بارعام سلطان آمد سلطان نشسته بود
مقابله اش بایستاد سلام بجا آورد و سلطان بدید و با وزیر گفت که ازین قلندر پرس
تا چه احتیاج دارد وزیر پیش قلندر رفت و پرسید قلندر هیچ نه گفت پیغام ما جرا بود
بیان نمود و بی محابا گفت که بسلطان بگو که دختر برضای خدا بزنی دهند ازین سخن مزاج
وزیر منحرف گشت و بدو هیچ جواب نداد و برگشته پیش سلطان آمد و بجای خود بایستاد

و متوکل آنست که در ظاهر و باطن همه در تسلیم بود **نقلست** که آن حضرت پنج خلیفه داشت سلطان ابراهیم ادهم و شیخ محمد بن یزید الشیرازی و خواجه بشیر حافی و حضرت شیخ ابی رجا المصاحبی و خواجه عبد الله سیاری قدس الله اسرارهم **نقلست** که آن حضرت سوم ماه ربیع الاول سنه سبع و ثمانین و مائة من هجرة النبی صلی الله علیه وسلم برحمت حق پیوست و مرقد منور آنحضرت قریب بیت الحرام اندر جنت معلا قریب روضه مقدسه حضرت خدیجة الکبری رضی الله عنها است و این دعاگوی تاریخ وفات آن حضرت بالهام ربانی قطب جهان بوده یافته است رضی الله عنه و منهم **غوث الاعظم سلطان ابراهیم بن ادهم قدس الله سره العزیز** آن سلطان دنیا و دین آن مقرب حضرت رب العالمین آن جهان عظمت و شهامت آن عالم فیض و کرامت آن عارف ربانی آن محبوب سبحانی آن سراج الکاملین آن برهان الواصلین آن ورزنده فخر برده بر همه عالم حضرت غوث الاعظم سلطان ابراهیم ادهم قدس الله سره العزیز که کنیت آن حضرت ابو اسحاق است و نسب شریفش ابراهیم بن ادهم بن سلیمان بن منصور بن ناصر بن عبد الله بن امیر المومنین امام الاورعین حضرت فاروق عادل عمر ابن خطاب رضی الله تعالی عنه بلخی است در انواع معاملات و اطوار حقائق خلقی تمام داشت و مقبول و مقتدا و محبت و سند جمیع اولیای و مشائخ وقت خود بوده و خرقهٔ فقر و ارادت از سراج الواصلین حضرت خواجه فضیل ابن عیاض قدس الله سره العزیز پوشیده و آن حضرت بعد از چهار و پنج فاقه افطار بمیوه و تره صحرائی میکرد و گاهی بسبزی که او را بی نمک به پختی و میفرمود که هر که خدای عزوجل را دوست میدارد باید که از لذات زبان و دیگر حواس و خوشی مطلق ترک گیرد و شکستگی حاصل کند و روزیکه فاقه در خانهٔ آن حضرت شدی نماز شکرانه بسیار کردی و شبها خواب نکردی و همیشه با فقرا و غربا مجالست و صحبت داشتی و جامهٔ پیوندی پوشیدی و پای برهنه گشتی و دانگی و درمی از کسی قبول نکردی و در ریاضت و مجاهده سعی بلیغ نمودی بزرگی در مدحش خوب گفته

ای خواجه مراد عظمی کن فرمود ای امیر المؤمنین پدرت که عم حضرت مصطفی صلی الله علیه وسلم بود از حضرت رسول صلی الله علیه وسلم امارت قومی درخواست نمود آن حضرت صلی الله علیه وسلم فرمود ای عم یک نفس تو در طاعت بهتر از هزار سال عبادت خلق است الا ان الامارت یوم القیامة ندامة گفت یا خواجه برین زیاده کن فرمود من مے ترسم که این روی خوب تو با تش دوزخ گرفتار شود از خدا بترس وحق خدمت او بهتر ازین نگاه دار بعد ازان هارون گفت یا خواجه چیزی وام داری فرمود آری وام خداوند است که در ادای آن مشغول ام حق تعالی قبول کند هارون رشید بدره هزار دینار پیش آنحضرت نهاد حضرت خواجه فرمود ای امیر المؤمنین پند های من ترا هیچ سود نکردند من ترا به نجات میخوانم تو مرا در بلای اندازی هارون گریه کنان از پیش آنحضرت بیرون آمد و فضیل بن ربیع را گفت که ملک بحقیقت خواجه فضیل است **نقلست** از ابو علی رازی قدس الله سره که گفت ستی سال خدمت آنحضرت کردم دگاهی متبسم ندیدم مگر روزی که پسر آن حضرت شیخ علی نام برحمت حق پیوست و آن پسر والا گهر زهد و عبادت و تقوی بسیار داشت روزی بمسجد الحرام نزدیک چاه زمزم نشسته بود که خواننده این آیه میخواند و یوم القیامة تری المجرمین الی آخره او بشنید و جان بداد رحمت الله علیه بخدمت خواجه خود التماس کردم که سبب تبسم در چنین حال که هنگام گریه است چه بوده فرمود هر کاری را که حق دوست دارد من نیز دوست دارم و بهر چه او خشنود است من چگونه خشنود نشوم **نقلست** که آن حضرت با شخصے فرمود که چون ترا گویند حق را دوست میداری خاموش باش اگر گوئی نه کافر باشی و اگر گوئی بلی فعل تو به فعل دوستان نماند **نقلست** که حضرت خواجه را پرسیدند اصل دین چیست فرمود عقل گفتند اصل عقل چیست فرمود علم گفتند اصل علم چیست فرمود صبر و فرمود که جمله بدیها بیک خانه جمع کردند و کلیدش دوستی دنیا کردند و نیز آن حضرت فرمود توکل آنست که بغیر الله جل شانه امید ندارد

ثبت افتادہ و دوست خدا شدی بعد آن احوال آن حضرت بجای رسید کہ قطب زمانہ
گشت و بسیار آن را بمطلوب حقیقی رسانید نقلست از فضیل ربیع کہ وزیر ہارون رشید بود
وی روایت میکند کہ من با ہارون رشید در مکۂ معظمہ رفتم چون حج بجا آوردم ہارون
پرسید کہ اینجا اگر مردی باشد از مردان خدا سعادت ملازمت او دریابم گفتم
عبد الرزاق صنعائی ہست بخدمت او رسیدیم بعد از زیارت او ہارون بمن اشارت کرد
کہ او را بپرس تا ہیچ وام دادنی دارد از وی پرسیدم قبول کرد کہ آری ہارون گفت
کہ وام او بگذارید و وامش دادند باز ہارون گفت ای فضیل ہنوز دلم تقاضای
دیدن مردی دیگر میکند گفتم سفیان بن عتبہ اینجا است پیش او رفتم بعد از
گفتگوے ہمان تقریب وام و ادائے آن مذکور شد او نیز ہمان سخن گفت و ادائے
دین خود قبول کرد ہارون فرمود کہ وامش بگذارید ہمچنان کردند باز ہارون گفت
ای فضیل ہنوز دلم تقاضاے دیدن مرد دیگر دارد فضیل را یاد آمد گفت حضرت
خواجہ فضیل بن عیاض قدس اللہ سرہ العزیز کہ امروز سراج الواصلین است
اینجاست بملازمت او رفتند حضرت خواجہ فضیل ابن عیاض درون حجرہ بتلاوت
قرآن مجید مشغول بودند و این آیۃ می خواندند ام حسب الذین اجترحوا السیئات
ان یجعلہم کالذین امنوا و عملوا الصالحات چون این آیۃ بگوش ہارون رشید
رسید گفت حضرت ہمین پسندیدہ ہست آن حضرت در حجرہ بزد فرمود کہ کیست
فضیل گفت امیر المؤمنین ہارون رشید است فرمود بپای بایست و امیر المؤمنین
ہارون گفت یا حضرت بجہت شفاعت نفس خود آمدہ ام و اطاعت واجب است
آنگاہ حضرت چراغ بکشت و در حجرہ بکشاد و خود در گوشہ بایستاد ہارون در آمد و
آنحضرت را می جست تا در تاریکی دستش بانذام مبارک آنحضرت رسید خواجہ بانگ زد و گفت
آہ دستی ازین نرم تر ندیدہ ام اگر از آتش دوزخ رہائی یابد ہارون بگریہ شد و گفت

آن حضرت سوگند خورد جهود گفت من هم قسم یاد کرده ام تا زمن نیاری خوشنود نشوم
حضرت سراج الواصلین الحاج و عجز نمود جهود گفت چون منت ها نمودی پس برو که در طاق
خانهٔ من همیانی پُر از زر ست آنرا بدست خود آورده بمن ده تا سوگندم دروغ نشود
آن حضرت چنان نمود و وی سرش باز کرد و تمام زر برآمد جهود گفت درین تو
چیست بگو بعد ازان از تو خوشنود شوم حضرت فرمود چه دیدی که مسلمان میشوی گفت
همیانی من پر از ریگ بود نگاهداشته بودم که در توریت خوانده ام که در دین
حضرت محمدی صلی الله علیه وسلم توبه هر که قبول افتد اگر خاک بدست گیرد زر گردد
این را تجربه کردم که راست و برحق است بعد ازان از دولت آن حضرت جهود
مسلمان شد پس آن سراج الواصلین بکوفه رسیده با حجت الاسلام حضرت امام اعظم
ابو حنیفه کوفی رحمة الله علیه صحبت داشت و اولیای بسیار را دریافت و باز به بصره
رفت تا در خدمت قطب الاقطاب حضرت حسن بصری قدس الله سره العزیز
مشغول شود چون نزدیک رسیدند شنید که حضرت خواجه وفات یافت درگریه شد شخصی
پرسید چرا گریه میکنی و اکنون گریستن چه سود دارد اگر اراده داری برو پیش
قطب المشائخ حضرت شیخ عبد الواحد بن زید که مرید و خلیفه کامل آن حضرت است
و خرقهٔ حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم و علی المرتضی کرم الله وجهه او پوشیده
و امروز شاش درویش کامل در زمانه نیست و خواجه حبیب عجمی یاراوست که هر هفته
بخدمت او می آید و بمطلوب خود میرسد چون این مقدمه را شنید خاطرش بدیدار
آن حضرت طپید و عزم پای بوسی مصمم گردانید روان شد و سعادت ملازمت
دریافت بعد لطف بیغایت آن حضرت فرمود ای فضیل از همه چیز اعتراض کن
که درویشی بی خویشی و خاموشی است آن اختیار کن و در ماتم معصیت خود باش
و در همه جا و همه وقت خدای عزوجل را حاضر و ناظر دان که نامت از امرد در میان

آن سراج الواصلین شدی صد رکعت نماز بشکرانۂ آن ادا می نمود و میفرمود آرزومندم که
بیمار شوم تا مرا بنماز جماعت نباید شد و منتی نپذیرم اگر کسے بر من بگذرد و سلام نگوید و
چون بر نجی دراُفتم و به پرسشم نیاید و هرگاه شب آمدی از شادی برجستی و فرمودے
خلوتیست بے تفرقه و چون روز شدی آزرده گشتی و غمخوار خود را نمفتی گفتے هر کرا از تنهائی
وحشت بود بخلق انس گیرد و او از سلامت دور است **نقلست** که سفیان ثوری
رحمة اللہ علیه شبے بخدمت آمد و تمام شب با قوال و آثار تا صبح شگفته داشت ناگاه
از زبانش برآمد که امشب چه فرخنده شبی است که بی وحشت تنهائی بسر آمد آن حضرت
فرمود چه نافرخنده شبی بود امشب سفیان عرض نمود چرا فرمود از بهر آنکه تو همه شب
در بند آن بودی که سخنی گوئی تا مرا خوش آید و من بسته آنکه پاسخی شایسته از کجا دهم
تا پسندیدهٔ تو افتد هر دو با سخن یکدیگر ماندیم ای کاش به تنهائی گذاشتمی و دران ناله های
زار رها کردمی **نقلست** که آن حضرت ابتدای حال راهزنی کردی و سر قوم این جماعه بود هر چه
آن قوم از راهزنی می آوردندی پیش ایشان می نهادی و سهام خود ایشان برگرفتندے
و آن متاع از هر که بودی نام خداوند کالا بر کاغذ ثبت نمودی وقتی راه بازرگان فرو گرفته بودند
قاریی دران قافله این آیة قرآن مجید میخواند الم یان للذین امنوا ان تخشع قلوبهم لذکر اللہ
چون تیر بر دلش رسید بانگ زد که بتحقیق وقت آمد پس روی به بادیه نهاد و میرفت
ناگاه کاروانی دران بادیه میگذشت و میگفتند که فضیل اندرین راه است از وی بر حذر
باید بود آن حضرت چون بشنید فرمود بشارت باد شما را که او توبه کرد و اکنون از شما
میگریزد چنانکه شما از وی میگریختند پس آن حضرت را وقتی پیش آمد که توبه نمود بعد ازان
هر جا که خداوند آن اموال را نشان می شنید در انجا میرفت و استرداد مال میکرد او را
از قبل خود خوشنود میگردانید حتے که جملگی خصمان را خوشنود ساخت و متاع آنها بآنها
باز داد و نگریک تن از خصم که آن جهود بود او گفت من طلا بسیار داشتم آن را بیارد آن

و یارای حرکت نماند روزی وقت نماز آمد خادمی حاضر نبود کہ وضو بکناند آن حضرت دعا فرمود
کہ الٰہی مرا آنقدر قوت عنایت فرما کہ وضو بسازم و نماز ادا کنم بعد ازان حکم حکم تست حضرت شیخ
فی الحال صحت یافت چنانکہ وضو و نماز بمراد خود کرد چون بفراش باز گشت باز همچنان
بیمار شد چنانچہ بود پس بست و ہفت ماہ صفر سنہ یکصد و ہفتاد و ہفت ہجری نبوی
صلی اللہ علیہ وسلم برحمت حق پیوست چنانچہ این دعا گوی درویشان تاریخ آن حضرت
ازاد دیاے کامل بود یافتہ رضی اللہ تعالے عنہ و منہم آن بادشاہ اہل حقیقت آن
ماہ فلک معرفت آفتاب ولایت آن آفتاب فلک ہدایت آن دریاے ورع
و عرفان آن سرچشمہ کرم و احسان آن امام الشریعت آن مقتدای ملت آن سراج الاولیا
آن وارث الانبیا آن از عالم دوئی کردہ اعتراض سراج الواصلین **خواجہ فضیل ابن عیاض**
قدس اللہ سرہ العزیز ابو علی کنیت داشت و ابی الفیض نیز میگویند و از مشائخ کبار و سرور
روزگار بود و خرقہ فقر و ارادت از قطب المشائخ حضرت شیخ عبد الواحد قدس اللہ سرہ العزیز
پوشیدہ و از ابی غیاث بن منصور بن معمر سلمی کوفی قدس اللہ سرہ العزیز خلافت
دارد و ہو من حضرت محمد بن مسلم و ہو من حضرت محمد حبیب نوفلی و او از حضرت حبیب مطعم
قریشی و او از حضرت امیر المومنین خلیفہ رسول رب العالمین شیخ العتیق قاتل الکفرۃ
و الزندیق ابی بکر بن الصدیق رضی اللہ تعالی عنہ و آنحضرت دائم پلاس پوشیدے و
صائم الدہر ماندے و از بیم خدای عزوجل چندان گریستے کہ ہر کرا نظر بروے افتادی در گریہ
شدے و پنداشتی و ازان روز کہ مرید شد روی اہل دنیا ندید بلکہ براہی کہ اہل دنیا میرفتندے
بدان راہ نمیرفت و اگر احیانا از روی سہو چنان اتفاق افتادی می جامہ خود را بدرویشان میداد
و میگفت کہ مبادا خاک راہ اہل دنیا برین جامہ افتادہ باشد و آن حضرت صاحب سماع
و کرامات و عظمت بود بعد از سہ فاقہ و گاہی بعد از چہار و پنج فاقہ افطار کردے و
یا صد رکعت نماز ہر روز بر گذاردی و نیز ہر روز ختم قرآن نمودی و روز یکہ فاقہ نجانہ

که وقتی جماعهٔ درویشان بخدمت آنحضرت حاضر بودند بر ایشان اشتها بغایت اثر کرده و چیزی نیست از طعام نبا بران ازان حضرت التماس نمودند که ما را حلوا مطلوب است چون فقرا در بیابان مبالغه کردند آن حضرت روبسوی آسمان نمود فی الحال حلوای طبق از هوا فرود آمد درویشان قصدش کردند حضرت فرمود بخورید سیر خوردند و آن حضرت ازان حلوا هیچ نخورد **نقلست** که روزی آن حضرت بر دجله گذشت دید که جماعهٔ فقرا انتظار کشتی میکشند در این اثنا کشتی رسید و صاحب کشتی دیگر مردم را سوار کرد و فقرا را در کشتی جای نداد ند بدین سبب آن جماعه تنگدل گشتند حضرت قطب المشائخ با ایشان اشارتی نمود که پیشتر بیایند تا بحکم خدا شما را از دجله بگذرانم درویشان آمدند حضرت شیخ فرمود که بر دجله بگویید که عبدالواحد میگوید خشک شود درویشان بموجب فرمان والا همچنان کردند فی الحال آب دجله کم شد و فقرا بسلامت عبور نمودند چنانکه کسی را شتا لنگ هم تر نشد **نقلست** که آن حضرت روزی در راهی گذشت با جماعهٔ فقرا ملاقات واقع شد همه پریشان و گرسنه چون آن حضرت را دیدند عرض حال نمودند که ما عیال داریم در غایت افلاس حیران و درمانده ایم برای خدا دستگیری فرما حضرت فرمود بروید که انشاء الله تعالی از امروز غنی خواهید شد و لیکن بر جادهٔ شرع شریف استقامت بورزید چون درویشان بخانهای خود رسیدند چه می بینند که در خانهٔ ایشان عنوان اطعمهٔ لذیذ پخته زنان ایشان موجود کرده اند و بدست هر کدام دینارهای بسیار اند پرسیدند که این زر از کجا یافتند گفتند شخصی آمد و دینارهای بسیار بما یان داد و گفت چون شوهران شما بیایند و پرسند بگویند که فقیری از یاران حضرت شیخ عبدالواحد قدس الله سره العزیز زرها بما یان داد و برفت جماعهٔ فقرا در تعجب ماندند و ازان روز از شدت عسرت و افلاس نجات یافته تونگر گشتند پس بعضی زنان شان بمردان خود می گفتند که حیف از خدمت چنین پیر روشن ضمیر تنها نعمت دنیوی خواستید و بدان اکتفا نمودید بایستی که نعمت دین که نعیم جاودانی است حاصل گردید **نقلست** که آن حضرت در اواخر عمر بیمار شده بحدیکه قوت برخاستن نبود

که دیرا در برگشد عین المرضیه بدجوئی و ملائمی پیش آمد و گفت ای بنده خدا این چه اضطرابی
است که تو میکنی هنگی حد وصال من و تو از یکپاس مدت بیش نمانده است و تو خود میدانی
که در گذشتن یکپاس چه قدر دیر میکشد ازین سخن دست از وی بازداشت همدرین اثنا چشمش بکشاد
و بهوش آمد لیکن چون دیرا ندید مضطرب شد و بسان بسمل مرغ غلطیدن گرفت حتی که
بخدمت حضرت قطب المشائخ از حالتش خبر رسانیدند آن حضرت حضور خویش طلبید
و فرمود ای احمق چه دیوانگی است که تو داری و تمامی ماجرا بیان کرد نزدیک بود که حرف
باتمام رساند شیخ او را خاموش نمود و آهسته در گوش او فرمود که آری همچنین است
که گفتی اما وعده او چه بود اما یاد نداری و برای یکپاس این همه اضطرابی میکنی ازین سخن دیرا
وعده اش یاد آمد و تسلی حاصل شد خاموش ماند دیری نکشید که چند هزار سوار کفار بران
شهر تاخت کردند مسلمانان از شهر برآمدند این مرد مبتلا نیز مسلح شده همراه ایشان رفته
جنگ نمود چنانکه اکثر ازان مفسدان بجهنم رفتند اکثر از جماعه مسلمانان بدرجه شهادت رسیدند
و اندر ایشان آنکس نیز شهید گشت و کافران مقهور و مغلوب گشتند و حضرت شیخ با مردم بسیار
از شهر بیرون برآمدند و در تفحص آن مرد جانباز بودند تا یافتند بار وی زیبا و نورانی و متبسم
که از نگاهش خلق را حیرت می افزود که هرگز هیچ شهیدی بدین خوبی و طلعت کسی ندیده بود
پس آن حضرت بروی نماز خواند و بدست حق پرست خویش وی را دفن کردند این حکایت
با محرمان باز گفت بعد ازان چون حساب کردند ازان هنگام تا وقت شهادتش از یکپاس
زیاده نگذشته بود **نقلست** که روزی آن حضرت در راهی بگذشت دید که پیری عاجز و بیمار
در آفتاب افتاده است کسی با او نمی پردازد و احوال پرسی او نمیکند حضرت خواجه را بر حال یکسی او
رحم آمد ابر را اشارت فرمود تا بران سایه کند فی الحال ابری بر سرش سایه نمود چون
آن ضعیف این کرامت معائنه ساخت معروض داشت که یا حضرت دعا کن که صحت
یابم آن حضرت دعا کرد همان زمان صحت یافته برخاست و روان گشت **نقلست**

کند او را خانهٔ عالی با حور و قصور سرشت که مثل او در بهشت نیز خال خال باشد عطا شود و آنرا
در دنیا بدین چشم سر بیند اتفاقاً چهار برادر همدران مجلس حاضر بودند بر دل یکی از آنها
رسید تا زود برخاست و بخانه آمد آنچه متاع داشت تمامی بفقرا داد و مجرد گردیده بخدمت
آنحضرت آمد و احوال خود باز گفت حضرت شیخ طمانیت او بنمود باسم اعظم الهی مشغول گردانید
در عین مشغولی باغی دید بغایت دلکش و مرغوب و اندرو محلی دید از مرد و جماعهٔ زنان
صاحب جمال در نهایت خوبی که چون وی را بدیدند با یکدیگر گفتند که اینک شوهر جوان العین المرضیه
می آید او از استماع این حرف نزدیکش رفت و پرسید که عین المرضیه در میان شما کیست
گفتند الله الله این چه سخن است ما برابری خدمتگاران عین المرضیه نمی توانیم کرد و اگر میل
دیدار او داری بیشتر برو آن شخص بیشتر رفته باغی و محلی دیگر بدید از و خوشتر و نفیلیں بهمچنان
زنان رعنا که آنها نیز چون وی را دیدند همان حرف بر زبان آوردند که این شخص شوهر عین المرضیه است
وی پرسید که عین المرضیه در میان شما کیست گفتند عین المرضیه را می نگری بیشتر برو ما چه قدرت
داریم که همسری پرستارانش سازیم لاچار پیش رفت باغی دیگر دید نهایت لطیف و قصری
در کمال خوبی پیش و پیش یکجماعه زنان رعنا که رشک مهر و مهتاب دزدیده اند طاقتش
از دست برفت و یقین دانست که عین المرضیه درهمین ها خواهد بود و نزدیک تر شد و همچنان
باز از ایشان پرسید که عین المرضیه در میان شما کیست آنها باهستگی تمام گفتند که پرستاران
عین المرضیه هستیم و تو شوهر او باشی اگر مشتاق دیدارش هستی وی اندرین خانه است
برو و بنگر ازین حرف دلش مسرور شد و پرده برداشت و اندران قصر رفت عین المرضیه
با هزار جلوهٔ خوبی آراسته و با صد هزار حسن و زیبائی پیراسته روبروی خانه بر تخت مرصع
نشسته بود بچشم شوق و کمال آرزومندیش از دور بدید بهزار جان عاشق تر گردید و نعره زد
بیهوش شده افتاد بعد دیری بهوش آمد و باشارت وی نزدیک تر رفت و در مقابله اش
بنشست و اشک از دیده می راند آخر الامر ماندن نتوانست و دست شوق دراز کرد و خواست

وبجیب افگند وحضرت قطب المشائخ چون حالتش دید متحیر گردید واز گمان فاسد خود استغفار
نمود بخاطر آورد اگر او به بندگی مشغول است من اورا آزاد کنم پس آن غلام غائب شد
وآنحضرت از انجا برگشت وخواست که بخانه خود رود دو میلی از راه نرفته بود که سواری
از غیب پیدا شد آنحضرت از و پرسید که فلان شهر من از اینجا چه قدر مسافت دارد
گفت اگر تیز روی دو ساله راه است آنحضرت همچنان نشست ودر خاطر آورد که رفتن
اینکس بدانمقام حالیا خالی از اشکال نیست باری تا شب همین جا باشم که غلام باز آید وقتیکه او
برگردد در پی او بروم آخر الامر تمام روز بگذشت وشب پیدا گردید غلام وقت معهود برسید ودر عبادت
مشغول گشت تا صبح دردمیدن گرفت وپس دست بدعا برداشت ودرمی از هوا افتاد آنرا
برگرفت ودر جیب افگند آنحضرت بگوشه پنهان بود غلام همانجا آمد وهر دو دینار را از جیب آورد
وپیش آنحضرت گذاشت وگفت یا حضرت این اجر هر دو شب بگیر وهر انچه نیت در حق من
کرده بودی بجا آر آنحضرت فی الحال عهد خود وفا نمود واورا از مال خود آزاد ساخت پس
غلام سنگریزه چند که در هر دو دست او آمدند برگرفت ودر دامن آنحضرت ریخت وگفت
یا حضرت چون تو مرا آزاد کردی شکرانه آن گذرانیدم پس راهی شد وبآنحضرت اشارت کرد
که تعاقب من بیا حضرت خواجه برخاست ودر پی آن روان شد پاره راه برفتند که نزدیک
شهر خود رسیدند وبخانه آمدند وغلام غائب گردید آنحضرت دامن بکشاد وآن سنگریزه
هر یک جواهر قیمتی بود پس آن جماعت که اورا نباش میگفتند بخدمت قطب المشائخ آمده بودند
آنحضرت فرمود یاران شما که درباره آن چیزها میگفتند حقیقت او اینست تا هر انچه دیده بود یک
بیک جمله بیان نمودند فرمود نباش النور لانباش القبور زهی خواجه که غلامش چنین باشد که
اگر ویرا بجواجگی تمام عالم منسوب کند سزاوار گیرد وزهی غلام که خواجه او چنان بود که هر دو
جهان را ببندگیش فخر تمام است وزهی سعادت من که در سلک غلامان چنین قطب دو جهان
آمدم نقلست که روزی آنحضرت اندر وعظ میفرمود که هر که هنگی مال خود براه خدا ایثار

حق پرست خود را چندان بآب شستی که خراشیده میشدے حتی که بیم آن بود سے که مجروح
گردد و می فرمود حاشا و کلا درویش دینار بدست گیرد و از روی پیران شرمنده شود درویش
تهیدست و تهی شکم و تهیدست و تهی کیسه می باید و اگر چنین نباشد مبتدی و کم همت است
و در جماعت درویشان نباید شمرد نقلست که آنحضرت پیش از ارادت چهل سال در مجاهده
و ریاضت بود و علم بکمال داشت و از شاگردان امیر المومنین حضرت علی المرتضی
رضی اللہ عنہ بوده و تحصیل علوم از خدمت آن حضرت نموده و مدام از خلائق متنفر
بوده و با کسی نیامیختی و لیکن بزیارت دوستان خدا از راه دور میرفتی و ملاقات
کردی و هر کرا بدیدی در سلام سبقت کردی و قیام تمام نمودی نقلست که وقتی
آن حضرت غلامی خریده بود بشرطی که شبها حاضر باشد و خدمتش کند چون نصف شب
بگذشت حضرت قطب المشائخ او را طلبید و آواز داد هر چند دروازه های خانه مقفل بودند
لیکن او را نیافت چون باز آمد غلام حاضر گشت و دیناری بدست آنحضرت داد
که بجای سکه بر وی سورهٔ اخلاص منقوش بود و گفت یا حضرت هر روز مثل این دینار
از من بگیر و شبها از خدمت خویش معاف دار آنحضرت قبول کرد و چند گاه بر نمیو آمد
بگذشت تا روزے جماعتی از همسایگان پیش آنحضرت آمد و معلوم نمود که این غلام تو
شبها نباشی میکند فرمود چون شب آید امتحانش کنم اتفاقا روز بگذشت و شب آمد
آنحضرت بیدار بود که نصف شب غلام برخاست و بی آنکه دست بقفل برزند از دور
اشارتی کرد قفل بگشاد و خود بیرون شد و باز اشارت نمود قفل همچنان بسته شد که بود پس
بدروازه دوم رسید آنجا نیز همچنان کرد و آن قطب المشائخ تعاقب وے بود و
چنان میرفت که او آگاه نگردد پس در گورستان رسید و آن غلام جامهاے که در بر
داشت برآورده زنده از قبرستان برآورد و پوشید و در نماز شد و تا دم صبح در عبادت بنا
پس مناجات کرد و گفت الٰہی بهات اجرة بسید الصغیر فوقع در هم من الهواء را بگرفت

خاصان بعشق خداوند عزوجل چون بذکر دوست اند گوئی ہزار چیز خورده اند اگر از یاد ش لحظه بمانند رنجور وضعیف شوند عاشقان دیگر و غافلان دیگر لقلست که آنحضرت پنج خلیفه اکمل و افضل داشت شیخ عبد الواحد بن زید و ابن زرین و شیخ حبیب عجمی و شیخ عتبه ابن الغلام و شیخ محمد واسع و سوای اینها حضرت رابعه بصری نیز در خلفای آنحضرت است قدس الله اسرارهم لقلست که چون آن حضرت وفات کرد آوازے از غیب آمد ان الله اصطفی آدم و نوحا و آل ابراهیم و آل حسن دران هنگام بزرگی آنجناب را بخواب دید که درهای آسمان کشاده اند و منادی میکنند که خواجه حسن بصری بخدای خود رسید وخدای عزوجل از وخوشنود است و آن حضرت چهارم ماه محرم الحرام سنه احدی عشر و مائه هجری برحمت حق پیوست چنانکه تاریخ رحلتش قطب است و روضه مقدسه ایشان از بصره سه کروه واقع گردیده رضی الله تعالے عنه و منهم آن مقدم زهاد آن معظم عباد آن عارف کامل آن قطب مکمل آن شیخ الشیوخ العصر آن علامة الدهر آن مسند شرع شریف آن صاحب ورع لطیف آن شرف الاسلام و المسلمین آن رکن الملة والدین آن تارک الدنیا مجرد از قید قطب المشائخ **شیخ عبد الواحد بن زید** قدس الله سره العزیز که صاحب کشف و کرامات و عمده مشائخ دهر و زبده اولیاء عصر بود و ابی الفضل کنیت داشت و خرقه فقر و ارادت از قطب الاقطاب حضرت خواجه حسن بصری پوشیده و از حضرت شیخ المشائخ شیخ کمیل بن زیاد که وی نیز خلیفه امیر المومنین حضرت شیر خدا رضی الله عنه بوده نیز خلافت دارد و آن قطب المشائخ همیشه صائم بود و بعد از سه روز افطار کردے و دران حال هم زیاده از سه لقمه نخوردے و اکثر میگریستی و سماع شنیدے و قتیکه بقطب الاقطاب حضرت خواجه حسن بصری قدس الله سره ارادت آورد مجرد گشت و از علائق پیوند گسست از جنس نقد و متاع و عقار و ضیاع انچه داشت همه را بدرویشان ایثار کرد و با هیچ چیز از متاع دنیوی دست نیالوده و اگر برای فقیری و محتاجی درمی بدست میگرفت دست

و بگرد او نشستند حتی که وقت نماز آمد آن مرد نورانی برخاست و برفت و مردم نیز با وی رفتند
همان مرد پیر تنها بماند ابو عمر و پیش وی رفت و سلام کرد و گفت مرا نصیحتی کن و حال خود
تمامی باز گفت پیر روشن ضمیر غمناک شده خاموش بماند و بگوشهٔ چشم سوی آسمان نگریست
هنوز سر در پیش نیاورده بود که همه قرآن بروی گشاده شد ابو عمر از کمال شادی در پایش
افتاد آن پیر گفت که ترا بمن کدام کس نشان داد گفت حضرت خواجه حسن بصری گفت کسی را
که امامی همچو حسن باشد یکسی دیگر چه حاجت دارد باز گفت که حسن مرا رسوا کرد من نیز او را
رسوا کنم پس بیان نمود آنمرد نورانی که با جامه پاکیزه دیدی حسن بصری بود هر روز نماز
پیشین به بصره می کند و اینجا آید و با ما سخن کند و نماز دیگر به بصره رود آنگاه باز گفت هر که
چون حسن امام دارد دعا از کسی دیگر چرا خواهد **نقلست** که بزرگی سحرگاه بدر مسجد حضرت
خواجه برای نماز رفت در مسجد بسته دید گوش بدان کرد شنید که خواجه دعا میکند و قومی
آمین میگوید صبر کرد تا صبح روشن تر شد دست بر در زد گشاده شد در رفت خواجه را
تنها یافت متحیر گشت بعد فراغ نماز بخدمت آن قطب الاقطاب متوجه شد و گفت
یا خواجه برای خدا مرا ازین حال آگاه کن فرمود با کس مگوی هر شب آدینه جماعتی پریان
می آیند و من با ایشان علمی آموزم پس دعا میکنم و اینها آمین میگویند **نقلست** که کسی
چشم آن قطب الاقطاب را گاهی از گریه خشک ندید و از غایت لاغری خون در
بدن مبارک و مغز در استخوان نمانده چنانکه روزی طبیبان بخدمت حاضر بودند
نبض آن حضرت دیده نهایت مغموم شدند خادم پرسید که موجب گریه چیست گفتند
نبض دیدم مردی را که خون در تن ندارد و مغز استخوانش نیز نیست مگر کم حیات چنین کس
بحکمت ممکن نه مگر بقدرت حق تعالی درین اثنا حضرت خواجه نعره بزد و فرمود که ای حکیمان شما نبض
عاشقان چه می شناسید که حیات عوام به سبب خون و مغز استخوان ست و حیات عاشقان بذکر
رحمان که بجای خون همه محبت و بجای مغز استخوان یاد حق و قوت عوام از خوردن غذا و قوت

مومن ہفتاد سالہ را کے محروم کنی نقلست کہ آنحضرت صاحب سماع بود و تواجد مینمود
او میفرمود کہ وجد سر لیست در دل چون در حرکت می آید متواجد میگردد و سماع دارد خدا
ہر کہ او را بحق شنود راہ بحق یافت و آنکہ بنفس شنید زندیق گردید نقلست کہ آنحضرت
در ہفتہ یکمرتبہ بمجلس حاضر شدی و بر منبر رفتی و خطبہ میخواند اگر رابعہ بصری رحمۃ اللہ علیہ
حاضر نمیشد از منبر فرود آمدے و می نشست تا او میرسید بر سر منبر میرفتی و خطبہ خواندی
و ہمہ محفل گرم میگشت و اشک از دیدہ ہای ہمہ روان میشد ندپس روی بسوی رابعہ میکردی
و فرمودی ای سر پوشیدہ این ہمہ گرمی دل تست مردم پرسیدند یا خواجہ چندین درویشان
و بزرگان در خدمت شریف حاضر میشوند تا آنکہ رابعہ نمی آید خطبہ چرا نمیخوانی فرمود شربتے
کہ بخورد فیلان ساختہ باشند در سینہ موران نتوان ریخت سبحان اللہ چہ کمال معرفت بود
کہ رابعہ داشت و چہ علوم رتبہ کہ وی را از زانی داشتند چہ گوید چہ نویسد مصراع آنرا کہ بدادند
بدادند بدادند نقلست کہ آنحضرت در راہ کعبہ با جمعی یاران میرفت در اثنای راہ
خرمائی بیافت کہ خستہ زرین داشت چون بمکہ رسید ازان زر طعام خوردند و صدقہ دادند
پس از چند روز از مکہ بمدینۃ الرسول صلی اللہ علیہ وسلم روان شد چون آنجا رسید دید
کہ ابو عمرو امام القراء تعلیم قرآن میکند کودکے صاحب جمال بیامد کہ قرآن بیاموزد و ابو عمر
بنظر خیانت در وی نگریست از الف الحمد تا سین تاش فراموش گشت آتشی در دل وی افتاد
بیقرار شد و تائب گردیدہ در پای حضرت قطب الاقطاب افتاد و عذر بی ادبی نمودہ منفعل و
عجز و زاری کرد آنحضرت فرمود اکنون وقت حج است بروحج بگذار چون فارغ شوی بمسجد حنیفہ
بروی پیری ببینی در محراب نشستہ وقت تباہ مکن بگذار تا خالی شود پس احوال خود با وی
بگوئی در حق تو دعا خواہد کرد ابو عمر ہمچنان نمود بعد فراغ حج بمسجد حنیفہ رفت پیرے دید
با ہیبت و خلقی کثیر بگردش نشستہ وی در گوشہ مسجد نشست زمانے گذشتہ کہ مردے
نورانی با جامہ سفید و پاکیزہ در آمد آن جملہ خلائق پیش او با ادب آمدہ سلام کردند

آتش پرستی کردی اگر انگشتی در آتش نہی وسوختہ نگردد دانم کہ حق خدمت بجا آوردی من کہ
خدای را پرستم اگر دست خود در آتش نہم مجال چیست کہ یکمویم بسوزد شمعون گفت اگر
چنین بود کہ تو گفتی پس من ایمان بخدا آرم آتش موجود بود آن حضرت دست خود در وہاد
وتا دیری نگاہ داشت وموی اندام مبارکش نسوزانید نگشت شمعون چون چنین بدید
متحیر بماند وگفت یا حضرت ہرچہ فرمودی دانستم کہ راست است اما چون تمام عمر
برین طریقہ صرف کردہ ام حالا کہ دمی چند بیش نماندہ اند اگر اسلام قبول کنم تدبیر آخرت چہ باشد
مگر آنکہ خطے نوشتہ دہی کہ حق تعالی مرا خواہد آمرزید آن زمان باسلام درآیم حضرت خواجہ
فی الحال خطی نوشت وبدو داد شمعون مسلمان شد وہای ہای گریہ بسیار کرد وبحضرت
خواجہ وصیت کرد کہ چون بمیرم خود مرا غسل دہی وبگور نہی واین خط بدست من گذاری
تا فردا حجتم باشد پس جان بحق سپرد حضرت خواجہ وی را تجہیز وتکفین نمود وبا مردم بسیار
بر او نماز گذارد وخود در گورش نہاد وآن خط در دست او گذاشت وباستانہ آمد اما
درین شب از اندیشہ لحظہ ہم نخفت ودر نماز ماند وباخود میگفت این چہ بود کہ من کردم
بر ملک خود ہیچ دست ندارم بر ملک خدا چرا تعجل نمودم ہمان وقت در واقعہ دید کہ شمعون
تاجی بر سر دحلہ در بردارد ودر مرغزار بہشت می خرامد حضرت خواجہ پرسید ای شمعون چگونہ
وخدای عزوجل باتو چہ کرد گفت چہ می پرسی چنانم کہ می بینی وخدای عزوجل بر من لطف
بلا نہایت نمود ودر سرای خود جاوداد ودیدار خود ارزانی داشت وچنان فضل وکرامت
ساخت کہ در گفتن نیاید اما این ہمہ از دولت شماست حالا ہیچ اندیشہ مکن
وخوش وقت باش از پذیرفتاری بیرون آمدی واین خط خود را بگیر کہ حالا بدین حاجت
نماندہ چون آنحضرت بہوش آمد خط را در دست خود پیچیدہ یافت پس سجدۂ شکر
بجا آورد وگفت خدایا معلوم است کہ کار تو بعلت نیست محض فضل تو کافیست
گبر ہفتاد سالہ را بیک کلمہ گفتن بقرب رحمت خود جاے دادے پس

دار و دوا ورا دوست میدارم نقلست که وقتی آنحضرت باجماعتی بحج میرفت در بادیه
شخصی تشنه شد چون ببر چاه رسیدند دلو و رسن ندیدند آنحضرت فرمود چون در نماز بامام
شما از چاه آب بخورید پس آنحضرت در نماز شد آب از چاه بجوشید و تا لب چاه رسید
تمامی جماعت ازان سیراب شدند و وضو کردند یکی از انها مطهره نهان پر آب کرد آب
بچاه فرو شد چون آن قطب الاقطاب از نماز فارغ گشت فرمود خدایرا استوانه ها هستی
تا آب بچاه فرو نمیرفت نقلست که روزی حجاج با سپاه بسیار بخدمت آنحضرت آمدو
بنشست حضرت خواجه بگوشهٔ چشم هم باو نگریست و سخنی که خود میان میفرمود ازان باز
نماند تا تمام نمود شخصی گفت که حسن حسن است آخر حجاج پیش آمد و باز وی حضرت خواجه
بگرفت و گفت ای مردان اگر میخواهید که مردی را ببینید در حسن نگرید نقلست که شخصی
حجاج را بعد از فوت او بخواب دید و عرصات قیامت پرسید چه میطلبی گفت انچه
موحدان میطلبند این ازان گفت که او در حالت نزع گفته بود که باین تنگ حوصلگان
بنا که همه یکدل و یکزبان شده میگویند که مرا نخواهی گذاشت و هرگز نخواهی آمرزید
تو غفاری و اکرم الاکرمین مرا از ستیزه اینها برآر و بدیشان بنمای که فعال لما یرید
این سخن چون بسمع مبارک حضرت خواجه رسید فرمود که آن خبیث بطراری آخرت را
نیز خواهد برد نقلست که آنحضرت همسایه داشت آتش پرست شمعون نام که او بیمار شد
و بحالت نزع رسید شخصی بخدمت آنحضرت معلوم نمود آنحضرت بدینجا تشریف آورد
و بر سر بالین او بایستاد و فرمود ای مشرک از خدای عز و جل بترس که همه عمر در آتش
پرستی ضائع کردی حالا خود اسلام قبول کن تا آمرزیده شوی شمعون گفت یا خواجه دو چیز
مرا از شرف اسلام باز میدارد یکی آنکه مسلمانان دنیا را بد میگویند و باز او را بیخ آهند دوم آنکه گمان
برحق میدانند و ساختگی آن نمیکنند حضرت خواجه فرمود اگر چه مسلمانان چنین میکنند باز بیگانگی
او مقر اند و بدو شرک نمی آرند اگر گناهی میکنند توبه مینمایند و او می آمرزد تو که تمام عمر

از خدای تعالی نہایت می ترسید ہر بار کہ ذکر خدای عزوجل میکردیا می شنید بیہوش میگردید
چون آب بر روی مبارکش زدندی بہوش آمدی و میگریستی و گفتی الٰہی حسن عاصی است
رحمت کن و شر مسارش مگردان نقلست کہ مالک دینار علیہ الرحمۃ ازان حضرت پرسید
کہ عقوبت عالم چہ باشد فرمود مردان دل گفت مردن دل چہ باشد گفت محبت دنیا
شخصے ازان جناب پرسید کہ چگونہ گفت چگونہ باشد حال قومی کہ در دریا باشند و کشتی
بشکند منقولست کہ شخصے بخدمت آنحضرت آمد و گفت کہ فلان کس جان میکند
فرمود چنین مگو کہ او را ہفتاد سال ست کہ جان کندن دارد اکنون از جان کندن باز
خواہد رست و بجای خواہد رسید نقلست کہ آنحضرت فرمود کہ گوسفند نزد من از آدمی
آگاہ تر است ازان کہ بانگ شبان او را از چرا باز میدارد و آدمی سخن خدا را از مراد
باز نمیدارد و بہیمات ہیہات منقولست از انحضرت سوال کردند کہ مسلمانی چیست
و مسلمانی کیست فرمود مسلمانی در کتاب و مسلمانان در زیر خاک فرمود اگر کسے خواہد
کہ دنیا را بعد از خود ببیند پس نگاہ کند کہ بعد دیگران چونست و فرمود در توریت مسطور است
ہر کہ قناعت کرد بی نیاز شد و چون از خلق عزلت گرفت سلامت ماند و چون شہوت
زیر پا آورد آزاد گشت و چون از جسد دست باز داشت مودی شد و چون صبر کرد بر خوردار
جاوید یافت و فرمود معرفت آنست کہ در خود ذرۂ از خصومت نیابی نقلست کہ آن
قطب الاقطاب روزی بخادمی امر فرمود کہ نان و ماہی بریان برای افطار ما از بازار بیار
خادم فرمان بجا آورد آنحضرت چون آن طعام بدید فرمود درویش را با طعام لذیذ چہ نسبت
خادم عرض کرد کہ حضرتم شما خود طلبیدید خواجہ نعره بزد و های های کرده بگریست و بیہوش گردید
چون بہوش باز آمد فرمود الٰہی حسن از روی سہو گناہی کرده است بیامرز و از دفتر درویشان
نامش محو کن بعد ازان تا چہل روز چیزی نخوردند و در گریہ ماندند آمد کہ ای حسن ما ترا آمرزیدم
و سر قوم و درویشان گردانیدم اما شکستگے نگذار کہ در حضرت ما شکستگے را عزت است و بسامنہ بت

تا اہل خرقہ گویانم و فردا بدرویشان شرمندہ نشوم و بثبوت پیوستہ کہ ہفتاد سال
وضو لیش بجز متوضا نشکست و مہتر و بہتر این طایفہ گردید و امید کلی از خلق ببرید شخصے
گفت این درویش مہتری از کجا یافت بزرگے جواب داد بسبب آنکہ جملہ خلائق را بعلم و فضل
و نصائح بدو حاجت تمام است و او را جز خدای تبارک تعالے با ہیچ کس حاجت نیست
منقولست کہ چون وجود شریفش در عرصہ عالم بوجود آمد پیش امیر المومنین فاروق الاعظم
حضرت عمر ابن خطاب رضی اللہ عنہ بردند چون آنحضرت رویش بدید فرمود سموہ حسنا فانہ
حسن الوجہ منقولست کہ در حالت شیر خوارگی آنحضرت چون مادرش بکار مشغول
بودے وی بگریستی حضرت ام سلمہ رضی اللہ عنہا پستان مبارک خود را در دہن
پاک او داشتی و قطرہ چند از و شیر پدید آمدی و وی را تسلی حاصل شدی اینہمہ برکات
و کرامت از ان بود و آن ام المومنین پیوستہ دعا کردی کہ خداوندا این پسر را مقتدای
خلائق گردان آخر کار از برکت دعای او ہمچنان شد چنانکہ آنحضرت یکصد و سی تن
از صحابہ کرام رضی اللہ عنہم از انجملہ از اصحاب ہفتاد تن بدر را دریافت رضی اللہ عنہم
اجمعین منقولست کہ آنحضرت در حالت طفولیت روزی از کوزہ خاص حضرت پیغامبر
صلی اللہ علیہ وسلم در حجرہ ام سلمہ رضی اللہ عنہا آب خوردہ بود حضرت سرور کائنات
صلی اللہ علیہ وسلم چون درآمدند فرمودند کہ آب ازین کوزہ کہ خوردہ است گفتند
حسن بصری پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم فرمودند چندانکہ او ازین کوزہ آب خوردہ علم من
بدو سرایت کردہ و نیز آن سرور او را در کنار مبارک خود گرفتہ بود منقولست کہ آنحضرت
سخن اندک میگفت و اکثر در خلوت بذکر حق مشغول بودی و از خوف الٰہی بسیار میگریست
چنانکہ روزی بر بام خانہ بخدا مشغول بود چندان گریست کہ آب از ناودان فرو چکید
و بر مردی افتاد او آواز داد کہ این آب آیا پاکست یا ناپاک خواجہ جواب داد کہ
کہ زود بشو کہ این آب از چشم گناہگار است غرض کہ حضرت خواجہ اہل درد و صاحب ذوق بود

و آن سرور بحکم الٰہی بمرتبہ علی رضی اللہ عنہ پوشانیدہ و آن امیر المومنین با آن قطب
الاقطاب عنایت فرمودہ و آن قطب الاقطاب مقامات و کرامات بسیار و فضائل
و مناقب بیشمار دیدار و او سر دفتر جمیع اولیای نامدار و مشایخ کبار ست و مستجاب
الدعوات رفیع المنزلت امام الوقت ہادی سبیل اللہ بود و ہمہ کس را براہ راست ہدایت
میکرد و بخدا میخواند و بمنزل قرب میرسانید و غیر از نصائح و موعظت سخن نمیفرمود
و از جادۂ شرع سر موی تجاوز نمی نمود و دل خلائق بدین کلمات بابرکات نرم ساختہ
در حلقہ ارباب رشد و ارشاد می آرد و در علم ظاہری نیز عدیل و نظیر نداشت چنانکہ
ازین جہت وی را در کتب متداولہ امام حسن بصری می نویسند و الحق زیادہ برین بود
اگر فاسق یا فاجر بمجلس گرامی او حاضر شدی ہمان لحظہ تائب گردیدی و از اغنیا کسی
آمدی دنیا ترک نمودی اگر کافر بودی مسلمان شدی غرض کہ ہمگی قول و فعل آنحضرت
نتیجہ بخش خوبیہای دنیا و آخرت بود و اثر تمام داشت منقول ست کہ مادر آنحضرت از
موالی ام المومنین حضرت ام سلمہ رضی اللہ عنہا بودہ و بہ نسبت پدری پسر موسیٰ راعی
ابن خواجہ اویس قرنی است رضی اللہ عنہم و وی نیز چند گاہ بازرگانی کردہ بود چنانکہ
ویرا حسن لولوی گفتندی و دولت گرامی داشت چنانکہ این ماجرا تمامی در تذکرۃ الاولیای
مولفہ شیخ المشایخ مولانا فرید الملۃ والدین عطار قدس اللہ سرہ العزیز ثبت افتادہ
است آخر الامر جذبۂ الٰہی در گرفت زمام اختیار بکوچۂ عشق کشید ہر چہ در خانۂ تمام داشت
ہمہ بفقرا و مساکین داد حتی کہ قوت یکروزہ ہم نگذاشت و خدمت امیر المومنین حضرت علی
رضی اللہ عنہ اختیار کرد و در ریاضت و مجاہدہ کوشش بلیغ نمود چنانکہ بعد از سہ روز
نگاہی بعد از پنج و شش روز افطار کردے و آن بسنت رسول خدا صلی اللہ
علیہ وسلم و متابعت حضرت شیر خدا رضی اللہ عنہ بود و میفرمود اگر متابعت ایشان
نکنم از ایشانم نگیرند و این خرقۂ ایشان کہ در بر کردہ ام پیروی ایشان فرضہ آمد

امام حسن و حضرت امام حسین رضی اللہ عنہما و قطب الاقطاب خواجہ حسن بصری و
حضرت خواجہ اویس قرنی و حضرت کمیل ابن زیاد و قاضی حضرت ابو المقدام سریح
بن ہانی بن یزید حارثی قدس اللہ اسرارہم و مدت خلافت آنحضرت شش سال و عمر شریفش
شصت و سہ سال و بقولی شصت و پنج سال بود و شب جمعہ ہفتدہم ماہ رمضان و بقولی
بست و سوم ماہ مذکور سنہ اربعین من ہجرت النبوی صلی اللہ علیہ وسلم شربت شہادت
چشید و این دعا گوی درویشان تاریخ در یک مصرع نظمہ گفتہ بیان نمودہ بگفت تیغ اجل
بر سر علی رفتہ رضی اللہ عنہ خواجہ حکیم ثنائی غزنوی در منقبت آنحضرت چہ خوب گفتہ
نظم ای ثنائی بقوت ایمان ❊ مدح حیدر بگو پس از عثمان ❊ ہم نبی را وصی و ہم داماد ❊
چشم پیغمبر از جمالش شاد ❊ راز دار خدای پیغمبر ❊ راز دار پیمبران حیدر ❊ عشق را
بحر بود دل را کان ❊ شرع را دیدہ بود دین را جان ❊ دل او عالم معانی بود ❊ لفظ او
آب زندگانی بود ❊ کہ بعد شہادت آنحضرت کافری موسوم بمرۃ بن قیس آمد و خواست
کہ بقبر شریف آن امیر المومنین شگافتہ استخوان برآرد بدین کوتہ اندیشی خود را بطریقے
نزدیک مرقد مقدسہ آنحضرت رسانید و دست دراز نمود و اسپی بقبر باکش نرسیدہ بود
کہ یکمرتبہ دو انگشت از ان تربت برآمد و بر فرق آن ملعون زد و سر پلیدش از تن
کثیف وی جدا شد منہم آن قدوۃ المحققین سراج الطالبین مخزن سخا و علم گنجینۂ حیا
و حلم آن ولی صاحب ولایت آن اجلہ ارباب ہدایت آن شرف اکابر ان آن امام
مجتہدان آن بحر معرفت و شہامت آن جہان فیض و کرامت راز دان الفقر فخری
قطب الاقطاب خواجہ حسن بصری قدس اللہ سرہ العزیز کہ ابو محمد کنیت داشت و بعضی
ابو سعید و ابی النصر نیز گفتندی و آنحضرت خرقۂ فقر و ارادت از امیر المومنین و امام المتقین
اسد اللہ الغالب حضرت علی ابن ابی طالب رضی اللہ عنہ پوشیدہ و آن خرقہ
از گلیم بود کہ در شب معراج پیغامبر ما صلے اللہ علیہ وسلم را عنایت شدہ

خاتم الانبیا صلی اللہ علیہ وسلم حواله بهمان اعرابی کردند اعرابی با هزاران شکر گذاری
وسپاس گویان بگرفت و وداع شد و هر کس که حاضر بود زبان ستایش وثنای آن ولایت
پناه برکشاد منقولست که آن حضرت شبخیز بود و تمام شب زنده داشتی و ریاضت و مجاهده
بسیار کردی و بذکر خدای تعالے و تلاوت قرآن مجید مخطوط ماندی و بعد نماز صبح تا طلوع
آفتاب مستقبل قبله نشستی و درود بر پیغامبر صلی اللہ علیہ وسلم بسیار و بیعد گفتی و صاحب
ذوق بود و اکثر اوقات بهنگام ذوق نعره زدی و بیهوش گشتی و در قول و فعل آنحضرت
همیشه متابعت سرور عالم صلی اللہ علیہ وسلم مینمودی و هر چه آن سرور فرمودی همان
کردی و آنحضرت خنده روی و کشاده پیشانی و متبسم بود و روزی که خرقه پوشید دائم در
گریه ماند و میفرمود که خرقه حضرت سرور عالم صلی اللہ علیہ وسلم پوشیده ام نباید که غیر
متابعت و سنت آن سرور از من بظهور آید و فرد او در میان درویشان نادم شوم
منقولست که وقتی پیکان در پای مبارکش در اثناء حرب رسیده بود و زور آزمایان
هر چند قوت کردند بیرون نیامد و پای مبارک آماس کرد اندران حال آنحضرت میفرمود
که از بسیاری درد و الم ذوق و لذت بسیار می یابم تا روزے امام همام حضرت حسن رضی اللہ
عنہ فرمود که چون آنحضرت در نماز شوند پیکان از پای مقدسش بیرون میتوان آورد
مردم بموجب فرمودهٔ آنحضرت همچنان کردند چون آن مخزن فضل و کمال در نماز گردید
پیکان برآوردند و وی را ازان فعل هیچ خبر نبود چون از نماز فارغ گشتند یاران گفتند
که نماز از سر گذارید فرمود چرا خون که از پای مبارکش جاری شده نمودند پس تجدید
وضو کرد و نماز باز ادا نمود زهی کمال ریاضت و یگانگی حق که شمه ازان نتوان نوشت
و در بیان نیاید تبرکا سطری چند نگاشته ام تا کتاب خالی از احوال آنحضرت نماند بیت
زبانم را کجا قدرت کنام پاک او خواند به قلم را آن کجا یارا که دم در وصف او راند به
منقولست که آنحضرت شش خلیفه داشت امیر المومنین سلطان العارفین حضرت

علیہ وسلم نمی روی کہ وی البتہ خاطرت لشان خواہد فرمود اعرابی بسجدست آن
ولایت پناہ آمد و جبین نیاز بخاک عجز مالیدہ و تمامی ماجرای گذشتہ باز گفت
حضرت امیر المومنین علی رضی اللہ عنہ چون دیری سر بگریبان تفکر بر دبیاد آمد کہ روزے
حضرت نبوت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم باوی فرمودہ بود کہ یا علی بعد وفات من شخصے اعرابی
خواہد آمد از وی صد شتر سرخ موی بر من قرض است تو بفلان پشتۂ ریگ برو وے و
دعائی یاد کنانید کہ آنجا این دعا بخوانی صد شتر سرخ موی ازان پشتہ بیرون خواہند آمد
آنرا شمردہ حوالہ اش کنی حضرت امیر المومنین علی کرم اللہ وجہہ حضرت سلمان فارسی
رضی اللہ عنہ را طلبیدہ فرمود کہ در تمام شہر مدینہ ندا کنند تا فرد اجمیع خلائق بفلان پشتۂ ریگ
جمع آیند و اعجاز حضرت سرور عالم صلی اللہ علیہ وسلم تماشا کنند سلمان فارسی رضی اللہ
عنہ فرمان بجا آورد و در تمام بلدۂ طیبہ مدینہ منادی کرد چون شب بگذشت و صبح
صادق بدمید خلق کثیر بجای معہود جمع آمد و خلیفہ رسول رب العالمین خاتم الخلفاء
الراشدین حضرت شیر خدا رضی اللہ عنہ نیز با صحابہ کرام رضی اللہ عنہم حاضر شدند ساعتی
نگذشت کہ حضرت شاہ ولایت پناہ با جمعی کثیر بیامد و نزدیک آن پشتۂ مستقبل قبلہ
بایستاد اول حمد خدای عزوجل تعالے شانہ و پس درود و ثناء حضرت محمد مصطفی
صلی اللہ علیہ وسلم بر زبان جاری کرد بعد ازان ہمان دعای کہ از حضرت سرور
صلی اللہ علیہ وسلم یاد گرفتہ بود بخواندن مشغول شد و از لفظ و معانی آبدار ش
خلائق متحیر ایستادہ بود کہ ہرگز چنان نشنیدہ بودند و آن شیر خدا مکرر آنرا
با واز بلند بخواند تا بیکمرتبہ آن پشتۂ ریگ بلرزہ در آمد و بسان دیگ تہ و بالا
جوشیدن گرفت و یکایک اشترے بی مہار ازان پشتۂ ریگ سر بر آورد و
تمامی بسان غزال بیالید و ہمچنان از ہر جا شتران سرخ موی در طرفۃ العین
بر آمدند و باز ماندند چون شمار کردند تمامی صد اشتر بودند پس آنہا را بحکم حضرت

اغلب آنست که در وقت افطار شاید که یک لقمہ از دست بخورد پس برداشت و در
حضور پر نور آورد هر چند بسجد گشت حضرت امیر المومنین رضی اللہ عنہ چیزی ازان تناول
نفرمود و بفقرا داد زهی مجاهده بالنفس و دیگر ازین قسم حکایات و روایات بسیار ازان حضرت
در کتب معتبره مرقوم است چون بنای این کتاب بر اختصار واقع شد بنا بر آن این چند
روایت تیمناً و تبرکاً تحریر کرده شد و مناقب و فضایلش زیاده ازانست که بحیطهٔ تحریر و
تقریر در گنجد منقولست که طایفه جهودان نشسته بودند شخصی مسلمان بیامد گرسنه و پریشان
حال از انها چیزے درخواست کرد همدرین اثنا امیر المومنین حضرت علی کرم اللہ وجهه
پیدا شد جهودان از روی تمسخر گفتند کهاینک شاه مردان می آید برو و از و بخواه آن
درویش پیش آنحضرت رفت و سلام کرد و احوال خود عرض نمود حضرت امیر المومنین رض
دست وے را گرفت و ده مرتبه درود شریف خواند و مشت وی به بست و وداع کرد او
همچنان مشت بسته پیش همان جهودان رفت گفتند چه یافتی گفت چیزے نه آن مرد خدای
ده بار درود بر حضرت محمد مصطفی صلی اللہ علیه وسلم خوانده مشتم به بست و رخصت نمود
گفتند مشت باز کن چون باز کرد دیده دینار در دست یافت چندین هزار جهودان از مشاهدهٔ
این حال مسلمان شدند منقولست که در زمان خلافت شیخ العتیق خیر البشر بعد رسول اللہ
بالتحقیق امیر المومنین حضرت ابی بکر صدیق رضی اللہ تعالے عنه اعرابی آمد و فریاد کرد
که حضرت محمد مصطفی صلی اللہ علیه وسلم در فلان غزوه از من چند اشتر سرخ موی بقرض خریده بود
حالا حیرانم که زر آنها از کدام کس بستانم حضرت صدیق اکبر رضی اللہ عنه فرمود برو و گواه
با تمسک و بینه بیار اعرابی حیران بماند از آنکه او تمسک و بینه هیچ نداشت بدان جهت
پیش قامع اساس الکفار فاروق الاعظم حضرت امیر المومنین عمر ابن الخطاب رضی اللہ
تعالے عنه رفت و بخدمت حضرت همین گفت و آن حضرت هم همین گفتگوی درمیان آورد
حیران تر گردید و بنیاد گریه آغاز کرد اندرین عرصه شخصی گفت که چرا پیش وصی نبی صلی اللہ

آنست که آیا این طعام از وجه حلال است یا حرام که حلال آنرا حساب و حرام آنرا عذاب نمیدانم
که محشر فردای حال علیؓ چه خواهد بود و این همه رویت عیوب نفس بود منقولست که آنحضرت
در مسجد کوفه بعبادت مشغول بود اتفاقاً شخصی مسافر غریب که مکفوف البصر بود او نیز
دران مسجد اقامت داشت چون آن مرد غریب و بیکس بود آنحضرت درباره او التفات
بسیار مبذول میداشت و اکثر مردم اعیان کوفه آنحضرت را در مجالس طعام می بردند
چون آنحضرت صائم میبود طعام از بخش خود برای آن مسکین ضعیف می آورد روزی
آن نابینا در مجلس امام همام عالیمقام حسن ابن علی المرتضی رضی الله تعالی عنهما که با شرفای
عرب بر مائده طعام بود حاضر شد و بر سر خوان نشست امام حسن رضی الله عنه دید که آن مرد
ضعیف انواع اطعمه لذیذ جدا کرده نگاه میدارد فرمود ندای عزیز تو خود طعام را
بلذت بخور اگر میخواهی که به بری طعام دیگر نیز موجود است گفت میخواهم که این طعام
بمشفق مهربان خود رسانم امام پرسید کدام مشفق تست گفت آنکه صائم الدهر و قائم اللیل
است فرمود برین زیاده کن که مکشوف شود گفت آنکه گرسنگان را اسیر میکند و بیدلان را
دل میدهد فرمود زیاده برین کن که معلوم تر گردد گفت آنکه چون تکبیر میگوید جدار و اشجار
و سنگ و کلوخ موافقت او میکنند و چون وقت مغرب میشود سویق جو مقدار کفدست
گرفته بدان افطار میکند و همین مقدار آب هم بعد سه روزی نوشد این طعام متبرکه
از مجلس همایون شما برمیدارم برای آن یار وفادار میبرم چون امام همام رضی الله تعالی
عنه این مقدمه بشنید بسیار بگریست و فرمود که ای دوست عزیز آن شخصی که تو وصف
آن کردی پدرم حضرت علی المرتضی ابن ابی طالب کرم الله وجهه است و وی ازین گونه
طعام لذیذ و متکلف اصلا گاهی نخورده و نمیخورد و فقر اختیاری دارد اگر وی را رغبت
این طعام بودی در محفل ما قدم رنجه فرمودی تا همه فرزندان دیده بافرش راه او ساختندی
ولی چه توان کرد که او ازین قسم لذات محترز و مجتنب است پس آن مرد گفت که ظن

ایمان مشرف گردیده او بود و بالباس خرقهٔ فقر و ارادت از حضرت سید المرسلین محبوب رب العالمین صلی اللہ علیہ وسلم او معزز شده خواجهٔ جنید بغدادی قدس اللہ سرہ العزیز می فرماید شیخنا فی الاصول والبدی علی المرتضی و در قرآن مجید سی و پنج آیت است که دلالت میکند بر علو مرتبهٔ او بطریق تصریح و آیت تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا نیز از انجمله در شان آنحضرت وارد گشته و حضرت رسالت پناه صلی اللہ علیہ وسلم در باب آنجناب فرموده من اراد ان ینظر الی ادم وصفوته والی یوسف وحسنه والی موسی وصلابته والی عیسی در بده والی محمد وخلقه فلینظر الی علی ابن ابی طالب منقولست که روزی از ان امیر المومنین کرم اللہ وجهه سوال کردند که بهترین کارها چیست فرمود غنا ء القلب باالله یعنی هر که بمعرفت خدای تعالے تونگر باشد نیستی دنیا اورا درویش نکند غرض که آنحضرت در فقر کامل بود و رتبهٔ قناعت تمام داشت چنان اکثر بعد از سه روز افطار کردی و گاهی بعد از پنج و شش روز روزه بگشادی و گاهی نگان فاقه هم میشدی و هنگام افطار یک کفدست سویق جو غذا میفرمودی و بالایش آب نیز زیاده از کفدست نمی نوشیدی و ازاین حال بر کسی ظاهر نمیکردی صابر و صادق و متقی ولبسا با عظمت و جلالت بود و مردم را بر عبادت مولی و لذت آن تحریص میفرمود و درین باب مواعظ و کلمات دلپذیر میفرمود و جمعے کثیر را دل نرم ساخته در حلقهٔ ارباب رشد وارشاد درمی آورد و فقیر و متقی را بسیار دوست میداشت و میفرمود که فقیر و متقی دوست داشته خداوند عز وجل کدام کس بود که دوستان خدا را دوست ندارد منقولست که آنحضرت در وقت افطار چندان گریستی که جامهٔ مبارکش تر شدی و بثبوت پیوسته که آنحضرت روزه را بسیار دوست میداشت چنانکه ذکرش بالا گذشته و میفرمود که در گرسنگی چندان لذت یافته ام که از احاطه بیان بیرونست و چرا که گرسنگی را دوست ندارم که پیغمبر ما صلی اللہ علیه وسلم گرسنگی و فقر را نهایت محبوب داشته و بعد افطار که میکردیم باعث

آن بادشاه عالم فتوت آن مالک ملک مروت خورشید سپهر رسالت بدر فلک اهبت
وجلالت صاحب قاب قوسین خداوند کونین سلطان الیقین بیگان خلوت نشین بے
نشان افضل الانبیا برهان الاصفیا مظهر عز وکمال شاهد ذوالجلال ناطق کلام الهی
واقف اسرار نامتناهی فخر نسل آدم سرور عالم بخشندهٔ خلعت امجدی پوشندهٔ تشریف
سرمدی پیشوای پیشوایان رهنمای رهنمایان سید المرسلین خاتم النبیین محبوب رب العالمین
صاحب طه ویسین مطلوب استظهار الوهیت مقصود لولاک لما اظهر الربوبیة نظم
خواجهٔ کز وهم قدرش برتر است ❊ خاکپایش عرش را تاج سر است پیمبیت کس
بهتر از دور کائنات ❊ زانکه اندر کائنات او سرور است ❊ می نگویم چیست او
یا کیست او ❊ راه دان ورهنما ورهبر است ❊ صلی علی آلوجه کالشمس الضحی ❊ صل علی
الوجه کبدر الدجی ❊ صدر رسل بدر سپهر کرم ❊ فخر عرب سرور ملک عجم ❊ چرخ
زبهر کف زاوش کفی ❊ آتش خورشید زتیغش تفی ❊ هادی دین داور است پناه ❊
پیش خداوند شفیع گناه ❊ زبان را کجاست یارا که نام پاکش گفتن تواند وقلم را
کجاست قدرت که شمهٔ احوالش نویسد بیت هیچکس غیر از خدا قدر تو نتواند شناخت
چون خدا را بهتر از تو هیچکس نشناخته ❊ صلوات الله وسلامه علیه وعلی آله المعظم
واصحابه المکرم ومنهم آن ختم الخلفا الراشدین وصی رسول رب العالمین سرفتر اهل ایمان
مقدم اصحاب عرفان پیشوا وغامعدن صدق وصفا مقرب احدیت مقدس صمدیت
مظهر العجائب والغرائب امام المشارق والمغارب بادشاه والاجاه سرچشمهٔ اولیاء الله امام المتقین
امیر المومنین حضرت شاه مردان علی المرتضی بن ابی طالب رضی الله عنه که وصی وداماد وابن عم
رسول الله صلی الله علیه وسلم بوده وباوصاف بذل وعطا ورزم ووغا موصوف ومتاز
شده وبکثرت علم وعمل درجمیع صحابه بقول حضرت رسول مقبول صلی الله علیه وسلم
انا مدینة العلم وعلی بابها مخاطب گشته اول کسی که درایام طفولیت بشرف

ز خلقت ذات پاکش بود مقصود ۔۔ بجز ایزد نداند وصف او کس ۔۔ کہ دانستہ مراورا بہتر دلیس ۔۔

صلوات اللہ وسلامہ علیہ وعلی آلہ العظام واصحابہ الکرام الی یوم القیام اما بعد

می نماید کاتب حروف رجامند فضل ایزدانی الہدیہ بن شیخ عبد الرحیم بن حکیم شیخ بینا چشتی العثمانی احسن اللہ تعالی احوالہم فی الدنیا والآخرۃ کہ چون در سویدای دل این حقیر ولولہ عشق ومحبت سلسلہ معظمہ حضرت خواجگان چشت بکمال بودہ واکثر اوقات کہ اجتماع عزیزان میشد نقل مجلس نقل ایشان بوقوع آمد بزبان ہرانچہ در دل باشد بنابر استدعای بعضے اجلّہ احبا انچہ از تتبع وتفحص وتردد کتب متداولہ مثل تذکرۃ الاولیا وسیر الاولیا ونفحات الانس وغیر ذالک بہم رسیدہ در سن ستہ وثلثین[۱۰۳۶] والف بعہد سلطان فلک بارگاہ دارا صولت جمجاہ فریدون مرتبت سکندر منزلت حضرت ابو المظفر شہاب الدین محمد صاحب قران ثانی شاہ جہان غازی خلد اللہ ملکہ وسلطنتہ بحالت بی اختیاری از قلم زبان بزبان قلم تراوش کردہ ابتدای احوال از سر حلقہ ولایت کان ہدایت اسد اللہ الغالب حضرت امیر المومنین علی بن ابی طالب کرم اللہ وجہہ کہ وی بلا واسطہ بحضرت خواجہ کائنات محمد مصطفے صلی اللہ علیہ وسلم میرسد شروع نمودہ تا عہد دولت خلافت حضرت پیر دستگیر روشن ضمیر حجۃ المحققین قطب وقت شاہ اعلی کہ ہزاران ہزار جان مشتاقان جمال جہان آرایش فدای خاک درگہش کہ رشک آب خضر است ختم نمودہ بالہام ربانی ملہم گردیدہ سیر الاقطاب نام نہادہ ومن اللہ التوفیق والاعانۃ خرقۂ فقر ارادت از حضرت سید المرسلین محبوب رب العالمین صلی اللہ علیہ وسلم کہ در شب معراج بآن سرور عطا شدہ بود از جمیع صحابہ رضوان اللہ علیہم اجمعین بحکم الٰہی حضرت امیر المومنین امام المتقین حضرت علی رضی اللہ عنہ را رسید و آنجناب بدین نعمت عظمی ودولت کبری سرفراز گردید چنانچہ بفضل باری تعالی تقدس شانہ نوشتہ میشود آغاز مطالب این کتاب

بسم الله الرحمن الرحیم

هزاران هزار عجز و انکسار و جهان جهان تضرع و شکستگی مقرون بالوف توزع و ابتهال و مشحون بصنوف نیاز و مستمندی بندگان گنهکار و مجرمان تبه کار که سرمایهٔ کردار معصیت شعار ایشان جز کالای تهی دستی بدست نیست و پیرایهٔ احوال نشئت مآل آنها جز مایهٔ بیمایگی بکف نه قبول درگاه آن کریم موجد العدیم و غفور رؤف رحیم که در حقیقت بادشاه حقیقت و مجاز اوست و بازگشت نشیب و فراز بدو و نظم سبحان خالقی که صفاتش زکبریا ❊ بر خاک عجز میفگند عقل انبیا ❊ گر صد هزار قرن همه خلق و کائنات ❊ فکرت کنند در صفتِ عزتِ خدا ❊ آخر بعجز معترف آیند که ای آله ❊ دانسته شد که هیچ ندانسته ایم ما ❊ جل جلاله و عم نواله و گوناگون استحاف تحیات زاکیات و ارمغانی صلوات طیبات بر کلبن نبوت و رسالت و غالیه سای گلشن فتوت و بسالت او رنگ نشین بارگاه جاه و جلال صدر آرای انجمن رفعت و کمال مظهر فیوضات الهی مصدر کمالات نامتناهی محبوب رب العالمین حضرت رسالت پناهی مثنوی محمد آفتاب آفرینش ❊ مه افلاک مغنی چشم بینش ❊ زمین و آسمان در ملتِ او ❊ دو عالم روزگارِ دولتِ او ❊ خدا از خلقتِ او ناز دارد ❊ که با وی گونه گونه راز دارد ❊ پس از یزدان دگر پیش از همه بود ❊

بعون صناع مکین و مکان فضل خلاق دین و زمان

دفتر تذکار احوال کرامات اولیای پاک سرشت و سلسله حضرات خواجگان حقیقت انتباه برهانهم الوهاب

سیر الاقطاب

مصنفه حضرت الهدیه الحقیقی العثمانی بار دیگر بمزید خواهش اهل شوق و ذوق

در مطبع نامی منشی نول کشور بمطبع مزین مقبول جهان شد

اطلاع - اس مطبع مین ہر علم و فن کی کتب کا ذخیرہ سلسلہ وار فروخت کے لیے موجود ہی جسکی فہرست مطول ہر ایک شائق کو چھاپہ خانہ سے مل سکتی ہی جسکے معاینہ و ملاحظہ سے شائقان اصلی حالات کتب کے معلوم فرما سکتے ہین قیمت بھی ارزان ہی اس کتاب کے تمثیل پیچ کے تین صفحہ جو سادے ہین انمین بعض کتب تواریخ انبیاء و اولیا وغیرہ کی درج کرتے ہین تاکہ جس فن کی یہ کتاب ہی اُس فن کی اور بھی کتب موجودہ کارخانہ سے قدر دانون کو آگاہی کا ذریعہ حاصل ہو۔

کتب تواریخ انبیاء و اولیا فارسی

عجائب القصص - انبیاؤن کا احوال و معجزات مصنفہ مولوی عبد الواحد۔

خزینۃ الاصفیا - اسمین احوال انبیاء و مرسلین و ائمہ کبار و صحابہ کرام ہی و جملہ ابرار و اولیاء اللہ سالک و مجذوب خانوادہ حضرات قادریہ و چشتیہ و سہروردیہ اور جسقدر خانوادے ہین تبفاوت مراتب فرادی فرادی سب کا ذکر ہی بڑی جامع کتاب ہی دو جلد مین مصنفہ مفتی غلام سرور لاہوری

۱- جلد - مین چار مخزن ہین احوال انبیاء ائمہ و صحابہ تا سائر اولیا سید امام علی شاہ مجددی تک۔

۲- جلد - پانچوان مخزن از حال شیخ ادہم تا حال مشتاق شاہ لاہوری۔

وقائع شاہ معین الدین - چشتی اسمین مختص احوال حضرت حسن سنجری ثم الاجمیری بہت بسات کے ساتھ لکھا ہی مولفہ منشی بالو لال۔

روضۃ الصفا - بڑی عمدہ کتاب متداول ہی مانند سبع سیارہ کے سات جلد ہین مصنفہ محمد خاوند شاہ

گنجینۂ سروری - معروف بہ گنج تاریخ تاریخ ولادت و وفات اولیاء اللہ اور سلاطین ہند اسلامی کا ذکر ہی از مفتی غلام سرور لاہوری۔

دبستان مذاہب - اعتقادات مذاہب کا بیان مصنفہ باسم نامہ نگار۔

جذب القلوب فارسی - مصنفہ شاہ عبد الحق دہلوی۔

حیات القلوب - نوادر کتب معتبرہ مذہب امامیہ سے ہی بہت سندی مصنفہ قدوۃ العلما ملا محمد باقر مجلسی تین جلد۔

۱- جلد - مین احوال انبیا کا باسناد رواۃ از آدم علیہ السلام تا حضرت عیسیٰ علیہ السلام بہت شرح و بسط کے ساتھ۔

۲- جلد - خاص احوال با ہر ت پیغمبر آخر الزمان حضرت محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم مین و بیان معجزات و غزوات۔

۳- جلد - بیان امامت و اثبات امامت بارہ ائمہ

sayyidaktab

بعون صناع مکین و مکافض جلیل خلایق زمین

دفتر تذکار احوال کرامات اولیای پاک سرشت و سلسلهٔ حضرات خواجگان چشت اند بر ما نهم ابواب اعنی

سیر الاقطاب

مصنفهٔ حضرت الله به الحشتی الثانی بار دیگر بمزید خواهش اهل شوق و ذوق

در مطبع نامی منشی نول کشور به طبع مزین مقبول جهان شد

Siyar al-aqṭāb.

Ilāh-Diyah, Chishtī, ʿUthmānī

1887

~~49 C 5~~

Indian Institute, Oxford.

The Lucknow Sparks Library.

Presented

by

Munshi Newul Kishore.

49 C 124